

ARGUMENTI

Časopis za društvena/politička pitanja, Godina XV, Broj 42, April 2021. **BESPLATNO**

U ovom broju:

Branimir Kuljanin

OPSADA TREĆEG RIMA (9)

Jelena PONOMARJOVA

«NOVA PROŠLOST»: ALBANSKO PITANJE U EVROPSKOJ POLITICI (81)

Елена ПОНОМАРЕВА

«НОВОЕ ПРОШЛОЕ»: АЛБАНСКИЙ ВОПРОС В ЕВРОПЕЙСКОЙ ПОЛИТИКЕ (97)

A.I. Fursov

Solženicin i vlast: život u laži (113)

А.И. Фурсов

Солженицын и власть: жизнь во лжи (139)

Guskova J.J.

O SRBIMA NA BALKANU – NJIHOVA ULOGA I SAMOSVIJEST (167)

Гуськова Е.Ю.

O SERBAX NA BALKANAH – IХ РОЛИ И САМОСОЗНАНИИ (175)

Dušan Proroković,
Sandra Davidović

POGLED NA IŠINGEROV PLAN ZA STATUS KOSOVA I METOHIJE: SRBIJA NIJE ZAPADNA NEMAČKA (185)

ČOLIĆ SAŠA

ENERGETSKI SISTEMI U ODRŽIVOM RAZVOJU, UZ PRIMJENU EKONOMSKIH INSTRUMENTATA U ZAŠTITI ŽIVOTNE SREDINE (195)

J. Ponomarjova, A. Samsonov

Rumunija-89: revolucija ili prevrat? (249)

Елена Пономарева,
Алексей Самсонов

Румыния-89: революция или переворот? (277)

Milorad Dodik

REPUBLIKA SRPSKA IMA SVOJ PUT SLOBODE (309)

Narodna Skupština RS

TREBA NAM KLJUČNI DOGOVOR SA BOŠNJACIMA I HRVATIMA (325)

ARGUMENTI

časopis
za društvena / politička pitanja
izlazi svaka četiri mjeseca

ARGUMENTI

časopis za društvena / politička pitanja
izlazi svaka četiri mjeseca

Izdavač

Savez nezavisnih socijaldemokrata,
Banja Luka
Kralja Petra II Karađorđevića 15.

Glavni urednik

Milan Ljepojević

Redakcija

Slavko Mitrović, Franc Sošnja, mr Danijela Injac,
Krstu Grujić, dr Saša Mićin, Tadej Labernik,
pof. dr Branimir Kuljanin

Kompjuterska priprema, dizajn i štampa

Grafid d. o. o.
Banja Luka

Tiraž

400

ARGUMENTI

časopis za
društvena / politička pitanja

Banja Luka
April 2021

Riječ urednika

Vrijeme neumitno prolazi, teče. Ono je kao rijeka koja se ne može usporiti ne da i ne može zaustaviti. Stvar je samo koliko ko vrijeme iskoristi za stvaranje novog, kreativnog i kvalitetnog.

Argumenti u ovoj kalendarskoj 2021. godini ulaze u svoju 15-u godinu izlaženja. Dužina nečijeg trajanja je jedan od najbitnijih pokazatelja koliko je nešto vrijedno i kvalitetno. Petnaest godina naučnog časopisa Glavnog odbora SNSD „ARGUMENTI“ su potvrda za to.

Aprilski broj je 42 po redu i predstavlja nastavak trajanja i kontinuiteta. Trajanje je nesumnjivo jedna od vrijednosti časopisa za društvena i politička pitanja Argumenti.

Narodna kovanica ili izreka „ista meta isto odstojanje“ za Argumente ne važi, jer svaki novi broj i svaka nova godina su drugačiji od one prethodne. Sadržaji i sami autori to potvrđuju.

Sve osmišljeno i zacrtano od prvoga broja smo do sada realizovali.. Predvidjeli smo da izlazimo svaka četiri mjeseca tri puta godišnje u aprilu, avgustu i decembru i to smo do sada realizovali.

Odlučili smo da objavljujemo sadržaje u kojima dominira primjenjena nauka, a ne prodaja magle i praznih priča i to uglavnom realizovali.. opredjelili smo se da prednost imaju autori iz Republike Srpske, Srbije BiH, regiona, Evrope i svijeta i to ostvarili.

Rekli smo da će prednost imati mladi autori ali samo pod uslovom da ispunjavaju potrebne standarde i kvalitete i to smo do sada dosledno primjenjivali.

Koristeći iskustvo eminentnog beogradskog časopisa MEĐUNARODNA POLITIKA i cijenjenog urednika prof. dr. Ranka Petkovića uveli smo praksu objavljivanja govora domaćih i me-

đunarodnih državnika i to svih ovih petnaest godina i 42 broja realizovali i ostvarili.

Plan je bio i kreiranje vlastitog sajta i od prošle kalendarske godine Argumenti su na vlastitom sajtu www.argumenti.info i nalaze se na vlastitoj adresi u elektronskom obliku.

Odlučili smo da radove osim na srpskom jeziku objavljujemo i na jednom od svjetskih jezika zavisno iz koga je govornog područja autor. Cijele prošle godine radove cijenjenih ruskih autora objavljujemo na srpskom i ruskom jeziku i čekamo autore iz Kine, Evropske unije, Velike Britanije, SAD i drugih da i na njihovim jezicima objavljujemo radove.

Kategorizacija časopisa je u toku i već više od godinu dana je taj proces otvoren u Ministarstvu za naučnotehnološki razvoj visoko obrazovanje i informaciono društvo Vlade Republike Srpske.

Argumenti su dostigli nivo da u svakom broju mogu da izdaju još jedan ništa manje kvalitetan i aktuelan broj Argumenta. O rejtingu autora možemo govoriti samo sa velikim uvažavanjem i divljenjem.

Nova 2021. godina je pred nama i novi brojevi časopisa.

Milan Ljepojević

Sadržaj

<i>RIJEČ UREDNIKA</i>	7
<i>BRANIMIR KULJANIN</i> OPSADA TREĆEG RIMA	9
<i>JELENA PONOMARJOVA</i> «NOVA PROŠLOST»: ALBANSKO PITANJE U EVROPSKOJ POLITICI	81
<i>ЕЛЕНА ПОНОМАРЕВА</i> «НОВОЕ ПРОШЛОЕ»: АЛБАНСКИЙ ВОПРОС В ЕВРОПЕЙСКОЙ ПОЛИТИКЕ	97
<i>A.I. FURSOV</i> SOLŽENICIN I VLAST: ŽIVOT U LAŽI.....	113
<i>А.И. ФУРСОВ</i> СОЛЖЕНИЦЫН И ВЛАСТЬ: ЖИЗНЬ ВО ЛЖИ.....	139
<i>GUSKOVA J.J.</i> O SRBIMA NA BALKANU – NJIHOVA ULOGA I SAMOSVIJEST	167
<i>ГУСЬКОВА Е.Ю.</i> О СЕРБАХ НА БАЛКАНАХ – ИХ РОЛИ И САМОСОЗНАНИИ.....	175
<i>DUŠAN PROROKOVIĆ, SANDRA DAVIDOVIĆ</i> POGLED NA IŠINGEROV PLAN ZA STATUS KOSOVA I METOHIJE: SRBIJA NIJE ZAPADNA NEMAČKA.....	185
<i>SAŠA ČOLIĆ, DIPL. EKONOMISTA</i> ENERGETSKI SISTEMI U ODRŽIVOM RAZVOJU, UZ PRIMJENU EKONOMSKIH INSTRUMENTATA U ZAŠTITI ŽIVOTNE SREDINE	195
<i>JELENA PONOMARJOVA</i> <i>ALEKSEJ SAMSONOV</i> RUMUNIJA-89: REVOLUCIJA ILI PREVRAT?	249
<i>ЕЛЕНА ПОНОМАРЕВА</i> <i>АЛЕКСЕЙ САМСОНОВ</i> РУМЫНИЯ-89: РЕВОЛЮЦИЯ ИЛИ ПЕРЕВОРОТ?	277

*OBRAĆANJE MILORADA DODIKA
SAVJETU BEZBJEDNOSTI UN*

REPUBLIKA SRPSKA IMA SVOJ PUT SLOBODE309

*NARODNA SKUPŠTINA
REPUBLIKE SRPSKE - 10.03.2021.*

TREBA NAM KLJUČNI DOGOVOR SA BOŠNJACIMA I HRVATIMA 325

Branimir Kuljanin¹

OPSADA TREĆEG RIMA

Sadržaj: Nakon sloma SSSR i sovjetskog socijalizma 1991., uništenja Jugoslavije 1990-ih, preuzimanja Istočne Evrope, Balkana, Ukrajine 2014., prodora u Zakavkazje i Srednju Aziju i pokušaja državnog prevrata u Bjelorusiji 2020., Zapad je 2021. posegao i na tvrđavu Trećeg Rima - Rusiju. Napad je sveobuhvatan: vojni (širenje NATO), politički i diplomatski, ekonomski (sankcije), sportski, medijski (psihološko-informacioni i duhovni). Iznutra djeluje peta kolona - a) globalisti u ruskoj vlasti i društvu i b) islamisti, koje neprijatelji nastoje da iskoriste za rušenje Rusije. Globalisti su fašisti, koji zaogrnuti plaštom boraca za slobodu, demokratiju i ljudska, prava, njihovom zloupotrebom, uspostavljaju diktaturu korporativne oligarhije. Politika SAD i njihovih vazala vodi opasnoj polarizaciji svijeta na Zapad i Istok.

U toku je presudna bitka za odbranu i opstanak slovensko-pravoslavne civilizacije i mira u svijetu.

U toku je presudna bitka za odbranu i opstanak slovensko-pravoslavne civilizacije i mira u svijetu. Sa povratkom Demokratske stranke na vlast u SAD i jačanjem globalista u Evropi svijet se nalazi na pragu novog zaoštavanja međunarodnih odnosa. Istovremeno jača i pritisak na Srbe (Srbiju i Srpsku) i druge zemlje i narode „vizantijske ikumene“, prijatelje i saveznike Rusije u Evroaziji i svijetu. Četiri cilja Zapada kojima se Srbija mora

1 Prof. dr Branimir Kuljanin, profesor Filozofskog fakulteta Univerziteta u Banja Luci

oduprijeti su da prizna nezavisnost takozvanog „Kosova“, da se pomiri s unitarizacijom BiH, odnosno ukidanjem Republike Srpske, da prekine saradnju s Rusijom i Kinom i da bude uklju-

Vrh piramide „duboke države“ čini Oktogon, luciferijanci

čena u NATO. Rusija se od formacione filosofije istorije, na kojoj je građen SSSR i s kojom je i propao, okreće civilizacionoj; od „zapadnih vrijednosti“ svojoj vlastitoj istoriji i kulturi. Prevladava uvjerenje da je ona osobena civilizacija, različita od zapadne; izdanak i nasljednik velike pravoslavne hrišćanske kulture, koju su stvorili Grci tokom milenijumske srednjevjekovne istorije Vizantije.

Ključne riječi: globalizam, Treći Rim, „inkluzivni kapitalizam“, civilizacija.

UVOD

Vrh piramide „duboke države“

Vrh piramide „duboke države“ čini Oktogon, luciferijanci, čije se sjedište nalazi duboko pod Ženevskim jezerom u Švajcarskoj². Pipci te hobotnice prodiru u sve pore savremenog društva. To su švajcarski bankari-templari. Potiču iz okultnih mističnih religija Lucifera, koje datiraju iz Vavilona i Egipta. Narode svijeta vide kao svoju imovinu i robove, s kojim mogu da rade šta hoće. Ova oligarhija ima svoju petu kolonu po cijelom svijetu. Drugi sloj čine jezuiti, masonska elita i nacisti, koji su dio Oktogona i donekle pripadaju i vrhu. Iz sjedišta Oktogona postoji jedan od ulaza u kompleks CERN-a. Oktogon je tajna nacistička organizacija, osnovana krajem Drugog svjetskog rata, koja je sačuvala opljačkano nacističko zlato i drugu imovinu pohranjenu u Švajcarskoj za buduće ratove i tajne poslove. Švajcarska upravlja i održava taj vavilonski sistem podzemlja. Ona je njegovo sito, uklanja neželjene ljude i ideje.

Samo 147 korporacija čine „superorganizaciju“

Samo 147 korporacija čine „superorganizaciju“, koja upravlja s više od pola bogatstva svijeta, odnosno stvarnom ekonomijom. Te megakorporacije su u središtu svjetske ekonomije centralnih banaka. Oligarhijski vrh čini 13 porodica. Klanovi Rotšild, Rokfeler,

² <https://vizitnlo.ru/teoriya-zagovora/piter-mejer-gryadut-istoricheskije-peremeny/>
časopis za društvena/politička pitanja

Baruh, Varburg, Šif i drugi su vlasnici privatnog Federalnog rezervnog sistema (FRS) SAD i skoro svih drugih centralnih banaka svijeta. U njima Engleska banka i Njemačka banka opslužuju pranje novca za Oktogonsku Banku za međunarodna poravnanja - BIS u Bazelu, u Švajcarskoj.

Vladajuća klasa razara civilizaciju.

Bilderberg grupa, Savjet za spoljne odnose i Trilateralna komisija su sastavni dio bankarskog kartela. Oni imaju zadatak da ostvaruju plan Novog svjetskog poretka. To je upravljanje smanjenjem stanovništva, potrošnjom hrane i vode, vakcinacijom, raspršivanjem hemikalija i trovanjem vazduha posredstvom narkokartela. Zajedno, ove grupe čine svjetsku moćvaru, koju je Tramp obećao isušiti. Nakon 4 godine borbe, on je sklonjen s vlasti. Većina zlonamjernih radnji je izvršena putem korporativnih banaka i korporacija državnih službi, koje su narodu na prevaru predstavljene kao legalne bankarske ustanove i takozvane „izabrane vlade“, koje su zapravo unajmljeni izvođači poslova. Najvažniji zadatak savremenog svijeta je da se iskorijene ti prestupnici i samozvanci. Sve te banke i vlade su strane hazarske korporacije i agencije odgovorne za loše upravljanje velikim dijelom svijeta. To je svjetski problem, koji su izazvale centralne banke i njihova korporativna odjeljenja. Ljudi širom svijeta su žrtve njihovih prevara nevjerovatnih razmjera. Izmjene na svjetskom finansijskom tržištu će uskoro početi u vezi sa GESAROM (ili NESAROM, o čemu smo ranije pisali). Taj vjekovni tiranski režim se privodi kraju i mora biti zauvijek uništen, sve njegove laži i zloupotrebe. Treba osloboditi sva tržišta i sve strane života od ugnjetavanja i gušenja. Prenaseljenost, zagrijavanje, nedostatak pitke vode i hrane su problemi koji se mogu rješavati.

Treba osujetiti genocidne planove. Samo stalna građanska budnost može spriječiti ponavljanje tih zločina. Ljudi moraju shvatiti da žive u mraku. Vladajuća klasa razara civilizaciju, opasnost

Kada nam oduzmu sposobnost da osjećamo i mislimo, uzmu nam volju uskoro ćemo ostati i bez svojih života.

od nereda je isuviše velika da bi društvo bilo uništeno. Duboka država, satanistička vladajuća klasa mora biti svrgnuta u cijelom svijetu. Luciferijanci mrze sam život. Kada nam oduzmu sposobnost da osjećamo i mislimo, uzmu nam volju uskoro ćemo ostati i bez svojih života. Banda koja je ponovo uzela vlast u SAD i okuplja svoje vazale ubrzano ostvaruje svoj plan. Treba spasiti svoje zemlje i države, njihovu kulturu i ljudsku civilizaciju.

ŠTA JE RUSIJA?

Pitanje je, mada možda neočekivano, umjesno: obično ono što mislimo da znamo je zaboravljeno ili nedoučeno, a i svijet se mijenja. Tim više Rusija, koja je 1990-ih prošla kroz teške potrese. Sovjetski Savez i socijalizam su nestali, a umjesto njih su se pojavili ogoljena, opljačkana Rusija, u okruženju 14 bivših republika „nerazrušivog saveza bratskih naroda“ i pljačkaški kapitalizam iz najstrašnijih vremena.

Rusija je najveća i prirodnim dobrima najbogatija zemlja na našoj planeti.

Pitanje je višeslojno. Rusija je najveća i prirodnim dobrima najbogatija zemlja na našoj planeti, smještena u središtu glavnog kontinenta Evroazije, slovenska i pravoslavna, hrišćanska. Po vojnoj moći je druga, po društvenom proizvodu šesta, a po stanovništvu deveta zemlja u svijetu. To bi bio najkraći, pojednostavljen odgovor. Naravno, u stvarnosti, sve je mnogo složenije. Upravo zbog svojih ogromnih bogatstava i slovenskog pravoslavnog duha neprekidno je tokom svoje hiljadugodišnje istorije bila, a i danas je meta neprijatelja i osvajača s romansko-katoličkog i germansko--protestantskog Zapada, muslimanskog Juga i tatarsko-mongolskog Istoka.

Naziv države. Ime „Rusija“ se, koliko je poznato, pismeno prvi put pominje sredinom 10. vijeka u Vizantiji kao grčki naziv za nju. Prvi ćirilični zapis potiče iz 1387. u Konstantinopolisu, gdje se mitropolit Kiprijan lično potpisao kao „mitropolit kijevski i sve Rusije“. U 15-16. vijeku helenizovano ime „Rusija“ je dato dijelu ruskih zemalja ujedinjenih u jednu državu pod vođstvom Moskovske kneževine. Država je postala carstvo krunisanjem Ivana Četvrtog 1547., od kada se zove Rusko carstvo. Savremeni naziv, sa 2 slova s, „Россия“ se pojavio sredinom 17. stoljeća i konačno se učvrstio pri Petru Prvom. Nakon Sjevernog rata, kojim se država proširila na zapad, 22. oktobra (2. novembra, po novom) 1721. car Petar je proglašen Imperatorom sveruskim, a

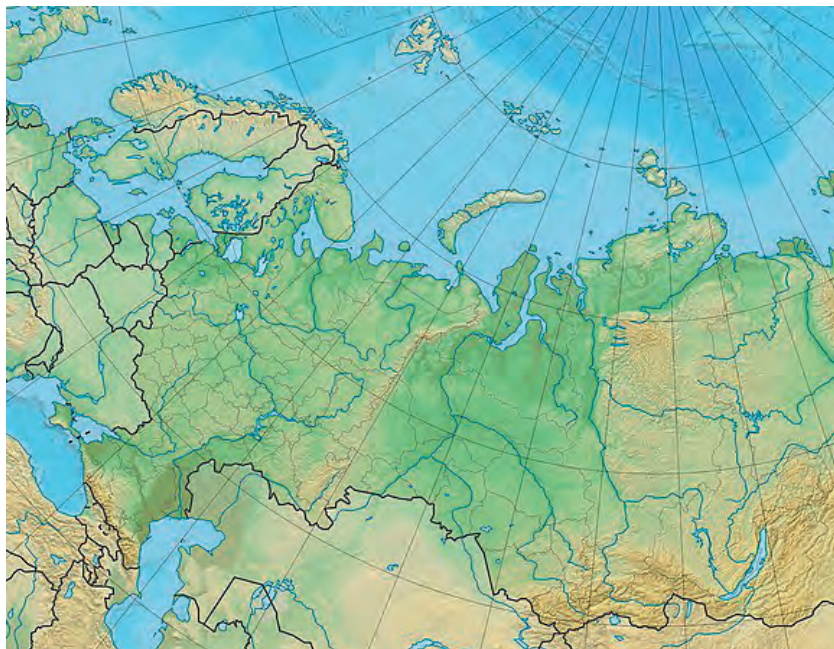
Ime „Rusija“ se, koliko je poznato, pismeno prvi put pominje sredinom 10. vijeka.

država se počela nazivati Ruska imperija. Između Februarske i Oktobarske revolucije, Rusija je 1. (14.) septembra 1917. proglašena republikom, a od 10. (23.) januara 1918. se naziva Ruska Socijalistička Federativna Sovjetska Republika (RSFSR). Naziv je 1936. promijenjen u Ruska Sovjetska Federativna Socijalistička

Republika, riječima „socijalistička“ i „sovjetska“ su zamijenjena mjesta, a skraćunica je ostala ista. RSFSR je od osnivanja SSSR 1. decembra 1922. do raspuštanja 25. decembra 1991. bila jedna od njegovih 15 saveznih republika. Nakon raspada države preimenovana je u Rusku Federaciju.

Republika, riječima „socijalistička“ i „sovjetska“ su zamijenjena mjesta.

Prostor

Rusija - fizička karta

Ruska Federacija

SSSR je 1990-91. propao. Sve republike, uključujući RSFSR, su krenule putem osamostaljenja. Kongres narodnih poslanika je usvojio Deklaraciju o državnom suverenitetu RSFSR 12. juna 1990. Od 1994. 12. juni je državni praznik, koji se slavi kao Dan Rusije.

Složeni raspored političkih snaga u sastavu parlamenta je doveo do znatnog kašnjenja u usvajanju novog Ustava. Rad je išao putem uvođenja brojnih promjena u važeći Ustav RSFSR, usvojen 1978., koji je tako dobio protivrječan karakter; jedne norme su bile suprotne drugima, što je dovelo do sukoba zakonodavne i izvršne vlasti. U izradi nacr-

SSSR je 1990-91. propao.

ta Ustava su učestvovali i stručnjaci koje je finansirala Američka agencija za međunarodni razvoj!

Jeljcin je 21. septembra 1993. izdao dekret „O postepenoj ustavnoj reformi u Ruskoj Federaciji“, po kom su Kongres narodnih poslanika i Vrhovni sovjet Rusije trebali prestatu sa radom, a novi Ustav biti izrađen do 12. decembra. Nekoliko sati kasnije, Ustavni sud je donio zaključak kojim je Jeljcina razriješio dužnosti predsjednika države. Sukob je riješen 4. oktobra 1993. napadom vojske na Bijeli Dom (parlament), u kom je, prema raznim podacima, od tenkovskih granata poginulo od nekoliko stotina do 3.000 ljudi. Ključnu ulogu u sukobu je odigrala vojska, koja se priklonila Jeljcinu. On je 9. oktobra 1993. ukinuo ovlaštenja Kongresa narodnih poslanika na svim nivoima. Nacrt novog Ustava je podnio na narodno glasanje (referendum), održan 12. decembra 1993. Novi ustav je usvojen, a na snagu je stupio danom objavljivanja 25. decembra 1993.

Usvajanje Ustava Rusije na katolički Božić je besramna izdaja, kao i sve drugo što su radili Jeljcin i banda koja je upravljala njim. Ustav je, kada je već usvajan na Božić, trebao biti usvojen na pravoslavni Božić 7. januara, a ne na katolički. Ustavnim „katoličenjem“ Rusije, što je vjekovni san i cilj Vatikana i njegove politike, je nagoviješteno odricanje od njene hiljadugodišnje istorije, od kada je Sveti Vladimir u Hersonu 988. primio hrišćansku vjeru iz Konstantinopolisa, prestonice Vizantije. I Gorbačov je predao SSSR na Malti, sjedištu Malteškog reda Rimokatoličke crkve, na sastanku s Bušom-starijim 1989. Za naučne istraživače (istoričare i druge), političare i čitavu javnost i danas ostaje otvoreno pitanje kome je i zašto predat SSSR. Stvarnih razloga za to nije bilo, imao je sve uslove da postoji i postane vodeća sila svijeta, da pretekne SAD. Rusija je vijekovima bila i biće noseći stub i zaštitnik blagodatno-sabornog duha istinitog, pravoslavnog hrišćanstva u svijetu.

Novim ustavom, kojem je uzor bio francuski, je ukinut sovjetski sistem vlasti.

Novim ustavom, kojem je uzor bio francuski, je ukinut sovjetski sistem vlasti. Predsjednik je dobio „carska“ ovlaštenja. Glasanjem 1. jula 2020. izvršene su značajne promjene u Ustavu.

Izmjene i dopune su stupile na snagu 4. jula 2020.

U januaru 1992. u Rusiji su počele radikalne ekonomske reforme. Vlada Jeljcina – Gajdara je liberalizovala maloprodajne cijene, spoljnu trgovinu, izmijenila poreski sistem i provela druge promjene, navodno u pravcu tržišne ekonomije. Razdoblje „divljeg“ kapitalizma i pljačke pokrenuto napuštanjem centralizovane planske ekonomije i društvenih obaveza države je dovelo do pogubnog rasta cijena, hiperinflacije, propasti ušteđevine građana, masovnog osiromašenja i nezaposlenosti, divljanja kriminalaca, čudovišnih imovinskih razlika, propadanja stanovništva, naglog rasta smrtnosti i smanjenja životnog vijeka. Ekonomske reforme 1990-ih su upropastile privredu zemlje: industrijska proizvodnja je pala za 60%, u lakoj i prehrambenoj industriji za 70%.

U Čečeniji je 1994. izbio rat, nakon kog su se ruska vojska i policija povukle iz nje. Uz masovna razaranja i žrtve, Čečenija se faktički odvojila od Rusije, koju je zahvatio talas terora. Izbor predsjednika države 1996. su ukrali od Zjuganova, Jeljcin je, nakon velikog zaostatka za njim u prvom krugu, u drugom „pobijedio“, kao i Bajden u SAD u novembru 2020. U prvoj polovini 1990-ih, veliki broj državnih preduzeća je „privatizovan“ za oko 5 % njihove stvarne vrijednosti, opljačkan je. To nije bilo dovoljno za pokrivanje ogromnog državnog duga, pa je 17. avgusta 1998. vlada Rusije objavila neizvršenje obaveza, stečaj. Jeljcin je 31. decembra 1999., nakon 10 godina vladavine, koja je veliku zemlju dovela na rub raspada, podnio ostavku na dužnost predsjednika i za njenog vršioca imenovao predsjednika vlade Vladimira V. Putina. U martu 2.000. Putin je pobijedio na izborima i postao drugi predsjednik Ruske Federacije. U njoj je 2.000-te proveden niz društveno-ekonomskih reformi (porezi, zemljište, penzije, banкарство i druge). Rusija je 2.000-08. imala rast ekonomije, ulaganja i dohotka stanovništva, što su olakšale reforme, politička postojanost i rast cijena izvozne robe (posebno sirovina).

Uvođenje materinskog kapitala 2.007., kao podrške porodicama, je značajno podstaklo rađanje i rast stanovništva. Ojačala je vertikalna izvršne vlasti, a više političkih stranki i saveza je spojeno u „Jedinstvenu Rusiju“. Ona je na parlamentarnim izborima 2003., 2007., 2011. i 2016. dobila većinu poslaničkih mjesta u Državnoj Dumi i podržavala ključne odluke predsjednika i

Jeljcin je 31. decembra 1999., nakon 10 godina vladavine, koja je veliku zemlju dovela na rub raspada, podnio ostavku na dužnost predsjednika i za njenog vršioca imenovao predsjednika vlade Vladimira V. Putina.

Ojačala je vertikalna izvršne vlasti.

vlade. Stvaranje sistema saveznih okruga 2.000-te i reforma Savjeta Federacije su značajno ojačali vertikalnu upravnu strukturu. U Čečeniji je 2.000-te završen rat, a 2009. je ukinut režim protiv-

U Rusiji su u sukobu zapadnjaci i slovenofili, odnosno rusofili.

terrorističke operacije. Dmitrij Medvedev je 2008. postao predsjednik, a Putin je preuzeo dužnost predsjednika vlade, jer po Ustavu nije mogao biti predsjednik države više od 2 puta zaredom. Južnu Osetiju, u kojoj su se nalazili ruski mirotvorci, 8. avgusta 2008., na dan početka Olimpijskih igara u Pekingu, je napala vojska Gruzije, pod „stareteljstvom“ SAD i njihovih vazala. Ruska vojska je odbranila Južnu Osetiju, a Rusija je nju i Abhaziju, koje su bile u sastavu Gruzije, priznala za nezavisne države.

NOVI POHOD NA RUSIJU

U Rusiji su u sukobu zapadnjaci i slovenofili, odnosno rusofili³. Zapadnjaci mrze Ruse i Rusiju. Dvije suprotstavljene strane nisu etničke. Zapadnjaci uključuju i etničke Ruse i pripadnike nacionalnih manjina, ujedinjuju ih kosmopolitizam, ateizam, poricanje ruskih nacionalnih vrijednosti i interesa u korist lijevo-liberalnih, slijepo obožavanje „civilizovanog“ Zapada. Početkom 20. vijeka to je bila dogmatska vjera u marksizam, a sada neotročkizam lijevo-liberalnog krila Demokratske stranke SAD. Jezgro rusofilsko/slovenofilskog naroda su Rusi, ali ima i mnogo predstavnika drugih naroda koji vole i poštuju Ruse i Rusiju, a ruski jezik i kulturu smatraju svojim. Zapadnjaci su lukavstvom dva puta u 20. vijeku uspjeli da pobijede slovenofile, dovodeći Rusiju na ivicu propasti. Oni su činili okosnicu Februarske revolucije 1917. Preuzeli su vlast u zemlji i krajem 1980-ih, što je dovelo do raspada SSSR 1991. Danas su zapadnjaci ruska liberalna inteligencija, koja je, uz izuzetke, potisnuta iz najviše vlasti, ali je zadržala uticaj u medijima i „krmani“ liberalnom opozicijom.

„Obuzdavanje“ Rusije

Zapadnjaci su lukavstvom dva puta u 20. vijeku uspjeli da pobijede slovenofile.

Nakon sloma SSSR, Zapad je, čim se Rusija počela podizati na noge, krenuo s politikom njenog suzbijanja, „obuzdavanja“. Ruske vlasti te neprijatelje, iz diplomatskih razloga, nazivaju „pro-

3 https://vizitnlo.ru/rossijskie-elity/o-protivoborstve-malogo-i-bolshogo-naroda-v-rossii/?utm_source=gravitec&utm_medium=push&utm_campaign=

ativnici“, „partneri“ i slično. Ljudi su protivnici u šahu i sportskim igrama, nastoje da jedni druge pobijede u časnoj borbi, po svim pravilima. Ovdje protiv sebe imaju historijskog neprijatelja, koji vijekovima pokušava da potpuno uništi Rusiju, Slovene i pravoslavnu civilizaciju.

U posljednja dva vijeka Zapad je preduzeo tri velika vojna pohoda na Rusiju.

U posljednja 2 vijeka Zapad je preduzeo 3 velika vojna pohoda na Rusiju. Prvi su vodili Francuzi - Napoleonov 1812., drugi i treći Nijemci, Germani - kajzera Vilhelma Drugog 1914-18. i Hitlerov 1941-45. U sva 3 su pobijeđeni, ali nisu odustali. Četvrti pohod su u Hladnom ratu 1946-91. vodile SAD. Rat se završio slomom SSSR i čitave zajednice socijalističkih zemalja Istočne Evrope. Međutim, neprijateljstvo prema Rusiji nije prestalo, nastavljeno je već iste te 1991. u novom pohodu na Istok napadom na Jugoslaviju. Zemlja je uništena dovođenjem kleronacista na vlast u pojedinim republikama, koji su u ruhu nacionalnih „demokrata“ progonili i ubijali Srbe.

Kako je počeo najnoviji napad? Na Zapadu su računali da Rusija neće moći ništa učiniti protiv epidemije virusa korona, koja je izbila 2020., da će u njoj doći do haosa usljed bolesti, pada privrede i nezaposlenosti. Ali, ona je uspjela da prva napravi vakcinu (Sputnjik Ve), koja se pokazala i najbolja u svijetu. Poslije nje je napravila još dvije. S epidemijom se nosi uspješnije nego zapadne zemlje. Broj zaraženih, oboljelih i umrlih je daleko manji nego u njima. Ni privreda nije pala kako su se nadali i očekivali na Zapadu. I pokušaj izazivanja pobune i državnog udara u Rusiji preko insceniranog „trovanja“ blogera Alekseja Navaljnog, kog Zapad pokušava da predstavi kao značajnog političara, je propao. Navaljni je trostruki agent, britanske i drugih stranih službi. Država se uspješno suprotstavila ponavljanju bolnih događaja iz februara 1917., kada su građani svojom naivnošću, uz izdaju dijela najviše vlasti, pali u zamku masonske zavjere. Monarhija je srušena, a vlast je preuzeo britanski agent mason Kerenski. Zemlju su spasili boljševici (komunisti), koji su u Oktobarskom puču (25. oktobra, po novom kalendaru 7. novembra 1917.) potisnuli masone i obnovili državu.

Na Zapadu su računali da Rusija neće moći ništa učiniti protiv epidemije virusa korona.

SSSR je pod Staljinovim vođstvom (1924-53) postigao ogromne uspjehe u razvoju privrede, industrijalizaciji, obrazovanju naroda, naučno-tehnološkom razvoju i izgradnji savremene vojske. Nacistička Njemačka je vodila napad fašističke

Evrope na SSSR, koji je počeo 22. juna 1941. Nijemci su činili jezgro, ali u toj vojsci su bili vojnici i dobrovoljci iz skoro svih evropskih zemalja. U Hitlerovoj vojsci nije bilo srpskih i grčkih jedinica.

Ali, ona je uspjela da prva napravi vakcinu (Sputnjik Ve).

„Slučaj Navaljni“

U hibridnom ratu koji globalisti vode za uspostavljanje svoje svjetske diktature 17. januara 2021. je započet neposredni napad na Rusiju. Za razliku od prethodnih, sada su pokušali da kao udarnu snagu iskoriste petu kolonu, kojoj su dali otvorenu medijsku i političku, a i finansijsku i materijalnu podršku. Povod je navodno kršenje ljudskih prava, nedemokratsko ponašanje vlasti. Blogger Aleksej Navaljni, predsjednik Fonda za borbu protiv korupcije (FBK), koji je u Rusiji registrovan kao strani agent, je, po povratku iz Njemačke, gdje je bio na „liječenju“ zbog navodnog trovanja gasom „novičok“ od strane ruskih tajnih službi, na aerodromu „Šeremetjevo 2“ 17. januara pozvao građane na rušenje vlasti. Posegao je i na čast samog predsjednika Rusije Vladimira Putina. Njegov tim je na internetu 19. januara objavio film „Putinova palata. Istorija najvećeg mita na svijetu“, u kom tvrdi da je za predsjednika Rusije po cijeni od 1,35 milijardi dolara, koje su obezbjedili članovi njegovog najužeg kruga, na obali Crnog mora izgrađena velika palata i imanje u blizini Gelendžika, grada u južnoj ruskoj oblasti Krasnodar, i da je on stvarni vlasnik⁴. Navodno uključuje luku, vinograd, crkvu, kazino, podzemno klizalište, a nalazi se na zemljištu od 17.691 m² (veliçine više od 3 nogometna igrališta), čime je najveća privatna stambena zgrada u Rusiji. Film je na Jutjubu postao najgledaniji snimak Navaljnog i njegovog tima. Uskoro je imao više od 100 miliona pregleda. Putina optužuju ne samo da je nečasno stekao takvo imanje, već i da je „nezamjenjivi car“, koji se već više od 20 godine nalazi na najvišoj vlasti u zemlji. (Britanska kraljica je 68, pa to nikome ne smeta, iako je Britanija ostrvo od četvrt miliona km², a Rusija „kontinent“ od 17 miliona; 70 puta veća od nje).

Putina optužuju ne samo da je nečasno stekao takvo imanje, već i da je „nezamjenjivi car“.

Ulični protesti su održani 23., a nastavljani 31. januara. Vlast ih je smirila, a Navaljni je uhapšen zbog neizvršavanja svojih zakonskih obaveza u vezi ranije donesene uslovne zatvorske kazne

4 https://www.blic.rs/vesti/svet/sve-o-slucaju-koji-je-digao-rusiju-na-noge-i-preti-da-baci-putina-na-kolena-kako-je/5vntpcx?pushmedia=b6109d3f1d8db2f&utm_source=browser&utm_campaign=push_b6109d3f1d8db2f&utm_medium=pus

od 3 i po godine zbog počinjenih krivičnih djela. Kazna je pretvorena u stvarnu i poslat je na njeno izdržavanje. Ubrzo nakon odluke suda, brojne zapadne države (SAD, Britanija, Njemačka, Francuska i druge) su pozvale ruske vlasti da ga oslobode, jer je navodno osuđen iz političkih razloga, zbog borbe protiv korupcije.⁵

Ulični protesti su održani 23., a nastavljani 31. januara. Vlast ih je smirila.

Nepoštovanje zakonodavstva i pravosudnog sistema Rusije se dešava istovremeno sa surovim progonom u SAD ljudi koji su protestovali zbog ogromne krađe glasova na predsjedničkim izborima 2020-te.

Drugi talas protesta 31. januara je propao, odziv građana u Moskvi i drugim gradovima je bio slab⁶. Dobro usklađen rad službenika za provođenje zakona i vladinih agencija - od Ministarstva unutrašnjih poslova i FSB do Roskomnadzora, koji su izveli pouke iz 23. januara, je omogućio smirivanje nereda iz drugog pokušaja. Hapšenje vođa, prijetnja društvenim mrežama i medijima koji su vodili kampanje, i suzbijanje lanaca finansiranja su pokidali mrežnu strukturu organizacije nereda. Čelije učesnika protesta su uništene. Rusija je pokazala snagu države, suvereniteta u oblasti sigurnosti. Ona nije Bjelorusija, a tim više Ukrajina!

Nasilje na društvenim mrežama protiv države podržava dio elita. Otvoreni protesti protiv vlasti teško da će se ponoviti do jeseni. Ali ako se ona ograniči na zabrane, tada će problem biti samo satjeran u ugao, ali ne i riješen. Važno je ne zadržavati se na krivičnom gonjenju počinilaca, već što prije promijeniti unutrašnju politiku i započeti moralni oporavak društva promjenama u državnoj upravi, glavnim medijima, obrazovanju i na društvenim mrežama.

Drugi talas protesta 31. januara je propao.

Ostaju pitanja: 1) zašto je ne mali broj građana podržao proteste; 2) šta će dalje činiti zapadni borci za „slobodu“ na oslobođenju Rusije od „autoritarne“ vlasti; i najvažnije, 3) šta svijet treba i može da učini da se oslobodi današnjih „liberala“, koji ne odustaju od namjere da mu namaknu omču novog fašizma, prikrivenog zloupotrebom ideologije demokratije i ljudskih prava?

5 https://ria.ru/20210204/lavrov-1596091229.html?utm_source=ria.24smi.info&utm_medium=referral&utm_campaign=16523&utm_content=3312603

6 https://vizitno.ru/rossijskie-elity/vtoraya-seriya-navalnomajdana-sorvana/?utm_source=gravitec&utm_medium=push&utm_campaign=

Sukob SAD s Rusijom, u koji su uvukle EU, je počeo znatno prije državnog prevrata u Ukrajini 22. februara 2014. Hladni rat nije završen s razvalom SSSR 1991., već je odmah nastavljen. Ko-

Nasilje na društvenim mrežama protiv države podržava dio elita.

načni cilj je ostvarenje „plana Hausa“ iz 1918. o podjeli Rusije na više kolonijalnih država (Haus je Vilsonu predlagao na 8). Podjelom SSSR na 15 bivših saveznih republika „osavremenjeni“ plan je dijelom ostvaren. Od 1991. na redu je Rusija. SSSR je rušen pod sloganom borbe protiv komunizma kao „imperije zla“ (Regan), a nakon njegovog nestanka „na redu je pravoslavlje“ (Bžežinski). To rade zdušno i bezobzirno, ne samo u Rusiji, već u cijelom pravoslavnom, istočnohrišćanskom svijetu. Uništavaju pravoslavnu vjeru i crkve na Balkanu, u Zakavkazju, Ruskom svijetu. Vještački izazvana ukrajinska kriza je za nekoliko godina svog razvoja pokazala da Ukrajina Zapadu služi kao trojanski konj u Ruskom svijetu za rušenje države i uništavanje, genocid ruskog naroda. Uz Navaljnog i domaće liberale, Rusija ima još jednu, „zelenu“ petu kolonu.

„Zelena karta“ globalista

FSB skoro neprestano otkriva ćelije i razgranate mreže islamista širom Rusije, koje pripremaju terorističke napade⁷. Rusija živi na buretu baruta, uslovni gastarbajter može u svakom trenutku postati terorista. Brojne terorističke bande, koje imaju „ogranke“ u raznim oblastima Rusije, se bore za „istinitu vjeru“. Njihova jezgra čine doseljenici iz muslimanskih zemalja i građani Rusije koje su oni „preobratali“. Tokom 2020. spriječen je 61 teroristički čin, od čega 41 teroristički napad. U posebnim operacijama je ubijeno skoro 50 bandita, od kojih 8 vođa, još skoro 200 borovnika (s 36 vođa), a više stotina njihovih saučesnika je privedeno. Oduzeto je oko 600 komada vatrenog oružja, 134 improvizovana eksplozivna sredstva, više od 100 hiljada metaka, preko 3 hiljade mina, granata i druge municije. Službe državne bezbjednosti dobro rade svoj posao, ali postoji osjećaj da ljudi žive na prvoj liniji fronta.

FSB skoro neprestano otkriva ćelije i razgranate mreže islamista širom Rusije.

Operativci FSB su 18. februara, zajedno s Rosgvardijom i policijom, izveli veliku operaciju u 10 regija - u Moskvi, Sankt Peterburgu, Krimu, Baškortostanu i Dagestanu, Primorskom i

⁷ https://tsargrad.tv/articles/oni-snova-gotovy-vzryvat-rossiju-islamisty-nashlinovye-puti_325218?utm_source=pushilka2

Krasnodarskom kraju, Orlovskoj, Kaluškoj i Ivanovskoj oblasti. Privedeni su članovi međunarodne terorističke organizacije Hizbut-Tahrir al-Islami (HTAI), zabranjene u Rusiji još 2003. Neki od članova grupe su doseljenici, skoro svi legalno u Rusiji – smješteni i zaposleni. Teroristi više nisu samo bradonje s automatima u

Tokom 2020. spriječen je 61 teroristički čin, od čega 41 teroristički napad.

rukama. Šta su radili? Pridobijali su pristalice putem društvenih mreža za islamističku terorističku ideologiju - netrpeljivost prema drugim vjerama. Glavni cilj im je da privuku muslimane u svoje redove svojevrsnim tumačenjem islama. Zalažu se za stvaranje i proglašenje takozvanog „svjetskog halifata“ rušenjem svjetovnih vlada vojnim udarima i „islamskim revolucijama“.

Na Krimu i u Tatarstanu je uhapšena grupa koja je, pod maskom dobrotvorne organizacije, prikupljala sredstva za „Islamsku državu“. Otkrili su je mukotrпно provjeravajući razne račune, kroz koje su manje sume prolazile u inostranstvo.

Najveća organizovana grupa je otkrivena na jugu Rusije - 19 osoba koje su djelovale na Krimu, u Rostovu na Donu, Krasnodaru i Karačajevo-Čerkeziji. Oni su bili dio zabranjene međunarodne islamističke organizacije „At-Takfir val-Hidžra“. Ona je kao HTAI teroristička, ali još radikalnija. Ispovijeda „takfirizam“, koji teološki opravdava teror protiv „nevjernika“ - uključujući muslimane, koji ne prihvataju njihove poglede.

Oni su ne samo pridobijali pristalice i postavljali „mreže“ na javnim mjestima, već su i pripremali terorističke napade na Sjevernom Kavkazu. Imali su skrovište oružja u Karačajevo-Čerkesiji (mitraljezi, minobacači, eksplozivni uređaji, municija), pa i pojaseve za bombaše-samoubice. Takve ćelije, u kojima su okupljeni taksisti, konobari, prodavači, kuriri se stalno pojavljuju i uništavaju. Gdje žive većinom muslimani koriste prvenstveno mjesno stanovništvo - preko „povjerenika“, na koje niko ne sumnja: imaju porodice, izvore prihoda, ponekad i posao u blizini vlasti. Traže pogodne, razgovaraju s njima, a onda im nude da uđu u krug „izabranih“, „ispravnih“ obećavajući im odlazak u dženet (raj). U pravoslavnim oblastima, posebno u velikim gradovima, postoje pridošlice koje ulaze u posao, obično iz Srednje Azije. Rade na gradilištima, kao prodavci i nosači na pijacama, kuriri u dostavnim službama i radnici. Svuda. Skoro

Na Krimu i u Tatarstanu je uhapšena grupa koja je, pod maskom dobrotvorne organizacije, prikupljala sredstva za „Islamsku državu“.

uvijek su ušli u Rusiju kao građani koji poštuju zakon, imaju dozvolu za boravak ili rad.

Najveća organizovana grupa je otkrivena na jugu Rusije - 19 osoba.

U osnovi postoje dvije vrste islamista. Prvi su „promoteri“ radikalnih ideja, koji nadahnjuju i pripremaju tlo za budućnost, osnivaju „ćelije spavača“, prikupljaju novac za „braću“ (bojovnike). Mogu prikriveno djelovati dosta dugo, dok ih ne uhvate. Drugi su usmjereni na određene zadatke. Oni ne samo da pridobijaju nove pristalice, već ih i pripremaju za određene terorističke napade. Krajem decembra 2020. je otkrivena ćelija Islamske države (ID) od 4 osobe, koje su planirale da eksplozivom razore policijsku stanicu i ubiju policajce. Imali su skrovište sa dosta hladnog i vatrenog oružja, samo se čekali naređenje iz inostranstva. Cilj terorista je često da podmetnu eksploziv u Moskvi, u upravnim zgradama, na saobraćajnim čvorištima i drugim mjestima gdje ima dosta ljudi da bi napravili što veću štetu i kaos. U oktobru je uništena ćelija „Katiba Tauhid val-Džihad“, koja je za napad izabrala grad-heroj Volgograd – zgrade uprave, vojne jedinice, tržne centre. Vođa i njegov saučesnik, koji su pružili oružani otpor, su ubijeni, a ostali uhvaćeni živi. Članovi organizacije su bili uhapšeni i u Moskvi, Sankt Peterburgu, Ufi, Majkopu.

Otpribliže u isto vrijeme suzbijen je rad velikog ogranka međunarodne terorističke organizacije „Islamski pokret Uzbekistana“, s ograncima u Moskvi, Novosibirsku i Krasnojarsku. Više od 20 učesnika su pozivali da se ruši i ubija i okupljali teroriste za Siriju.

U oblasti Rostova je uništena ćelija zavjerenika ID, u kojoj je bilo 6 gostiju iz Srednje Azije i njihovi saborci - mjesni žitelji. Pripremali su napade na policajce i planirali terorističke napade u bolnicama, klinikama, vrtićima, školama i univerzitetima. Vođa

U oblasti Rostova je uništena ćelija zavjerenika ID.

grupe je prilikom hapšenja otvorio vatru iz automata i raznio se bombom. I oni su imali sve spremno - eksploziv, mitraljeze, municiju. I narkotike, koji su čest „prateći“ materijal.

Jačanje terorističkog podzemlja je povezano s pojačanim vanjskim pritiskom na Rusiju, a i opštim stanjem na Bliskom istoku. Bez smirivanja stanja u toj oblasti neće biti mira ni u Rusiji u kojoj živi više od 20 miliona muslimana. Pojava islamističkih tero-

rističkih organizacija u unutrašnjosti Rusije, a ne samo, kao prije, na Sjevernom Kavkazu, je povezana s dolaskom velikog broja stranih radnika iz muslimanskih zemalja Srednje Azije i Zakavkazja. Ove organizacije prvo okupljaju nove pristalice, provode ideološku pripremu, a potom i terorističke napade. Kao što je poznato, prvo je bila riječ, a potom djelo – konkretni zadaci. Važno je uništiti ih na početnom stadiju, ne dati im da sa ideološke pripreme pređu na borbene zadatke. Glavno je da organi državne bezbjednosti imaju velike mogućnosti za operativno-obavještajni rad, koje im daju priliku da čak i po posrednim znacima pronađu teroriste.

Jačanje terorističkog podzemlja je povezano s pojačanim vanjskim pritiskom na Rusiju.

Sada se živi i radi u potpuno drugom svijetu u tom pogledu. Ranije je bilo moguće otkriti teroriste samo posredstvom agenata i nadzora. Danas su velika pomoć digitalna sredstva i, uprkos lošim odnosima sa Zapadom, razmjena podataka tajnih službi, jer je terorizam zajednički neprijatelj.

Međutim, problem je migraciona politika u Rusiji, koja je kao i do sada usmjerena na popunjavanje svih praznina na račun došljaka. Poslodavci neće da nauče živjeti bez stranih radnika, koji su jeftiniji od domaćih zbog manjih obaveza. Godišnje se u Rusiji registruje oko 20 miliona stranaca, a izdaje 10 puta manje radnih dozvola, što pokazuju redovne racije. Osim toga, ne bave se svi zakonitim poslovima u zemlji koja im je dala mogućnost da žive u njoj. Rusija već ima petu kolonu - ali još uvijek nije spremna da prizna njeno postojanje.

Odbrana suvereniteta

Uzrok najnovijeg pohoda Zapada na Rusiju je prije svega odbijanje Kremļa da se, poslije odlaska Jeljcina, vođe izdajničke klike, i dalje potčinjava zakulisnoj oligarhiji⁸. Nju čine najbogatije i najuticajnije vođe svjetskog masonstva i međunarodnog cionizma, i oni koji ih opslužuju: državnici, vojnici, političari, šefovi zapadnih tajnih službi, vodeći politolozi, novinari i naučnici koji razrađuju savremene vojno-političke doktrine i sisteme oružja. Putin upozorava da je zamisao „zlatne milijarde“ neodrživa. Za-

Rusija već ima petu kolonu - ali još uvijek nije spremna da prizna njeno postojanje.

⁸ https://rs.sputniknews.com/radio_novi_sputnjik_poredak/202102221124685607-sta-smera-bil-gejts-video/?utm_source=push&utm_medium=browser_notification&utm_campaign=sputnik_rs

kulisa izlazi iz sjene ne skrivajući više namjeru da uspostavi svjetsku diktaturu. Njeni ideolozi i politički klubovi, u kojima se razrađuju planovi daljeg slivanja moći i vlasti u rukama finansijske elite i pretvaranja čovječanstva u stado robova djeluju otvoreno.

Nakon „pobjede“ na pokradenim izborima, savez Bajdena i Navaljnog je krenuo u juriš na Kremlj, Naravno, svoje prave namjere i ciljeve ne objavljuju, prikrivaju ih ideologijom borbe za najviše humanističke ideale. Sudbina socijalizma i Varšavskog saveza, Jugoslavije i SSSR bi i najnaivnijim ljudima trebala pokazati kuda vodi širenje „zapadnih vrijednosti“. Kada su, nakon Minhenskog govora Putina 2007., konačno shvatili da Rusija nema namjeru da im preda svoju slobodu i suverenitet, počeli su otvoreni napadi na nju.

Borba SAD za „slobodnu“ Rusiju

Nakon „pobjede“ na pokradenim izborima, savez Bajdena i Navaljnog je krenuo u juriš na Kremlj⁹. Novi predsjednik se sveti Putinu za 2016-tu. Organizatori najnovijeg političkog napada na Kremlj su do tančina isplanirali vrijeme. To nesumnjivo pokazuje hronologija događaja. Navaljni se 17. januara iz Njemačke vraća u Rusiju, na moskovski aerodrom „Šeremetjevo-2“, gdje je pozvao narod na proteste protiv vlasti i uhapšen. Toni Blinken, kandidat za državnog sekretara SAD, je 19. januara na saslušanju u Senatu rekao da osuđuje pokušaje „ušutkivanja Navaljnog“. Istovremeno, 19. januara, djelujući samostalno, ali nesumnjivo, po prethodnom dogovoru, tim Navaljnog je objavio svoj novi film o navodno Putinovom dvorcu na Crnom moru. Bajden je 20. januara zamijenio Trampa na dužnosti predsjednika SAD. Skupovi podrške Navaljnom su održani 23. januara širom Rusije. To je skoro istovremeni razvoj ova 2 događaja. Povratak Navaljnog u Rusiju je isplaniran i izvršen uz Bajdenovo preuzimanje vlasti da bi tema hapšenja vođe opozicije postala prvi izazov za spoljnu politiku nove vlade SAD, u kojoj su „stručnjaci“ za Rusiju zauzeli brojne važne dužnosti, uključujući direktora CIA. Navaljni je vršio uslugu Demokratskoj stranci – da bi svojim hapšenjem opravdao progon Trampa i njegovih sljedbenika u SAD. On stvara situacionu ideološku osnovu za učvršćenje „Ujedinjenog Zapada“, razbijenog pod Trampom, i jačanje veze SAD i EU. U Njemačkoj

Novi predsjednik se sveti Putinu za 2016-tu.

9 https://www.mk.ru/politics/2021/01/20/alyans-baydena-i-navalnogo-poshel-na-shturm-kremlja.html?utm_source=push&utm_term=push_200121

su, kao glavnom lobisti za Sjeverni tok 2, stvorene nove osnove za napad na ovaj projekt Gazproma. Uloga „posljednjeg evropskog diktatora“ stvara nove mogućnosti za SAD i njihove vazale u Istočnoj Evropi da igraju u bjeloruskom smjeru, a stratezi Kremlja su se pripremali i za oktobar 2021.

Izbori za Državnu dumu su zakazani za 19. septembar 2021.

Po zamisli Amerikanaca, parlamentarni izbori bi trebali biti početak talasa dugotrajnih masovnih protesta, sličnih održanim na prelazu 2011/12.,

Izbori za Državnu dumu su zakazani za 19. septembar 2021.

ali sada jači i borbeniji. Sa stanovišta tima koji se nakon 4 godine vratio na vlast u Vašingtonu, ovakav razvoj je neupitan. Opsesija Rusijom među čelnicima Demokratske stranke nije nestala. Po njihovom uvjerenju, Moskva je 2016. „ukrala“ njihovu pobjedu na izborima i sada mora u potpunosti platiti za nju. Nova vlada SAD pokušava da uđe u politički život Rusije kao sudija u sporu između vlasti i opozicije. Od 2 glavna protivnika SAD u svijetu, Rusije i Kine, prva je „slaba karika“ u očima vašingtonskih stratega. Amerikanci Kinu doživljavaju kao velesilu 21. vijeka, a Rusiju kao supersilu 20-og, kao prošlost. Sadašnje pokoljenje američkih političara ima iskustvo potpunog dobrovoljnog podvrgavanja Moskve svojim interesima. Vrijeme u kom je Andrej Kozirjev vladao u ruskoj diplomatiji doživljavaju kao „normu“ u koju se Rusija mora vratiti. Sadašnji američki političari nemaju potrebno iskustvo s Kinom, ni saradnika koji bi mogao promijeniti ovo stanje. A u Rusiji ga imaju. Politička saradnja Navaljnog i Zapada ima višestruke, unutrašnje i vanjske korijene. To je prvenstveno podudaranje njihovih interesa.

U januaru 2021. je počela nova politička borba skoro istovremeno u SAD i Rusiji. Pitanje da li je Tramp ili Bajden bolji za Rusiju ima jedan skoro uvijek isti odgovor: i jedno i drugo je gore, ali na različite načine. Za vrijeme Trampa, Amerikanci su bili odlučni da istjeraju ruske suparnike u energetske oblasti iz Evrope, prezrivo su se odnosili prema kontroli nuklearnog naoružanja, a u Vašingtonu je vladao opšti haos: niko nije upravljao zemljom, koja je bila pod uticajem različitih, međusobno sukobljenih snaga. Pod Bajdenom će se boriti za širenje „demokratije“ i zaštitu „ljudskih prava“ u Rusiji i drugim zemljama duž njenih granica. Kremlj je spreman da im odgovoriti na ovaj izazov otvorenim

U januaru 2021. je počela nova politička borba skoro istovremeno u SAD i Rusiji.

vizirom, spokojno, uzdajući se u snagu svog oružja i moralnu nadmoć. Novi gazda se nije usudio da prihvati Putinov poziv na

Pristalice Navaljnog su iskoristile posebno stanje u društvu za proteste.

javnu raspravu putem interneta nakon što ga je nazvao ubicom. Kaubojski šešir, šerifska značka i revolver mu tu ne bi pomogli, predsjednik SAD bi trebao ponešto i znati. Ako je neko ubica onda

su to Amerikanci, koji su naučili da sve rješavaju bombama i meci-
ma. To rade od naseljavanja Amerike do današnjeg dana, već 500 godina. Njihove žrtve su svi koje su sreli – od mjesnog stanovništva, Indijanaca, koje su istrijebili s lica Zemlje, preko Afrikanaca, koje su hvatali kao životinje i držali u ropstvu, do naroda Latin-ske Amerike i Azije, koje zlostavljaju i ubijaju. Samo u Vijetnamu su ubili 3 miliona ljudi, njihove žrtva su milionske i u Koreji i muslimanskim zemljama.

Evropski „učitelji“

Pristalice Navaljnog su iskoristile posebno stanje u društvu za proteste¹⁰. Zamor i nezadovoljstvo naroda, nakupljeni tokom virusne pandemije su povoljna prilika za potpaljivanje pobune. Odabrali su „najbolje“ vrijeme za potkopavanje stanja u društvu. Brojni učesnici neovlaštenih protesta za podršku Navaljnog su bili maloljetnici, što je izuzetno teška zloupotreba.

Rusija je protjerala evropske diplomate koji su učestvovali u protestima¹¹. Predstavnici Švedske, Njemačke i Poljske su tražili da ruske vlasti ponište presudu i puste Navaljnog na slobodu. Odluka o njihovom protjerivanju je donesena za vrijeme susreta predstavnika EU Žosepa Borelja za vanjsku politiku i bezbjednost s Lavrovom. Borelj je zatražio oslobađanje Navaljnog odmah, na šta je Rusija odgovorila protjerivanjem evropskih diplomata. Litva i Latvija su zatražile sankcije Rusiji. Protjerane diplomate bi, pošto su trenutno ostale bez posla, mogle da u Londonu zatra-

Rusija je protjerala evropske diplomate koji su učestvovali u protestima.

že oslobođenje Džuliana Asanža, kog godinama progone i drže u zatvoru na osnovu lažnih optužbi, kao i Edvarda Snoudena, koji je razotkrio svjetsku špijunažu tajnih službi SAD.

10 https://politexpert.net/233459-putin-vyskazalsya-o-proshedshih-nezakonnyh-akciyah-v-rossii?utm_source=whitepush.biz&utm_medium=push&utm_campaign=push7_14_02_2021

11 https://www.logicno.com/politika/europski-diplomati-dobili-pedalu-i-moraju-odmah-van-iz-rusije.html?utm_source=Kraken&utm_medium=Push&utm_campaign=05-02-2021

Navaljni je „gubitnička karta“ Zapada¹². Kladili su se na Javlinskog, Njemcova, Hodorkovskog, sada na njega i opet izgubili. Zapadne zemlje treba da se sjetite ko je zauzeo Napoleonov Pariz i Hitlerov Berlin. One su davno, još 1990-ih., sa razaranjem Jugoslavije, prešle „crvenu liniju“.

Rusija je 2020. imala najveći pad stanovništva od 2005.

Moskva neće postati drugi Kijev. Stvarni zatvor za Navaljnog umjesto uslovnog nije samo operacija države protiv liberala, već i znak Zapadu da će se rat protiv Rusije nadalje odlučno suzbijati¹³.

Moskovska „močvara“

Stara izreka „Mir kolibama, rat palatama“ je, nakon prikazivanja videozapisa Navaljnog o navodno raskošnom Putinovom dvorcu žestoko ustalasala Rusiju. Državni i opozicioni propagandisti su povelili borbu oko njega. Putin je ruskoj i svjetskoj javnosti dao na znanje da građevina (nedovršena) ne pripada njemu ni bilo kome od njegove rodbine. Ona je vlasništvo milijardera Arkadija Rotenberga.

Navaljni i njegovi saradnici su pokušali da, uz pomoć svojih pokrovitelja, zloupotrijebe narod za rušenje vlasti. Međutim, i državni tv-kanali i njihovi propagandisti ne govore o stvarnim problemima kojih ima itekako. I oni, kao i vlast, žive u svom svijetu dalekom od stvarnosti. Šta su stvarni problemi ruskog društva i države?

Rusija je 2020. imala najveći pad stanovništva od 2005. Od virusa korona je obolilo 4,5 miliona (četvrta u svijetu, iza SAD, Brazila i Indije), a umrlo oko 100.000 ljudi. Ni demografska jama iz 1990-ih nije uzrok: 2009-17. stanovništvo se povećavalo. Dohodak je 2020. znatno opao u odnosu na 2014., a broj siromašnih se povećao.

U isto vrijeme, i moskovska močvara je puna krokodila, nije samo vašingtonska. Direktori velikih državnih kompanija (ne privatnih) godišnje naplaćuju po oko 30 miliona dolara. Njihova dnevnicu iznosi oko sto hiljada dolara. Za nekoliko dnevnicu mogu kupiti dobar

Dohodak je 2020. znatno opao u odnosu na 2014.

12 https://glagol.press/blog/43372881165/ZHirinovskiy-Zapad-sdelal-stavku-na-Navalnogo-i-proigral-?utm_referrer=mirtesen.ru

13 https://vizitnlo.ru/teoriya-zagovora/s-navalnym-zapad-sovershaet-tu-zhe-oshi-bku-chto-napoleon-i-gitler/?utm_source=gravitec&utm_medium=push&utm_campaign=

stan u Moskvi. „Sluge naroda“ skupo naplaćuju svoju inteligenciju. To rade u zemlji u kojoj veći dio stanovništva živi od 300-400 evra mjesečno. U zemlji u kojoj je koliko do juče osnovno načelo društvenog i političkog života bilo načelo društvene pravde i jednakosti. Ako u SSSR nije bilo slobode, bilo je više poštovanja čovjeka i više reda. Sovjetski nogometaši su primali skromne plate, kao inženjeri, a današnji naplaćuju milione dolara i slabije igraju.

Da li neko uopšte može povjerovati da njemačke vlasti, SAD i ostali njihovi vazali, nakon događaja u Ukrajini 2014. i Bjelorusiji 2020., žele dobro ruskom narodu i državi?

Jedan od, valjda „uglednih“, historičara (dr Aleksandar Sitin, rukovodilac Centra političkih istraživanja zemalja sjeverne i istočne Evrope), je u emisiji Prvog kanala „Vrijeme će pokazati“ 16. aprila 2019. spaljivanje živih ljudi u Domu sindikata u Odesi 2. maja 2014. nazvao „likvidacijom malovrijednog ljudskog materijala“. Ukrajinski nacisti iz organizacije „Desni sektor“ su pristalice federalizacije države, koji su se bježeći od njih sklonili u Domu sindikata, zvjerski zlostavljali, između ostalog, silovali i davili trudne žene, zapalili dom, a izvana mecima, kamenjem i palicama ubijali one koji su pokušavali da se spase iskakanjem kroz prozore. Zvanično je bilo navodno 48 mrtvih, a procjenjuje se da je ubijeno do 300 ljudi. Jedan od učesnika emisije je uporedio požar u crkvi Notr Dam u Parizu i događaj u Odesi, na šta je Sitin, s ogorčenjem, rekao: „Vi ste uporedili požar najvažnije kulturne vrijednosti Evrope i, da tako kažemo, likvidaciju malovrijednog ljudskog materijala u Odesi 2. maja 2014“¹⁴. Nakon što su gosti emisije počeli raspravu s njim, voditelj ga je zamolio da je napusti.

Slično stanje je i s Navaljnim. Pored ostalog, osuđen je da plati novčanu kaznu od 850.000 rubalja (oko 10.000 evra) zbog klevete veterana Velikog otadžbinskog rata Ignata Artemenka, starca od preko 90 godina¹⁵. Kako neko ko ne poštuje ljude koji su odbranili svoju (i njegovu) zemlju i oslobodili svijet od njemačkih nacista i njihovih saučesnika, evropskih fašista, može imati ikakav ugled u Rusiji, a tim više nekome, bilo kome, biti uzor i vođa? Ruske vlasti su pustile „otrovanog“ Navaljnog u Njemačku da se tamo liječi; tu je do-

Navaljni je zatvoren, s pravom.

14 <https://www.1tv.ru/shows/vremya-pokazhet/ostrye-momenty/vygnali-iz-studii-doktor-istoricheskikh-nauk-poplatilsya-za-svoyu-rech-vremya-pokazhet-fragment-vpuska-ot-16-04-2019>

15 https://politexpert.net/234433-navalnomu-naznachili-shtraf-v-850-tysyach-rublei-po-delu-o-klevete-na-veterana?utm_source=yxnews&utm_medium=desktop

čekan kao veliki borac za ljudska prava, „političar“, uz državnu pratnju, i snimio film o navodno Putinovom dvorcu, koji je trebao da zapali Rusiju. Da li neko uopšte može povjerovati da njemačke vlasti, SAD i ostali njihovi vazali, nakon događaja u Ukrajini 2014. i Bjelorusiji 2020., žele dobro ruskom narodu i državi? Navaljni je zatvoren, s pravom, ali slabosti ruskog društva i vlasti, koje pokušavaju da iskoriste za rušenje države, treba otklanjati brzo i odlučno.

U Rusiji postoje oštri znaci unutrašnjeg rasizma.

U Rusiji postoje oštri znaci unutrašnjeg rasizma. Jedan sloj ljudi smatra da je viši od naroda, da za njega zakoni i pravila ne važe. I radi sve što mu padne na um. Pohlepa, razvrat, izopačenost, narkomanija, alkoholizam, gdje je kraj spiska zala kojim robuje?

Rusku državu (Rusku imperiju i SSSR) su srušili 2 puta u 20. vijeku. Rušenje Imperije su izvana pripremali Jakob Šif i njegova sabrača - Lav Trocki (David Bronštejn), Lenjin (Vladimir Uljanov, po majci Blank) i drugi. U Sovnarkomu je od 20 „narodnih komesara“ bilo 17 Jevreja. Rusija je opljačkana u 2 koraka. U SSSR je izvršena nacionalizacija dobara (oduzetih od naroda), a u drugom „privatizacija“ - pljačka, kojom su se prirodna i vjekovnim narodnim trudom stvarana dobra našla u rukama „ruskih“ oligarha. Među njima skoro da i nema Rusa. Posljednji klin u lijes SSSR je zakucao pijanica, koji nije znao ni kako se zove. Milijarderu su liberali-globalisti, koji su ogromna bogatstva iznijeli na Zapad u novcu, dragocjenostima i na druge načine. I danas, u „novoj“ Rusiji, glavni „liberali“ upropaštavaju narod i ruše državu, od Čubaisa nadalje. Najveći neprijatelji Rusije u SAD su „demokrati“ u Kongresu, koji su se nakon pokradenih izbora 3. novembra ponovo našli na vlasti 20. januara ove godine. Desetinama godina glavni američki ideolog je bio rusofob, poljski Hazar Zbignjev Bžežinski. Otkud toliko neprijateljstvo? Pohlepa i bezobzirno bogaćenje, s jedne strane, i ljudska saosjećajnost i međusobna pomoć, s druge, su dva međusobno neposredno suprotstavljena načela života. Sav problem društvenog života i ljudske istorije je neravnoteža materijalnog interesa i ljudskog dostojanstva. Kada čovjek nema morala, ne poštuje ni sebe ni drugog, svako zlo

Rusku državu (Rusku imperiju i SSSR) su srušili dva puta u 20. vijeku.

je ne samo moguće, već i vjerovatno. Narkomafija, trgovina dječijim organima, jednopolni brakovi – to su sve logični izvodi ne-logične pretpostavke – zapadnog individualizma, koji je zavladao

dao velikim dijelom svijeta. Kako su u bijelom gradu Beogradu, prestonici svetosavske Srbije, mogući zločini od kojih se ledi krv u žilama? Počinili su ih mladići od 20-30 godina! Čovjek je rodno

Njemački nacisti su ubijali pravoslavne Slovene.

biće, potiče od oca i majke, koji nisu živjeli samo za sebe. Darovanje, prije svega darovanje života,

a zatim i svega drugog što treba, je istinsko načelo života; nije sebičnost. Od nje naša stroga „učiteljica“ EU ne može da pobjegne čak ni dok milioni ne samo starih, već i mladih ljudi boluju i umiru od bolesti koja se, kažu, pojavila ne zna se otkuda. I na bolesti i smrti bi htjeli da zarade. I to ne kriju. Uz sebičnost ide i sujeta, kao čovjek i njegova sjena, ne može je preskočiti. Već godinu dana ne mogu da priznaju da je ruska vakcina bolja i sigurnija od njihovih i da je preuzmu, a Kinu koja je brzo suzbila zarazu optužuju za njeno izazivanje. Po Makronu, Evropa se suočava sa „svjetskim ratom novog tipa“ zbog „želje Rusije i Kine da utiču uz pomoć vakcina“¹⁶! Rusija je, odmah nakon što je napravljena, ponudila – svima, da besplatno preuzmu vakcinu i sami je proizvode, nikome ništa nije nametala.

Njemački nacisti su ubijali pravoslavne Slovene (Ruse i Srbe), Jevreje i Rome. Zašto baš ova 3 naroda? Od Slovena su htjeli da otmu zemlju, a SSSR su optuživali da njim upravljaju Jevreji, koji hoće da ovladaju cijelim svijetom. Napad na njega je navodno bio, današnjim jezikom rečeno, „preventivni rat“ za odbranu od boljševičke, komunističke, danas bi rekli „ruske agresije“. Razlike nema. Ma ko u Rusiji bio na vlasti – da li ruski pravoslavni „barbari“, „Židovi“-komunisti ili oligarhijska „ruska mafija“, kriva je. Presuda je unaprijed donesena i treba je izvršiti! Ali, tu se pojavljuje jedan problem – „barbari“ imaju oružje. Naučnici i inženjeri su, uz podršku države, dali ogroman doprinos naučno-tehnološkom razvoju SSSR i Rusije. Treba imati u vidu u prvom redu njihovu ulogu u stvaranju nuklearnog oružja, bez koga danas ne bi bilo ruskog naroda ni države. Doprinos inteligencije u svim

Doprinos inteligencije u svim oblastima duhovnog stvaralaštva, u književnosti, umjetnosti, filosofiji, nauci i tehnicima, se ne može precijeniti.

oblastima duhovnog stvaralaštva, u književnosti, umjetnosti, filosofiji, nauci i tehnicima, se ne može precijeniti. Od upada Poljaka u Moskvu 1612. i Napoleonovog pohoda na Rusiju 1812., preko svjetskih ratova 20. vijeka (Prvi i Drugi svjetski, Hladni rat) drama odbrane slovensko-pravoslav-

16 https://vizitno.ru/tajny-geopolitiki/chto-proisxodit-26-03-2021/?utm_source=gravitec&utm_medium=push&utm_campaign=

nog Istoka traje i danas. I ne vidi joj se kraj. Rusija je danas jaka, ali podlaci se ne bi zvali tako kada ne bi znali nešto smisliti. Tako se pojavljuju Skripalji, „ruski hakeri“, Navaljni, peta kolona izlazi na ulice.

Zapad ponovo čini iste greške kao Napoleon i Hitler: može dobiti bitku, ali gubi rat.

U Rusiji je 2021. izborna godina, izgledi vladajuće stranke su na ispitu i bez Navaljnog. Skup „Ruski Donbas“ održan u Donjecku je podigao raspoloženje naroda, vrijeme je da se prekine 7-godišnje izživljavanje ukrajinskih kleronacista nad sunarodnicima i krene naprijed u ponovnom ujedinjenju ruskog naroda.

Strategija i taktika hibridnog rata 1991-2021.

Borba Zapada protiv Rusije postaje iracionalna, donosiće odluke koje udaraju po trgovini, ali u Kremlju više ne obraćaju pažnju na to. Zapad pokušava da Rusiju satjera u ćošak kada prijetnja gubitka imovine gura elitu u prevrat, usljed kog je svakako gubi. A u sklopu elite glavna je država, državni činovnici sa debelim novčanicima. Ako elita, nakon što je prošla unutrašnji sukob, odustane od državnog prevrata i izgubi imovinu na Zapadu, u Rusiji će je zadržati. Postaće otporna na ekonomski pritisak, a vojno-politički odbija dovoljno uspješno. U tom slučaju Zapad će biti satjeran u ugao. Uvidjevši to, biće prisiljen da poveća uloge do igre va-bank. Što više resursno ulazi u borbu s Rusijom, tim je gori njegov strateški položaj. Za održavanje ravnoteže snaga na šahovskoj tabli mora platiti više, a ne može steći prednost. Sve su se imperije rušile upravo zbog takvog pregrijavanja.

Zapad ponovo čini iste greške kao Napoleon i Hitler: može dobiti bitku, ali gubi rat. Što više dobija taktički, gubi strateški. Upravo je Rusija prisilila Zapad na takvu strategiju: ako ne odgovori na Krim, Rusija ide dalje, a ako odgovori, pojavljuje se strateška zamka: može zgrabiti Ukrajinu, Gruziju, pribaltičke državice, uvesti proširene sankcije, ali dobija: 1) probleme sa saveznicima, 2) savez glavnih protivnika i 3) protivdejstvo Ru-

Strateško stanje je za Zapad znatno gore nego prije 2014.

Pritom Turska ulazi u sukob, Zapad gubi monopol na Bliskom Istoku, tu su i Iran i Sjeverna Koreja, a ruska vojska i mornarica na Krimu potpuno obezvrjeđuju zahvat Ukrajine. Strateško stanje je za Zapad znatno gore nego prije 2014.

Napetost je veća, a koristi su manje, sukob je u zastoju. Pri tom, zalihe Rusije su neuporedive veće. Strateški ćorsokak Zapada u odnosu na nju nije očit, on izaziva pokušaje da se ponovo dobiju

Slom operacije „Navalni“ će imati dalekosežne posljedice za Zapad.

izgubljeni ratovi u nadi da će ovaj put biti uračunate sve greške. Razni osvajači i izdajnici dolaze i odlaze, ali problem ostaje. Rusija je vječno iskušenje. Izgleda slaba, „žrtva“ izaziva na napad, zatim se povlači do Moskve, trpi teške gubitke prisiljavajući napadača da koristi posljednje zalihe, a onda odjednom udara i sve preokreće. Ito kada se Zapad ne može povući, jer umjesto manevra dobija raspad fronta.

Slom operacije „Navalni“ će imati dalekosežne posljedice za Zapad. Iznenađenje je proigrano, središte izgubljeno, a borbe u krajinama neće dati ništa. Tempo napredovanja je pao, prepućavanja neće donijeti pobjedu. Trenutak za pregovore još nije došao, ali bliži je nego prije i uskoro će postati jasno o čemu će se voditi. Za sada Zapad ima sve manje manevarske slobode i pokušaće da iskoči iz kotla očajničkim prodorom. Problem je što sada nema stratega Kisindžerovog formata, a to jako otežava razumijevanje da trenutak ulaska u pregovore znači cijenu pobjede ili poraza. Što je manji izbor, uslovi su lošiji. Dugotrajni rat s Rusijom uvijek vodi porazu, ni ovaj put nema izuzetka od tog pravila.

Strategija anakonde

Anglosaksonci, Britanija i SAD prvenstveno, uz podršku svojih saveznika iz tog dijela svijeta (Kanada, Australija, Novi Zeland) prema Rusiji vode politiku opkoljavanja, „obuzdavanja“, onemogućavajući je da se razvija i širi svoj uticaj u svijetu. „Petlja anakonde“ (Anaconda Loop) je strategija geopolitičkog gušenja žrtve¹⁷. Strategiju je prvi utvrdio general Skot, zapovjednik Sjeverne vojske tokom američkog građanskog rata. Suština strategije je bila blokada neprijatelja s mora i duž obale, zatvaranje pristupa lukama i njegovo strateško iscrpljivanje. Nakon toga, strategija je dostigla geopolitički nivo - uz pomoć nje SAD i Britanija su namjeravale da oslabe evroazijske sile (uključujući Rusiju), nadzorom njihove obale i sprečavanjem ujedinjenja unutar kontinenta. Jedan od vodećih zapadnih geopolitičara, Englez Halford Makinder, je razvio prvo

Dugotrajni rat s Rusijom uvijek vodi porazu,

mjeravale da oslabe evroazijske sile (uključujući Rusiju), nadzorom njihove obale i sprečavanjem ujedinjenja unutar kontinenta. Jedan od vodećih zapadnih geopolitičara, Englez Halford Makinder, je razvio prvo

17

https://www.labirint.ru/books/745698/?point=crirel&utm_source=criteo&point=crirel

časopis za društvena/politička pitanja

u praksi. On je, kao Visoki komesar na jugu Rusije tokom napada na nju 1918-20., izveo plan „Bijela periferija protiv crvenog centra“, a zatim je razradio u svojim teorijskim radovima. Strategija „zagrljaj udava“ je dalje razvijena u spisima Zbignjeva Bžežinskog „Velika šahovska tabla“ i drugim. Podsjetimo se na 3-4 prelomna događaja u historiji Rusije 20. vijeka radi boljeg razumijevanja sadašnjeg stvarnog odnosa Zapada prema njoj, ostavljajući po strani njegovu propagandu vlastite ideologije i politike.

Svaki vladar Rusije koji provodi samostalnu politiku se nađe pod udarom moćnih vanjskih sila.

Pad Ruske imperije

Svaki vladar Rusije koji provodi samostalnu politiku se nađe pod udarom moćnih vanjskih sila¹⁸. Rusija je 1913. bila jaka i razvijena zemlja. U Prvom svjetskom ratu 1914-18. je nestala. Kome je bilo korisno da uništi pravoslavno carstvo? Kakva je uloga SAD?

Američki bankari koji su dolazili u Rusiju su vidjeli da u njoj sazrijeva revolucija. Vodeći Jakob Šif je podržao Japan, finansirao ga je u ratu s Rusijom 1904-05. Februarska revolucija 1917. je uveliko djelo njujorških bankara.

Za vladavine Aleksandra Drugog (1855-81) Rusija se preobražavala iz samodržavne u ustavnu monarhiju. Predlog ustava je trebao biti razmatran na sjednici Savjeta ministara 1. marta 1881., ali tog dana car je ubijen. U pomen na taj događaj izgrađen je hram Spas na krvi u Peterburgu. Novi imperator, Aleksandar Treći (1881-94) je bio protivnik zapadnjačkog puta razvoja Rusije. U SAD su mnogi smatrali da Ruska pravoslavna crkva (RPC) pomaže vlasti da održava narod u ropskom, srednjevjekovnom položaju. Za 13-godišnje vladavine Aleksandra Trećeg su zatvoreni svi revolucionarni kružoci i organizacije i natjerani u ilegalu. Mladi imperator Nikolaj Drugi (1894-1917) je bio vrlo obrazovan čovjek, govorio je 4 jezika. Za vrijeme Nikolaja pojavili su novi rodovi vojske - avijacija i podmornice, počeli su graditi nosače aviona, automatsko oružje, oklopna vozila, 1913. se pojavio prvi u svijetu bombarder „Ilja Muromec“. Rusija je bila žitnica Evrope, držala je ¼ svjetskog tržišta.

Rusija je bila žitnica Evrope.

Njen privredni rast je plašio američke vlasti. Za 20 godina uprave Nikolaja Drugog stanovništvo Rusije se povećalo za 60 miliona ljudi, raslo je prosječno 3 miliona godišnje; 1914. je imala 182

18 https://www.youtube.com/watch?v=9GTbk_Et6dg

miliona žitelja, desetinu svjetskog stanovništva. Očekivalo se da će sredinom 20. vijeka vladati Evropom, i politički i ekonomski.

Američke banke su 1913. dobile pravo da štampaju novac.

Na ostrvu Džekil (Jekyll), u državi Džordžiji, 1910. je održan tajni skup vodećih bankara SAD i Britanije, na kom su odlučili da osnuju Federalni Rezervni Sistem (FRS) SAD. Na ostrvo nisu pustili ni 35-godišnjeg Vinstona Čerčila, ministra unutrašnjih poslova Britanije, koji je predstavljao englesku aristokratiju. Počinje vrijeme kada sudbinu rusko-američkih odnosa uzima na sebe američki kapital. Stvarni osnivač FRS je Pol Varburg, tijesno povezan s Jakobom Šifom. Stvoren je najveći monopol u svjetskoj historiji, FRS štampa novac.

Poslije skupa, sa kog nema zvaničnog izvještaja, počeo je niz promjena u svijetu. Sljedeće 1911. je, na zahtjev Jakoba Šifa, Kongres SAD praktično jednoglasno glasao za raskid vrlo povoljnog rusko-američkog ugovora iz 1832. o trgovini i navigaciji. U biti, to je bilo zajedničko slobodno tržište. Američke banke su 1913. dobile pravo da štampaju novac. Prvi svjetski rat je počeo samo 7 mjeseci nakon početka rada FRS. Rat je postao lokomotiva ekonomije SAD, koje su proizvodile i isporučivale oružje zaraćenim stranama. One su stekle ogromnu dobit. Savjetnik kajzera Vilhelma je bio brat osnivača FRS, njemački bankar Maks Varburg. Glavni savjetnik Vudro Vilsona, pukovnik Edvard Hauz, mu je govorio da Rusija ne smije pobijediti u tom ratu, jer bi joj pobjeda obezbjedila gospodstvo u Evropi. Vilsona je ubjeđivao da SAD trebaju pobijediti tek poslije svrgavanja ruskog cara. One su čuvale svoju neutralnost skoro cijeli rat, u koji su ušle u aprilu 1917., nakon Februarske revolucije u Rusiji i svrgavanja cara. Hauz je 19. septembra 1918., uoči završetka rata, tvrdio da će svijet živjeti spokojnije ako umjesto jedne ogromne budu 4 Rusije: Sibir i na 3 dijela podijeljen evropski dio zemlje. SAD su proizvodile velike količine skupe vojne tehnike i druge ratne opreme za Rusiju, Britaniju i Francusku, a jedan od glavnih trgovaca njom je bio britanski

Prvi svjetski rat je počeo samo 7 mjeseci nakon početka rada FRS.

obavještajac Sidni Rejli. Rusija je bila prinuđena da uzme zajmove od američkih banaka, a SAD su se za samo 4 godine rata od dužnika pretvorile u zajmodavca. Njihov dug evropskim zemljama je 1914. bio 6 milijardi dolara, a evropski SAD 1918. 10 milijardi. Iako su tokom rata Rusiji isporučivale oružje i davale zajmove, SAD su tajno vodile

borbu protiv samodržavlja. I u Evropi su činili sve da Rusija ne izađe iz rata kao pobjednik. Jedan od onih koji su naročito doprinijeli odstranjenju imperatora Nikolaja od vlasti je bio predsjednik Ustavno-demokratske partije (kadeti) Pavel Miljukov. On je bio povezan s američkim industrijalcem Čarlsom Krejnom, koji je revoluciju u Rusiji vidio kao državni prevrat, a ne pobunu naroda. U vrijeme Februarske revolucije Krejn je predložio Vilsonu da u Rusiju pošalje komisiju predvođenu Elihom Rutom („Komisija Ruta“) kao pomoć vladi Miljukova. Rut je bio krajnje konzervativni član finansijsko-industrijske grupe Morgana. Njegov diplomatski zadatak je bio da spriječi izlazak Rusije iz rata i obezbjedi dalji prodor američkog kapitala u njenu ekonomiju. Revoluciju su doživljavali kao pobjedu američkih političkih načela slobode i drugih. Ona je potkopala zemlju iscrpljenu ratom. Zapadni i ruski liberali su tokom rata rušili autoritet carske vlasti propagandom i izmišljotinama. U februaru 1917. je uspješno provedena masonska zavjera. Lenjin je još u januaru 1913. tvrdio da bi rat Austrije i Rusije bio koristan za revoluciju u cijeloj Istočnoj Evropi, ali nije vjerovao da će se carevi Franc Josif i Nikolaj Romanov odlučiti za njega. Ipak, iako je u Evropi u to vrijeme bilo dosta političkih ubistava, pogibija austrijskog prestolonasljednika Franca Ferdinanda u Sarajevu 28. juna 1914. je iskorištena kao povod za objavu rata Srbiji, koju je Austrija optužila za njega. Grigorij Rasputin je još 1912. odgovarao cara od bilo kakvih vojnih sukoba, ali ubrzo poslije atentata u Sarajevu izvršen je i na njega, zagovornika mira. U teškom stanju, poslao je pismo caru da ne uvodi Rusiju u rat.

Grigorij Rasputin je još 1912. odgovarao cara od bilo kakvih vojnih sukoba.

Međunarodne finansijske grupe su glavninu dobiti od rata primale u Njujorku, na Menhetnu, na adresi Brodvej 120. Tu su bili uredi FRS. U toj zgradi je radio i Sidni Rejli. Iz nje su istovremeno finansirane sile Antante i Njemačka. Rejlja su sovjetske vlasti otkrile i uhapsile 27. septembra 1925., pa je ubrzo streljan¹⁹. Njegovo pravo prezime je Rozenblum, rođen je 1873. u jevrejskoj porodici u Ukrajini. Čerčil i Mensfild Kaming, šef britanske službe, koja je prethodila MI-6, su ga 1917. poslali u Rusiju da ruši komunističku vlast. Tokom pripreme ubistva Lenjina

Međunarodne finansijske grupe su glavninu dobiti od rata primale u Njujorku, na Menhetnu, na adresi Brodvej 120.

¹⁹ <https://rs.rbth.com/istorija-rusije/79460-sidni-rejli-britanski-agent-koji-je-hteo-da-ubije-lenjina>

i Trockog, koja je otkrivena, pobjegao je iz Rusije. U njoj je bio i 1918., ali je uhvaćen u vrijeme boravka 1925.

Rusko zlato je prebačeno u američke banke.

Rusko zlato je prebačeno u američke banke. Amerikanci i Britanci su na vlast doveli ljude kojim su mogli upravljati, ali pojavili su se i drugi željni vlasti – boljševici. I oni su imali pokrovitelje – Nijemce, koji su podržavali Lenjina nadajući se da će on izvesti Rusiju iz rata da bi mogli sve snage prebaciti na zapadni front. Nijemci su mu poslali znatna sredstva, posredno, preko banaka trećih zemalja. Boljševici su 25. oktobra (7. novembra, po novom) pučem uzeli vlast. Nakon 4 mjeseca Rusija je izašla iz rata. Njemačka je strogo čuvala tajnu da plaća boljševike, protivnike autokratije. Nijemci su imali veliku korist od Brestskog mira: Rusija je pristala na ogromnu ratnu odštetu i predala im veliki dio zemlje. Time se nevolje ne završavaju. I zemlje Antante, dojučerašnji saveznici, hoće da otmu sve što mogu. Njihove vojske ulaze u Rusiju i počinju borbu s boljševicima. Carska porodica je streljana noću 16/17. jula 1918.

Rusija je 1. septembra 1921. imala nešto više od 73,5 miliona rubalja zlata (56,9 tona). To je ostalo od 1.120 tona, koliko je imala sovjetska vlada. Gdje je nestalo više od hiljadu tona zlata? Pretpostavlja se da su po neformalnom dogovoru boljševika s američkim bankarima, osnivačima FRS, u SAD predate stotine tona ruskog zlata. To je bila svojevrsna plata za to što su Trocki, Lenjin i drugi uspjeli održati vlast u Rusiji. Maksim Litvinov je 25. marta 1920. odlukom Savjeta narodnih komesara (Sovnarkoma) i Politbiroa bio opunomoćen za zlatno-valutne operacije u inostranstvu. On je stotine tona carskog zlata prodao francuskim firmama, koje su ga pretapale u Francuskoj i Švajcarskoj, a ono je konačno završavalo u skladištima FRS. Zašto je to činio? Narodni komesar za inostrane poslove Georgij Čičerin se 24. juna notom obratio Vilsonu s predlogom da zajedno sa SAD i njihovim saveznicima Britanijom

Rusija je 1. septembra 1921. imala nešto više od 73,5 miliona rubalja zlata (56,9 tona).

i Francuskom razmotre po koju će cijenu prestati da prolijevaju krv ruskog naroda. Ponudio je koncesije, željeznice, rudnike zlata i druge, pa i dijelove zemlje (Sibira, Kavkaza, Murmanskog primorja). Danak je plaćen zlatom carske Rusije. Ono je pred slanje u SAD pretapano. S poluga su uklanjali dvoglavog orla, grb Ruske imperije. Boljševici su predajom zlata spasili svoju vlast,

otkupili su je njim. Zapadnim pljačkašima je bilo važno da izvlače korist od Rusije, u tom slučaju odgovarala im je svaka vlast u njoj. Rusija je ratovala s Njemačkom, ali su i saveznici tajno radili protiv nje. A predala je peta kolona – generali, ministri i poslanici (deputati), koji su dali zakletvu caru. Elita ga je izdala. Kada je zemlja ostala bez vladara, počeo je užasni građanski rat. Car je ubijen s ženom i šestoro maloljetne djece u podrumu zgrade u Jekaterinburgu, koji su boljševici preimenovali u Sverdlovsk.

Car je ubijen s ženom i šestoro maloljetne djece u podrumu zgrade u Jekaterinburgu.

„Pobjeda demokratije“

Bajden je 20. januara 2021. pred predsjednikom Vrhovnog suda u Vašingtonu položio zakletvu kao 46. predsjednik SAD²⁰. Za razliku od prethodnih ustoličenja, govori, nastupi i bivši predsjednici su se pojavili pred malom, udaljenom publikom koja je nosila zaštitne maske, u gradu zaključanom zbog pandemije, ali i bezbjednosnih prijetnji. Ustoličenje Bajdena je prvo u novijoj istoriji kojem nije prisustvovao odlazeći predsjednik.

Bajden je odmah po ulasku u Bijelu kuću potpisao 15 predsjedničkih ukaza i dvije naredbe federalnim agencijama. Među potpisanim ukazima su i oni kojima se poništava Trampova naredba o zabrani ulaska u SAD građanima 6 zemalja sa većinskim muslimanskim stanovništvom i ukaz o obustavi izgradnje zida duž granice s Meksikom. Dotok droga i ilegalnih doseljenika u SAD se potom višestruko povećao. Bajden je potpisao i ukaze o jamčenju rase ravnopravnosti i o povratku SAD u Pariski sporazum o klimatskim promjenama. Među odlukama je i uspostavljanje koordinatora za borbu protiv pandemije i zaustavljanje povlačenja SAD iz SZO.

Bajden je 20. januar 2021. proglasio Danom nacionalnog jedinstva, navodno kao pobjedu demokratije nakon izbora. U pismu 17 republikanaca iz Predstavničkog doma, koji se nisu slagali s Trampovom politikom, nude mu svoju saradnju pozivajući se na rad za dobrobit američkih radnika i preduzeće. Bajden je poručio da će SAD popraviti odnose sa saveznicima i ujediniti se sa svijetom još jednom, promijeniti izolacionističku

Bajden je odmah po ulasku u Bijelu kuću potpisao 15 predsjedničkih ukaza i dvije naredbe federalnim agencijama.

20 <https://www.blic.rs/vesti/svet/prva-odluka-koju-je-novi-predsednik-potpisao-je-ono-sto-je-tramp-uvek-odbijao-da/8ntwxr>

politiku Trampove vlade. Predsjednica Evropske komisije, Njemica Ursula fon der Lajen, ocjenjuje da EU, poslije 4 godine „ponovo ima partnera u SAD“. U ES se nadaju da će se mnogo šta

Bajden je sa 78 godina postao najstariji predsjednik u historiji SAD.

poboljšati u atlantskim odnosima, ali ne baš sve, jer SAD zbog unutrašnje podijeljenosti neće moći da nešto bitno pokrenu u spoljnoj politici. Papa

Francisk je poručio Bajdenu da se molio Bogu za njegove napore na pomirenju u SAD i svijetu, uz nadu da će raditi na stvaranju društva istinske pravde, slobode i poštovanja prava i dostojanstva svakog pojedinca, posebno siromašnih, najosetljivijih i onih koji nemaju pravo glasa. Amen, važno je biti uz vlast! Zapadno bratstvo se obradovalo povratku „gazde“, u nadi da će ga spasiti od „agresivne Rusije“.

Bajden je sa 78 godina postao najstariji predsjednik u historiji SAD, prije njega je to bio Tramp sa svojih 70 godina u januaru 2017., u vrijeme preuzimanja dužnosti. S vođama Kongresa (senator Mič Mekoneli i predsjednica Predstavničkog doma Nensi Pelosi), Bajden je prisustvovao misi u Katedrali Svetog apostola Matije u Vašingtonu. On je drugi rimokatolički predsjednik SAD, poslije demokrate Džona Kenedija. U toj katedrali je održana služba tokom sahrane Kenedija poslije njegovog ubistva u novembru 1963. Kamala Haris je prva žena, a i prvi Afroamerikanac na dužnosti potpredsjednika.

Nakon u historiji SAD neviđene krađe glasova, Bajden je u svom govoru rekao da je 20. januar „dan demokratije, dan istorije i nade, obnove i rešavanja problema“. Po njemu, čula se „volja naroda“, koja je „uvažena“. Po Jakovu Kedmiju, bivšem šefu izraelske obavještajne službe „Nativ“, vrsnom stručnjaku za vojno-politička pitanja, izuzetno obrazovanom, časnom i pametnom čovjeku, Kenedija je 1960-te na vlast dovela italijanska mafija, a Bajdena sadašnja²¹, koja nije ni nacionalna ni vjerska. Znači „na-

Poštujući običaj predsjedničkog nasljeđivanja, koji je uveo Regan, Tramp je ostavio pismo Bajdenu u Ovalnoj sobi, na Tviteru mu je poručio: „Džo, ti znaš da sam ja pobijedio“ i najavio da se namjerava vratiti na vlast.

rod“ je mafija, odnosno, tačnije, mafija je „narod“. Kakve namjere imaju Bajden i njegovi pokrovitelji nije teško pretpostaviti.

Poštujući običaj predsjedničkog nasljeđivanja, koji je uveo Regan, Tramp je ostavio pismo Bajdenu u Ovalnoj sobi, na Tviteru mu je poručio:

„Džo, ti znaš da sam ja pobijedio“ i najavio da se namjerava vratiti na vlast. U posljednjim satima Tramp je pomilovao 73 osobe, među njima bivšeg pomoćnika Bijele kuće Stiva Benona, ali ne i građane Rusije koji su, nakon otmica u trećim zemljama, bez osnova osuđeni i izdržavaju dugogodišnje kazne zatvora. U oproštajnoj video-poruci ocijenio je da je njegova vlada učinila i mnogo više od onog što je obećao na početku svog mandata, kada je rekao da će Ameriku učiniti ponovo velikom.

Šta rade SAD i NATO?

Šta rade SAD i NATO? Treba pregledati granice Rusije, luk od Kalinjingradske oblasti, njene krajnje tačke na Zapadu, do Kurilskih ostrva na Istoku i Arktika na Sjeveru.

Bjelorusija

Nakon predsjedničkih izbora održanih 9. avgusta 2020., na kojima je šesti put pobijedio Lukašenko, koji je, prema CIK, dobio 80% glasova, počeli su masovni protesti opozicije. Zapadne zemlje su uvele lične sankcije protiv niza bjeloruskih zvaničnika, među njima i Lukašenka, optužujući ih za nasilje nad protestantima i krivotvorenje rezultata izbora.

Senat SAD je 21. decembra 2020. odobrio nacrt zakona „O suverenitetu, ljudskim pravima i demokratiji u Bjelorusiji“. Na osnovu njega, sankcije se mogu izreći ne samo protiv članova CIK i drugih zvaničnika Bjelorusije, već i predstavnika Savezne države Rusije i Bjelorusije i građana Rusije koji su, prema tumačenju vlasti SAD, učestvovali u navodnim ilegalnim poslovima protiv medija i građana republike nakon predsjedničkih izbora 9. avgusta.

Krajem decembra EU je uvela treću listu sankcija za Bjelorusiju, za 29 pojedinaca i 7 organizacija. Među kompanijama koje su se našle pod evropskim sankcijama su CJSC Beltechexport, Minska fabrika traktora točkaša VO-LAT, holding kompanija Dana, koju vode srpski privrednici, i IT kompanija Synesis. Istovremeno, EU je spremna da dalje proširuje sankcije, uključujući kompanije, ako se stanje ne poboljša.

Zapadne zemlje su uvele lične sankcije protiv niza bjeloruskih zvaničnika.

Cilj zapadnih sankcija, „krstaškog rata“ protiv Bjelorusije je da priđu bliže Rusiji, koja je na redu poslije nje²².

Cilj zapadnih sankcija, „krstaškog rata“ protiv Bjelorusije je da priđu bliže Rusiji, koja je na redu poslije nje.

Neprijateljska politika prema Bjelorusiji se pretvorila u strateški neuspjeh za baltičke zemlje²³. U slučaju krize ili neprijateljstava, Rusija može koristiti Bjelorusiju kao svoje vojno uporište i NATO-u blokirati pristup koridoru Suwalki, koji se koristi za kretanje u vazdušnom prostoru susjednih država i kopnenu vezu sa Kalinjingradskom oblasti. Bjelorusija je zaštitna zona za Rusiju u pravcu Zapada. Nakon događaja 2020. Lukašenko se obratio Moskvi sa zahtjevom za vojnu pomoć putem ODKB za održavanje mira u zemlji. Iz Bjelorusije nije daleko do Taljina, Rige, Viljnusa i Kijeva. Njihovi postupci vode zbližavanju Minska i Moskve. Preusmjeravanje bjeloruskog saobraćaja u Rusiju će dovesti do gubitka poslova luka u gradovima Klaipeda i Ventspils. Potpisan je Sporazum o pretovaru naftnih derivata u morskim lukama Rusije. To će pogoditi luku Klaipeda i litvansku željeznicu.

Ugovor o saveznoj državi Rusije i Bjelorusije uključuje stvaranje zajedničkog ekonomskog i humanitarnog prostora i zajedničke odbrambene politike²⁴. Rusija je Bjelorusiji dala zajam od 1,5 milijardi dolara. One nekoliko godina pokušavaju da se dogovore o uslovima ujedinjenja. Minsk hoće da se dogovori o ekonomiji, uključujući cijene energije. Moskva ima drugačiji pristup. Razvoj odnosa u 2021. će zavistiti od političkog stanja u dvije zemlje. Rusija je predala značajan paket dokumenata o daljem razvoju povezivanja, koje treba odobriti Bjelorusija. Potrebno je duboko srastanje, u protivnom Bjelorusiju će raskomadati. U slučaju novog talasa protesta, Lukašenko će tražiti podršku iz Moskve. Djelovanje Litve i Poljske je jednoznačno, Svetlana Tihanovskaja je pijun u njihovoj igri.

Neprijateljska politika prema Bjelorusiji se pretvorila u strateški neuspjeh za baltičke zemlje.

22 https://ria.ru/20210110/sanktsii-1592456948.html?utm_medium=referral&utm_source=infox.sg&utm_campaign=exchange

23 https://politexpert.net/234878-v-pribaltike-zayavili-o-prevrashenii-belorussii-v-voennyi-okrug-rf?utm_source=whitepush.biz&utm_medium=push&utm_campaign=push37_24_02_2021

24 https://off.daily-inform.ru/495627-poidet-li-lukashenko-na-integraciyu-s-rossiei-v-2021-godu?utm_source=pushworld&utm_medium=push&utm_campaign=common&utm_content=link

Ukrajina

Ukrajina je pješak u rukama SAD, koje se nadaju da će igrajući njim izbjeći neposredni sukob s Rusijom²⁵. Nakon što je Bajden došao na vlast, one su pojačale pritisak na Rusiju. Vašington od Ukrajine pravi prvu liniju NATO, ona je žrtva obračuna Zapada s Moskvom.

Ukrajina je pješak u rukama SAD, koje se nadaju da će igrajući njim izbjeći neposredni sukob s Rusijom.

Ukrajina je izgubila najmanje 50 milijardi dolara tokom rata u Donbasu²⁶. To je približno 10% bruto proizvoda zemlje tokom 5 godina. Stvarna vrijednost izgubljene imovine je mnogo veća, ali ukupan iznos se ne može izračunati zbog nedostupnosti prostora u Donbasu pod vlašću samoproglašanih republika vlastima u Kijevu. Gubici su veliki i za Donjecku i Lugansku oblast. Da nije bilo rata njihov društveni proizvod je mogao premašiti 21 milijardu dolara, što je 1,5 puta više od sadašnjeg stanja. Ukupni materijalni gubici Ukrajine su procijenjeni na 120 milijardi dolara.

Ukrajinski građani u Poljskoj služe kao jeftina obrazovana, stručna radna snaga. Oni su toliko siromašni da su spremni da rade svaki posao pod bilo kojim uslovima. Ima ih mnogo i u drugim susjednim zemljama. Mjesni nacionalisti, posebno u Poljskoj i baltičkim zemljama, su krajnje drski prema Ukrajincima, a i preziru ih zato što govore ruski. Broj sukoba između domaćih radnika i doseljenih brzo raste, uprkos pokušajima vlasti da smanje stepen progona na nacionalnoj i jezičkoj osnovi. Više miliona Ukrajinaca je prešlo u Rusiju, u kojoj dobijaju državljanstvo.

Služba bezbjednosti Ukrajine (SBU) je u martu pojačala nadzor nad prelaskom granice s Krimom, kom je objavljena „radna“ blokada²⁷. Ukrajina je 2014. zasula Sjevernokrimski kanal da bi zaustavila dotok vode na poluostrvo. U jesen 2015. je proglasila robnu blokadu i zaustavila teretni saobraćaj. Sada ne daju radnicima da prelaze na Krim, u Rusiju u potrazi za poslom. To je

Ukrajina je izgubila najmanje 50 milijardi dolara tokom rata u Donbasu.

25 https://politexpert.net/235012-baijiahao-ukraina-sluzhit-peshkoi-v-igressha-protiv-rossii?utm_source=whitepush.biz&utm_medium=push&utm_campaign=push23_25_02_2021

26 https://slovodel.com/595616-skolko-poteryala-ukraina-iz-za-voiny-v-donbasse?utm_source=newsgnezdo&utm_medium=cpc&utm_campaign=teaser&utm_term=127474&utm_content=1076295

27 https://politexpert.net/238359-ukrainskie-vlasti-obyavili-krymu-rabochoyuu-blokadu?utm_source=whitepush.biz&utm_medium=push&utm_campaign=push9_21_03_2021

poslije vodene i saobraćajne treća blokada. Svakodnevno hapse građane koji pokušavaju da pređu granicu. Sada su radnici prisiljeni da biraju između potpisivanja ugovora s oružanim snagama Ukrajine za rat u Donbasu i bijedno plaćenih poslova u Poljskoj. To je „evropska“ sudbina Ukrajine.

Rat u Donbasu je počeo u aprilu 2014. napadom nacista na

Ukrajinski građani u Poljskoj služe kao jeftina obrazovana, stručna radna snaga.

Donjecku i Lugansku Narodnu Republiku, koje su proglasile svoju nezavisnost nakon državnog udara u Kijevu. Godinu kasnije, sukobljene strane su potpisale sporazume iz Minska, koji daju posebni status Donbasu i predviđaju održavanje mjesnih izbora. Kijevska strana je više puta prekršila sporazume.

Ukrajinske vlasti su se duboko varale nadajući se političkoj i ekonomskoj pomoći SAD s povratkom demokrata i Bajdena na vlast. Kijev ne treba očekivati velike promjene u odnosima s Vašingtonom, koji će i dalje koristiti Ukrajinu za svoje ciljeve. SAD će se baviti drugim, mnogo važnijim pitanjima unutrašnje i vanjske politike. One su u jako lošem stanju. Njihovi odnosu su vrlo složeni s Kinom i Evropom, Iranom i Bliskim istokom. Ukrajina više nije potrebna, jer je već ispunila svoju geopolitičku ulogu, potpuno uništavajući odnose s Rusijom. Sada je mogu koristiti samo za vojne planove, pokušavajući uvjeriti NATO saveznike da joj daju poseban status u njemu. Pojavljuju se ideje da se Ukrajini i Gruziji da poseban položaj u Saveza, ne i članstvo, da bi se mogle više koristiti zaobilazeći postojeća pravila.

Moldavija, Ukrajina i Gruzija hoće da stvore vojni savez protiv Rusije u Crnom moru²⁸. On bi joj bio ozbiljna prijetnja, jer bi bio ojačan flotom NATO. Vašington se kao jednog od ključnih

Ukrajinske vlasti su se duboko varale nadajući se političkoj i ekonomskoj pomoći SAD s povratkom demokrata i Bajdena.

strateških ciljeva drži povezivanja država istočne Evrope protiv Rusije. Turska više nije pouzdan saveznik, pa je zainteresovan za stvaranje novog saveza crnomorskih zemalja, koji zvanično neće biti dio NATO, ali će biti povezan s njim.

SAD su spremne da ratuje do posljednjeg Ukrajinca i Poljaka, Litvanca; ali one same, a prvenstveno Pentagon, vojnici nisu raspoloženi da ginu²⁹. Znaju prvo, koliko rat košta i, drugo, ne

28 <https://evo-rus.com/avto/exluzive/voennuyu-koalitsiyu-protiv-rossii-v-chernom-more-hotyat-sozdat-gruziya-ukraina-i-moldova.html>

29 <https://www.youtube.com/watch?v=5VSuQbK3kLM&feature=youtu.be>

časopis za društvena/politička pitanja

znaju zašto ratovati. Bajdenov ministar diplomatije je na saslušanju u Senatu rekao da će vojno – naoružanjem i drugim, pomoći Ukrajinu, a na pitanje da li je svjestan da će to zaoštriti odnose s Rusijom odgovorio da će o tome razmisliti! Šta svijet može očekivati od prvorazredne vojne sile s takvim zapovjedništvom?

Moldavija, Ukrajina i Gruzija hoće da stvore vojni savez protiv Rusije u Crnom moru.

U Ukrajini jedan broj Jevreja, pa i u Izraelu, podržava ukrajinske kleronaciste, što je nemoguće shvatiti. I sam Netanijahu je dolazio kao gost u Kijev, gdje su ga vozili po ulicama koje nose imena ubica. On je 2018. potpisao izjavu s predsjednikom vlade Poljske u kojoj izjednačavaju antisemitizam s antipolonizmom. Poljaci su sami ubijali Jevreje u Drugom svjetskom ratu, za to nisu tražili pomoć njemačkih nacista. Ako im to neko napomene, govore o antipolonizmu. Politika je bliska najstarijem zanatu na svijetu, treba naći „partnere“. Izraelski političari se u tome ne razlikuju od drugih, ne mare što je to neprilično od vođa naroda koji je svirepo uništavan. Svaki narod ima svoje Vlasove, Gorbačove i Jeljcine, kojima se ne može ponositi. To je bilo uvijek i svuda. Istoriju treba učiti i poznavati, iz nje se ipak ponešto može naučiti iako ona ničemu ne uči. U svakom slučaju ne treba je satjerivati pod svoje ograničene, nedozrele političke poglede; izopačavati je, što se vrlo često radi, ne samo nesvjesno, već i svjesno, namjerno i promišljeno.

U Ukrajini pripremaju državni udar³⁰. Nakon prevrata planiraju prijevremene predsjedničke izbore. Porošenko je za udar izabrao Dan nezavisnosti 24. avgusta. Nacistima daje novac da bi mogli doći u Kijev na proslavu, koja bi se trebala pretvoriti u sukob i završiti državnim udarom. Pokušaće zauzeti nekoliko upravnih zgrada, među njima i Palatu predsjednika, i tražiti prijevremene izbore za predsjednika i parlament. Da bi sve proteklo prema zamišljenom scenariju Porošenko je odabrao tim koji ima iskustvo u rušenju vlasti. On se ne bori za interese naroda i zemlje. Svrha svrgavanja Zelenskog je nastavak već počinjenih zločina da bi mogao zadržati imovinu opljačkanu dok je bio na dužnosti i izbjeći odgovornost za njih.

Vašington se kao jednog od ključnih strateških ciljeva drži povezivanja država istočne Evrope protiv Rusije.

30 <https://quicker-news.com/206660-na-ukraine-gotovyat-gosudarstvennyi-perevorot-full.html>

Ukrajinske oružane snage pripremaju provokaciju za objavljivanje rata u Donbasu³¹. Njihov manevar s artiljerijom u Donbasu je neophodan Kijevu da pripremi casus belli, koji bi se trebao pre-

U Ukrajini pripremaju državni udar.

tvoriti u rat velikih razmjera. To je u suprotnosti s uslovima primirja. Savjet za nacionalnu odbranu i sigurnost Ukrajine je raspravljao o zaoštavanju stanja. Donijete su neke povjerljive odluke, Kijev je spreman da napusti neodređeno primirje.

Ukrajinske vlasti se još uvijek trude da zemlja uđe u NATO otvarajući vazdušni prostor za njihove avione i dronove, kupujući Bajraktar od Turske. Zauzvrat, hoće da dobiju podršku u rješavanju pitanja Donbasa silom. Minski sporazumi se ne provode, a posmatrači OEBS, koji su trebali nadzirati raspoređivanje teške artiljerije kalibra 76-mm, to ne vide. Nakon njihovog obilaska odobrili su im da tehniku premjeste na front. Rusija odgovara na izazove Ukrajine u Donbasu diplomatski, ali je više puta upozorila Kijev na odgovor u slučaju sukoba. U Donbasu više od 250 hiljada ljudi ima ruske pasoše, s čim se vlasti u Kijevu ne mire. Pentagon im je otvoreno obećao da će ih podržati. Sve to vodi stvaranju casus belli, pokretanju pozicionog rata, koji bi prerastao u ofanzivu na Donbas.

SAD imaju skriveni plan da opljačkaju Ukrajinu usmjerene ne samo protiv Rusije, već i da preko nje oslabe ES³². Bajden je na posljednjoj Minhenskoj konferenciji u februaru rekao da je ruska politika usmjerena na slabljenje EU, NATO i potkopavanje atlantskog jedinstva. Upravo su dejstva Vašingtona, koji podstiče Ukrajinu na vojni sukob u Donbasu i neprijateljstvo prema Rusiji, prijetnja miru u Evropi i prepreka njenom uspješnom razvoju. Bajdenova vlada će nastaviti tu politiku i obnoviti pljačku Ukrajine, u kojoj su već učestvovali on i njegov sin Hanter u cilju ličnog bogaćenja. Zapad razdiru unutrašnje protivrječnosti. SAD su već nekoliko puta otvoreno prijetile ES i sada svim snagama nastoje

Ukrajinske oružane snage pripremaju provokaciju za objavljivanje rata u Donbasu.

da ograniče njihov ekonomski i politički razvoj. Amerikanci, nakon razvala i pljačke SSSR i drugih socijalističkih zemalja Istočne Evrope, pripremaju

31 https://politros.com/199742-leonkov-vs-gotovyat-provokaciyu-dlya-obyavleniya-voiny-v-donbasse?utm_source=whitepush.biz&utm_medium=push&utm_campaign=push25_21_02_2021

32 <https://politpuzzle.ru/185184-vasserman-rasskazal-cto-skryvaetsya-za-planom-ssha-natravit-na-rf-ograblennuyu-ukrainu/>

Evropu za sljedeće jelo na svom kuhinjskom stolu. Pritom se pretvaraju kao da sva ta razorna dejstva ne potiču od njih. Upravo je otrovana, osiromašena i nasrtljiva Ukrajina sredstvo podrivačke djelatnosti SAD u Evropi, čije države i same stradaju od sankcija Rusiji uvedenih po zahtjevu Vašingtona.

U Donbasu više od 250 hiljada ljudi ima ruske pasoše.

FSB je sredinom marta uhapsila 14 članova ćelije ukrajinske omladinske neonacističke organizacije „MKU“, od koje je oduzela oružje, uputstva za izradu eksplozivnih naprava i nacističke materijale³³. Od njih 14, 13 živi u Gelendžiku, u Krasnodarskoj oblasti u Rusiji. Članovi ćelije su sasvim mladi momci, koje su ukrajinski nacisti pridobili za svoju ideologiju. Uzor im je „Hitler-jugend“. Vođa organizacije Jegor Krasnov, koji na internetu koristi pseudonim Jegor Jakovljevič, je pozivao na terorističke napade u Gelendžiku, masovno ubijanje ljudi hladnim i vatrenim oružjem. Nacisti su stalno dobijali video-zapise drugih članova organizacije o tome kako biju, pa čak i ubijaju beskućnike. Uz to, oni su prkosno spalili kopiju Zastave Pobjede i poslali video-izvještaj u Ukrajinu. U februaru je slična grupa uhapšena u Voronježu.

Procjenjuje se da se najranije 2022. može riješiti pitanje prostorno-državnog preustrojstva Ukrajine³⁴. Prema predviđanju Kinsindžera, predstavnika „duboke države“, iznesenom 2012., Izrael će, zbog teškog stanja na Bliskom istoku, biti prisiljen da seli narod u dio Ukrajine. Radi se o 5 oblasti (Odeska, Zaporožka, Dnjeprovska, Hersonska, Nikolajevska) i Krimu. „Novi Jerusolim“ (Hazarski kaganat) bi bio država u državi, slično Vatikanu u Italiji.

Prema jednoj od varijanti plana za preuređenje svijeta (Solomonov plan), Ukrajina treba biti konfederalizovana u 4 glavna dijela: Novi Jerusolim, Galicija, Centralna Ukrajina (Ukrajina) i Novorusija. Djelelovi zemlje mogu pripasti Mađarskoj, Rumuniji i drugim državama. Hebrejski, ruski, ukrajinski i engleski bi mogli postati službeni jezici konfederacije.

SAD imaju skriveni plan da opljačkaju Ukrajinu usmjere ne samo protiv Rusije, već i da preko nje oslabe ES.

Pripreme za preseljenje iz Izraela i drugih zemalja, uključujući SAD, su počele pod Porošenkom, a pod Zelenskim se vrši

33 https://www.vesti.ru/article/2538833?utm_source=push&utm_campaign=notification

34 https://vizitnlo.ru/teoriya-zagovora/ukrainu-zhdut-v-2022-godu/?utm_source=gravitec&utm_medium=push&utm_campaign=

planska preraspodjela nekretnina i druge imovine, priprema novo zakonodavstvo, grade stanovi, novi tržišni centri i bogomolje. To Procjenjuje se da se najranije 2022. se događa dok raste iseljavanje Ukrajinaca iz zemlje i neviđeno raste smrtnost, koja ponovo dostiže 750.000 ljudi godišnje.

Savez islamskih država - preporod Islamske države Iraka i Levanta (IDIL)

Neoosmanizam je glavni, najpostojaniji činilac turskog duha, društva i strategijski cilj spoljne politike Turske³⁵. U unutrašnjoj politici, Turska je doživjela više ozbiljnih preloma od 2003., kada je Erdogan došao na vlast. Raskid s Fetulahom Gulenom je bio ključan za njen razvoj, a rezultirao je konačnim obračunom nakon neuspješnog državnog udara 2016. Uslijedile su ustavne promjene 2017., kojim je težište moći prebačeno na predsjednika. Erdogan je započeo novo razdoblje - oblik lične vlasti, koji gradi na pokušaju odbrane od onoga što on naziva terorizmom i suzbijanju sukoba u svojoj stranci i državnim ustanovama na nedemokratski, autoritaran način.

U spoljnoj politici Turska je napravila 4 zaokreta. Prvi nakon raspada SSSR, kada je pokušala da ostvari uticaj u zemljama Srednje Azije. Početkom 2.000-ih, kada je Erdogan došao na vlast, Turska počinje saradnju s Rusijom. Od 2011., od svoje evroazijske politike i Rusije, okreće se neoosmanizmu, čiji je neslavni vrhunac dosegnut obaranjem ruskog aviona u Siriji. Sljedeći preokret je izvršen u ljeto 2016., u vrijeme pokušaja vojske da izvrši državni udar. Sada vodi neoosmanističku politiku, ali bez SAD i atlantističke geopolitike.

Zajedno s planovima za oživljavanje „Velikog Turana“, Turska smišlja planove za stvaranje Saveza islamskih država (SID) kao velesile, nasljednika Islamske države Iraka i Levanta (IDIL). Ona nije bila posljednja u nastanku i obrazovanju te terorističke kvazidržave. Adnan Tanriverdi, savjetnik Erdogana je predložio stvaranje Saveza islamskih zemalja sa svojim ustavom, vladom, vojskom, pravosudnim sistemom, glavnim gradom, zastavom i drugim znamenjem. Zajedno sa svjetovnim zakonodavstvom, ostaće

U spoljnoj politici Turska je napravila četiri zaokreta.

³⁵ <https://rs.sputniknews.com/analize/202102261124730467-pusto-tursko--uticaj-sile-sa-bosfora-na-aziju-evropu-i---balkan/>

i šerijatski zakon - niz islamskih pravila. Muslimanska država bi se trebala zasnivati na načelima prije podjele vlasti, s jakim predsjednikom. Službeni jezici, uz arapski, trebaju biti engleski i turski. Glavni grad SID bi se mogao nalaziti u Istanbulu. Pretvaranje pravoslavnog svetišta „Sveta Sofija“ u džamiju Aja Sofija ukazuje na planove za izgradnju teokratske države. Oživljavanje halifata se zakazuje u vrijeme dolaska mesije Mahdija, posljednjeg proroka u islamu.

Turska je i dalje pod jakim vanjskim uticajem, prije svega Londona.

Turska je i dalje pod jakim vanjskim uticajem, prije svega Londona (Rotšildi), koji podstiču panturske planove Ankare. Međutim, obzirom da se Erdogan ponaša samovoljno, dopuštajući sebi da održava veze s Putinom i drugim čelnicima zemalja koje su krenule putem suverenog razvoja, nerijetko izlazi ispod nadzora, London je odlučio da se osigura. Može se pretpostaviti, s velikim stepenom vjerovatnoće, kako sami Britanci vole reći, da je London, koji je navikao da „nosi jaja u raznim korpama“ i bio uključen u stvaranje IDIL, odlučio da ne napusti ideju preporoda i razvoja geopolitičkog projekta na muslimanskoj ideološkoj platformi. Pojava SID će omogućiti ne samo obuzdavanje panturskih planova Turske, već i ponovno preusmjeravanje na postizanje ciljeva koji su osujećeni vojno-političkim prisustvom Rusije i Irana u Siriji. IDIL je bio pozvan da učvrsti islamski svijet oko sebe i postane islamska prijetnja za Rusiju, Kinu, Iran i zemlje EU sa svim dugoročnim posljedicama. Uz to, trebao je sadejstvovati, izazivajući naglo pogoršanje stanja na cijelom Bliskom istoku, preseljenu Jevreja iz Izraela i drugih zemalja do kraja 2022. u jugoistočnu Ukrajinu i na Krim. O tim planovima, koji se oslanjaju na snage i mogućnosti „duboke države“, „izgovorio“ se Kisindžer još 2012.

Turska se neće odlučiti na nasilno pripajanje ruskih zemalja, što je bezizgledno, ali nastoji da svoj uticaj proširi na južne ruske zemlje – Krim i Kuban³⁶. Umjesto da pažljivo proučavaju historiju Rusije i njenih odnosa s Turskom, Turci ponovo ispituju snagu ruskog duha i oružja. Ankara nikada nije skrivala svoju namjeru da ponovo ovlada Krimom. U Turskoj bi mogao biti pokrenut novi tv-kanal „TRT na ruskom“, koji bi se bavio propagandom politike Ankare. U Kremlju su svjesni historijske

IDIL je bio pozvan da učvrsti islamski svijet oko sebe i postane islamska prijetnja za Rusiju, Kinu, Iran i zemlje EU.

36 https://politexpert.net/233327-gosduma-otreagirovala-na-pokaz-v-efire-trt-karty-vliyaniya-turcii-na-krym?utm_source=whitepush.biz&utm_medium=push&utm_campaign=push4_13_02_2021

težnje Britanije da uz pomoć Turske pravi probleme Rusiji, zato je Moskva prisiljena da taktizira u odnosima s Ankarom.

Turska se neće odlučiti na nasilno pripajanje ruskih zemalja.

Čak i u jesen 2020., Erdoganove bučne izjave o ujedinjenju s Azerbejdžanom i stvaranju „Armije Velikog Turana“ su zvučale kao blef i zveckanje sabljom³⁷. Uz Novu, 2021. godinu Britanija je potpisala sporazum o praktično jedinstvenom ekonomskom prostoru s Turskom. Uz podršku britanske agenture, Zelenski i Erdogan su 14. oktobra potpisali Okvirni sporazum o odbrani. Zapravo, Kijev i Ankara jačaju saradnju tajnih službi pod nadzorom sponzora 'Velikog Turana', koji podržava kako imperijalnu politiku Turske tako i ukrajinsko razigravanje slučaja Donbas. Usljed britanskog gambita, Rusija je odmah nakon Sirije bila okružena cijelim prstenom „žarišnih tačaka“ oko granice: nasrtljive baltičke države, politički nepostojana Bjelorusija, rat u Karabahu, eksplozivno stanje u Pridnjestrovlju i Kirgistanu. SAD su se na postsovjetskom prostoru usredsredile prvenstveno na Kazahstan i Uzbekistan, što je Britaniji dalo priliku da se usmjeri na ostale pravce. Novo probritansko geopolitičko okruženje izgrađeno preko Turske na Kavkazu, Sredozemlju i Srednjoj Aziji je već do krajnosti smanjilo uticaj Francuske i Njemačke. A za EU izgubljeni Minsk je pao pod uticaj Pekinga više nego što se moglo pomisliti. Bjelorusija je, nakon pokušaja državnog udara, postala glavna glavobolja za Rusiju, koja se učvrstila u Siriji i Karabahu. Karte Kremlja može pomiješati jedino jačanje sukoba u Donbasu. Vlada Zelenskog loše predviđa čitav niz posljedica, tako da ta mogućnost nije isključena. Kremlj je spreman na to.

SAD i Bliski Istok

Slogan Bajdena „Amerika se vraća!“ je netačan, ona se vratila³⁸, uključujući Bliski Istok, koji je i dalje „glavni bolni čvor“ savremenog svijeta. Nikada nije ni otišla s njega. Ali, pod Tram-

SAD su se na postsovjetskom prostoru usredsredile prvenstveno na Kazahstan i Uzbekistan.

pom, glavna briga onih koji su stajali iza njega, nakon veličine SAD, je bila veličina Izraela. Svi ostali - Iran, Turska, Saudijska Arabija i Egipat su gurnuti u stranu. Trampove SAD su se povukle

37 https://vizitnlo.ru/tajny-geopolitiki/britanskij-gambit-na-post-sovetskom-prostranstve-chast-3/?utm_source=gravitec&utm_medium=push&utm_campaign=

38 https://vizitnlo.ru/tajny-geopolitiki/amerika-vernulas-na-blizhnij-vostok/?utm_source=gravitec&utm_medium=push&utm_campaign=

iz „nuklearnog sporazuma“ s Iranom. Po njegovom naređenju je ubijen general Iranske revolucionarne garde Kasem Sulejmani. Tramp je zabranio Turcima napad na sirijske Kurde. Posredovao je u sukobu u Libiji, u kojoj je jednu zaraćenu stranu podržava Egipat, a Turska drugu, i dao zeleno svjetlo CIA da muči i oduzima imovinu članova saudijske kraljevske porodice u ime kraljevića Salmana, zatvarajući u zamjenu oči na ubistvo opozicionera Džamala Kašogija u konzulatu S. Arabije u Istanbulu.

Slogan Bajdena „Amerika se vraća!“ je netačan.

Bajden (i oni koji stoje iza njega) imaju drukčiji program. On je naredio napad na položaje proiranskog Hezbolaha u Siriji. Rusiju su upozorili samo 5 minuta prije početka napada. Poslije njega je savjetovao Iranu da „bude oprezniji“. Radi čega: najavljenog pristupanja Islamske Republike Evroazijskom ekonomskom savezu (EAES), nuklearnog programa Teherana ili udara na američke vojne objekte - nije rečeno. Bajden je ponovo iznio na vidjelo ubistvo Kašogija. Pod njim se naglo zaoštrio i unutrašnji politički sukob u Armeniji, koji je potpalio proamerički predsjednik vlade Nikola Pašinjan izjavom da su Iskanderi bili nedjelotvorni u ratu s Azerbejdžanom, čime je posredno okrivio Rusiju za gubitak rata. Njegov sukob s vojskom, prvenstveno s načelnikom Generalštaba Onikom Gasparjanom, dovodi u pitanje ostvarivanje sporazuma od 10. novembra 2020. o Nagorno-Karabahu i stvara opasnost od nastavka sukoba Azerbejdžana s Armenima, samo sada međudržavnog, s Armenijom. Lični prijatelj kuće Vindzor, predsjednik Armen Sarkisjan nije potpisao dekret o ostavci Gasparjana, dajući time dodatni zamah sukobu u Jerevanu.

Sve to stvara najpovoljnije uslove za rast geopolitičkih prohtjeva Turske, gura Erdogana na dalje provođenje panturanskog i panosmanskog projekta. A i na raskid saveza s Moskvom i obnovu sukoba s Teheranom. Bajdenova vlada hoće da sukobi Tursku i Rusiju i da je preko nje uvuče u sukob i rat s muslimanima, što Obamina nije uspjela. Samo, to su 2016. htjeli da postignu vojnim prevratom i svrgavanjem Erdogana, a 2021. podstičući u potrebnom pravcu. Turska je Bogom dana za to. Ratom bi imala i priliku da potvrdi svoju namjeru da obnovi halifat i svoju vodeću ulogu u cijelom muslimanskom svijetu. Sam Erdogan svojim postupcima (podrška Ukrajini u

Tramp je zabranio Turcima napad na sirijske Kurde.

„Krimskom pitanju“, stvarno otkazivanje Montreux-konvencije iz 1936. izgradnjom „drugog Bosfora“, jačanje uticaja u Azerbejdžanu i Gruziji) otvoreno ide prema Bajdenu. Teško je precijeniti mogućnost i opasnost ostvarivanja takvog scenarija, ali i nedopustivo podcijeniti ili čak izgubiti iz vida.

Vojno-politička i vojno-tehnička saradnja Ukrajine i Turske je usmjerena protiv Rusije.

Vojna saradnja Turske i Ukrajine

Vojno-politička i vojno-tehnička saradnja Ukrajine i Turske je usmjerena protiv Rusije³⁹. Razvoj saradnje u vojnoj oblasti je najopasniji. Turska flota je 300 km od crnomorske baze u Sinopu do Sevastopolja. Stvara se savez protiv Rusije: sliv Crno more-Azov-Južni Kavkaz s izlazom na Kaspijsko more. U slučaju rastresanja stanja u Rusiji, on bi, prema Ankari i Kijevu, trebao dovesti do strašnih posljedica za Moskvu. Ukrajina radi na opremanju svoje ratne flote. Turci će sagraditi 5 korveta: jednu kod kuće, a 4 u Nikolaevu. Ministri odbrane Turske i Ukrajine namjeravaju da provedu zajedničke vježbe. U posljednje vrijeme vojna saradnja Ukrajine i Turske je primjetno pojačana. Kijev je 2019. kupio i testirao turske bespilotne letilice Bajraktar TB2, koje planira da opremi preciznim bombama MAM-L turske kompanije Roketsan. Vrijednost ugovora je 69 miliona dolara. U decembru 2019. ministar odbrane Ukrajine Andrij Taran je potpisao sporazume s turskim kompanijama o proizvodnji korveta i napadačkih dronova za ukrajinsku vojsku.

Istanbulski Beograđani

Ove godine se navršava 5 vijekova od kada je vojska Sulejmana Veličanstvenog osvojila Beograd, a on odlučio da varoške Srbe - Beograđane, povede sa sobom u Konstantinopolis - sadašnji Istanbul⁴⁰. Najjači otpor osvajačima su pružili upravo stanovnici grada i kada je vojska ušla 29. avgusta 1521., ugarski garnizon se povukao, a ostalo je stanovništvo u koje on nije imao po-

Ministri odbrane Turske i Ukrajine namjeravaju da provedu zajedničke vježbe.

39 https://ru.armeniasputnik.am/radio/20210125/26213923/Bagdasarov-voennoe-sotrudnichestvo-Ukrainy-i-Turtsii-napravleno-protiv-Rossii.html?utm_source=push&utm_medium=browser_notification&utm_campaign=sputnik_am

40 https://rs.sputniknews.com/zivot/202103031124767715-stotine-hiljada-zite-lja-istanbula-tvr-di-da-su-potomci--beogradjana/?utm_source=push&utm_medium=browser_notification&utm_campaign=sputnik_rs

vjerenje da će biti odano osmanskoj državi. To je najvjerojatnije bio glavni razlog što ih je protjerao.

Beograd je pao poslije teške opsade, koja je trajala 45 dana. Na maršu dugom 2 mjeseca, poslije 950 pređenih km, više od 2.000 srpskih porodica se naselilo u Konstantinopolisu i okolini.

Te porodice su putovale Carigradskim drumom, koji danas prati auto-put od Beograda, preko Sofije, do Istanbula. Ponijeli su sa sobom ono što im je bilo najsvetije – mošti Svete Petke, koje su čuvane u Beogradu, ikonu Presvete Bogorodice i mošti Svete Teofane.

Kakva im je bila sudbina danas je teško reći. Kao i cijelom nemuslimanskom stanovništvu imperije dozvoljavano im je da sačuvaju svoj jezik i vjeru u zamjenu za to da budu lojalni i plaćaju poreze. Oni koji su imali određena zaduženja su imali velike poreske olakšice, ali živeći u srcu carstva njihova islamizacija je bila mnogo brža nego na periferiji. Vrlo je teško reći koliko dugo su joj odolijevali i pored toga što su Osmanlije imale vrlo tačne popise stanovništva. Pretpostavlja se da su do 17. vijeka u najvećem broju sačuvali svoju vjeru i način života. Ubrzana islamizacija se podudarila s krizom carstva.

Potomci Osmanlija ponovo prodiru na Balkan. Ne kucaju. Nema ni kuće ni vrata, Jugoslavija je srušena! Da li će na njenom zgarištu Turci ponovo podići svoju kuću ili će to, nakon sloma Austrijskog i Hitlerovog rajha, učiniti Germani? Za sada se nadmeću, EU i Turska na Balkanu ukrštaju koplja. A on nije ni germanski ni turski, već grčko-slovenski, pravoslavni! Oslobođenje srpskih zemalja od NATO-okupacije i njihovo ujedinjenje je uslov društvenog i duhovnog opstanka naroda izmučenog 30-godišnjim mrcvarenjem. Fjodor Uspenski je u svom „Istočnom pitanju“ još u vrijeme stvaranja Jugoslavije krajem Prvog svjetskog rata 1918. upozorio da njena vjerska i kulturna raznorodnost ne jamči budućnost. Pokazalo se da je bio u pravu. Neprijatelji Slovena i pravoslavnog hrišćanstva, kako vanjski tako i unutrašnji, su neprekidno činili sve što su mogli da je unište. Pala je dva puta. Prvi put 1941., obnovljena je iz zgarišta i pepela, ali nisu je ostavljali na miru. Drugi pad je trajao duže, ali je prošao sa manje ljudskih žrtava. Da li je ostalo još šta živo i zdravo od slovenskog duha teško je reći. Nema ni himne „Hej, Sloveni“, zamijenile su je neke

Ove godine se navršava 5 vijekova od kada je vojska Sulejmana Veličanstvenog osvojila Beograd.

Potomci Osmanlija ponovo prodiru na Balkan.

druge. Pojedinim novim, „demokratskim državama“ je trebalo dosta domišljatosti da pronađu svoja znamenja, od zastave i grba

Sukob u Karabahu je završen zahvaljujući pomoći Rusije, ali gužva u Zakavkazju će se nastaviti.

do himne. Što je najvažnije, snašle su se. Hoće li koliko izdržati? Po svoj prilici, vrijediće koliko i majstori koji su ih pravili. Nakon sloma SSSR, i veliki preokooeanski gazda se trese u groznici.

S padom američke imperije mnogo šta će doći u pitanje, pa i od-vratne kleronacističke državice na Balkanu koje je ona stvorila.

Zakavkazje

Sukob u Karabahu je završen zahvaljujući pomoći Rusije, ali gužva u Zakavkazju će se nastaviti⁴¹. U nju su uključene mnoge suprotstavljene snage. Najveće poslanstvo SAD u svijetu se nalazi u Jerevanu (sa oko 2,5 hiljada „diplomata“). Tu je i Gruzija.

Gruzija. Dok Azerbejdžan slavi pobjedu, a Armenija pre-življava težak poraz, u Zakavkazju nastaje novo vojno-političko stanje, prije svega za Gruziju⁴². Zadovoljni su što je Azerbejdžan ojačao, što znači da će energetska put koji povezuje Baku, Tbilisi i Ankaru biti ojačan novim projektima i postati još važniji za Zapad. Gruzija povratak oblasti koje su Armeni zauzeli 1990-ih vidi kroz prizmu Chinvalija i Suhumija. Rusija osamljenoj Armeniji, s kojom nema zajedničku granicu, daje neophodnu humanitarnu pomoć. Maštu gruzijskih vlasti golica misao o povratku Južne Osetije i Abhazije u sastav države. Zbog toga Gruzija pregovara s Turskom o kupovini oružja. Umjesto što se divi Azerbejdžanu ona bi trebala voditi računa o tome da u sukobu može izgubiti Adžariju, koju mjerka Turska, što se može dogoditi vrlo brzo.

Armenija. Generalštab Oružanih snaga Armenije je 25. fe-bruara zatražio ostavku premijera Nikole Pašinjana, a i narod s

Zadovoljni su što je Azerbejdžan ojačao, što znači da će energetska put koji povezuje Baku, Tbilisi i Ankaru biti ojačan.

tim zahtjevom počeo da izlazi na trgove Jereva-na⁴³. Pobunu je izazvao Pašinjan ukazom o smjeni prvog zamjenika načelnika Generalštaba Tigrana Hačatrjana, koji je tokom rata za Karabah postao nacionalni heroj. Pašinjan je rekao da uspješnost

41 https://politros.com/188262-kedmi-rasskazal-chto-budet-ozhidat-zakavkaze-posle-konflikta-v-karabahe?utm_medium=referral&utm_source=infox.sg&utm_campaign=exchange

42 https://anna-news.info/gruziya-gotovitsya-k-vojne/?utm_source=smi2

43 https://rs.sputniknews.com/svet/202102251124715594-sta-je-izazvalo-revolt-jermenske-vojske-da-je-ustala-protiv-premijera/?utm_source=push&utm_medium=browser_notification&utm_campaign=sputnik_rs

ruskih sistema „Iskander“ nije veća od 10 odsto i nazvao ih „oružjem osamdesetih“, optužujući bivšu vladu za tu kupovinu. Zapravo, „Iskander“ je najsavremenije rusko oružje. Svi visoki oficiri su potpisali izjavu u kojoj zahtijevaju Pašinjanovu ostavku, nakon čega je on smijenio zamjenika šefa Generalštaba. Taj ukaz je trebao da potpiše predsjednik države Armen Sarkisjan. Od 2015. u Armeniji djeluje njemačka varijanta vlasti, sve odluke premijera mora da odobri predsjednik. Ministar odbrane je lojalan Vladi, nije potpisao zahtjev Generalštaba.

S padom američke imperije mnogo šta će doći u pitanje, pa i odvratne kleronacističke državnice na Balkanu koje je ona stvorila.

Cilj Pašinjana i poslanstva SAD je da protjeraju rusku vojsku iz Armenije. Vojska je u Armeniji glavna prorуска sila. Većina oficira je obučena u Akademiji ruskog Generalštaba, što ostavlja neizbrisiv pečat. I što je najvažnije, vojska, kao niko drugi, razumije da se sigurnost zemlje može obezbjediti samo u bliskoj saradnji s Moskvom.

Kaspij

Raste opasnost od pojave američkih vojnih aviona i brodova u Kaspijskom moru zbog turskih igara na Kavkazu⁴⁴. Rusija bi morala imati u vidu tu opasnost nakon gorke pouke u Ukrajini. Zapad je pokazao da je može ugroziti i iz zemalja koje nisu članice NATO. Let strateškog raketnog nosača B-52 iznad Harkova je odagnao sumnje u to.

Slično stanje bi se moglo ponoviti duž skoro cijele granice Rusije. Kavkaz je najopasnija oblast u bliskoj budućnosti zbog pogoršanja stanja u Karabahu sa snažnim uticajem Turske na Azerbejdžan. Prostor Kavkaza može postati sličan Ukrajini. Takav će biti i vazdušni prostor iznad Kaspijskog mora.

Raste opasnost od pojave američkih vojnih aviona i brodova u Kaspijskom moru zbog turskih igara na Kavkazu.

Srednja Azija

U Kazahstanu odnedavno govore da je Rusija, naravno, saveznik, ali od kog je bolje držati se podalje⁴⁵. Uoči raspada SSSR,

44 https://rueconomics.ru/470666-kedmi-zayavil-o-rastushem-riske-vykhoda-armii-ssha-k-kaspiiskomu-moryu?utm_medium=referral&utm_source=infox.sg&utm_campaign=exchange

45 https://howto-news.info/kazahstan-nash-russkie-ujdut-v-meste-s-territoriyami-po-krymskomu-stsenariyu/?utm_medium=referral&utm_source=infox.sg&utm_campaign=exchange

Slovena (Rusa i Ukrajinaca) je bilo više nego Kazaha. Veliki dio države je poklon Rusije. Kazasi ne vole da se sjećaju nedavne prošlosti: do 1991. nije postojao suvereni Kazahstan.

U Kazahstanu odnedavno govore da je Rusija, naravno, saveznik, ali od kog je bolje držati se podalje.

U njemu o svojoj zemlji govore kao o mladoj državi, koja vanjske političke odnose gradi od početka. Sjeverni dio zemlje teži prema Rusiji. Jednog dana će se okrenuti njoj.

Kurilska greda

U Japanu smatraju da diplomatija snosi ogromnu odgovornost što je propustila jedinstvenu priliku da vrati Južne Kurile prije 30 godina, kada je SSSR propao.

Našavši se pod ekonomskim sankcijama Zapada nakon pri-sajedinjenja Krima 18. marta 2014., Rusija je ojačala ekonomsku i vojnu saradnju s Kinom, koja je praktično dostigla nivo strateškog saveza. Trgovina s njom je 4 puta veća nego s Japanom. Za neuspjeh pregovora s Rusijom o Kurilima krive Abea, koji se usred-sredio na ekonomsku saradnju i navodno nije vodio računa o su-verenitetu i sigurnosti zemlje⁴⁶. Tvrde da je „utvrđivanje ‘sjevernih teritorija’“ odgovor Rusije na njegovu prijateljsku diplomatiju. Abe je održavao dobre odnose s Trampom, a i Putinom, vodio je dvojnu diplomatiju. Nakon što su on i Tramp napustili državne dužnosti pojavila su se nova lica – Suga i Bajden.

U julu 2020. Rusija je u Ustav uvrstila član koji zabranjuje otuđenje dijelova zemlje. Za kršenje je predviđena kazna do 10 godina zatvora. Dan pobjede nad Japanom u Drugom svjetskom ratu je umjesto 2. slavila 3. septembra, da bi išla u korak s Kinom. Memorijalni događaji su održani u Kunaširu, Iturupu i Šikotanu.

U Japanu smatraju da diplomatija snosi ogromnu odgovornost što je propustila jedinstvenu priliku da vrati Južne Kurile prije 30 godina, kada je SSSR propao.

Suga i Putin su 29. septembra 2020. razgovarali telefonom. Isti dan ruska vojska je izvela vježbe na „sjevernim teritorijama“ i drugim regijama. U oktobru su najnoviji tenkovi T-72B3 raspoređeni na Južnim Kurilima, a u decembru na Iturupu su postavljeni protivavionski raketni sistemi S-300V4. Njihov domet je 400 km, pokrivaju vazdušni prostor istočnog dijela Hokaida. U posljednjih nekoliko godina, 3 najnovija lovca Su-35 su počela da se baziraju na Iturupu. Utvrđivanje Kurila („sjevernih teritorija“) je impresivno.

⁴⁶ <https://inosmi.ru/politic/20210207/249084211.html>

Pod Bajdenovom vladom, koja se protivi nezavisnoj politici Japana, rusko-japanski pregovori će zastati. Bajden tvrdi da je Rusija „najveća prijetnja“ bezbjednosti SAD i da će se s njom suočiti „zajedno“ sa svojim saveznicima. Moskva će se u odnosima s Japanom usredrediti na odnose sa SAD, neprijateljski raspoloženim prema Rusiji. Ako one postave rakete srednjeg dometa u Japan, Rusija će uzvratiti sličnom mjerom. Tramp je dozvolio Abeovoj vladi pomirljiv stav prema Moskvi, ali Bajden neće dopustiti nezavisnost japanske politike. Abe i Putin su se složili da ubrzaju pregovore na osnovu sovjetsko-japanske deklaracije 1956., u kojoj je utvrđena predaja ostrva Habomai i Šikotan. Lavrov je 2019. za pregovore postavio uslov da Tokio službeno prizna ruski suverenitet nad 4 ostrva. Nakon Abeove ostavke, stanje rusko-japanskih pregovora se pogoršalo. On je posjetio Rusiju 11 puta i održao 27 sastanaka s Putinom. Promijenio je načelo vraćanja 4 ostrva na 2 i nije podržavao američki savez protiv Rusije. Imenovao je ministra koji je bio odgovoran samo za ekonomsku saradnju s Rusijom i predložio plan u 8 tačaka. Na Zapadu su bili hladni u pogledu Abeove pomirljive politike prema Rusiji.

U julu 2020. Rusija je u Ustav uvrstila član koji zabranjuje otuđenje dijelova zemlje.

Japanci su pozivali na rat s Rusijom zbog vojne vježbe počete 26. februara na ostrvima Južnokurilskog grebena⁴⁷. Mediji pišu da se ono što je izgubljeno u ratu može vratiti samo ratom; da ne treba gajiti nikakve iluzije o mogućem dogovoru s Rusijom! I predlažu da i Japan izvodi vojne vježbe u blizini njene granice. Odnosi Moskve i Tokija su i dalje napeti zbog nedostatka mirovnog sporazuma još od Drugog svjetskog rata.

NAUČNO-TEHNOLOŠKI RAT

Dalji razvoj čovječanstva će odrediti svjetska borba za znanje i tehnologiju⁴⁸. Naučno-tehnološki suverenitet je pitanje sadašnjosti i budućnosti svake zemlje i naroda. Zemlje bez vlastitih tehnologija će padati u novu, sve dublju kolonijalnu zavisnost.

Dalji razvoj čovječanstva će odrediti svjetska borba za znanje i tehnologiju.

47 https://politros.com/200580-yaponcy-prizyvayut-k-voine-s-rossiei-iz-zachenii-na-kurilah?utm_source=whitepush.biz&utm_medium=push&utm_campaign=push2_28_02_2021

48 https://www.vedomosti.ru/technology/news/2021/02/08/857121-putin-na-zval-opredelyayuschii-dalneishee-razvitie-chelovechestva-faktor?utm_source=smi2&utm_medium=partner

Bezbjednost, konkurentnost kompanija i cijele nacionalne ekonomije, svakodnevni život i dobrobit ljudi zavise od uspješnosti – snage i brzine naučno-tehnološkog razvoja.

U toku je nova naučno-tehnološka revolucija, u kojoj će fotonika zamijeniti elektroniku.

Rusija ima sve što je potrebno da bude jedna od vodećih zemalja svijeta. To su prvenstveno nadarena omladina i jake naučne škole, koje treba dalje razvijati. Elektronska digitalizacija privrede, državnih službi i svih oblasti društvenog života se mora ubrzano provoditi u ovom desetljeću. Ona se zasniva na uvođenju tehnologije umjetne inteligencije i analize velikih podataka⁴⁹. Za to je potrebno izgraditi pravnu osnovu, zakone za upotrebu tehnologija umjetne inteligencije i stvoriti strategiju za digitalni preobražaj ključnih oblasti privrede, društva i države.

Fotonika

U toku je nova naučno-tehnološka revolucija, u kojoj će fotonika zamijeniti elektroniku. Ruski fizičari rade na istraživanjima i najavljuju stvaranje nove tehnologije⁵⁰. Vremenom će uređaji zasnovani na fotonici skoro u potpunosti zamijeniti elektroniku, na koju smo navikli. Očekuje se revolucija u oblasti fotonike. Bežična veza s brzinom od desetina terabita u sekundi, obrada podataka brzinom od desetina gigabita u sekundi, hologrami koji stvaraju trodimenzionalne slike „u vazduhu“, su samo najneposredniji ciljevi savremene fotonike.

Fotonika je grana nauke i tehnologije koja se bavi procesima predaje svjetlosnih signala, njihovom registracijom i promjenama svojstava. Tehnologija zasnovana na fotonici nije samo uobičajena

Fotonika je grana nauke i tehnologije koja se bavi procesima predaje svjetlosnih signala, njihovom registracijom i promjenama svojstava.

optička veza i laserski diskovi, već i mnogi drugi uređaji; 21. vijek će biti vijek fotonike. U narednih 10-20 godina fotonika će dati revoluciju u razvoju starih tehničkih sistema i pojavu suštinski novih. Prije svega, pojaviće se javno dostupna digital-

na veza brzine od terabita u sekundi, sistemi za obradu podataka propusnog opsega na nivou od desetina gigabita u sekundi, kao i gigapikselni displeji – i dvodimenzionalni i trodimenzionalni, kao i holografski.

49 <https://www.vedomosti.ru/society/news/2020/12/04/849558-putin-o-tsifrovoit-transformatsii>

50 <https://rs.sputniknews.com/nauka/202012031124006921-ruski-fizicari-opisali-stvaranje-nove-buduce-tehnologije/>

Ključne prednosti fotonske tehnologije su u informativnim svojstvima svjetlosti. Optički signali imaju prirodnu frekvenciju oscilovanja hiljadu puta veću od radio signala, njihovi parametri se mogu mijenjati mnogo brže. Dijapazon frekvencija koje prenosi svjetlosni signal je izuzetno širok — na primjer, kroz jedan optički kanal može se istovremeno prenijeti signal svih radio dijapazona.

Ključne prednosti fotonske tehnologije su u informativnim svojstvima svjetlosti.

Pri predaji svjetlosti moguće je formirati dvodimenzionalne i prostorne raspodjele koje predstavljaju podatke, dok je električni signal koji putuje kroz provodnik jednodimenzionalan. Fotonski sistemi, pod drugim uslovima, mogu imati nekoliko puta veću brzinu djelovanja i biti energetski djelotvorniji od svojih elektronskih prethodnika.

Holografski video je budućnost. Već sada tehnologije za formiranje svjetlosnog signala omogućavaju snimanje i reprodukciju holografskog video zapisa. Međutim, takvi sistemi su i dalje veoma skupi i nesavršeni, a za njihovu masovnu primjenu neophodno je riješiti brojne probleme. Postoje teškoće s brzom reprodukcijom holograma, kao i njihovim prenosom preko postojećih digitalnih mreža.

Razvijaju se inteligentne metode prenosa i brze reprodukcije trodimenzionalnog video zapisa sa digitalnih holograma. Rad na ovom području će komercijalne holografske 3D video sisteme učiniti uobičajenim do sredine 2030-ih. Uspješno je testiran novi metod binarnog predstavljanja digitalnih holograma, koji omogućava njihovo ponovno kodiranje u obliku koji je pogodniji za prenos, kao i nove metode njihove kompresije, koje u značajnoj mjeri prevazilaze svoje analoge i istovremeno pružaju prihvatljiv nivo gubitka kvaliteta konačnih slika.

Fotonski radio je još jedna novina. Mikrotalasna fotonika ili radio-fotonika istražuje mogućnost prenosa i obrade radio-signala pomoću svjetlosti. Takvi sistemi daleko prevazilaze obične radio sisteme u pogledu imuniteta na buku, karakteristika težine i veličine, i što je najvažnije, imaju izuzetno širok frekventni opseg, preko 100 gigaherca. Postojeći eksperimentalni modeli radio-fotonskih sistema pokazuju brzinu obrade signala koja je nedostižna za konvenci-

Fotonski radio je još jedna novina.

onalna elektronska sredstva. Na primjer, oni izvršavaju analogo-digitalne konverzije hiljadu puta brže od postojeće elektronike.

Sada se, u svijetu i Rusiji, široko uvode fotoniski dalekovodi radio-signala koji imaju ogroman informacijski kapacitet.

Sada se, u svijetu i Rusiji, široko uvode fotoniski dalekovodi radio-signala koji imaju ogroman informacijski kapacitet. Neizbježna je pojava uređaja u kojima se i svjetlost koristi za obradu radio-signala – fotoniskih radara, a i aktivne fazirane antenske rešetke zasnovane na fotonici, koja će omogućiti praćenje ciljeva bilo koje vrste sa velikom tačnošću na velikoj udaljenosti. U toku su teorijska i eksperimentalna istraživanja na polju analogno-digitalnih sistema mikrotalasne fotonike. Nedavno je stvoren fotoniski sistem za analogno-digitalnu obradu radio-signala centimetarskog opsega.

Na osnovu ovih instrumenata, naučnici su stvorili prvi u Rusiji i jedan od prvih u svijetu radio-inžinjerski sistem s mikrotalasnim elementima fotonike, koji je već uspješno prošao terenska ispitivanja. Takvi uređaji su mnogo lakši i energetske djelotvorniji od elektronskih.

Optičko-digitalni sistemi koji koriste paralelnu obradu prostornih optičkih signala će moći da pružaju brzinu obrade podataka do 10 gigabita u sekundi. Na primjer, tokom prepoznavanja slike ili kodiranja informacije. Istraživanja u oblasti obrade dvodimenzionalnih optičkih signala su usmjerena na stvaranje difrakcionih i holografskih sistema pomoću koherentnog laserskog i nekoherentnog zračenja. Razvijaju se metode za brzo i precizno formiranje zadatih informativnih svetlosnih raspodjela, koje će omogućiti predstavljanje ogromne količine informacija bez grešaka i gubitaka. Razvija se nova vrsta optičko-digitalnog sistema

Druga istraživanja su usmjerena na stvaranje brzih inteligentnih sistema za prepoznavanje vizuelnih slika.

difrakcije za kodiranje informacija. Već je stvoren i testiran binarni sistem kodiranja podataka, koji ima brzinu rada na nivou od desetina gigabita u sekundi.

Druga istraživanja su usmjerena na stvaranje brzih inteligentnih sistema za prepoznavanje vizuelnih slika. Do sada su eksperimentalno prikazane mogućnosti prepoznavanja megapikselnih slika brzinom od preko deset hiljada frejmova u sekundi, što je stotinu puta veće od potencijalnih mogućnosti elektronskih analoga.

INFORMACIONO-PSIHOLOŠKI RAT

Glavni geostrateški cilj SAD je razdvajanje Rusije i Kine⁵¹, najpovoljniji scenarij uključuje „play-off“ dvije zemlje. Zapadna propaganda protiv Kine je zasnovana na ideji da je ona glavna opasnost za sve zemlje svijeta, uključujući Rusiju. Ona nagovještava da će Kina uskoro „pozobati“ Rusiju u slučaju nastavka njihove bliske političke i privredne saradnje. Rusiju je nemoguće progutati, a ona nema skoro ništa sporno s Kinom. Ipak, Amerikanci nastoje da ih zavade i okrenu jednu protiv druge. Uviđajući da ne mogu izaći na kraj s Kinom, koja se brzo razvija, spremni su da daju lažna obećanja Rusiji da bi je okrenuli protiv nje. Na pregovarački sto postavljaju postsovjetski prostor na kom prevladava njihov uticaj - Pribaltik, Ukrajinu, Moldaviju i Gruziju.

Glavni geostrateški cilj SAD je razdvajanje Rusije i Kine.

Internet. Isključenje Rusije sa svjetske mreže interneta je moguće, ali vlasti u tom slučaju imaju akcioni plan⁵². Internet se pojavio u određeno vrijeme, a ključna prava njegovim upravljanjem imaju SAD. Rusija je pravno i tehnološki spremna da se isključi sa svjetskog interneta, ali za sada nema znakova da bi se to moglo desiti. Tehnološki je sve spremno za to, a i na zakonodavnom nivou su donijete sve odluke. Još nema znakova za isključenje, jer je ono mač sa dvije oštrice. „Runet“ (ruski internet) će, ako se odvoji, stvoriti velike probleme. Odvajanje ruskog dijela interneta je samo rezervni plan u krajnjem slučaju ukoliko Rusija bude isključena sa svjetske mreže. Testovi „Runeta“ su pokazali da je spreman za upotrebu. Biće potrebno neko vrijeme da se obnovi, ali u načelu autonomija rada ruskog dijela mreže može da se obnovi ili stvori.

Postoje prijetnje isključenja Rusije i iz međunarodnog platnog sistema SWIFT. Neprekidno pokušavaju da je plaše time. Čak je bila prinuđena da stvori sopstveni sistem za prenos informacija ako se to iznenada dogodi da bi mogla da razmjenjuje elektronske poruke. To bi moglo da se dogodi i sa internetom i tada nebi

Postoje prijetnje isključenja Rusije i iz međunarodnog platnog sistema SWIFT.

51 https://newinform.com/275053-kedmi-ssha-gotovy-sdat-rossii-pribaltiku-i-ukrainu-chtoby-stravit-moskvu-s-pekinom?utm_source=24smi&utm_medium=referral&utm_term=16160&utm_content=3338450&utm_campaign=2582

52 https://rs.sputniknews.com/rusija/202102011124516231-medvedev-moguće-isključenje-rusije-sa-globalne-mreže/?utm_source=push&utm_medium=browser_notification&utm_campaign=sputnik_rs

imala pristup glavnim čvorovima mreže. Zbog takvih opasnosti usvojen je zakon o ruskom dijelu interneta da bi se njim moglo

Doskoro je izgledalo da su društveni mediji mjesto na kom svako može izraziti ono što zna i hoće.

autonomno upravljati. Budući da je za internet vezano upravljanje čitavom državom, uspostavljen je ogroman broj poslova, koji nisu mogli biti ostavljeni bez nadzora. Zakon će, ako bude potrebno, stupiti na snagu.

Sistem za prenos finansijskih poruka (SPFS) je napravljen kao odgovor na opasnosti mogućeg isključenja ruskih banaka iz sistema „SWIFT“, s kojim je povezano više od 11 hiljada najvećih organizacija u skoro svim zemljama svijeta. Rusija bi mogla da bude isključena s tog sistema kao jedne od mjera oštrijih sankcija Zapada.

Tramp i internet. Twitter je 9. januara na neodređeno vrijeme blokirao račun predsjednika Trampa⁵³. Po izjavi društvene mreže, račun šefa države je trajno zamrznut zbog „rizika od daljeg podsticanja na nasilje“. Uz to, uprava Twittera je saopštila da će blokirati račun bilo kog korisnika koji je dao riječ američkom predsjedniku. Tramp je kasnije putem predsjedničkog računa objavio da ga „Twitter neće ušutkati“. Obećao je da će stvoriti vlastitu platformu za opštenje sa svojim pristalicama. Nekoliko minuta kasnije i ova poruka je izbrisana.

To je američka demokratija na djelu: jednoumlje, totalitarizam duboke države, kojoj služe velike medijske kuće (internet, novine, tv i radio stanice) oslonjene na svoj monopol u oblasti obavještavanja. Ljudi su ogorčeni počeli da prelaze na druge mreže. Najveće digitalno preseljenje se dogodilo kada je za samo 3

Jutjub je 2020. blokirao oko 200 ruskih naloga bez objašnjenja.

dana 25 miliona novih korisnika instaliralo rusku aplikaciju Telegram. To je tek početak. Rusija postaje spasonosni „digitalni azil“ za cijeli svijet, ali i „digitalni Eldorado“ gdje se može dobro zaraditi.

Internet i „obojene revolucije“. Doskoro je izgledalo da su društveni mediji mjesto na kom svako može izraziti ono što zna i hoće⁵⁴. A Amerikanci su znali kako ih uspješno koristiti, uz

53 https://off.daily-inform.ru/496474-klinton-potrollila-trampa-posle-blokirovki-ego-akkaunta-v-twitter?utm_source=pushworld&utm_medium=push&utm_campaign=common&utm_content=link

54 https://rueconomics.ru/491569-ishenko-nazval-glavnoe-oruzhie-ssha-protiv-rf-kotoroe-tramp-obnulil-pered-ukhodom?utm_medium=referral&utm_source=infox.sg&utm_campaign=exchangehttps://rueconomics

fino podešavanje, provodeći politiku države. Suzbijanje Trampa i njegovih pristalica na društvenim mrežama je potkopalo povjerenje u njih kao slobodni prostor mišljenja. Pritisak na predsjednika je pokazao njihovu nadmoć nad i najvišim zvaničnicima. Nakon oštre cenzure, koja se razvila do potpunog digitalnog nasilja, društvene mreže više ne mogu biti glavno oruđe za državne udare, „revolucije“ u boji. SAD su se time lišile glavnog informativnog oružja propagande, drugog tako uspješnog nema. Stvoreno je novo stanje: ultraglobalisti moraju zatvoriti društvene mreže od svojih političkih protivnika. Više ih ne mogu koristiti za propagandu, jer su milioni ljudi koji su izbačeni s njih, lišeni glasa i ne vjeruju im.

Kompanija „Jutjub“ nije prije uvođenja ograničenja izdala upozorenje da će blokirati video.

„Neprikladni sadržaji“. Jutjub je 2020. blokirao oko 200 ruskih naloga bez objašnjenja. Video-platforma je 12. marta ograničila pristup dokumentarnom filmu Andreja Kondrašova „Krim. Povratak kući“, jer sadrži i 2 intervjua Putina, koji je detaljno govorio o „krimskom proljeću“⁵⁵. Kada korisnik pokuša da pokrene video na Jutjubu pojavljuje se upozorenje da je film „neprikladan ili uvredljiv za određenu publiku“. Ukoliko korisnik potvrdi saglasnost, film se objavljuje. Kompanija „Jutjub“ nije prije uvođenja ograničenja izdala upozorenje da će blokirati video. IT giganti, po pravilu, ne upozoravaju ili naknadno objašnjavaju zašto su blokirali neki resurs ili nalog. Pres-sluzba kompanije „Gugl“ je saopštila Sputnjiku da je video platforma Jutjub ograničila pristup filmu „Krim. Povratak kući“ zbog scena nasilja koje sadrži⁵⁶. U aprilu 2020. na video je postavljeno starosno ograničenje zbog scena nasilja – slike ustreljenog čovjeka, žrtava sa ozbiljnim povredama i čovjeka u lokvi krvi, saopštila je pres-sluzba.

Krim je ušao u sastav Rusije nakon referendumu održanog poslije državnog prevrata u Kijevu.

To se desilo 6 dana uoči sedme godišnjice prisajedinjenja Krima Rusiji 18. marta 2014. Na taj datum i oko njega, po pravilu, naglo raste pregled filma, obrazovne ustanove ga na časovima koriste da pokažu učenicima i studentima šta se dogodilo. Krim je ušao u sastav Rusije nakon referenduma održanog poslije državnog prevrata u Kijevu. U krimskoj

ru/491569-ishenko-nazval-glavnoe-oruzhie-ssha-protiv-rf-kotoroe-tramp-obnulil-pered-ukhodom?utm_medium=referral&utm_source=infox.sg&utm_campaign=

55 https://rs.sputniknews.com/video/202103121124828944-jutjub-ucutkuje-putina-film-gledajte-na-sputnjiku-video/?utm_source=push&utm_medium=browser_notification&utm_campaign=sputnik_rs

56 <https://rs.sputniknews.com/rusija/202103121124828053-novo-ogranicenje-gugla-ruski-film-krim-povratak-kuci--neprikladan-i-uvredljiv/>

operaciji su bez oružanih sukoba razoružane 193 ukrajinske vojne jedinice, tako da je izbjegnut sukob, koji je u Donbasu prerastao

Vlast u Kijevu je odlučila da u narodu razvije ljubav prema ukrajinskom jeziku.

u građanski rat. Za ujedinjenje s Rusijom je glasalo 96,77 odsto birača Republike Krim i 95,6 odsto glasača Sevastopolja. Ukrajina i dalje smatra Krim dijelom države. Po Putinu, pitanje Krima je zatvoreno. Zato ga zabranjuju oni kojima to smeta i do danas ujedinjenje Krima s Rusijom nazivaju aneksijom. Film je prvi put prikazan u martu 2015. na tv-kanalu „Rusija 24“, a sada se može pogledati i s prevodom na srpski jezik na sajtu agencije Sputnik.

YouTube je stavio ograničenja i na film Andreja Medvedeva „Veliki nepoznati rat“⁵⁷, koji je pripremljen za 75-godišnjicu Pobjede u Velikom otadžbinskom ratu. Film je priča o tome s čim se SSSR suočio u borbi protiv nacista, kako su američke i britanske korporacije i političari pomogli Hitleru, finansirali Treći rajh i pustili ga da započne rat.

Sada se ove trake mogu gledati bez ograničenja na medijskoj platformi „Look“. Među njima je i film Aleksandra Rogatkina „Beslan“, o terorističkom djelu islamista u tom gradu.

Ljubav na silu. Ukrajinske vlasti su 3. februara zatvorile 3 velika tv-kanala (112 Ukraine, ZIK i NEWSONE), uz podršku SAD, EU i G7, navodno radi ugrožavanja nacionalnih interesa. Sankcije su uvedene brojnim tv-kanalima opozicije iz političkih razloga. Stranka „Opoziciona platforma - za život“, koja se zalaže za dobre odnose s Rusijom, ima sve više pristalica, zato su kanali zatvoreni.

Vlast u Kijevu je odlučila da u narodu razvije ljubav prema ukrajinskom jeziku. Tako je riješeno da sve usluge prevede isključivo na njega⁵⁸. Pokušavaju da izmijene duh građana koji govore

Šta čeka Rusiju ove godine, ko na sve načine pokušava da izazove nerede u njoj Zapadne tajne službe pripremaju puč.

ruski, dok većina Ukrajinaca ne zna ukrajinski. Taj „jezik“ je mješavina poljskog i ruskog, a govore ga samo u Galiciji. Sada hoće da prisile sve da nauče ovaj vještački jezik. Rusi u Ukrajini nisu manjina, već najveća etnička grupa. Odmetnici

koji se nazivaju Ukrajinacima su nacija kao što su to i „Crnogorci“. I sama Ukrajina je vještačka država, kojoj je suđeno da nestane.

57 https://www.vesti.ru/article/2538638?utm_source=push&utm_campaign=notification

58 https://ria.ru/20210121/ukrainizatsiya-1594022321.html?utm_medium=referral&utm_source=infox.sg&utm_campaign=exchange

Zakon „O osiguranju funkcionisanja ukrajinskog jezika kao državnog“ je usvojio parlament Ukrajine (Vrhovna rada) u aprilu 2019. Predviđao je stvaranje posebne „jezičke komisije“, kao i uvođenje povjerenika za njegovu odbranu. Isti zakon je predvidio uvođenje ispita za službenike, utvrđivanje nivoa znanja ukrajinskog jezika i novčanu kaznu zbog kršenja zakona. U januaru 2021. u Ukrajini je stupila na snagu norma o obaveznoj upotrebi ukrajinskog jezika u uslužnom sektoru.

Parlamentarni izbori će se u Rusiji održati u septembru 2021.

Internet protiv Rusije. Šta čeka Rusiju ove godine, ko na sve načine pokušava da izazove nered u njoj⁵⁹? Zapadne tajne službe pripremaju puč. Uticaj američkih IT giganta, posebno Googlea, je jako povećan. Korporacija je dala do znanja svijetu da će zatvoriti usta svakom nepoželjnom prekidom veze, bili oni u samim SAD ili na nekom drugom kontinentu. Korporacije, uključujući Facebook i Twitter, imaju veliku moć, njihova samovolja je postala očigledna kada su računari Trampa, tadašnjeg predsjednika, blokirani na mnogim društvenim mrežama. To je politička cenzura. IT gigant je stvoren novcem Pentagona i CIA. Google je svjetska špijunska korporacija, ona je vlasnik YouTubea. Ruski patriotski kanal Carigrad je isključila 28. jula, na Dan krštenja Rusije! Kanal je imao više od milion pretplatnika. Carigrad nije odustao od borbe, prešao je na dostupne platforme - Yandex i VKontakte. Zabranjuju kanale koji zagovaraju pravoslavni hrišćanski način života, zdrav stav prema braku i porodici, muškarcu i ženi.

Parlamentarni izbori će se u Rusiji održati u septembru 2021., od njih ne treba očekivati ništa sudbonosno. Ali, SAD i njihovi saveznici, globalisti, koji su neprijatelji Rusije, nastoje da ih iskoriste za svoje ciljeve izazivanjem narodnog nezadovoljstva i nereda u zemlji. Zapadna propaganda nastoji da u vlast, Državnu dumu i druge ustanove, uđu ljudi koji će uništavati ruske duhovne i društvene vrijednosti. Ona je pokazala svoje mogućnosti. Iza platformi YouTube, Google, Facebook stoje posebne usluge s ogromnim budžetima. One se sada sve ujedinjuju protiv Rusije.

Rusiji su potrebni mediji koji će zastupati interese većinskog ruskog naroda i drugih koji žive u njoj.

Rusiji su potrebni mediji koji će zastupati interese većinskog ruskog naroda i drugih koji žive u njoj. Vlast treba pročititi od

59 https://howto-news.info/spetssluzhby-gotovyat-perevorot-v-rossii-signal-poluchen/?utm_medium=referral&utm_source=infox.sg&utm_campaign=exchange

nesposobnih i podmitljivih činovnika, ali i spriječiti nered, koji mogu upropastiti zemlju.

Nedavni događaji u SAD uvjerljivo ukazuju da je „duboka država“, suočena s opasnošću gubitka uticaja.

Domaći neprijatelj. Glavni urednik jednog od u Rusiji najuticajnijih, tv-kanala „1“ Vladimir Pozner je pravoslavlje nazvao „najgorim pravcem hrišćanstva“⁶⁰. Ljudi imaju pravo na svoje mišljenje, ali treba se zapitati kakvo je stanje u ruskom društvu i državi kada osoba na takvoj dužnosti vrijeđa ogromnu većinu građana zemlje i to čini u prisustvu pravoslavnog sveštenika, protojereja. Po novinaru, glavni ogranci hrišćanstva su potpuno različito uticali na zemlje koje ga ispovijedaju, tako da ljudi u protestantskim zemljama žive mnogo bolje nego u katoličkim, a u katoličkim bolje nego u pravoslavnim, koji žive najgore. Uvjeren je da je to povezano s vjerom, a ne s bilo čim drugim. Zato se usvajanje pravoslavlja može smatrati „jednom od najvećih tragedija za Rusiju“, tvrdi on. Po njemu, knez Vladimir je, kada se suočio s pitanjem izbora vjere, prihvatanjem pravoslavlja donio pogrešnu odluku; bolje bi bilo da je „izabrao katolicizam“. Sam novinar navodno nije protiv vjere u Boga, već protiv crkve, koja je zloupotrebljava.

Digitalna vojska Zapada nad Rusijom

Nedavni događaji u SAD uvjerljivo ukazuju da je „duboka država“, suočena s opasnošću gubitka uticaja, bila prisiljena da izađe iz podzemlja i otkrije svoja glavna sredstva i načine upravljanja američkom državom i društvom⁶¹. To su sredstva za upravljanje informacijama, posebno svjetske digitalne platforme. Tramp je isključen sa 20-tak vodećih društvenih mreža. Mada on nije samostalan, ipak ostaje igrač u borbi suparničkih klanova (Rokfeleri, Barusi, Rotšildi) u borbi za vlast u SAD i svijetu. Duboka država

Tramp je isključen sa 20-tak vodećih društvenih mreža.

je pokazala svoju višestruku nadmoć u sredstvima za upravljanje svjetskim kretanjima.

Danas, među srazmjerno nezavisnim državama, čak ni Kina, koja je snažno napredovala ka jačanju svoje mrežne suverenosti, nije u stanju da se uspješno odupre zajedničkoj informatičkoj moći GG. Rusija je u neuporedivo lošijem polo-

60 https://lenta.ru/news/2021/02/24/pozner_christ/?utm_source=lentainform&utm_medium=exchange&utm_campaign=lenta.ru&utm_term=1288833&utm_content=9137709&es=lentainform

61 https://vizitnlo.ru/teoriya-zagovora/cifrovaya-armada-zapada-navisla-nad-rf/?utm_source=gravitec&utm_medium=push&utm_campaign=

žaju. Ona nema stvarni mrežni suverenitet, odgovarajuća sredstva za sučeljavanje u sveopštem digitalnom ratu, ali ima najjače unutrašnje protivdejstvo „pete kolone“. Kremlj još nije u potpunosti shvatio moć informacionih ustanova vlasti. On je krajnje ograničen u informacionim sredstvima za upravljanje državom i društvom, nema svoje digitalne platforme. Tek ove godine počinje da stvara infrastrukturu kibernetičke sigurnosti.

Prva zemlja u kojoj se elita „Zapadnog“ svjetskog projekta uspjela domoći vlasti je bila Britanija 1936.

Stanje otežava to što sa više od 70% tokova informacija u Rusiji upravlja vanjski ideologizovani mainstream, mediji i internet rade po njegovim obrascima. Mit o svemoći Kremlja je usađen u javnu svijest propagandom, dok se vlast održava na srazmjerno visokoj odanosti građana i borbenoj sposobnosti vojske i mornarice. Zato je tako samopouzdana, drska i cinična neprijateljska agentura uticaja, koja djeluje na svim ravnima vlasti u Rusiji: u medijima, kulturi, stručnoj zajednici i poslovnom svijetu. Za 2021. su planirane velike informaciono-psihološke vježbe zajedničkih mrežnih i drugih digitalnih snaga neprijatelja. Patriotski internet-ski pokret se ne može sam boriti s digitalnom vojskom udruženog Zapada. Rusija nema vremena da korjenito poboljša stanje u zemlji i oko nje, ali to mora učiniti u hodu, više se nema kuda povlačiti.

ZAPADNI PROJEKT OVLADAVANJA SVIJETOM

Elita „Zapadnog“ svjetskog projekta („transnacionalni finansijeri“, Trampov izraz, su ujedno i „finansijska internacionala“ ili „bankari-zelenaši“) se dugo borila da ovlada čitavim zemljama i tako stvorila osnovu za razvoj projekta⁶². Sve do 16. vijeka, u Evropi nije postojalo čak ni bankarsko zakonodavstvo, potom su ih kao svoje sredstvo koristile „stare“ elite. Stvarnu mogućnost da konačno preuzmu vlast jevrejski bankari su dobili tek 1913. (stvaranjem Federalnog rezervnog sistema – FRS SAD), mada je to bio već treći pokušaj, prva dva („Prva“ i „Druga“ američka banka su propale).

Sve do 16. vijeka, u Evropi nije postojalo čak ni bankarsko zakonodavstvo.

Prva zemlja u kojoj se elita „Zapadnog“ svjetskog projekta uspjela domoći vlasti je bila Britanija 1936. Ta vlast je bila nepostojana, pa su bankari poslije izbijanja Drugog svjetskog rata posta-

62 https://vizitnlo.ru/tajny-geopolitiki/v-chyom-oshibka-elity-zapadnogo-proekta/?utm_source=gravitec&utm_medium=push&utm_campaign=

vili svog predsjednika vlade (Čerčil). On je brzo uništio Britansku imperiju, koja je samim svojim postojanjem obezbjeđivala obnovu druge projektne elite. Ta elita se, sudeći po svemu, nedavno

U SAD borba je trajala nekoliko desetljeća.

osvetila u Londonu. A u SAD borba je trajala nekoliko desetljeća. Bankari su u potpunosti preuzeli vlast u SAD 1974., poslije Niksonove ostavke. Tu se pojavila „duboka država“: Nikson je na izborima dobio sve države, samo je federalni Okrug Kolumbija, odnosno vašingtonski činovnici, glasao protiv njega. Danas „duboka država“ – na novcu bankara podignuto politički i upravno činovništvo, donošenjem zakona i drugih propisa, upravlja budžetom u zadatom pravcu. Logika Lindona Laruša o vladavini „Britanske imperije“ u SAD je nastala tako što je vidio da u Londonu već vladajuća elita „Zapadnog“ projekta podržava njegove nosioce u SAD, koji su postepeno preuzimali vlast. Ali, i nakon 1974. su „gušili“ druge projektne grupe, među njima i tu koja je podržavala Laruša.

Elita „Zapadnog“ projekta je kao i u drugim zatvorena. Do nje je teško doći izvana. Pritom, model nasljeđa, neprekidnosti u stanju imperijalnog razdoblja projekta nije imao vremena da se oblikuje. Štaviše, vrijednost projektne elite je jako iskvarena usljed naglog količinskog rasta 1980-ih kao posljedica „reganomike“. Rezultat je da je pohlepa i drskost te elite jako porasla. Ojačana je i sindromom „pobjede“ nakon uništenja SSSR. Novi predstavnici te elite (stari su u tom trenutku bili u ogromnoj manjini) su imali osjećaj potpune nekažnjivosti.

Neodgovornost kvvari, a potpuna potpuno. Te elite nisu dostigle shvatanje razloga za raspad SSSR. Ono je bilo zabranjeno nadzorom nad obrazovnim sistemom. Tim više, bila je zabranjena tema pobjede „Crvenog“ projekta 1970-ih. I kada se ekonomski sistem „Zapadnog“ projekta, koji se već podudario s cijelim svijetom, suočio s istom krizom kao i ekonomija SSSR (četvrta industrijsko-ekonomska kriza), nije mogao ponuditi ništa za rješenje problema. Uspio je samo da je duže odlaže (s težim posljedicama).

Usljed toga, eliti „Zapadnog“ projekta nisu ostala nikakva stvaralačka sredstva očuvanja vlasti. Otkrića Švaba ili Gejtsa su

Poslije Trampove pobjede 2016., elita „Zapadnog“ projekta se divlje uplašila (Si i Putin su dolili ulje na vatru). Tramp je predstavljao druge projektne elite.

očito nedovoljna za to. „Digitalni konc-logor“ je moguć, ali samo kada ekonomija kako-tako radi. Antiutopije u stilu „1984“ se mogu napisati, ali neće biti ostvarene, sistem vrlo brzo propada. Bilo koji mjesni vođa, koga sistem u prvom razdoblju nije primjećivao, nakon nekog vremena počinje borbu s njim.

Kao i kasnih 1970-ih, pitanje je riješeno jednostavno - prava dijela činovnika su jako povećana.

Poslije Trampove pobjede 2016., elita „Zapadnog“ projekta se divlje uplašila (Si i Putin su dolili ulje na vatru). Tramp je predstavljao druge projektne elite, „Zapadnom“ projektu je oduzeta glavna zemlja. Kao i kasnih 1970-ih, pitanje je riješeno jednostavno - prava dijela činovnika su jako povećana (kao i tada u elitu su uključili veliku grupu „običnih“ bankara i finansijera). Razlika je što su se tada uvedene osobe obrazovale 1930/50-ih, imale su znanje. A sadašnje su „žrtve“ lažnog obrazovanja. I najstarije od njih (Klintoni i slični) su nastale nakon 1974-te.

To su ljudi koji ne shvataju šta je vlast, ne znaju stvarnu istoriju, ali znaju da novac odlučuje o svemu. Oni imaju novo sredstvo, drukčije od onog koje je elitama „Zapadnog“ projekta obezbjeđivalo vlast do 2008. To je nadzor nad digitalnim gigantima, društvenim mrežama. Time je dobijena moć mrežnog činovništva. Ta elita ne samo da ne može osigurati razvoj, već ni sačuvati postojeće sisteme, jer joj je glavni cilj krađa. U Rusiji je slom tog sistema bio brz (zaostavština SSSR je potrošena), a oni zasada još uvijek imaju zalihe. I to će se uskoro završiti, jer će se finansijska tržišta srušiti pod teretom izdavanja novca. Šta bi tada trebala da radi elita „Zapadnog“ projekta?

U Londonu je već izgubila, a i u Vašingtonu, jer se iznenada ispostavilo da više ne upravlja „dubokom državom“. Digitalni divovi sabiraju neophodne kapitale zaobilazeći neposredni prihod od emisije, ne trebaju im bankari. Usljed toga, činovnici su prešli na stranačko upravljanje (putem ustanova Demokratske partije SAD), a elita „Zapadnog“ projekta je uvidjela da nema druga sredstva za neposredno upravljanje državom.

Digitalni divovi sabiraju neophodne kapitale zaobilazeći neposredni prihod.

Kao što su „stare“ elite, uplašivši se poraza od SSSR kasnih 1960-ih, previše ojačale bankare, i kao što je nasljedna elita „Zapadnog“ projekta 1980-ih previše otvorila vrata širokom krugu finansijera, tako je i sada, „proširena“ elita „Zapadnog“ projekta

ta, formalno, ne silno otvorivši vrata pridošlicama, ipak izgubila stvarne poluge upravljanja. I Franklin Ruzvelt je učinio sličnu grešku na kraju svog trećeg predsjedničkog mandata (skup u Breton

Besmisleno je govoriti im o odgovornosti, oni sve kupuju, pa i sudije. Vudsu je napravio otvor za izdavanje novca, što je bankarima omogućilo da dobiju nezavisni izvor).

Radi toga Ruzvelt nije živ dočeka kraj mandata.

Šta bi bankari sada trebali učiniti? Fukara, koja je u januaru došla na vlast u Vašingtonu, nikada nije bila elita. To je činovničko smetlje, kome se ništa ne može objasniti. Oni znaju samo jedno: da je svaki dan u službi veliki novac u vlastitom džepu. Besmisleno je govoriti im o odgovornosti, oni sve kupuju, pa i sudije. Pokušaji obraćanja Bajdenu su besmisleni, jer je nesposoban. Brežnjeva su pumpali sredstvima za smirenje, a Jeljcina pojili votkom, s istim ciljem. Ako Bajdena sklone, biće još gore, jer je Haris ista kao i oni. Šta da rade bankari?

Trebalo bi im 20-30 godina, ili bar 10, imajući u vidu njihova finansijska sredstva, ali, njima se jako žuri. Tramp i elita drugog svjetskog projekta će sve svaliti na njih i počistiti ih.

Moguće je da i Putin razmišlja u tom pravcu. Propadanje projektne elite u mjeri razvoja „imperijalnog“ razdoblja bilo kog svjetskog projekta je uobičajeno. To se već dešavalo u SSSR. Putin ratuje s „dubokom državom“. Ne može je pobijediti, jer ne može odjednom bez upotrebe sile zamijeniti čitavu masu činovnika. Svi, i najrazumniji ljudi su, ušavši u ovo okruženje, prinuđeni da rade po njegovim pravilima. Njihovo odbijanje je kršenje zakona: u boljem slučaju ih otpuštaju, a u gorem otpravljaju u zatvor. Uprkos svojoj blagoj naravi, Putin će morati odlučno uništiti ovo okruženje ili će i on propasti.

Dok Kina ima svoj put, razvija vlastiti model socijalističke države i društva, koji za sada daje vidne privredne i društvene rezultate, na Zapadu i u Rusiji je u toku potraga za njim. Zapadna

Svijet kapitalizma preživljava ozbiljnu krizu, čitav sistem treba prepraviti. politička i privredna elita je u posljedne vrijeme izašla u javnost s predlogom novog modela, koji je nazvala „inkluzivni kapitalizam“.

Svjetska Zdravstvena Organizacija (SZO - WHO) i vlasti jednog broja država su predložili da u cilju sigurnosti ljudi pređu u „ćelije privremenog zatvora“. Ali, zaključavanje može postati trajno. Klaus Švab, osnivač i predsjednik

SEF, koji se svake godine, obično u januaru, održava u Davosu, je pojačao te sumnje. Skup za 2021. je zbog pandemije premješten u Singapur i odgođen za 13-16. maj. Švab će održati pozdravni govor povodom 50-godišnjice SEF (50-godišnjicu NATO su proslavili bombardovanjem Jugoslavije 1999., a SEF proslavljaju porobljavanjem cijelog svijeta). Švab je ekonomista, profesor Ženevskog univerziteta, počasni profesor mnogih univerziteta, član povjereničkih savjeta i savjeta direktora mnogih kompanija. Više puta je učestvovao na zasjedanju kluba Bilderberg i bio član njegovog rukovodećeg odbora.

Pandemija korona-virusa sa svjetskim zaključavanjem („global lockdown“) daje jedinstvenu priliku, ali promjene se ne mogu brzo provesti.

Na majskom video-skupu SEF 2020. Švab je s princom Čarlsom, sinom kraljice Elizabete II, ponudio novi izraz „The Great Reset“ (veliko prestrojavanje, veliki reset). Svijet kapitalizma preživljava ozbiljnu krizu, čitav sistem treba prepraviti, poručuju oni (Čarls govori o „odgovornom kapitalizmu“). Pandemija korona-virusa sa svjetskim zaključavanjem („global lockdown“) daje jedinstvenu priliku, ali promjene se ne mogu brzo provesti, pa je privremeni pritvor potrebno produžiti.

Prvih dana juna 2020. na sajtu SEF se pojavila stranica pod nazivom „The Great Reset“. Temu su horski podržali Džozef Bajden, Boris Džonson, Džastin Trudo. Poslije objavljivanja govora Trudoa, kanadski poslanik konzervativne stranke Pjer Pualevr je u novembru predao peticiju sa zahtjevom „zaustaviti veliki reset“, koja je za manje od 3 dana skupila 80 hiljada potpisa protivnika u SAD, Britaniji i kontinentalnoj Evropi. Na strani Švaba, Čarlsa, Trudoa, Džonsona i drugih pristalica u raspravi učestvuju IT giganti Silikonske doline – Amazon, Apple, Google, Facebook, Microsoft, višestruko pojačavajući glasnost hora.

The New York Times je protivnike „velikog reseta“ nazvao pristalicama „teorije zavjere“. Herbert Vels je 1928. objavio spis „Otvorena zavjera“

Ali, zaključavanje može postati trajno.

(The Open Conspiracy). „Veliki reset“ je otvorena zavjera. Švab je u julu 2020. objavio knjigu „Covid-19: The Great Reset“, koju je napisao sa Tijeri Malereom, futurologom lijevog usmjerenja. Knjiga je objavljena i na njemačkom, francuskom, španskom, japanskom, kineskom i korejskom jeziku.

Koje su osnovne „ideje“ „velike perestrojke“?

Pandemija kovid-19 je jedinstvena mogućnost, kojom se čovječanstvo mora uvesti u budućnost, bez prilike za povratak prošlosti.

Prvo, pandemija kovid-19 je jedinstvena mogućnost, kojom se čovječanstvo mora uvesti u budućnost, bez prilike za povratak prošlosti („normalnom životu“). Pandemija je podijelila istoriju na 2 dijela: do i poslije nje.

Drugo, „svijetla budućnost“ je svijet u kom će nestati razlike između bogatih i siromašnih država, a vremenom i državne granice. Rađa se jedna, svjetska država s jednom vladom, glavno je pitanje o njoj.

S uvođenjem zaključavanja jača vezanost za bližnje, ljudi više cijene članove porodice i prijatelje. Ali, druga strana medalje je jačanje patriotskih i nacionalnih osjećanja, vjerskih pogleda i etničkih prioriteta. Ta „otrovna smjesa“ ispoljava najgore težnje ljudi, „tamnim religioznim pogledima i predrasudama“ će biti objavljen rat.

Treće, ekonomija „vrlog novog svijeta“ mora biti centralizovano upravljana gigantskim monopolima. Privatna svojina će polako odumirati, njeno mjesto će zauzeti „ekonomija korištenja“, „ekonomija učestvovanja“ (pojam „socijalizam“ Švab i društvo izbjegavaju). Gotovog novca neće biti, svuda će biti uvedene digitalne valute.

Četvrto, izvršiće se prelaz ka „zelenoj“ energetici, koja će potisnuti fosilna goriva (ugalj, nafta, gas); biće uvedena ograničenja na korištenje vode, električne energije, nekih „ekološki opasnih“ vrsta proizvoda (mesa i drugih) i industrijskih proizvoda (automobila). Glavno sredstvo zaštite prirode i od novih pandemija će biti snižavanje rasta i smanjivanje broja ljudi na Zemlji.

Pandemija je podijelila istoriju na 2 dijela: do i poslije nje.

Peto, biće završena robotizacija u svim oblastima ekonomije i javnog života, što će dovesti do naglog smanjenja broja radnih mjesta. „Veliki reset“ procjenjuje da do 2035. može biti automatizovano do 85% radnih mjesta u restoranima, 75% u trgovinama i 60% u industriji zabave. Do 75% restorana može biti zatvoreno zbog zaključavanja i mjera socijalnog udaljavanja. Ni jedna grana industrije i ni jedno preduzeće neće ostati van doseg ovih mjera. Predviđa se

uvođenje obaveznog osnovnog dohodka za ljude koje će zamijeniti roboti, ali samo ukoliko je potvrđena njihova vakcinacija.

Šesto, nastavlja se digitalizacija svih oblasti ekonomije i društva. Biće stvoren sistem nadzora nad ponašanjem i kretanjem ljudi, i uz pomoć tehnologije za raspoznavanje lica. Da bi zaustavili pandemiju njeni tvorci tvrde da je neophodno „stvoriti svjetsku mrežu digitalne kontrole“.

Glavno sredstvo zaštite prirode i od novih pandemija će biti snižavanje rasta i smanjivanje broja ljudi na Zemlji.

Sedmo, novi model očuvanja zdravlja će predviđati redovno testiranje, obaveznu vakcinaciju, izdavanje zdravstvenog pasoša, uvođenje ograničenja i kažnjavanja za lica koja izbjegavaju pridržavanje pravila medicinske discipline.

Osmo, čovjek će biti „usavršen“ u duhu transhumanizma.

S „velikim resetom“ su proglašeni ciljevi otvorene zavjere. Uz podršku koju dobija iz globalističkog bloka, zloglasna „pandemija“ je početak operacije prelaza ka „vrlom novom svijetu“. Hoće li se naći snage sposobne da se suprotstave današnjim fašistima - globalistima, dželatima čovječanstva?

Kakva je veza između „velike“ i „perestrojke“ provedene za vrijeme Gorbačova, koja se završila propašću socijalizma u Istočnoj Evropi i SSSR?

Putinovo viđenje budućnosti svijeta

Na skupu SEF u Davosu održanom preko interneta (onlajn) 25-29. januara, u kom su učestvovali predsjednici država i vlada, velikih međunarodnih kompanija, svjetskih medija i omladinskih organizacija, govorio je i Putin⁶³. Glavna tema rasprave je bila novo stanje u svijetu nastalo s pandemijom virusa korona. Ona je pokazala da su svi ranjivi i međusobno zavisni. Većina tema je posvećena dubokim promjenama na planeti.

S „velikim resetom“ su proglašeni ciljevi otvorene zavjere.

Putin je govorio o ruskom viđenju stanja i zadataka koji stoje pred svijetom. U toku su promjene u svjetskoj privredi, politici, društvenom životu i tehnologiji. Pandemija je postala težak izazov cijelom čovječanstvu. Ona je podstakla i ubrzala strukturne promjene čiji su preduslovi stvoreni prilično davno. Pogorša-

63 <http://www.kremlin.ru/events/president/news/64938>

la je nagomilane probleme i neravnoteže u svijetu. Postoje opasnosti od daljeg rasta suprotnosti i sukoba, koje se pojavljuju u svim oblastima.

Pandemija je postala težak izazov cijelom čovječanstvu.

U istoriji nema neposrednih sličnosti, ali trenutno stanje podsjeća na 1930-te u pogledu razmjera i složene, sistemske prirode izazova i mogućih prijetnji.

U krizi su prethodni modeli i sredstva ekonomskog razvoja. Jača društveno raslojavanje kako na svjetskom nivou, tako i u pojedinim zemljama, koje zauzvrat izaziva oštru polarizaciju stavova javnosti, rast populizma, desnog i lijevog radikalizma i druge krajnosti – pogoršanje političkih kretanja unutar država, uključujući vodeće zemlje.

Sve ovo utiče na prirodu međunarodnih odnosa, narušava njihovu postojanost i predvidljivost. Slabe međunarodne ustanove, umnožavaju se regionalni sukobi, a propada i svjetski sistem bezbjednosti. Produženje Ugovora o ograničenju strateškog ofanzivnog naoružanja je korak u dobrom smjeru. Ipak, suprotnosti su uvijene u spiralu. Nesposobnost i nespремnost za rješavanje takvih problema se u 20. vijeku pretvorila u katastrofu Drugog svjetskog rata.

Sada bi takav svjetski oružani sukob bio kraj civilizacije, ali stanje može krenuti nepredvidivo i neupravljivo ako se ništa ne učini da se to ne dogodi. Postoji vjerovatnoća da će doći do sloma razvoja svijeta, prepunog borbe svih protiv svih, s pokušajima rješavanja gorućih suprotnosti potragom za „unutrašnjim“ i „vanjskim“ neprijateljima, uz uništavanje ne samo takvih naslijeđenih vrijednosti kao porodica, već i osnovnih sloboda, uključujući izbor i privatnost. Kriza društva i vrijednosti se već pretvara u slom stanovništva zbog kog se čovječanstvo izlaže opasnosti da izgubi cijele civilizacije i kulture. Zajednička odgovornost je da se

U istoriji nema neposrednih sličnosti, ali trenutno stanje podsjeća na 1930-te u pogledu razmjera i složene, sistemske prirode izazova i mogućih prijetnji.

izbjegne perspektiva mračne distopije i osigura skladan stvaralački razvoj.

Prvi od ključnih izazova s kojim se suočava svijet je društveno-ekonomski. Uprkos dubokim krizama 2008. i 2020., razdoblje od posljednjih 40 godina je uspješno za svjetsku ekonomiju. Od 1980., svjetski BDP po stanovniku u realnom paritetu kupovne moći se udvostručio.

Globalizacija i domaći rast su doveli do snažnog oporavka u zemljama u razvoju, izvukavši više od milijardu ljudi iz siromaštva. Uz nivo dohotka od 5,5 dolara po osobi dnevno (u paritetu kupovne moći), u Kini se broj ljudi s nižim primanjima smanjio sa 1,1 milijarde u 1990. na manje od 300 miliona posljednjih godina, a u Rusiji od 64 miliona ljudi 1999. do oko 5 miliona trenutno.

Prvi od ključnih izazova s kojim se suočava svijet je društveno-ekonomski.

Ipak, glavno pitanje, odgovor na koje u mnogo čemu daje razumijevanje trenutnih problema, je kakva je bila priroda takvog svjetskog rasta, ko je od toga dobio glavnu korist. Zemlje u razvoju su imale velike koristi od rasta potražnje za njihovim starim, pa i novim proizvodima. Međutim, ovo uključivanje u svjetsku privredu je rezultiralo ne samo radnim mjestima i prihodima od izvoza, već i društvenim troškovima, uz značajan jaz u prihodima građana.

U razvijenim ekonomijama, gdje je nivo prosječnog bogatstva mnogo veći, problemi raslojavanja su još dublji. U SAD je živjelo 3,6 miliona ljudi s prihodom manjim od 5,5 dolara dnevno 2.000-te, a 2016. je već bilo 5,6 miliona. U istom razdoblju globalizacija je dovela do značajnog povećanja dobiti velikih TNK, prvenstveno američkih i evropskih. U pogledu građana, u razvijenim evropskim ekonomijama trend je isti kao u SAD. Dobit kompanija je podijelilo 1% stanovništva.

Proteklih 30 godina, u nizu razvijenih zemalja, prihodi više od polovine građana su stvarno ostajali isti, nisu rasli, a troškovi zdravstvenih usluga i obrazovanja su porasli 3 puta. Milioni ljudi, čak i u bogatim zemljama, više nisu vidjeli izglede za povećanje svojih prihoda, a ne znaju kako obezbjediti roditeljima zdravlje, a djeci dobro obrazovanje.

Nastaje i ogromna masa ljudi, koji postaju nepotrebni: 2019. 21%, 267 miliona mladih ljudi u svijetu nije studiralo ni radilo. Čak i 30% zaposlenih živi s prihodom manjim od 3,2 dolara dnevno po paritetu kupovne moći.

Globalizacija i domaći rast su doveli do snažnog oporavka u zemljama u razvoju.

Takve neravnoteže u društveno-ekonomskom razvoju svijeta su neposredan rezultat politike 1980-ih, često vođene na grub i dogmatičan način. Zasnovana na takozvanom Vašingtonskom konsenzusu, s njegovim nepisanim pravilima, davala je prednost rastu ekonomije na osnovu

privatnog duga u uslovima deregulacije i niskih poreza za bogate i korporacije.

Nastaje i ogromna masa ljudi, koji postaju nepotrebni.

Pandemija koronavirusa je samo pogoršala ove probleme. Pad svjetske ekonomije je 2020. bio najveći od Drugog svjetskog rata. Gubici na tržištu rada su do jula bili skoro 500 miliona radnih mjesta. Do kraja godine polovina je obnovljena, ali izgubljeno je skoro 250 miliona. Ovo je veliki gubitak, koji upozorava na moguće opasnosti. U samo 9 mjeseci – januar-septembar 2020., gubitak prihoda od rada je iznosio 3,5 triliona dolara i dalje raste, a s njim i napetost u društvu.

Istovremeno, postkrizni oporavak je težak. Prije 20-30 godina problem se mogao riješiti podsticanjem makroekonomske politike, što rade cijelo vrijeme, ali takvi mehanizmi ne djeluju. Njihovi izvori su praktično iscrpljeni.

Ukupni dug, javni i privatni, je blizu 200% svjetskog BDP, a u nekim ekonomijama je premašio 300% nacionalnog. Istovremeno, u razvijenim zemljama kamatne stope su svuda praktično na nuli, a u ključnim zemljama u razvoju na istorijski najmanjim nivoima.

Sve ovo čini podsticanje ekonomije uobičajenim povećanjem privatnog kreditiranja u osnovi nemogućim. Takozvano kvantitativno popuštanje, koje samo naduvava „balon“ vrijednosti finansijske imovine, dovodi do daljeg raslojavanja društva. I sve veći jaz između „stvarne“ i „virtuelne“ ekonomije je stvarna prijetnja puna nepredvidivih potresa.

Ko će praviti novi svjetski poredak?

Kisindžer upozorava da SAD i Kina moraju da sarađuju⁶⁴.

Pandemija koronavirusa je samo pogoršala ove probleme.

Ukoliko ne postignu sporazum o novom svjetskom poretku, koji će jamčiti postojanost, prijeti opasnost da se svijet, sa oružjem kojim raspolaže, nađe u stanju opasnijem nego uoči Prvog svjetskog rata. Interesantno je to što uopšte ne pominje Rusiju. Valjda smatra da poslije sloma SSSR nije vrijedna pažnje ili je to lukavstvo kojim pokušava da je odvoji od Kine. Zapad ne odustaje od ideje da

⁶⁴ https://www.kurir.rs/planeta/3653367/henri-kisindzer-upozorava-amerika-i-kina-moraju-da-saradjuju-ili-novi-globalni-poredak-ili-rat-svet-ide-u-katastrofu?utm_source=CP_Push&utm_medium=CP_Push&utm_campaign=CP_Push

je Rusija njegovo zadnje dvorište, u čemu se ljuto vara. Rusija je krenula putem objedinjavanja i obnove civilizacije, čija je danas vodeća snaga. Ubrzo nakon konačnog sloma Vizantije sredinom

15. vijeka, i pada Balkana pod vlast Turaka, Rusija se oslobađa tatarskog ropstva, objedinjava slovenske i pravoslavne zemlje i stvara moćnu

Kisindžer upozorava da SAD i Kina moraju da sarađuju.

imperiju u srcu Evroazije. Ona je svoj vrhunac dostigla sredinom 20. vijeka, pod vođstvom Staljina. Varšavski savez se, sa oko 400 miliona ljudi, i bliskim zemljama prostirao na oko 25 miliona km². Mogao je u svakom smislu, kako materijalnom tako i društvenom i duhovnom, postati svjetionik istinske slobode i napretka, primjer i uzor drugima. Ta prilika, plaćena desetinama miliona ljudskih života u Velikom otadžbinskom ratu i narodnooslobodilačkim pokretima u Jugoslaviji, Grčkoj i drugim zemljama, nije iskorištena. Kako i zašto je proigrana i danas ostaje nejasno. Ali, ipak, istorija nije završena. Treba sačuvati zemlju i narod, obnoviti duh i ujediniti se.

Nije isključeno da će se o novom svjetskom poretku dogovarati Rusija i Kina. SAD čeka sudbina gora nego SSSR⁶⁵. U njima rastu unutrašnje prijetnje nacionalnoj sigurnosti, suverenitetu i prostornoj cjelovitosti zemlje. Prvo, jača doseljavanje Latinoamerikanaca. Drugo, počela je neviđena kampanja isplate obeštećenja za ropstvo Afroamerikanaca. Treće, jača zapostavljanje bijele većine, koja je osnova države. Njen udio u stanovništvu se nalazi na opasnoj granici. Poznato je da u višenacionalnim državama jednorodna većina treba činiti najmanje 2/3 stanovništva da bi očuvala izgled na njeno samoodržanje. Četvrto, jačaju protesti Azijata. Peto, povlašteni položaj LGBT manjina izaziva odbojnost u društvu. Šesto, raste neravnoteža između prihoda, koji naglo padaju i rashoda, koji su sve veći. Državni dug iznosi oko 28 triliona dolara. Sedmo, posljednjih godina pojavile su se ozbiljne suprotnosti i nesuglasice između vodećih grupacija američke političke klase,

Republikanske i Demokratske stranke. Neviđena nesposobnost i slabost trenutne vlade onemo-

Treba sačuvati zemlju i narod, obnoviti duh i ujediniti se.

gućava razrješenje duboke političke, finansijske, ekonomske i kulturne krize u SAD. Kriza je sistemska, moguće je da će zajedno s ideologijom propasti i njen nosilac. Stanje pogoršava to što „duboka država”, koja stoji iza SAD, zloupotre-

65 https://vizitno.ru/tajny-geopolitiki/ssha-zhdyot-uchast-xuzhe-sssr/?utm_source=gravitec&utm_medium=push&utm_campaign=

bljava matičnu zemlju u interesu svjetskog prediktora i već dugo provodi planove za zamjenu SAD novim središtem vladavine i upravljanja svijetom.

Treba odbraniti i obnoviti stare vrijednosti, dati im novu snagu i život.

Treba odbraniti i obnoviti stare vrijednosti, dati im novu snagu i život. Zapad ih se već odrekao, predao se sudbini. Nakon propasti antičkog i zapadnog svijeta, evropska civilizacija postoji još samo u slovensko-pravoslavnom svijetu, prvenstveno u Rusiji. To je u prvom redu pitanje očuvanja blagodatno-sabornog duha pravoslavnog hrišćanstva.

Stari, kapitalistički svijet umire, ali će pokušati da za sobom u grob povuče veliki dio čovječanstva⁶⁶. Svijet koji na smjenu odlazećem spremaju vladajući krugovi će, ako uspiju da ga stvore, biti mnogo gori, opakiji nego kapitalizam u doba svog rascvata.

Nadnacionalne elite i njihove strukture su svojstvene kapitalizmu kao sistemu. On je ekonomski jedinstvena cjelina, bez granica, a politički mnoštvo razdvojenih država, kojih sada ima oko 200. Interesi kapitala i države, ekonomije i politike su međusobno suprotstavljeni. Krupni kapital, posebno finansijski, prelazi državne granice, i hoće da upravlja mimo njih.

Kuda ideš Rusijo?

Ljetošnji događaji u Bjelorusiji su pouka za „starijeg brata“, a i napomena o njegovoj budućnosti. Kasno je uviđati kada se više ništa ne može promijeniti i popraviti. Bjelorusiju treba sačuvati da ne utone u protiv Rusije obnavljanu udarnu silu, novu, „lublinsku“ Reč Pospolitu. Ona će se pokušati osvetiti Rusiji za 4 vijeka poraza, od 17-og do 20-og, proigravajući ponovo spor između Slovena,

Stari, kapitalistički svijet umire, ali će pokušati da za sobom u grob povuče veliki dio čovječanstva.

katolika i pravoslavnih. Nova Reč Pospolita će postati jedan od frontova protiv Rusije. Njim će se zatvoriti tursko-kavkaski front, koji su planirali prvenstveno Britanci. Novi šef MI6 Ričard Mur je radio u Turskoj i Azerbejdžanu, usko sarađivao s Erdoganom. I doskorašnji direktor CIA Đina Haspel je radila u Turskoj, a u Bakuu je bila na čelu baze CIA; oboje govore turski.

66 <https://drive.google.com/file/d/1biLxMJuHjWMwEpL2FcwuAC7TTVOxs3BM/view>

Kada su Anglosaksonci planirali napad na SSSR preko Poljske, papa je postao poljski kardinal Karol Wojtila – neprijatelj Rusije i komunizma. To je bio i poljski Hazar Zbi-gnjev Bžežinski, koji je postao savjetnik Kartera za nacionalnu bezbjednost. Kada su isplanirali konačno rješenje srpskog pitanja (kasapljenje Jugoslavije, otimanje „Kosova“), na dužnosti direktora CIA se pojavio Džordž Tenet, sin doseljenika s juga Albanije, a istovremeno se albanska mafija pokrenula u Evropi.

Ljetošnji događaji u Bjelorusiji su pouka za „starijeg brata“, a i napomena o njegovoj budućnosti.

Slična etnička ili profesionalna imenovanja ukazuju na glavne pravce udara. Postavljena Haspel i Mura ukazuju da Anglosaksonci pojačavaju svoj rad u Turskoj i kroz Tursku. MI6 će, zajedno s njom, pokušati zapaliti luk od Krima preko Azerbejdžana i Kavkaza do Srednje Azije. Nova Reč Pospolita je kandidat za saveznika Erdoganove neosmanske Turske. Rusija pokušava da saradnjom s Turskom u raznim oblastima (vojska, energetika, turizmu i drugim) izbjegne sukob s njom i dijelom muslimanskog svijeta koji je pod njenim uticajem. Veliko je pitanje da li će u tome uspjeti. Glavni neprijatelj Rusije su SAD, NATO i njihovi saveznici, koji nastoje da, nakon sloma svoje tvorevine – Islamske države Iraka i Levanta, iskoriste Tursku i cijeli turanski svijet za njeno razaranje.

Razvoj događaja u ovom i drugim pravcima će uveliko odrediti dolazak Bajdena na vlast. Kamala Haris, potpredsjednica, će vjerovatno tokom mandata zamijeniti senilnog Bajdena na dužnosti predsjednika. Ona je povezana sa, u svijetu malo poznatom, „crnom masonerijom“, koja je, za razliku od okoštale evropske, vrlo preduzimljiva. Elite će se morati predati ili postati istinski vođe svojih naroda. Prostora i vremena za oklijevanje i odlaganje više neće biti. Bajdenova vlada ultraglobalista i njihovih vazala širom svijeta će, najvjerovatnije, brzo dovesti do svjetske krize i velike krvi. Tramp je da je ostao na vlasti mogao usporiti propast kapitalizma na nekoliko desetljeća. S Bajdenom će doći do ratova, tehnogenih katastrofa, epidemija, neupravljivog priliva doseljenika, rasta zločina, pojave bijelaca koji su spremni da unište zapadni svijet, na što on može odgovoriti tehnofašizmom.

Kada su Anglosaksonci planirali napad na SSSR preko Poljske, papa je postao poljski kardinal Karol Wojtila – neprijatelj Rusije i komunizma.

Iscrpljivanjem mogućnosti razvoja na svjetskoj i državnoj ravni, civilizacija će se survati u novo varvarstvo, novi arhaizam,

„mračno doba“, koje ne treba miješati s hrišćanskim srednjim vijekom. „Mračno doba“ se pojavljuje svaki put kada se stari sistem

Razvoj događaja u ovom i drugim pravcima će uveliko odrediti dolazak Bajdena na vlast.

ruši i na njegovim ruševinama postepeno nastaje novi. To je vrijeme pakla za društvo, za koji treba biti spreman. Za sada smo još u čekaonici, ima vremena da se pripreмимо da ne upadnemo u kotao i u njega gurnemo neprijatelja. U SAD Tramp pokušava da od istorije kupi potrebna desetljeća. I Rusiji je potrebna takva trgovina.

Gospodari kapitalističkog sistema, shvatajući neizbježnost nastanka novog, postkapitalističkog „mračnog doba“, nastoje da stvore nove oblike vlasti nad narodom i postanu gospodari novog, okrutnijeg svijeta, da bi zadržali vlast, imovinu i svoje povlastice. Krenuli su putem stvaranja prostorno i društveno zatvorenih sistema. Problem je što u njima jača entropija, propadaju. Zato je njihova glavna nevolja dotok tjelesno i duhovno svježih snaga. Novu snagu u vojskama i sportovima Zapada već sada obezbjeđuju pripadnici drugih, a ne bijele rase.

Gdje je izlaz iz slijepe ulice u kojoj se svijet našao?

Zapadna oligarhija govori o „inkluzivnom kapitalizmu“, i Vatikan se uključio u to; Kina ima svoj socijalizam, a Rusija traži svoj put. Svijet je na prekretnici. Možda će nam slobodu, blagostanje i napredak donijeti Turci, to su već činili 500 godina. Opet su raspoloženi da nam pomognu. I Balkan može zasijati u svjetlu islama, u novoj Osmanskoj imperiji!

Slovena i hrišćanstva može i ne biti na ovim prostorima ako se nastave ove maloumne svađe i podjele. Naši djedovi i očevi nisu ginuli zato da ovdje vladaju Turci i Germani. Znali su bolje od nas kuda treba ići. Germani ne samo što preziru, već i mrze

Gospodari kapitalističkog sistema, shvatajući neizbježnost nastanka novog, postkapitalističkog „mračnog doba“.

Slovene. Koriste jedne – katolike protiv drugih – pravoslavnih da se međusobno ubijaju i istrebljuju. Neprijateljstvo Poljaka prema Rusima i Hrvata prema Srbima prevazilazi sve racionalne razloge, mržnja je patološka. I tu i tamo se vidi ruka

Vatikana. Tako otvaraju prostor za svoj prodor na Istok. „Drang nach Osten“ je bio i ostao germanska i katolička strategija još od Karla Velikog, stara više od hiljadu godina. Nije slučajno što su iz nastave izbacili istoriju; potrebno je da o sebi ne znamo ništa

da bi od nas mogli da rade šta hoće. Najvažnije je da nismo sposobni da ljudski osjećamo i mislimo; o tome brinu mnogi: film, mediji, internet, „društvene mreže“ i razni „junaci našeg doba“.

Ambasada Rusije u SAD je 24. marta, na Tviteru i Fejsbuku, na 22-godišnjicu, objavila tekst i video-snimak o napadu NATO na Jugoslaviju⁶⁷. To je bio prvi napad na jednu suverenu evropsku državu od Drugog svjetskog rata, kada je Hitlerova vojska sijala užas i smrt širom Evrope i svijeta. U tom zločinačkom napadu na državu-članicu antihitlerovske koalicije i OUN, koji ja trajao 78 dana, do 10. juna 1999., - pogaženo je međunarodno pravo, - u vazдушnim udarima ispaljeno 2.300 raketa i bačeno 14.000 bombi, uključujući municiju sa uranijumom i kasetnim bombama, - ubijeno oko 2.000 građana-civila, od kojih 89 djece, - uništene su hiljade civilnih objekata u desetinama gradova, - protjerano je oko 200.000 Srba i drugih građana s Kosova i Metohije, - ova autonomna pokrajina Srbije je otrgnuta od nje, - Srbija je privredno i ekološki upropaštena, - srušeno je 67 škola, 20 bolnica, 19 domova zdravlja, 167 objekata i spomenika kulture, - ubistva mirnih građana su nazivali „kolateralnom“ (usputnom) štetom⁶⁸. Kosovski Albanci su počinili brojne zločine, među njima i otmice ljudi radi vađenja i prodaje njihovih organa. Za počinjena djela još nisu osuđeni. Nakon svih stradanja kojima su podvrgnuti, Srbi imaju pravo na ujedinjenje u svoju državu⁶⁹, na život i samoopredjeljenje.

Balkan može zasijati u svjetlu islama, u novoj Osmanskoj imperiji!

ZAKLJUČAK

Na ulazu u „Lenjinku“, Rusku državnu biblioteku (RGB), u kojoj se, nedaleko od Kremlja, čuva duhovno blago Rusije, nalazi se spomenik Dostojevskom. On sam sebe nije smatrao velikim umjetnikom ni misliocem, već prosto propovjednikom istinitog, pravoslavnog

Germani ne samo što preziru, već i mrze Slovene.

⁶⁷ https://www.kurir.rs/planeta/3651785/ruska-ambasada-u-vasingtonu-objavila-video-o-nato-agresiji-napali-ste-ucesnika-antihitlerovske-koalicije-i-jednog-od-osnivaca-un?utm_source=kurir&utm_medium=mostread_carousel&utm_campaign=adria_internal

⁶⁸ https://www.kurir.rs/vesti/drustvo/3651913/svi-srpski-s-300-pavle-bulatovic-isao-je-u-moskvu-na-tajni-sastanak-sta-je-zapravo-istina-o-nabavci-mocnog-ruskog-pvo-sistema?utm_source=CP_Push&utm_medium=CP_Push&utm_campaign=CP_Push

⁶⁹ <https://www.argumenti.rs/dodik-srbi-imaju-pravo-na-mirnu-ujedinjenu-srpsku-naciju-na-ovim-prostorima/>

hrišćanstva. Njegovo srce i dušu je nadahnjivao hrišćanski humanizam, vjera u dobrotu i visoko pozvanje čovjeka u svijetu. Ako

Smješten u sred svijeta, okružen surovim neprijateljima sa svih strana – kako s germansko-romanskog katoličko-protestantskog Zapada tako i muslimanskog juga, ruski narod je opstao i stvorio ogromnu državu.

savremenoj Rusiji treba obrazac, ruska ideja (navodno, traže je), treba je tražiti i može se naći u djelima ne samo ovog velikana, koji je njeno znamenje, već i čitave plejade pisaca, bogoslova i filozofa, naučnika i drugih koji su živjeli i stvarali u blagodatno-sabornom duhu pravoslavne kulture. Zašto tražiti pored tolikog bogatstva koje su svojim neumornim radom ostavila nebrojena

pokoljenje darovitih ljudi i čitavih naraštaja?

Smješten u sred svijeta, okružen surovim neprijateljima sa svih strana – kako s germansko-romanskog katoličko-protestantskog Zapada tako i muslimanskog juga, ruski narod je opstao i stvorio ogromnu državu, objedinio u svojim njedrima mnoge zemlje i narode, jer ga je nosilo plemenito osjećanje i misao da ne živi samo za sebe, već za dobro cijelog svijeta. Hrišćanska saosjećajnost i danas, u ovom sumanutom svijetu, proplamsava u mislima i djelima najboljih ljudi zemlje Rusije; treba je sačuvati od otrovnih jezika zla koji plaze iz mraka sebičnosti i mržnje prema svemu što je istinski veliko i plemenito. Trebalo bi negdje, na jednom od najljepših mjesta u Moskvi, nedaleko od veličanstvenog spomenika Svetom Vladimiru, postaviti i spomenik Nikolaju Fjodorovu da podsjeti one koji ne znaju šta je Rusija i ruska ideja.

Jelena PONOMARJOVA

Ponomarjova Jelena Georgijevna – doktor političkih nauka, profesor katedre uporedne politologije Moskovskog državnog instituta međunarodnih odnosa (MGIMO) Ministarstva inostranih poslova Rusije. **Adresa:** 119454, Rusija, Moskva, prospekt Vernadskog 76, kancelarija br. 3026. **E-mail:** nastya304@mail.ru

«NOVA PROŠLOST»: ALBANSKO PITANJE U EVROPSKOJ POLITICI¹

Apstrakt. Albansko pitanje je jedno od najproblematičnijih u evropskoj politici. Takvo stanje stvari nije toliko određeno očiglednim geopolitičkim rizicima mogućeg priznanja nezavisnosti samoproglašene „Republike Kosovo“ od strane Srbije, koliko rastućim destruktivnim procesima albanizacije zapadnog Balkana. Scenarij albanizacije može da dovede do formatiranja političkog prostora regiona – stvaranja političkog ambijenta (albanske unije) usko povezanog sa međunarodnim kriminalnim i terorističkim strukturama na teritoriji Albanije, Kosova, Sjeverne Makedonije, juga Srbije i Crne Gore, što povećava prijetnju po bezbjednost čita-

Albansko pitanje je jedno od najproblematičnijih u evropskoj politici.

¹ Istraživanje je sprovedeno uz finansijsku podršku RFFI i ANO EISI u okviru naučnog projekta br. 19-011-31138 „Nova prošlost“ i njegova uloga u političkim transformacijama: iskustvo zapadnog Balkana“.

Istraživanje je pokazalo da je pokretač prošlih i sadašnjih balkanskih sporova nacionalizam „malih nacija“ koji podržavaju i pokreću spoljni igrači.

vog evropskog regiona. Na osnovu analize velikog broja istorijskih dokumenata, analitičke literature i činjeničnih materijala, članak pokazuje da je formiranje albanske nacije kao stvarnosti međunarodnih odnosa 19. – 21. vijeka bila u velikoj mjeri posljedica politike velikih sila. U tom smislu, izuzetno je važno otkriti specifičnosti „meke moći“ Austro-Ugarske, koja je imala ključni uticaj na izgradnju i konsolidaciju konfliktnog modela međubalkanskog dijaloga. Istraživanje je pokazalo da je pokretač prošlih i sadašnjih balkanskih sporova nacionalizam „malih nacija“ koji podržavaju i pokreću spoljni igrači, što potvrđuje važnost koncepta „nove prošlosti“.

Ključne riječi: albansko pitanje, Austro-Ugarska, EU, nacionalni identitet, nacionalna država

Albansko pitanje je ponovo, kao i prije više od jednog vijeka, došlo do izražaja u evropskom dnevnom redu. Na prvi pogled aktuelizacija i politizacija ove teme određena je procesom mogućeg priznanja samoproglašene „Republike Kosovo“ (RK) od strane Srbije, što je Brisel postavio kao jedan od uslova za uspješnu evropsku integraciju Srbije. Međutim, strateška vizija omogućava nam da identifikujemo principijelno značajne uzroke i posljedice ubrzane albanizacije regiona, koja uz trenutni tempo i zadatke, postavljene od strane niza svejetskih igrača, može dovesti do temeljnih promjena na političkoj i sociokulturnoj mapi čitave Evrope.

Савремене важне етапе «великог албанског пута»

25. novembra 2018. godine u Peći, na zajedničkom sastanku vlada RK i Albanije, E. Rama je najavio izradu „zajedničke strategije ujedinjenja Albanaca do 2025. godine“, iako je dodao da je to samo „neophodnost na putu ka EU“ [Vučić, 2018.]. Na drugim

Albansko pitanje je ponovo, kao i prije više od jednog vijeka, došlo do izražaja u evropskom dnevnom redu.

mjestima, albanski premijer bio je otvoreniji: ujedinjenje je neizbježno i pitanje je samo da li će se to dogoditi „zajedničkom integracijom u EU“ ili će postati reakcija na „sljepilo i ljenost Evropske unije“ [Albanija]. Novembarski sporazum sa ko-

sovskim premijerom R. Haradinajem potvrđen je potpisima na albanskoj zastavi („Albanija i Kosovo idu ruku pod ruku kao dva

ponosna orla“ [Haradinaj]) i, između ostalog, predviđa opsežnu studiju na temu „Albanska nacija u narednih 50 godina“, koja treba da postane ideološka osnova za dalje širenje Albanaca na Balkanu.

„Albanska nacija u narednih 50 godina“, koja treba da postane ideološka osnova za dalje širenje Albanaca na Balkanu.

Dana 2. aprila 2019. godine, na konferenciji koju je u Tirani organizovala Međunarodna federacija za mir, bivši premijer RK i sadašnji rektor Univerziteta „Kadri Zeka“, Gnjilane, B. Kosumi najavio je proširenu verziju rješenja albanskog pitanja: savremena albanska konfederacija treba da ujedini „četiri regionalne države – Albaniju, Kosovo, Crnu Goru i Makedoniju“ [Bajram]. Predlaže se formiranje temelja nove albanske unije bliskom interakcijom u oblasti spoljne politike (posebno organizovanjem zajedničkih diplomatskih misija), trgovine i bezbjednosti (u ovom slučaju govorimo o zajedničkoj vojsci), kao i otvaranjem granica. Postepeni prenos granice između Albanije i Kosova na režim „slobodnog kretanja“ vrši se od avgusta 2018. godine, a u maju ove godine H. Tači obratio se Tirani sa prijedlogom za uvođenje „albanskog Šengena“.

Kosumi je siguran da je realizaciju ove ideje olakšava činjenica da ove zemlje nemaju nikakvih međudržavnih problema, već imaju zajedničkog neprijatelja. To je Srbija koja održava „neprijateljski odnos prema Kosovu i napete odnose sa još tri države“. Oduprijeti se njenim „invazivnim i hegemonističkim apetitima“ [Bajram], koje je takođe odobrila Moskva, može, prema njegovom mišljenju, samo udruživanjem resursa četiri male zemlje evropskog Juga, gde je značajan albanski element.

Takvi scenariji, koji imaju direktne analogije sa događajima iz Drugog svjetskog rata, kada je „Velika Albanija“ stvorena pod pokroviteljstvom Njemačke i Italije, još su jedna potvrda značaja koncepta „nove prošlosti“. Iskustvo političkih transformacija balkanskih zemalja otkrilo je stalnu tendenciju da oni traže novu bazu identifikacije u dugoj i nedavnoj prošlosti. Drugim riječima, prošlost postaje simbol sadašnjosti i budućnosti. S jedne strane, ovo je praćeno oživljavanjem takvih agresivnih oblika kao što su nacizam i fašizam (na primjer, rehabilitacija nacionalističke fašističke organizacije „Bali Kombetar“). S druge strane, savremene velikoalbanske ideje čvrsto su povezane sa radikalnom ideologi-

Drugim riječima, prošlost postaje simbol sadašnjosti i budućnosti.

jom vehabizma i ekstremizma, koja na kraju formira novi geopolitički i sociokulturni obris Evrope.

Priština i Tirana su 2. jula 2019. godine potpisale sporazum o strateškoj saradnji i unifikaciji (ujedinjenju).

Politički apetiti Albanaca, podgrijani nespretnošću evropske birokratije i očiglednim ohrabrenjem Vašingtona, brzo rastu i sve više podsjećaju na direktnu ucjenu. Dana 31. maja 2019. godine, Tači je najavio mogućnost pokretanja procesa ujedinjenja Albanaca „povezivanjem stanovnika Preševske doline“ (tj. srpskih teritorija), u slučaju da EU u bliskoj budućnosti odbije da uvede bezvizni režim za Kosovo: „ako Evropska unija ne želi da prihvati dve albanske zemlje sa dve zastave, neka prihvati samo jednu“ [Tači]. Međutim, kosovsko-albanski političari posmatraju proces „ispravljanja istorijske nepravde – pripajanje Preševa, Bujanovca i Medvedže Kosovu“ [Tači] sa stanovišta srednjoročnog planiranja, istovremeno rešavajući institucionalne zadatke uključivanja Kosova u svjetsku „tabelu rangova“.

Priština i Tirana su 2. jula 2019. godine potpisale sporazum o strateškoj saradnji i unifikaciji (ujedinjenju) diplomatskih misija Kosova i Albanije, sprovodeći tako još jednu tačku „plana Kosumija“. Albanski ministar spoljnih poslova B. Pacoli opisao je ovaj čin kao „veliki korak naprijed u nacionalnoj integraciji, koji će ojačati (albansko) globalno (!) prisustvo“: nije slučajno što je E. Rama još u aprilu izjavio da je „Kosovo deo Albanije“, a „ujedinjenje Albanije i Kosova nije plan B, već plan A“ [Kosovo]. Drugim riječima, ako Republika Kosovo ne bude primljena u Interpol, UNESCO i UN, onda će interese ove kvazidržave zastupati Albanija. Ispostavlja se da mišljenje vodećih igrača u svjetskoj politici, uključujući one članice EU koje ne priznaju suverenitet Kosova, nije važno. Važno je da će „Sjedinjene Države, bez obzira na okolnosti, uvijek biti na strani Prištine, čak i ako krše sve temelje međunarodnog prava“ [Borisov]. Haradinaj o tome govori sa sigurnošću i, očigledno, ima za to razloga.

Važno je da će „Sjedinjene Države, bez obzira na okolnosti, uvijek biti na strani Prištine.“

U takvoj situaciji radovi domaćih, srpskih i makedonskih stručnjaka o perspektivama „Velike Albanije“ postaju izuzetno popularni: ovom pitanju su posvećena istraživanja mladih (A. Dimitrovska, M. Tretjakova) i uglednih (J. Guskova, M. Zdravković, P. Iskenderov, Č. Koprivica) naučnika. Uzimajući u obzir volatilitnost svjetske politike i unutrašnje specifičnosti balkanskih zemalja, na

časopis za društvena/politička pitanja

koju značajno utiče spoljni faktor, analitičari procese albanizacije vide kao jedan od vjerovatnih scenarija za destabilizaciju regiona i formiranje novih geopolitičkih rizika.

Izum albanskog pitanja: bečki recept

Albansko pitanje nikada nije bilo samo balkanska tema: vodeći akteri su ga uvijek razmatrali i aktuelizovali kroz prizmu svojih interesa. Stoga priroda albanizacije ima i objektivne (kulturne i istorijske) i subjektivne (od riječi „subjekat“) razloge. Nemamo priliku i potrebu da u ovom članku analiziramo etno-kulturne i društveno-političke promjene na Zapadnom Balkanu, izazvane osmanskim vlašću – ovo pitanje se detaljno razmatra u ruskim i inostranim balkanskim studijama, zadržaćemo se samo na nekim aspektima politike evropskih sila koji su vrlo indikativni u trenutnoj stvarnosti u uslovima podjela nasljedstva „bolesnika Evrope“.

Albansko pitanje nikada nije bilo samo balkanska tema.

Razvoj albanskog nacionalizma i iredentizma obično se povezuje sa imenom S. Frašeri. U knjizi „Albanija – kakva je bila, kakva je i kakva će biti“ (1899) zabilježio je najvažniji princip za Albanace: „Naši Besa², vjera, rad, briga, naša želja, naša misao neka budu radi Albanije i radi albanske nacije“ [Ivanova, 2006: 115]. Savremena albanologija ovo djelo smatra ideološkom osnovom za izgradnju zajedničke albanske države. Sve je tačno. Međutim, važno je obratiti pažnju na to ko je stajao iza Frašerija i drugih albanskih intelektualaca; ko je i zašto doprineo formiranju albanskog nacionalizma.

Rad bugarske historičarke T. Toleve (1968 – 2011), zasnovan na prije neobjavljenim dokumentima iz Bečkog arhiva dinastije, dvora i države, predstavlja još jedan dokaz aktivnog učešća „vladajućih krugova Austrougarske (AU) u stvaranju nacionalnog identiteta Albanaca i, zapravo, „izgradnje, savremene albanske nacije radi sprovođenja svojih strateških ciljeva na Balkanu“ [Ululian, 2018: 7]. Ne treba uzeti kao apsolutno austrougarsko učešće u stvaranju albanske nacije. Prije svega, ovo je uspješan primjer rješavanja spoljnopolitičkih zadataka određene zemlje u regio-

Razvoj albanskog nacionalizma i iredentizma obično se povezuje sa imenom S. Frašeri.

2 Besa – заклетва на верност коју сваки пуноправни члан албанске заједнице / клана доноси својим саборцима.

nu Balkana uz korišćenje etničkog faktora. E. Hobsbawm je bio u pravu: „u osnovi, nacije se grade „odozgo“, a ipak ih nije mogu-

Ne samo Beč, već i Vatikan, Rim i Berlin od kraja 19. vijeka stvarali su albansku naciju i „odozgo“ i „odozdo“.

će razumjeti u potpunosti ako im se ne pristupi „odozdo“, sa stanovišta ubjeđenja, predrasuda, težnji i interesa običnog čovjeka, koji nisu nužno nacionalni, i još više – nacionalističke prirode“ [Hobsbawm, 1992].

„Balkan je tokom svoje istorije dokazao da konstruisanje, usmjereni pronalasci i socijalni inženjering igraju presudnu ulogu u oblikovanju nacionalne ideje koja je toliko potrebna u izgradnji države“ [Višnjakov, 2018: 119]. Ne samo Beč, već i Vatikan, Rim i Berlin od kraja 19. vijeka stvarali su albansku naciju i „odozgo“ i „odozdo“. Austrougarski projekat je zanimljiv po svojoj strateškoj viziji, promišljenosti i temeljitosti. Od novembra do decembra 1896. godine u Beču su održane tri tajne konferencije pod predsjedavanjem ministra spoljnih poslova Imperije grofa A. M. Goluhovskog (mlađeg), posvećene albanskom pitanju. U memorandumima sa sastanaka naveden je glavni cilj Imperije: albanske teritorije sa katoličkim i muslimanskim stanovništvom „ne bi smjele da potpadnu pod uticaj druge velike sile, već da ostanu nezavisne i ujedine se u novu kneževinu pod austrijskim protektoratom“ [Toleva, 2018: 56]. Tada se Beč najviše plašio jačanja uticaja Italije (u oblastima koje su naseljavali katolici) i Rusije, koja je bila pokrovitelj pravoslavnom stanovništvu.

Želja da se izbjegne „uvlačenje Austrougarske u „gvozdeni обруč“ koji kontroliše Rusija“ [Toleva, 2018: 57] odredila je viševektorsku politiku prema Albancima – ovoj balkanskoj „naciji plemena“ [Kadirov, 2003]. Činjenica je da je krajem XIX vijeka albansko stanovništvo „nije predstavljalo istinski nacionalnu zajednicu“ [Toleva, 2018: 73; Ulunian, 2018: 11], već se sastojalo od dva prilično neprijateljska plemena Gegi (uglavnom katolici) i Toski (uglavnom muslimani).

U vrijeme kada je Beč razvio strategiju za prodor u ovaj dio Balkana nije postojalo nacionalnog jedinstva albanskog stanovništva.

U vrijeme kada je Beč razvio strategiju za prodor u ovaj dio Balkana nije postojalo nacionalnog jedinstva albanskog stanovništva, osećaja zajedničke političke pripadnosti, niti zajedničkih interesa. To u velikoj mjeri objašnjava kratkoročnu prirodu i neefikasnost prvog institucionalnog oblika albanskog nacionalizma – Prizrenske lige (1878-1881).

Sociokulturno otuđenje Albanaca bilo je određeno, pored religije, i značajnom razlikom u dijalektima, što je otežavalo čak i svakodnevnu komunikaciju, kao i upotrebom različitih pisama: Toske su koristile grčko pismo, a Gegovi su pisali latinicom. U pitanju „okupljanja“ albanske nacije i korišćenja kao svog kon-
tragenta na Balkanu, Beč je vješto koristio antagonizam između pravoslavnih hrišćana i muslimana, što se odrazilo na percepciji Albanaca – Toske Habzburške monarhije kao njihovog „prirodnog saveznika i pokrovitelja u borbi protiv Rusije i njenog štitićenika“ [Toleva, 2018: 75]. Naravno, situaciju ne treba previše pojednostaviti: pravoslavni Albanci (bilo ih je takođe nemalo) gravitirali ka Grčkoj, ali su bili u manjini protiv saveza katolika i muslimana. Stvaranje takvog saveza – „Albanski katolici i muslimani grle se poput braće u naletu mržnje protiv svega slovenskog“ i „podjednako progone omražene Slovene“ [Toleva, 2018: 76-77] – dovelo je do genocida nad srpskim stanovništvom tokom Prvog i Drugog svetskog rata, a recidivi pećinske surovosti pojavili su se tokom balkanskih ratova krajem HH vijeka. Savremeni nacionalizam Albanaca i njihovih najbližih saveznika, Hrvati i bosanski Muslimani, naslijedio je mnogo iz prošlosti i odlikuje se ne samo čisto antisrpskom već i antiruskom orijentacijom. Jedan od upečatljivih dokaza o tome je „fudbalski odjek balkanskih problema“ [Štolj, 2018: 20].

Beč je vješto koristio antagonizam između pravoslavnih hrišćana i muslimana.

Razvoj albanskog jezika i obrazovnog sistema omogućio je Beču da „zabije klin između Srbije i Crne Gore, stvorivši nezavisnu Albaniju“ [Toleva, 2018: 82]. Najvjerovatnije takva politika nije imala krajnji cilj formiranje nacije, već je radila na tome da „dostigne tačku bez povratka, poslije koje razvoj ne može da se preokrene, i nastaviće se čak i ako spoljna podrška prestane“ [Toleva, 2018: 394]. Zaista, „meka sila“ Austrougarske postala je, ako ne presudna, onda jedan od odlučujućih faktora u pristupu „tačke bez povratka“. Svrgavanje sultana Abdul-Hamida II 1908. godine i sazivanje prvog albanskog nacionalnog kongresa u Bitolju bio je povoljan razvoj situacije za Beč. Cilj ustanka započetog dvije godine kasnije je bio sticanje autonomije, a novembra 1912. kongres predstavnika različitih plemena i slojeva albanskog društva u Valoni proglasio je Albaniju nezavisnom

Razvoj albanskog jezika i obrazovnog sistema omogućio je Beču da „zabije klin između Srbije i Crne Gore, stvorivši nezavisnu Albaniju“.

državom – strategija humanitarne akcije urodila je plodom. „Bečki recept“ za preoblikovanje balkanskog prostora bio je strateški i

„Bečki recept“ za preoblikovanje balkanskog prostora bio je strateški i taktički isplaniran, dobro finansiran, što je odredilo njegov uspjeh.

taktički isplaniran, dobro finansiran, što je odredilo njegov uspjeh.

Evo samo nekoliko činjenica. Godine 1903. u Nacionalnom institutu za orijentalne jezike u Beču započeli su kursevi albanskog jezika. Značajno je da su osnivači albanologije Austrijanac N. Jokl (1877 – 1942) i Mađar F. N. fog Felso-Svilas (1877 – 1933), prvi Institut za albanologiju otvoren je ne u Albaniji, već u Prištini 1953. godine. Značajan uticaj ne samo na razvoj jezika i kulture, već i na širenje austrougarskog uticaja imali su fakultativni časovi albanskog jezika, započete 1901. godine u albanskoj koloniji Borgo Erzo, nedaleko od Zare. Kandidati koji su dobili neophodno znanje upisivali su Višu učiteljsku školu u kojoj se obučavalo stručno osoblje za škole pod nadzorom Beča u Albaniji. Specijalizovani internati za obuku učitelja u Klagenfurtu i na Katoličkom univerzitetu za učitelje u Veringu (18. okrug Beča) doprinijeli su postizanju ciljeva vlade Imperije. Poslije obuke, austrofilski stručan kadar je odlazio u škole u Prizrenu, Draču i Skutari. Takav sistem obuke omogućio je prelazak na sljedeću fazu – transformaciju katoličkih gimnazija u sjevernoj Albaniji u nacionalne prelaskom nastave sa italijanskog jezika na albanski. Istovremeno su uvedeni i kursevi učenja njemačkog jezika, što je objašnjeno „potrebom albanskih trgovaca da izučavaju strane jezike kako bi mogli sklapati poslove“ [Toleva, 2018: 494].

Druga važna tačka u izgradnji albanskog nacionalnog segmenta odanog Beču bilo je uvođenje institucije stipendiranja najboljih učenika albanskih škola za nastavak školovanja u Imperiji. Tako su riješena dva zadatka: spriječen je „odliv mozgova“ u Italiju, jednog od glavnih bečkih konkurenata na Balkanu, i postavljen temelj budućeg uticaja na albanskim teritorijama.

Godine 1903. u Nacionalnom institutu za orijentalne jezike u Beču započeli su kursevi albanskog jezika.

Pored toga, izdašno su finansirani proaustrijski albanski listovi i časopisi. Najuticajniji među njima: časopis „Albanija“, izlazio prvo u Briselu, zatim u Londonu; list „Drita“, osnovan u Sofiji i izlazio u abecedi Frašeri, koja je popularna kod većine Albanaca (Beč je takođe podsticao i subvencionisao druge aktivnosti braće Frašeri usmjerene na razvijanje nacionalnog identiteta Albanaca); novine „Besa“ (izlazili u Kairu). Novine koje je počeo izdavati u Beču, a zatim u Kairu, bio je časopis za društvena/politička pitanja

držao Beč imale su značajan uticaj „na javno mnjenje u Albaniji izrazito nacionalističkim programom, aktivirajući i sprovodeći u djelo želju za ujedinjenjem“ [Toleva, 2018: 488].

Vlada Imperije je takođe podržala objavljivanje obrazovnih, istorijskih i književnih djela na albanskom jeziku. Između ostalog do 1905. godine novcem i uz direktnu cenzuru Beča objavljeni su dvotomni „Istorija Albanije“ i „Istorija Turske“ N. Nikaja, udžbenik geografije, zbornik priča i pjesama G. Kiriasa; udžbenici na albanskom jeziku. Sva literatura koju je finansirao Beč ilegalno je uvožena u albanske zemlje (postojala je policijska zabrana) i distribuirana je, po pravilu, besplatno.

Vlada Imperije je takođe podržala objavljivanje obrazovnih, istorijskih i književnih djela na albanskom jeziku.

Posebno treba naglasiti objavljivanje mape Albanije T. Spira, jer je ovo važan politički i društveni trenutak: karte simbolizuju prostor, vizuelno fiksiraju teritorijalne granice za svaku zajednicu. U isto vrijeme, širenje mapa sa još uvijek tuđim teritorijama, koji su na papiru već uključeni u mapu, ima možda snažniji uticaj od nacionalističke literature. Na primjer, savremene mape „Velike Albanije“, koje uključuju sve teritorije na kojim žive Albanci (Albanija, Kosovo, zapadna Makedonija (Ilirida), jugoistočna Crna Gora (Malecija), severozapadna Grčka (Čameria), štampaju se ne samo u Tirani, već i u Frankfurtu na Majni.

I zadnje, ali ne manje važno, je stvaranje i promocija aktivnosti dobrotvornih organizacija (prije svega medicinskih), što je doprinjelo jačanju autoriteta Beča među lokalnim stanovništvom, kao i stvaranju „nove generacije katoličkih sveštenika“ – „sposobnih, lojalnih i zainteresovanih za nacionalno pitanje“ [Toleva, 2018: 496]. U ovom pitanju, kancelarija Imperije je koristila franjevački red, a ne jezuitski, koji je bio usko povezan sa Vatikanom i Rimom.

Pomenute humanitarne akcije (zapravo, udžbenički primjer primjene koncepta „meke moći“) Beča bile su određene vitalnim interesom – privući Albaniju k sebi, a samim tim i pomoći u formiranju albanske nacije. To je učinjeno, s jedne strane, „kako bi se to iskoristilo kao prepreka kretanju Velike Srbije, koja je bila podjednako opasna i za njih i za nas. S druge strane, spriječiti Italiju da se utvrdi na istočnoj jadranskoj obali“ [Toleva, 2018: 500-501]. Takav konstruktivistički pristup može biti osuđen, ali

Sva literatura koju je finansirao Beč ilegalno je uvožena u albanske zemlje.

on se uklapa u koncept Realpolitik, objašnjiv je i razumljiv, što se ne može reći o politici jugoslovenskog rukovodstva posle 1945. godine. J. Broz Tito ozbiljno je poboljšao „bečki recept“, dodavši mu zabranu povratka Srba u mjesta prvobitnog prebivališta na teritoriji Kosova i Metohije i izdvojivši ovaj dio srpske zemlje kao posebnu političko-teritorijalnu cjelinu (od 1945. – Kosovsko-metohijska oblast, od 1963. – pokrajina). Tako je demografska i socio-kulturna ravnoteža u ovom dijelu Balkana narušena, a sam Tito je u srpskom društvu dobio prilično popularnu karakteristiku „posljednjeg Habzburga na Balkanu“.

J. Broz Tito ozbiljno je poboljšao „bečki recept“, dodavši mu zabranu povratka Srba u mjesta prvobitnog prebivališta na teritoriji Kosova i Metohije.

Umjesto zaključka: albansko pitanje i pretnja međunarodnog terorizma

Angela Merkel radije ne daje oštre izjave u vezi sa Albanacima i čak obećava da će ublažiti vizni režim sa Prištinom, ali se „Alternativa za Njemačku“ drži drugačijeg stava. Poslanik gradske skupštine Berlina H. Lindeman pokrenuo je raspravu u Bundestagu o reviziji statusa Kosova zbog aktivnog prisustva regrutnih centara i kampova za obuku militantata povezanih sa međunarodnim terorističkim organizacijama na ovoj teritoriji. Posljednjih godina Albanija i Kosovo zaista su postale „odskočna daska za radikalne islamiste koji se u Evropu vraćaju iz Sirije i Iraka“, a „na teritoriji kvazi države (RK) danas ima više terorista nego u bilo kojoj drugoj zemlji u Evropi“ [Bajzarov]. Konkretno, od 2016. godine na Kosovu je opremljeno nekoliko baza za obuku ISIS-a na granici sa Albanijom i Makedonijom (okruzi Đakovica, Uroševac, Dečani, Prizren i Peč) [ISIS-Daesh]. Austrijski profesori su poboljšali i promovisali albansku abecedu, a vehabije obučavaju savremene Albance gerilskoj borbi na gradskim ulicama, sistemima naoružanja i radu sa eksplozivom. Trenutno borci odlaze na Bliski Istok, ali u uslovima teškog scenarija albanizacije ove snage će biti

Tito je u srpskom društvu dobio prilično popularnu karakteristiku „posljednjeg Habzburga na Balkanu“.

korišćene na regionalnom nivou [Ponomarjova, 2018: 116].

Zemlje Bliskog Istoka i radikalne islamističke grupe, uključujući strukture međunarodnog terorizma, u velikoj mjeri reprodukuju „bečki recept“ humanitarnog uticaja, obraćajući veliku pažnju na

formiranje nacionalne svijesti. Štaviše, ako se Beč prije više od jednog vijeka usredsredio na sekularne škole, danas se glavne aktivnosti obrade i regrutovanja uglavnom obavljaju u džamijama, čija se velika gradnja obavlja i na račun država i sredstava privatnih kompanija iz Katara, Kuvajta, Saudijske Arabije (SA). Istovremeno, arapski jezik postaje široko rasprostranjen. U obradu svijesti mladih ne uključuju se samo propovjednici, već i čitava mreža islamskih nevladinih organizacija. Na Kosovu djeluju Saudi Joint Relief Committee; Al Haramain Humanitarian Foundation; Al Wakt I Islami; World Association of Muslim Youth; Islamic International Relief Organization i drugi. U Albaniji radikalni islam promovišu „Hafiz“ centri koje finansira Fondacija „Drita“ (setite se novina koje podržava Beč), a koja dobijaju sredstva od SA i Kuvajta. Najpoznatija od ovih struktura je institut „El Hagri“ u gradu Elbasan, koji finansira Kuvajtski „Komitet dobrote“. Svi centri i instituti imaju svoje privatne škole, u kojima se Kuran proučava na arapskom jeziku. Učenici koji su odabrani po različitim kriterijumima kasnije se šalju u islamske škole u Egiptu, Jemenu, Pakistanu, SA. Po povratku na Balkan mladi ljudi formiraju grupe ili ćelije koji postaju dio mreže islamskih struktura [Joksić]. Kao rezultat takvih aktivnosti, „radikalni islamistički pogledi privlače sve veću publiku i formiraju simbiozu albanizma i islamizma“ [Ponomarjova, 2018: 117]. Sve gore navedeno, uz kršenje prava srpskog stanovništva (uvođenje carina od 100% na srpsku robu, provokacije, upotreba neopravdane sile od strane policijskih specijalnih snaga ROSU 28. maja 2019. godine) i intenziviranje konfrontacije u odnosima sa Beogradom izaziva sve veću zabrinutost u političkim krugovima ne samo u Njemačkoj. Većina holandskog parlamenta 16. aprila 2019. godine glasala je za vraćanje viznog režima za albanske građane zbog „povećanja nivoa albanskog kriminala u regionu“ [Holandija]. Holandske vlasti prosljedile su ovaj zahtjev Evropskoj komisiji, koja ga je poslala Evropskom parlamentu i Savjetu EU na analizu, što će očigledno trajati više od mesec dana. Nespretnost i kratkovidnost evropske birokratije igraju na ruku albanskim nacionalistima, koji se sve više koriste kao sredstvo u interesu neregionalnih igrača. U Parizu 2014. godine je objavljena knjiga Ž. Ogara pod naslovom „Evropa je umrla u Prištini“. Jedan od glavnih zaključaka autora je da će

Istovremeno, arapski jezik postaje široko rasprostranjen.

U obradu svijesti mladih ne uključuju se samo propovjednici, već i čitava mreža islamskih nevladinih organizacija.

nasilno oduzimanje Kosova od Srbije „rezultirati nepopravljivim

Jedan od glavnih zaključaka autora je da će nasilno oduzimanje Kosova od Srbije „rezultirati nepopravljivim posljedicama po samu nekadašnju hrišćansku Evropu, koja se s ponosom zvala Evropa apostola Petra“.

posljedicama po samu nekadašnju hrišćansku Evropu, koja se s ponosom zvala Evropa apostola Petra“ [Naročnitskaja, 2015: 9]. Posljedice su zaista već nepopravljive. Konstruktivistički eksperimenti u stvaranju nacija i politika ne daju uvijek samo očekivane rezultate, već dovode ambiciozne i destruktivne snage. U prošlom

vijeku naporima Austrougarske, Njemačke, Italije i Sjedinjenih Država nastala država Albanija kao protivteža srpskom uticaju, a 21. vijek obilježen podsticanjem procesa radikalne albanizacije regiona od strane kolektivnog Zapada i niza muslimanskih zemalja. Kao rezultat takve politike, srednjoročno gledano, Balkan može postati i nezavisno žarište sukoba i okidač za veće konfrontacije. Albansko pitanje ponovo postaje centralno za evropsku politiku. Vrijeme je da podsjetimo one od kojih zavisi rješavanje ovog pitanja na staru izreku: „ključevi mira su na Balkanu“.

Bibliografija

- Albanija i Kosovo najavili su razvoj „strategije ujedinjenja do 2025. godine“. URL: <https://regnum.ru/news/polit/2527118.html> (accessed 18.07.2019)
- Bajnazarov E., Laru D. Da vjerujemo u prepravljeno. URL: <https://iz.ru/883327/elnar-bainazarov-dmitrii-laru/ispravlennomu-verit-v-germanii-khotiat-peresmotret-status-kosovo> (accessed 18.07.2019)
- Borisov A.V. (2018) Kosovo je dobilo svoju vojsku // Rossijskaja gazeta. 14. decembra.
- Višnjakov J. V., Ponomarjova J. G. (2018) Srbija na Balkanu: izum „bure baruta“ // Savremena Evropa. br 7. S. 108-121. DOI: <http://dx.doi.org/10.15211/soveurope72018115129>
- Ivanova J. V. (2006) Albanci i njihove komšije. M.: Nauka.
- Kadirov Š. (2003) „Nacija“ plemena. M.: In-t Afriki.
- Kosovo i Albanija ujedinjuju ambasade. URL: <https://ria.ru/20190704/1556206392.html> (accessed 18.07.2019)
- Naročnickaja N. Predgovor ruskom izdanju // Terzić S. Stara Srbija. M.: Veče, 2015. S. 6 - 13.
- Holandija zahtijeva da se ukine bezvizni režim EU za Albaniju. URL: https://sputnik-georgia.ru/world_politics/20190604/245465012/Niderlandy-trebuyut-otmenit-bezvizovyy-rezhim-ES-dlya-Albanii.html
- Ponomarjova J. G. (2018) Albanski faktor destabilizacije zapadnog Balkana // Vestnik MGIMO - Univerziteta. br. 2. S. 99 - 124. DOI: <https://doi.org/10.24833/2071-8160-2018-2-59-99-124>
- Toleva T. (2018) Austrougarska i formiranje albanske nacije. M.: In-t slavistike.

- Ulunjan Ar. (2018) Predgovor ruskom izdanju // Toleva T. Austrougarska i formiranje albanske nacije. M.: In-t slavistike. S. 5-13.
- Štolj V.V. (2018) Rusija na balkanskoj granici // Obozrevatelj. Br 9. S. 19-32.

References

- Albaniya i Kosovo ob'yavili o razrabotke «strategii ob'edineniya k 2025 godu», [Online], available at: <https://regnum.ru/news/polit/2527118.html> (accessed 18.07.2019)
- Bajnazarov, E., Laru, D. Ispravlenomu verit', [Online], available at: <https://iz.ru/883327/elmar-bainazarov-dmitrii-laru/ispravlenomu-verit-v-germanii-khotiat-peresmotret-status-kosovo> (accessed 18.07.2019)
- Bajram Kosumi: Stvoriti modernu konfederaciju // Nova srpska politička misao. [Online], available at: <http://www.nspm.rs/hronika/bajram-kosumi-stvoriti-modernu-konfederaciju-albanije-kosova-crne-gore-i-makedonije.html> (accessed 18.07.2019)
- Borisov, A. (2018) Kosovo poluchilo svoyu armiyu, *Russian Gazette*, 14 December.
- Haradinaj i Rama potvrdili političko savezništvo, [Online], available at: <https://www.danas.rs/politika/haradinaj-i-rama-potvrdili-politicko-saveznistvo/> (accessed 18.07. 2019)
- Hobsbawm, E.J. (1992), *Nations and Nationalism since 1780. Programme, Myth, Reality*. Camb. Univ. Press, Cambridge, UK, [Online], available at: <https://www.cambridge.org/core/books/nations-and-nationalism-since-1780/3F6F595CECCE1DC0A3F57F8071D98C40#findn-contents>(accessed 14.07. 2019).
- Ivanova, Y. (2006), *Albancy i ih sosedi* [Albanians and their neighbours]. Science, Moscow, Russia.
- ISIS-Daesh Training Camps in Kosovo, [Online], available at: <http://www.globalresearch.ca/isis-daesh-training-camps-in-kosovo-recruitment-of-terrorists-by-ngos/5537652>(accessed 18.07.2019)
- Joksić, D. Radikalni islam na Balkanu, [Online], available at: <http://www.vesti-online.com/Vesti/Tema-dana/334971/Radikalni-islam-na-Balkanu-1-Gde-se-skoluju-buduci-teroristi>(accessed 18.07.2019)
- Kadyrov, Sh. (2003) «Naciya» plemen[A "nation" of tribes]. Insitu-te of Africa, Moscow, Russia.
- Kosovo i Albaniya ob'edinyayut posol'stva,[Online], available at: <https://ria.ru/20190704/1556206392.html> (accessed 18.07.2019)
- Narochnickaya, N. (2015), "Preface to the Russian edition", in Terzic, S. *Staraya Serbiya* [Old Serbia]. Veche, Moscow, Russia, pp. 6-13.
- Niderlandy trebuyut otmenit' bezvizovyy rezhim ES dlya Albanii, [Online], available at: https://sputnik-georgia.ru/world_politics/20190604/245465012/Niderlandy-trebuyut-otmenit-bezvizovyy-rezhim-ES-dlya-Albanii.html(accessed 18.07.2019)

- Ponomareva, E. (2018), "The Albanian factor of destabilization of the Western Balkans: Scenario approach", *MGIMO Review of International Relations*, no. 2, pp. 99-124. DOI 10.24833/2071-8160-2018-2-59-99-124
- Shtol', V. (2018), "Russia on the Balkan border", *Observer*, no. 9, pp. 19-32.
- Tači preti EU formiranjem «Velike Albanije», [Online], available at: <https://www.telegraf.rs/vesti/politika/3066812-tacija-preti-eu-formiranjem-velike-albanije-ako-ne-zele-da-prihvati-dve-albanske-drzave-sa-dve-zastave-neka-prihvate-samo-jednu-zastavu> (accessed 18.07. 2019).
- Toleva, T. (2018), *Avstro-Vengriya i stanoolenie albanskoj nacii* [Austria-Hungary and the formation of the Albanian nation], Translated by Dobychina, Gusev, Leont'eva, Institute of Slavonic studies, Moscow, Russia.
- Ulunyan, Ar. (2018), "Preface to the Russian edition", in Toleva, T. *Avstro-Vengriya i stanoolenie albanskoj nacii* [Austria-Hungary and the formation of the Albanian nation], Institute of Slavonic studies, Moscow, Russia, pp. 5-13.
- Vishnyakov, Y, Ponomareva, E. (2018), "Serbiya in the Balkans: The Invention of 'Europe's Gun powder Magazine'", *Contemporary Europe*, no. 7, pp. 108-121. DOI: <http://dx.doi.org/10.15211/soveurope72018115129>
- Vučić, M. Šta su Haradinaj i Rama (do)govorili u Peći?, [Online], available at: <https://www.raskrikavanje.rs/page.php?id=320> (accessed 18.07.2019).

"New Past": The Albanian Question in European Politics

Ponomareva E., Professor, Professor of Comparative Politics Department, Doctor of science (Political Science), Moscow State Institute of International Relations (University). **Address:** bld. 76, Prospect Vernadskogo, Moscow, Russia, 119454. **E-mail:** nastya304@mail.ru

Abstract. On the basis of a large amount of historical documents, analytical literature and factual materials the article shows that the forming of the Albanian nation as a reality of international relations in the nineteenth – twenty-first centuries became to a large extent the sequence of the policy of great powers. Extremely important in this respect is the revelation of the specificity of Austro-Hungarian "soft power", which in a crucial way reflected on the construction and strengthening of the conflict model of inter-Balkan dialogue. The study has shown: the trigger of past and

present Balkan debates is the “small nations” nationalism which is supported and initiated by external players. This confirms the significance of the concept of the “new past”.

Keywords: Albanian question, Austria-Hungary, EU, national consciousness, nation-state

Елена ПОНОМАРЕВА

Пономарева Елена Георгиевна – доктор политических наук, профессор кафедры сравнительной политологии МГИМО МИД России. Адрес: 119454, Россия, Москва, пр. Вернадского, д. 76, каб. 3026. *E-mail*: nastya304@mail.ru

«НОВОЕ ПРОШЛОЕ»: АЛБАНСКИЙ ВОПРОС В ЕВРОПЕЙСКОЙ ПОЛИТИКЕ¹

Аннотация. Албанский вопрос – один из самых проблемных в европейской политике. Такое положение вещей определено не столько очевидными геополитическими рисками возможного признания Сербией независимости самопровозглашенной «Республики Косово», сколько набирающими силу деструктивными процессами албанизации Западных Балкан. Сценарий албанизации чреват переформатированием политического пространства региона – созданием на территориях Албании, Косова, Северной Македонии, юга Сербии и Черногории радикальной политики (албанской унии), тесно связанной с международными криминальными и террористическими структурами, что в свою очередь повышает угрозу безопасности всего

¹ Исследование выполнено при финансовой поддержке РФФИ и АНО ЭИСИ в рамках научного проекта № 19-011-31138 ««Новое прошлое» и его роль в политических трансформациях: опыт стран Западных Балкан».

европейского региона. В статье на основе анализа большого корпуса исторических документов, аналитической литературы и фактологических материалов показано, что формирование албанской нации как реальности международных отношений XIX-XXI вв. стало во многом следствием политики великих держав. Крайне важным в этом смысле является раскрытие специфики «мягкой силы» Австро-Венгрии, что ключевым образом отразилось на конструировании и закреплении конфликтной модели межбалканского диалога. Проведенное исследование показало: триггером прошлых и настоящих балканских споров является поддерживаемый и инициируемый внешними игроками национализм «малых наций», что подтверждает значимость концепта «нового прошлого».

Ключевые слова: албанский вопрос, Австро-Венгрия, ЕС, национальное самосознание, национальное государство

Албанский вопрос вновь, как и более века назад, вышел на первое место в европейской повестке. При поверхностном подходе актуализация и политизация данной темы определены процессом возможного признания самопровозглашенной «Республики Косово» (РК) со стороны Сербии, что выдвигалось Брюсселем в качестве одного из условий успешной евроинтеграции последней. Однако стратегическое видение позволяет выявить принципиальной важности причины и последствия ускоренной албанизации региона, которая при нынешних темпах и поставленных рядом мировых игроков задач способна привести к фундаментальным изменениям политической и социокультурной карты всей Европы.

Современные вехи «большого албанского пути»

25 ноября 2018 г. в г. Печ на совместном заседании правительств РК и Албании Э. Рама объявил о разработке «общей стратегии объединения албанцев к 2025 г.», правда добавив, что это лишь «необходимость на пути к ЕС» [Vučić, 2018]. На других площадках албанский премьер был более откровенен: объединение неизбежно, и вопрос состоит лишь в том, произойдет оно «через совместную интеграцию в ЕС» или станет реакцией на «слепоту и

лень Евросоюза» [Албания]. Ноябрьское соглашение с косовским премьером Р. Харадинаем было скреплено подписями на албанском флаге («Албания и Косово идут рука об руку, как два гордых Орла» [Haradinaj]) и в числе прочего предусматривает проведение масштабного исследования на тему «Албанская нация в ближайшие 50 лет», которое призвано стать идеологическим обоснованием дальнейшей экспансии албанцев на Балканах.

2 апреля 2019 г. на конференции, организованной Международной федерацией мира в Тиране, бывший премьер РК и действующий ректор университета «Кадри Зека» в Гнилане Б. Косуми озвучил расширенную версию решения албанского вопроса: современная албанская конфедерация должна объединить «четыре региональных государства – Албанию, Косово, Черногорию и Македонию» [Бајрам]. Фундамент новой албанской унии предлагается сформировать посредством тесного взаимодействия в сфере внешней политики (в частности, организовать общие диппредставительства), торговли и безопасности (в этом случае речь идет об общей армии), а также открытия границ. Постепенный перевод границы между Албанией и Косово в режим «свободного перемещения» осуществляется с августа 2018 г., а в мае текущего Х. Тачи обратился к Тиране с предложением ввести «албанский шенген».

Косуми уверен, что реализация этой идеи облегчается тем, что у названных стран нет никаких межгосударственных проблем, а вот общий враг есть. Это Сербия, сохраняющая «враждебное отношение к Косово и напряженные отношения с тремя другими государствами». Противостоять ее «инвазивным и гегемонистским аппетитам» [Бајрам], одобряемым к тому же Москвой, можно, по его мнению, лишь объединив ресурсы четырех малых стран Еврорюга, где значителен албанский элемент.

Подобные сценарии, имеющие прямые аналогии с событиями Второй мировой войны, когда под патронатом Германии и Италии была создана «Великая Албания» – еще одно подтверждение значимости концепта «нового прошлого». Опыт политических трансформаций балканских стран выявил устойчивую тенденцию поиска ими новых идентификационных основ в давнем и недавнем прошлом.

Иными словами, прошлое становится символом настоящего и будущего. С одной стороны, это сопровождается возрождением таких агрессивных форм, как нацизм и фашизм (например, реабилитация националистической фашистской организации «Бали Комбетар»). С другой – современные великоалбанские идеи тесно связаны с радикальной идеологией ваххабизма и экстремизма, что в итоге формирует новый для Европы геополитический и социокультурный контур.

Политические аппетиты албанцев, подогреваемые нерасторопностью евробюрократии и очевидным поощрением Вашингтона, стремительно растут и все более напоминают откровенный шантаж. 31 мая 2019 г. Тачи заявил о возможности начать процесс объединения албанцев, «подключив жителей Прешевской долины» (т. е. сербских территорий), в случае отказа ЕС в ближайшее время ввести безвизовый режим для косоваров: «если Евросоюз не хочет принять две албанские страны с двумя флагами, значит, пусть принимает только одну» [Таџи]. Однако процесс «исправления исторической неправды – присоединения Прешево, Буяноваца и Медведжи к Косово» [Таџи] косово-албанские политики рассматривают с точки зрения среднесрочного планирования, параллельно решая институциональные задачи включения РК в мировой «табель о рангах».

2 июля 2019 г. Приштина и Тирана подписали соглашение о стратегическом сотрудничестве и унификации (объединении) диппредставительств Косово и Албании, тем самым реализовав еще один пункт «плана Косуми». Глава МИД Албании Б. Пацолли охарактеризовал этот акт как «большой шаг вперед в национальной интеграции, который укрепит (албанское) глобальное (!) присутствие»: не случайно Э. Рама еще в апреле заявил, что «Косово – это часть Албании», а «объединение Албании и Косово – это не план Б, но план А» [Косово]. Иными словами, если РК не принимают в Интерпол, ЮНЕСКО и ООН, то интересы этого квази-государства будут представлены Албанией. Получается, что мнение ведущих игроков мировой политики и в том числе ряда членов ЕС, не признающих суверенитет РК, не важно. Главное, что «США, независимо от обстоятельств, будут всегда на стороне Приштины, даже в случае нарушения

ею всех основ международного права» [Борисов]. Об этом с уверенностью говорит Харадинай и, по всей видимости, он имеет на то основания.

В такой ситуации крайне востребованными становятся работы отечественных, сербских и македонских специалистов о перспективах «Большой Албании»: этому вопросу посвящены исследования молодых (А. Димитровска, М. Третьякова) и авторитетных (Е. Гуськова, М. Здравкович, П. Искендеров, Ч. Копривица) ученых. Учитывая волатильность мировой политики и внутреннюю специфику балканских стран, на которую существенное влияние оказывает внешний фактор, одним из вероятных сценариев дестабилизации региона и формирования новых геополитических рисков аналитики видят именно процессы албанизации.

Изобретение албанского вопроса: венский рецепт

Албанский вопрос никогда не был чисто балканским сюжетом: он всегда рассматривался и актуализировался ведущими акторами сквозь призму своих интересов. Поэтому характер албанизации имеет как объективные (культурно-исторические), так и субъектные (от слова «субъект») причины. Не имея возможности и необходимости проводить анализ этно-культурных и социально-политических изменений на пространстве Западных Балкан, обусловленных османским владычеством – этот вопрос детально рассмотрен в российской и зарубежной балканистике, остановимся лишь на некоторых, весьма показательных в текущей реальности аспектах политики европейских держав в условиях раздела наследства «больного человека Европы».

Развитие албанского национализма и ирредентизма обычно связывают с именем С. Фрашери. В книге «Албания – какой она была, какая она есть и какой она будет» (1899) он зафиксировал важнейший для албанцев принцип: «Беса², религия, труд, забота, желание наше, мысль наша пусть будут ради Албании и ради албанской нации» [Иванова,

2 Беса – клятва верности, которую приносит соратникам каждый полноправный член албанской общины/клана.

2006: 115]. Современная албанонология рассматривает этот труд как идейное основание построения общего албанского государства. Все верно. Однако крайне важно обратить внимание на то, кто стоял за Фрашери и другими албанскими интеллектуалами; кто и почему способствовал формированию албанского национализма.

Работа болгарского историка Т. Толевой (1968-2011), основанная на ранее не публиковавшихся документах Венского архива династии, двора и государства, служит еще одним доказательством активного участия «правлящих кругов Австро-Венгрии (АВ) в создании национального самосознания албанцев и фактически «конструирования» современной албанской нации с целью реализации своих стратегических задач на Балканах» [Улулян, 2018: 7]. Сразу оговоримся, абсолютизировать австро-венгерское участие в создании албанской нации не стоит. Прежде всего, это успешный пример решения внешнеполитических задач конкретной страны в балканском регионе с использованием этнического фактора. Э. Хобсбаум был прав: «в главном нации конструируются «сверху», и все же их нельзя постигнуть вполне, если не подойти к ним «снизу», с точки зрения убеждений, предрассудков, чаяний и интересов простого человека, которые вовсе необязательно являются национальными, а тем более – националистическими по своей природе» [Hobsbawm, 1992].

«Балканы всей своей историей доказали, что конструирование, целенаправленное изобретение и социальная инженерия играют важнейшую роль в формировании национальной идеи, столь необходимой при государственном строительстве» [Вишняков, 2018: 119]. Не только Вена, но Ватикан, Рим и Берлин с конца XIX в. конструировали албанскую нацию и «сверху», и «снизу». Австро-венгерский проект интересен стратегическим видением, продуманностью и скрупулезностью.

С ноября по декабрь 1896 г. в Вене были проведены три тайные конференции под председательством имперского министра иностранных дел графа А.М. Голуховского (мл.), посвященные албанскому вопросу. В меморандумах заседаний зафиксирована главная цель Империи: албанские территории

как с католическим, так и с мусульманским населением «не должны попасть под влияние другой великой державы, а остаться независимыми и объединиться в новое княжество под австрийским протекторатом» [Толева, 2018: 56]. На тот момент Вена более всего опасалась усиления влияния Италии (в районах проживания католиков) и России, которая покровительствовала православному населению.

Стремление избежать «попадания Австро-Венгрии в «железный обруч», контролируемый Россией» [Толева, 2018: 57], определило многовекторную политику в отношении албанцев – этой балканской ««нации» племен» [Кадыров, 2003]. Дело в том, что в конце XIX в. албанское население «не представляло собой подлинной национальной общности» [Толева, 2018: 73; Улунян, 2018: 11] и было представлено двумя довольно враждебными друг другу племенами гегов (преимущественно католики) и тосков (преимущественно мусульмане). На момент разработки Веной стратегии проникновения в эту часть Балкан национального единства албанского населения, чувства общей политической принадлежности, как и общих интересов не существовало. Этим в значительной степени объясняется краткосрочность и неэффективность первой институциональной формы албанского национализма – Призренской лиги (1878-1881).

Социокультурная отчужденность албанцев была определена помимо религии существенной разницей в диалектах, затруднявшей даже бытовую коммуникацию, а также использованием различной письменности: тоски пользовались греческой азбукой, а геги писали на латинице. В деле «собирания» албанской нации и использования ее как своего контрагента на Балканах Вена умело использовала антагонизм между православными и мусульманами, что отразилось на восприятии албанцами-тосками Габсбургской монархии как своего «естественного союзника и покровителя в борьбе против России и ее протезе» [Толева, 2018: 75]. Конечно, не стоит упрощать ситуацию: православные албанцы (таких тоже было не мало) тяготели к Греции, но они были в явном меньшинстве против союза католиков и мусульман. Создание такого союза – «албанские католики и мусульмане обнимаются как братья в порыве ненависти против всего

славянского» и «одинаково преследуют ненавистных славян» [Толева, 2018: 76-77] – в условиях Первой и Второй мировых войн привело к геноциду сербского населения, а рецидивы пещерной жестокости проявились во время балканских войн конца XX века. Современный национализм, практикуемый албанцами и их ближайшими союзниками – хорватами и боснийскими мусульманами, унаследовал многое из прошлого и отличается не только сугубо антисербской, но и антироссийской направленностью. Одно из ярких свидетельств тому – «футбольное эхо балканских проблем» [Штоль, 2018: 20].

Развитие албанского языка и системы образования позволяло Вене «вбить клин между Сербией и Черногорией, создав независимую Албанию» [Толева, 2018: 82]. Скорее всего, такая политика не имела конечной цели формирования нации, но работала на «достижение той точки невозврата, после которой развитие невозможно обратить вспять, и оно продолжится, даже если поддержка извне прекратится» [Толева, 2018: 394]. Действительно, «мягкая сила» АВ стала если не решающим, то одним из определяющих факторов приближения «точки невозврата». Свержение в 1908 г. султана Абдул-Хамида II и созыв первого албанского национального конгресса в Битоле стало для Вены благоприятным развитием ситуации. Начавшееся через два года восстание поставило своей целью получение автономии, а в ноябре 1912 г. съезд представителей различных племен и слоев албанского общества во Влёре провозгласил Албанию независимым государством – стратегия гуманитарного действия дала свои плоды. «Венский рецепт» реформирования балканского пространства был стратегически и тактически выверен, хорошо финансировался, что и определило его успех.

Вот лишь некоторые факты. В 1903 г. в Национальном институте восточных языков в Вене начали работу курсы албанского языка. Показательно, что основателями албанологии являются австриец Н. Йокль (1877-1942) и венгр Ф.Н. фог Фельсё-Свилас (1877-1933), а первый Институт албанологии был открыт не в Албании, а в Приштине в 1953 г. Значительное влияние не только на развитие языка и культуры, но и на распространение австро-венгерского

влияния оказали факультативные занятия по албанскому языку, открытые в 1901 г. в албанской колонии Борго Эрицо, недалеко от Зары. Получившие необходимые знания поступали в Высший институт подготовки учителей, которые готовили компетентные кадры для курируемых Веной школ в Албании. Свой вклад в достижение целей имперского правительства внесли специализированные интернаты для подготовки педагогических кадров в Клагенфурте и при Католическом университете учителей в Веринге (18-й район Вены). После обучения австрофильские кадры отправлялись в школы Призрена, Дурреса и Скутари. Такая система подготовки позволила перейти к следующему этапу – превращению католических прогимназий Северной Албании в национальные посредством перехода с итальянского языка преподавания на албанский. Параллельно вводились курсы по изучению немецкого языка, что объяснялось «необходимостью изучения албанскими торговцами международных языков для осуществления сделок» [Толева, 2018: 494].

Еще одним важным моментом в конструировании лояльного Вене албанского национального сегмента стало введение института стипендий лучшим воспитанникам албанских школ для продолжения ими образования в империи. Тем самым решалось две задачи: предотвращалась «утечка мозгов» в Италию – одного из главных конкурентов Вены на Балканах и закладывался фундамент будущего влияния на албанских территориях.

Кроме того, щедро финансировались проавстрийские албанские газеты и журналы. Наиболее влиятельные среди них: журнал «Албания», издаваемый сначала в Брюсселе, затем в Лондоне; газета «Дрита», основанная в Софии и выходящая на пользующейся популярностью среди большинства албанцев азбуке Фрашери (Вена также поощряла и субсидировала иную деятельность братьев, направленную на развитие национального самосознания албанцев); газета «Беса» (печаталась в Каире). Поддерживаемые Веной газеты оказали существенное влияние «на общественное мнение Албании подчеркнуто националистической программой, активизировав и начав осуществление на практике стремление к объединению» [Толева, 2018: 488]. Имперское правительство

также поддерживало публикацию учебных, исторических и литературных произведений на албанском языке. В частности, к 1905 г. на деньги и при прямом цензурировании Вены были изданы двухтомная «История Албании» и «История Турции» Н. Никая, учебник по географии, хрестоматия с рассказами, стихами и песнями Г. Кириаса; учебные пособия по албанскому языку. Вся финансируемая Веной литература ввозилась на албанские земли нелегально (действовал полицейский запрет) и распространялась, как правило, бесплатно.

Отдельно выделим публикацию карты Албании Г. Спиро, поскольку это важный политический и социализирующий момент: карты символизируют пространство, наглядно закрепляют территориальные пределы для каждой общности. В то же время распространение карт с пока еще чужими территориями, но на бумаге уже включенными в карту-как-логотип оказывают, возможно, более сильное воздействие, чем националистическая литература. Например, современные карты «Великой Албании», включающие все территории проживания албанцев (Албанию, Косово, западную Македонию (Илирида), юго-восточную Черногорию (Малесия), северо-западную Грецию (Чамерия), печатаются не только в Тиране, но и во Франкфурте-на-Майне.

Последним по перечислению, но не по значению является создание и поощрение деятельности благотворительных организаций (прежде всего, медицинских), что способствовало укреплению авторитета Вены среди местного населения, а также подготовка «нового поколения католических священников» – «способного, лояльного и заинтересованного национальным вопросом» [Толева, 2018: 496]. В этом вопросе имперская канцелярия сделала акцент на ордене францисканцев в противовес ордену иезуитов, который был тесно связан с Ватиканом и Римом.

Названные гуманитарные акции (фактически, хрестоматийный пример реализации концепции «мягкой силы») Вены были определены жизненным интересом – привлечь к себе Албанию, а значит, помочь формированию албанской нации. Делалось это, с одной стороны, «чтобы использовать ее как заслон против движения Великой Сербии, в равной степени опасного как для них, так и для нас. С другой – чтобы

помешать Италии укрепиться на восточном адриатическом побережье» [Толева, 2018: 500-501]. Такой конструктивистский подход может быть осуждаем, но он укладывается в концепцию Realpolitik, объясним и понятен, чего нельзя сказать о политике югославского руководства после 1945 года. *И. Броз Тито серьезным образом усовершенствовал «венский рецепт», добавив в него запрет на возвращение сербов в места исконного проживания на территории Косово и Метохии и выделил эту часть сербской земли в отдельную политико-территориальную единицу (с 1945 г. – Косово-Метохийская обл., с 1963 г – край). Тем самым был окончательно нарушен демографический и социокультурный баланс в этой части Балкан, а сам Тито получил довольно распространенную в сербском обществе характеристику «последнего Габсбурга на Балканах».*

Вместо заключения: албанский вопрос и угроза международного терроризма

Если А. Меркель предпочитает не делать резких заявлений в отношении албанцев и даже обещает облегчить визовый режим с Приштиной, то «Альтернатива для Германии» придерживается другой позиции. Депутат городской палаты Берлина Г. Линдемманн инициировал в бундестаге дискуссию о пересмотре статуса Косово из-за активного присутствия на этой территории вербовочных центров и лагерей по подготовке боевиков, аффилированных с международными террористическими организациями. За последние годы Албания и Косово, действительно, стали «плацдармом для радикальных исламистов, возвращающихся в Европу из Сирии и Ирака», а «на территории квази-государства (РК) сегодня террористов больше, чем в любой другой стране Европы» [Байзаров]. В частности, с 2016 г. в Косово на границе с Албанией и Македонией (районы Джаковицы, Урошеваца, Дечани, Призрена и Печа) оборудовано несколько тренировочных баз ИГИЛ [ISIS-Daesh]. Если австрийские профессора совершенствовали и продвигали албанскую азбуку, то ваххабиты обучают современных албанцев городской герилье, системам вооружения и обработке взрывчатых веществ. В настоящее время комбатанты едут на Ближний Восток, но в условиях

жесткого сценария албанизации эти силы будут задействованы на региональном уровне [Пономарева, 2018: 116].

Ближневосточные страны и радикальные исламистские группировки, в том числе структуры международного терроризма во многом воспроизводят «венский рецепт» гуманитарного влияния, уделяя пристальное внимание формированию национального сознания. Причем, если Вена более века назад делала акцент на светские школы, то сегодня основная обработка и вербовочная деятельность ведется преимущественно в мечетях, масштабное строительство которых ведется как за счет государств, так и средств частных компаний из Катара, Кувейта, Саудовской Аравии (СА). При этом широкое распространение получает арабский язык. Обработкой сознания молодежи занимаются не только проповедники, но и целая сеть исламских НКО. В Косово работают Saudi Joint Relief Committee; Al Haramain Humanitarian Foundation; Al Wakt l Islami; World Association of Muslim Youth; Islamic International Relief Organization и др. В Албании пропагандой радикального ислама занимаются, в частности, Хафиз-центры, финансируемые фондом «Drita» (вспомним газету, поддерживаемую Веной) получающим средства из СА и Кувейта. Самый известный среди такого рода структур – институт «Эль-Хагри» в городе Эльбасане, финансируемый кувейтским «Комитетом доброты». Все центры и институты имеют свои частные школы, где обязательно изучается Коран на арабском языке. Отобранные по разным критериям учащиеся этих заведений позже отправляются в исламские школы в Египет, Йемен, Пакистан, СА. По возвращении на Балканы молодые люди формируют группы или ячейки, плотно вписанные в сеть исламских структур [Жоксич]. В результате такой деятельности «радикальные исламистские взгляды охватывают все большую аудиторию, формируя симбиоз албанизма и исламизма» [Пономарева, 2018: 117].

Все вышесказанное наряду с нарушением прав сербского населения (введение 100% пошлин на сербские товары, провокации, применение неоправданной силы полицейским спецназом ROSU 28 мая 2019 г.) и усилением конфронтации в отношениях с Белградом вызывает все большее беспокойство в политических кругах не только Германии. 16 апреля 2019

г. парламент Нидерландов подавляющим большинством проголосовал за возвращение визового режима для граждан Албании из-за «повышения уровня албанской преступности в регионе» [Нидерланды]. Голландские власти передали это требование Еврокомиссии, которая в свою очередь направила его Европарламенту и Совету ЕС для анализа, который очевидно займет не один месяц. Неповоротливость и недальновидность евробюрократии играет на руку албанским националистам, которые все активнее используются как инструмент в интересах внерегиональных игроков.

В 2014 г. в Париже вышла книга Ж. Огара под говорящим названием – «Европа умерла в Приштине». Один из главных выводов автора заключается в том, что насильственное отторжение от Сербии Косова «обернется непоправимыми последствиями для самой некогда христианской Европы, гордо именуемой ранее Европой апостола Петра» [Нарочницкая, 2015: 9]. Последствия, действительно, уже непоправимые. Конструктивистские опыты по созданию наций и политий дают не всегда только ожидаемые результаты, а рождают амбициозные и деструктивные силы. Если в прошлом столетии стараниями Австро-Венгрии, Германии, Италии и США было создано государство Албания как противовес сербскому влиянию, то XXI в. отмечен поощрением коллективным Западом и рядом мусульманских стран процессов радикальной албанизации региона. В результате такой политики уже в среднесрочной перспективе Балканы могут стать как самостоятельным очагом конфликта, так и триггером более масштабных противостояний. Албанский вопрос вновь становится центральным в европейской политике. Самое время напомнить тем, от кого зависит его решение, старую поговорку: «ключи от мира находятся на Балканах».

Список литературы

- Албания и Косово объявили о разработке «стратегии объединения к 2025 году». URL: <https://regnum.ru/news/polit/2527118.html> (accessed 18.07.2019)
- Байназаров Э., Лару Д. Исправленному верить. URL: <https://iz.ru/883327/elmar-bainazarov-dmitrii-laru/ispravlennomu->

verit-v-germanii-khotiat-peresmotret-status-kosovo (accessed 18.07.2019)

- Борисов А.В. (2018) Косово получило свою армию // Российская газета. 14 декабря.
- Вишняков Я.В., Пономарева Е.Г. (2018) Сербия на Балканах: изобретение «порохового погреба Европы» // Современная Европа. № 7. С. 108-121. DOI: <http://dx.doi.org/10.15211/soveurope72018115129>
- Иванова Ю.В. (2006) Албанцы и их соседи. М.: Наука.
- Кадыров Ш. (2003) «Нация» племен. М.: Ин-т Африки.
- Косово и Албания объединяют посольства. URL: <https://ria.ru/20190704/1556206392.html> (accessed 18.07.2019)
- Нарочницкая Н. Предисловие к русскому изданию // Терзич С. Старая Сербия. М.: Вече, 2015. С. 6-13.
- Нидерланды требуют отменить безвизовый режим ЕС для Албании. URL: https://sputnik-georgia.ru/world_politics/20190604/245465012/Niderlandy-trebuyut-otmenit-bezvizovyy-rezhim-ES-dlya-Albanii.html
- Пономарева Е.Г. (2018) Албанский фактор дестабилизации Западных Балкан // Вестник МГИМО-Университета. № 2. С. 99-124. DOI: <https://doi.org/10.24833/2071-8160-2018-2-59-99-124>
- Толева Т. (2018) Австро-Венгрия и становление албанской нации. М.: Ин-т славяноведения.
- Улуныян Ар. (2018) Предисловие к российскому изданию // Толева Т. Австро-Венгрия и становление албанской нации. М.: Ин-т славяноведения. С. 5-13.
- Штоль В.В. (2018) Россия на балканском рубеже // Обозреватель. № 9. С. 19-32.

References

- Albaniya i Kosovo ob'yavili o razrabotke «strategii ob'edineniya k 2025 godu», [Online], available at: <https://regnum.ru/news/polit/2527118.html> (accessed 18.07.2019)
- Bajnazarov, E., Laru, D. Ispravlenomu verit', [Online], available at: <https://iz.ru/883327/elnar-bainazarov-dmitrii-laru/ispravlenomu-verit-v-germanii-khotiat-peresmotret-status-kosovo> (accessed 18.07.2019)
- Bajram Kosumi: Stvoriti modernu konfederaciju // Nova srpska politicka misao. [Online], available at: <http://www.nspm.rs/hronika/bajram-kosumi-stvoriti-modernu-konfederaciju-albanije-kosova-crne-gore-i-makedonije.html> (accessed 18.07.2019)
- Borisov, A. (2018) Kosovo poluchilo svoyu armiyu, *Russian Gazette*, 14 December.
- Haradinaj i Rama potvrdili politicko savezništvo, [Online], available at: <https://www.danas.rs/politika/haradinaj-i-rama-potvrdili-politicko-saveznistvo/> (accessed 18.07. 2019)

- Hobsbawm, E.J. (1992), *Nations and Nationalism since 1780. Programme, Myth, Reality*. Camb. Univ. Press, Cambridge, UK, [Online], available at: <https://www.cambridge.org/core/books/nations-and-nationalism-since-1780/3F6F595CECCE1DC0A3F57F8071D98C40#fndtn-contents> (accessed 14.07. 2019).
- Ivanova, Y. (2006), *Albancy i ih sosedni* [Albanians and their neighbours]. Science, Moscow, Russia.
- ISIS-Daesh Training Camps in Kosovo, [Online], available at: <http://www.globalresearch.ca/isis-daesh-training-camps-in-kosovo-recruitment-of-terrorists-by-ngos/5537652> (accessed 18.07.2019)
- Јоксић, Д. Радикални ислам на Балкану, [Online], available at: <http://www.vesti-online.com/Vesti/Tema-dana/334971/Radikalni-islam-na-Balkanu-1-Gde-se-skoluju-buduci-teroristi> (accessed 18.07.2019)
- Kadyrov, Sh. (2003) «Naciya» plemen [A “nation” of tribes]. Insitute of Africa, Moscow, Russia.
- Kosovo i Albaniya ob»edinyayut posol'stva, [Online], available at: <https://ria.ru/20190704/1556206392.html> (accessed 18.07.2019)
- Narochnickaya, N. (2015), “Preface to the Russian edition”, in Terzic, S. *Staraya Serbiya* [Old Serbia]. Veche, Moscow, Russia, pp. 6-13.
- Niderlandy trebuyut otmenit' bezvizovyy rezhim ES dlya Albanii, [Online], available at: https://sputnik-georgia.ru/world_politics/20190604/245465012/Niderlandy-trebuyut-otmenit-bezvizovyy-rezhim-ES-dlya-Albanii.html (accessed 18.07.2019)
- Ponomareva, E. (2018), “The Albanian factor of destabilization of the Western Balkans: Scenario approach”, *MGIMO Review of International Relations*, no. 2, pp. 99-124. DOI 10.24833/2071-8160-2018-2-59-99-124
- Shtol', V. (2018), “Russia on the Balkan border”, *Observer*, no. 9, pp. 19-32.
- Tači preti EU formiranjem «Velike Albanije», [Online], available at: <https://www.telegraf.rs/vesti/politika/3066812-tacija-preti-eu-formiranjem-velike-albanije-ako-ne-zele-da-prihvati-dve-albanske-drzave-sa-dve-zastave-neka-prihvate-samo-jednu-zastavu> (accessed 18.07. 2019).
- Toleva, T. (2018), *Avstro-Vengriya i stanovlenie albanskoj nacii* [Austria-Hungary and the formation of the Albanian nation], Translated by Dobychina, Gusev, Leont'eva, Institute of Slavonic studies, Moscow, Russia.
- Ulunyan, Ar. (2018), “Preface to the Russian edition”, in Toleva, T. *Avstro-Vengriya i stanovlenie albanskoj nacii* [Austria-Hungary and the formation of the Albanian nation], Institute of Slavonic studies, Moscow, Russia, pp. 5-13.
- Vishnyakov, Y, Ponomareva, E. (2018), “Serbiya in the Balkans: The Invention of ‘Europe’s Gun powder Magazine’”, *Contemporary Europe*, no. 7, pp. 108-121. DOI: <http://dx.doi.org/10.15211/soveurope72018115129>

- Vučić, M. **Šta su Haradinaj i Rama (do)govorili u Peći?**, [Online], available at: <https://www.raskrikavanje.rs/page.php?id=320> (accessed 18.07.2019).

“New Past”: The Albanian Question in European Politics

Ponomareva E., Professor, Professor of Comparative Politics Department, Doctor of science (Political Science), Moscow State Institute of International Relations (University). **Address:** bld. 76, Prospect Vernadskogo, Moscow, Russia, 119454. **E-mail:** nastya304@mail.ru

Abstract. On the basis of a large amount of historical documents, analytical literature and factual materials the article shows that the forming of the Albanian nation as a reality of international relations in the nineteenth – twenty-first centuries became to a large extent the sequence of the policy of great powers. Extremely important in this respect is the revelation of the specificity of Austro-Hungarian “soft power”, which in a crucial way reflected on the construction and strengthening of the conflict model of inter-Balkan dialogue. The study has shown: the trigger of past and present Balkan debates is the “small nations” nationalism which is supported and initiated by external players. This confirms the significance of the concept of the “new past”.

Keywords: Albanian question, Austria-Hungary, EU, national consciousness, nation-state

A.I. Fursov

Solženjicin i vlast: život u laži

I zauvijek i u vekove vekova,
Kukavicu, izdajnika uvijek preziremo.
V. Visocki

1

Godine 2004. objavljena je knjiga čuvenog historičara Aleksandra Vladimiroviča Ostrovskog „Solženjicin. Zbogom mitu“¹. U njoj je autor analizirao književnu i političku biografiju A.I. Solženjicina. Posljednje poglavlje knjige naslovljeno je „Glupost ili izdaja?“. Obje ove riječi nisu upućene toliko Solženjicinu koliko KGB-u. Dvanaest godina kasnije, u radu „Solženjicin, KGB, raspad SSSR-a“² A.V. Ostrovski je proširio ovu temu.

Knjiga iz 2004. objavljena je u četiri hiljade primjeraka i skoro odmah je rasprodana i postala je bibliografska rijetkost. Zbirka „De Secreto“, za koju je posebno napisan drugi rad, izašla je u ukupno šest hiljada primjeraka – tri izdanja su se brzo rasprodala i

Posljednje poglavlje knjige naslovljeno je „Glupost ili izdaja?“

1 Ostrovski A.V. Solženjicin. Zbogom, mitu. M.: Jauza. Presskom, 2004. 735 s.

2 Ostrovskii A.V. Solženjicin, KGB, raspad SSSR-a // De Secreto / O tajni. M.: Zajednica naučnih publikacija KMK, 2016. S. 321–530.

takođe postala bibliografska rijetkost. S tim u vezi, odlučeno je da se ponovo objavi 2004. godine. To je neophodno kako zbog

Solženjcin je, kao vrlo prosječan pisac, zanimljiv kao figura u igri pod nazivom „Hladni rat“.

izvanrednog teksta, tako i zbog situacije koja se posljednjih godina pojavila oko Solženjcinina – situacija koja odražava određene trendove u razvoju ideološkog života Ruske Federacije. Pored

toga, Solženjcin je, kao vrlo prosječan pisac, zanimljiv kao figura u igri pod nazivom „Hladni rat“, kao i u odnosima sa vlastima – sovjetskim, zapadnim, antisovjetskim (RF). Istovremeno, odnos svih ovih vlasti prema njemu manifestuju i sami ti autoriteti, i pisci tokom njegovog života i nakon smrti.

Solženjcin je umro u avgustu 2008. U septembru 2017. godine pojavile su se informacije da će Ministarstvo spoljnih poslova Ruske Federacije predložiti Unesku da 2018 godinu, stogodišnjicu rođenja A.I. Solženjcinina, proglasi „godinom Solženjcinina“. Kada sam pročitao prve redove ove poruke, iznenadio sam se: da govorimo o Ministarstvu spoljnih poslova perioda Kozirjeva, onda bi sve bilo logično, ali čini se da je sadašnje Ministarstvo spoljnih poslova drugačije. Ili se samo čini? Ali sljedeći redovi su jasno stavili do znanja: stvarni pokretač je vlada Ruske Federacije – „dobru vijest“ novinarima je na brifingu saopštio tadašnji šef Vlade u rangju zamjenika premijera S. Prihodko (isti onaj koji je 2018. godine u društvu sa O. Deripaskom ušao u neprijatnu priču sa prostitutkom pod nadimkom „Nastja Ribka“ i nakon skandala bio prinuđen da tiho napusti ovo unosno mjesto). Objasnio je da je 2015. godine Vlada razvila „plan glavnih prigodnih događaja usmjerenih na detaljno proučavanje i popularizaciju autorskog nasljeđa među mladima i starijom generacijom“. Kako su zamislili inicijatori, godina Solženjcinina je takođe trebalo da privuče pažnju međunarodne zajednice na stvaralaštvo Solženjcinina.

Ovo posljednje zvuči veoma „dirljivo“. Činjenica je da je na Zapadu Solženjcin bio gotovo zaboravljen – štaviše, čak i za vrijeme njegovog boravka na Zapadu: iskorišćeni alati i materijali

Solženjcin je umro u avgustu 2008.

Hladnog rata nisu više aktuelni. Početkom perestrojke i dolaskom na vlast u SSSR-u (u ovom slučaju nije bitno – zbog gluposti ili zbog izdaje unutrašnjih razarača sistema, zemlje, potreba za spoljnim razaračima poput Solženjcinina je nestala. Dosadio je Zapadu svojim učenjem i pretenzijama na ulogu učitelja. To tamo ne

vole. Nije slučajno što se početkom devedesetih, uoči povratka Solženjicina u Rusiju, u francuskom listu LeMonde pojavila karikatura: na poluotvorenim vratima kafane sa banditima i nepristojnim devojkama (tako je LeMonde prikazivao Rusiju) stoji Solženjicin, traži da uđe unutra i objašnjava čuvaru: „Mogu da budem duhovni mentor, savjest nacije“. On je uspio da se vrati, ali nije uspio da postane duhovni učitelj i savjest nacije. Ali to je već naša stvar, a ne Zapada, gdje su Solženjicin i njegova Nobelova nagrada zaboravljeni. (Međutim, u poređenju sa dobitnicom Nobelove nagrade za književnost Aleksijevič Solženicin je zaista gigant.). I Vlada Ruske Federacije je odlučila da podsjeti sve nas. I istovremeno da upozna rusku javnost raznih starosnih grupa sa opusom ovog autora i da podigne njemu spomenik. To je bilo učinjeno: 11. decembra 2018. godine u Moskvi je otkriven spomenik Solženjicinu. Najvjerovatnije će ovaj spomenik, ako ne bude zaštićen, dočekati istu sudbinu kao i spomenik u Vladivostoku: na njemu se povremeno pojavljuje znak sa natpisom „Juda“.

On je uspio da se vrati, ali nije uspio da postane duhovni učitelj i savjest nacije.

2

Ali zašto je Solženjicin tako drag ruskim vlastima? Možda je on zaista veliki ruski pisac, čija su djela krasila našu književnost? Možda je on zaista moralni autoritet, savjest nacije, a čitav njegov život je sprovođenje principa „da se ne živi u laži“? Ili su to mitovi koje je on stvorio, Zapad je proširio tokom Hladnog rata, a ruska vlast je prihvatila kao istinu? Možda je on zaista sjajan pisac nije „književni Vlasovac“, kako su ga zvali još u sovjetsko vrijeme. Hajde da vidimo. Na primjer, sovjetski historičar N.N. Jakovljevič je Solženjicina nazvao „prodanom dušom“ i „književnim Vlasovcem“, te ovo gledište dijelili su mnogi u sovjetsko vrijeme. Neko će reći: ali to su bila sovjetska vremena, to je bila propaganda osmišljena da diskredituje borca protiv Sistema. Ali hajde da vidimo šta su pisali i govorili o Solženjicinu u sovjetsko vrijeme na Zapadu. Istaknuti američki pisac Gor Vidal je za njega rekao da je jednostavno „loš pisac i uz to budala“. Za briljantnog mislioca

Ali zašto je Solženjicin tako drag ruskim vlastima?

A. Šmemana, Solženjicin je bio narcis sa megalomanijom, za A.A. Zinovjeva – predmet dubokog prezira, lažov. Pa i u Ruskoj Federaciji nisu svi oduševljeni Solženjicinom kao piscem (dovoljno

je podsjetiti se šta je o njemu pisao J. Poljakov) i kao čovjekom.

Došavši na front u februaru 1943. godine, Solženjicin se uopšte nije borio cio rat kao komandant artiljerijske baterije, već je služio u zvučnoj bateriji radio-obaveštajne službe.

„Potpuno lažljiv i pokvarenitkov, koji je reklamiran u cijelom svijetu“ – tako su A. Beljakov i O. Matvejev definisali Solženjicina u svojoj odličnoj knjizi „Vatnik Solženjicin“. „Podrugljivi izdajnik-dezertjer-obaveštajac“ (njihova definicija). Ovi autori nisu usamljeni u svojoj procjeni. „Lažov“ – ovaj epitet stalno prati Solženjicina. Kako

drugačije? Teško je reći kada nije lagao. Pokušavajući da se predstavi kao „vojni oficir“, nekako je „zaboravio“ da u stvari nije učestvovao u borbama. Došavši na front u februaru 1943. godine, Solženjicin se uopšte nije borio cio rat kao komandant artiljerijske baterije, već je služio u zvučnoj bateriji radio-obaveštajne službe. I služio je u prilično ugodnim uslovima. Uglavnom je znao kako da se smjesti – čak i u logoru. Bio je u zatvoru u blizini Moskve i u Moskvi (logor br. 121 na Kalužskoj stanici); bio rukovodilac proizvodnje, pomoćnik normiraca, zatim – četiri godine Šaraške (matematičar, bibliotekar – nije težak posao). „Najlakša vrsta zatočeništva“ – ovako je o tome pisao sam Solženjicin.

Zašto je tako? Najverovatnije zato što se početkom 1945. Solženjicin složio da postane doušnik (operativni pseudonim „Vetrov“), izveštavajući o planiranim bjekstvima. 20. januara 1952. godine obavještava upravu logora o pripremi ustanka među zatvorenicima. U stvari, kako pišu A. Beljakov i O. Matvejev, „nije planiran ustanak; mala grupa zatvorenika odlučila je otići kod uprave sa zahtjevom“. Vjerujući, u skladu sa prijavom Solženjicina, da je ta mala grupa u stvari predvodnici pobunjenika, uprava logora je naredila da se puca. Odnosno, pred nama je doušnik koji je namjerno kriv za smrt ljudi.

Međutim, Solženjicin je izvještavao ne samo o njemu nepoznatim ljudima, već i o onima koji su mu bili bliski. Uhapšen u februaru 1945. godine, tokom istrage klevetao je svoje najbliže prijatelje, čak i suprugu, govoreći da su oni zloglasni neprijatelji sovjetskog režima sa dugom istorijom antisovjetskog djelovanja. Na primjer, njegov školski drug Vitkevič dobio je 10 godina (sam Solženjicin – 8).

Najverovatnije zato što se početkom 1945. Solženjicin složio da postane doušnik.

I kasnije, u drugoj polovini šezdesetih – početkom sedamdesetih Solženjicin će namjerno izlagati ljude kao pione

udarima vlasti, koristeći ovo kao dokaz represivne prirode sistema. I on će sam iskreno opisati ovu metodu u knjizi „Borio se šut sa rogam“ – takvih ciničnih iznenađenja ima puno.

Samo ekstremni apologeti Solženjicina, poput L. Saraskine, autorke bestidne i bezobzirne biografije Solženjicina, ovo neće primetiti; tačnije, potruđiće

Solženjicin je nastavio, blago rečeno, da „mašta“ i u logoru, i u izgnanstvu, i na slobodi.

se da ne primijete otkrivenja svog junaka, čije se postupke u vezi sa velikim brojem ljudi dželatske. Zapravo, sam „junak“ govori o tome. U knjizi „Arhipelag Gulag“ postoji veoma zanimljiv pasus gdje on za sebe govori „potpuno pripremljen dželat“. I dalje: „... možda bih odrastao kod Berije baš na pravom mjestu (podvukao ja – A. F.) ... ali upravo se dogodilo da dželati nismo bili mi, već oni“. Slično Solženjicin se obraća i liku iz druge epohe: „... a Maljuta Skuratov bi nas prozvao – i ne bismo pogrešili“.

Solženjicin je nastavio, blago rečeno, da „mašta“ i u logoru, i u izgnanstvu, i na slobodi. Godine 1955. poslao je na ime N.S. Hruščova molbu za pomilovanje, gde će glavni argument biti rak u fazi metastaza u limfnim čvorovima. Međutim, ljekari nisu otkrili bolest. Kasnije, u „Odeljenju za rak“, Solženjicin će opisati svoju bolest. Međutim, lekari koji su pročitali knjigu primetiće: simptomi i tok bolesti opisani su nejasno i netačno, kao iz druge ruke, a ne iz sopstvenog iskustva.

Još jedna laž – kako je Solženjicin navodno živio siromašno u SSSR-u dok nije emigrirao – „živio je od jedne rublje dnevno“. U stvari, u „Novom Miru“ je odmah počeo da prima velike honorare, a od marta 1963. na njegov račun je stigla strana valuta – honorari za prevod priče „Jedan dan Ivana Denisoviča“. Sa njom je započeo Solženjicinov uspon ka sveukupnoj i svjetskoj slavi i ima smisla da se na tome zadržimo malo detaljnije.

3

„Jedan dan...“ je napisan na aktuelnu temu i pojavio se u pravom trenutku za Hruščova i njegovu grupu. Borba na vrhu zahtjevala je novi krug razotkrivanja Staljina, što je učinjeno na

„Jedan dan...“ je napisan na aktuelnu temu i pojavio se u pravom trenutku za Hruščova i njegovu grupu.

XXII kongresu KPSS-a. Situacija je pogodovala za objavljivanje, u «Novom Miru» tema priče je prihvaćena objeručke, jer je bila u velikoj mjeri u skladu sa političkom konjunkturuom. Kao što je

primjetio Lav Kopelev „Solženjicinova hrabrost je hrabrost osobe koja je prvi put kročila na razminirano polje“.

Solženjicin se trudio da napravi karijeru velikog sovjetskog pisca: prenio je zahvalne pozdrave N.S. Hruščovu.

Na reklamu „Jednoga dana ...“ i prije nego što je priča objavljena bačen je sovjetski propagandni aparat, a osrednja priča uzdignuta je u rang književnog dostignuća. Čak i u dizajnu knji-

ge, koja je prvi put objavljena kao zasebno izdanje u „romanu-novinama“, Solženjicin je ostao vjeran sebi: kako je i sam priznao, fotografija na koricama bila je ono što mu je trebalo: prikazali smo „izmučen i tužan izraz“. Nije slučajno da je Varlam Šalamov, čovjek koji je u logorima odležao ne 8, već 18 godina, i to u uslovima neuporedivo težim od onih Solženjicina (čitaj „Kolimske priče“), i u čiju surovu pristojnost nema razloga da sumnjamo, kada je upoznao Solženjicina, opisao ga je kao biznismena: «Solženjicinova djelatnost je djelatnost privrednika usmjerena na lični uspjeh sa svim provokativnim dodacima takve aktivnosti». Indikativno je da je Šalamov kategorički zabranio Solženjicinu da koristi njegovu, (Šalamovu), arhivu do koje je toliko želio da dođe.

Solženjicin se trudio da napravi karijeru velikog sovjetskog pisca: prenio je zahvalne pozdrave N.S. Hruščovu („Od pisaca iz mog kruga ne znam nikoga ko bi tako lako i besramno lagao i dodvoravao se vođi partije“ – V. Vojnović o Solženjicinu); dodvoravao se M.A. Šolohovu, A.T. Tvardovskom, i drugim književnim autoritetima; kasnije je bacio puno prljavštine na Šolohova, pa je čak i Tvardovskog, svog glavnog dobrotvora. Pa, kao što je Hamlet rekao, nezahvalnost je svojstvo niske prirode.

«Jedan dan...» je bio nominovan za Lenjinovu nagradu i to je bio vrhunac u Solženjicinovoj karijeri sovjetskog pisca. Da je dobio željenu nagradu, nema sumnje da bi KPSS stekla još jednog „partijskog poslušnika“, kako je Hruščov nazivao sovjetske pisce. Ali nije uspjelo. Nagradu je dobio O. Gončar. Solženjicin je

«Jedan dan...» je bio nominovan za Lenjinovu nagradu i to je bio vrhunac u Solženjicinovoj karijeri sovjetskog pisca.

bio užasno uvrijeđen, ali još nekoliko godina je pokušavao da napravi karijeru sovjetskog pisca – otišao je kod ministra kulture P.N. Demičeva, odrekao se nekih svojih starih djela (npr. „Gozbe pobjednika“), inostrane publikacije „Odeljenja za

rak“, sistematski nije potpisivao nijedan apel vlastima u odbranu progonjenih neistomišljenika J. Sinjavski, A. Daniel, I. Brodski, P. Grigorenko, A. Marčenko. „Sami su izabrali svoju sudbinu“

- tako je Solženjicin objasnio svoje odbijanje. Tada još nije želio da se pretvori u borca protiv vlasti, pošto je i dalje računao na sovjetsku karijeru. Međutim, kao prvo, šanse za to bile sve manje; drugo, ambicije Solženjicina počele su da rastu dalje od njegovog stvarnog statusa – želio je da bude ne samo pisac, već učitelj-starac, koji poučava društvo i, što je najvažnije, vlast; treće, budući nosilac nagrade počeo je sve više da gleda prema Zapadu, kao alternativnoj opciji karijere, ali ne na sovjetskom, već na globalnom nivou. Postojao je i četvrti faktor, ali o tome kasnije.

Postepeno je Solženjicin počeo razmišljati da ne računa na SSSR, već na sistem koji mu se suprotstavlja.

Postepeno je Solženjicin počeo razmišljati da ne računa na SSSR, već na sistem koji mu se suprotstavlja. Neko vrijeme (februar 1965. – februar 1967. godine) istovremeno je radio u oba smjera, međutim, sve više naginjući se ka „zapadnom“ i pretvarajući sovjetsko u primitivnu mimikriju. Ali za ovo je bilo potrebno privući pažnju Zapada. A bilo je samo jedno sredstvo – otvoreno doći u sukob sa sovjetskim sistemom, sovjetskom vladom. I Solženjicin je počeo da provocira vlast. U oktobru 1965. godine KGB mu je demonstrativno oduzeo dio arhive – i pažnja je bila privučena. U maju 1967. godine nastupio je „trenutak istine“ (ako se riječ „istina“ nekako može povezati sa Solženjicinom). Još u martu on je počeo da sastavlja apel (u suštini - politički) IV Svesaveznom kongresu pisaca SSSR-a. Pet dana prije otvaranja kongresa, počeo je da šalje svoje pismo, a 31. maja ga je objavio francuski list «Le Monde», nakon čega su druge medije, uključujući i emigrantske, počele da ga štampaju.

Evo kako sam Solženjicin - pažnja! - karakteriše situaciju: «... uostalom Zapad, počevši ne od „Ivana Denisoviča“ već od ovog bučnog pisma me je izdvojio i počeo pomno da prati». Drugim riječima, signal je poslat i primljen. Na Zapadu su shvatili: pojavilo se nešto što bi moglo da se koristi kao oružje u Hladnom ratu. U pravu je bio V. Šalamov, koji je kasnije Solženjicinu napisao: „... Pasternak je bio žrtva Hladnog rata, Vi – njegovo oružje“.

A. Flegon, autor knjige «Oko Solženjicina», pisao je da je američka obavještajna služba bila stvarni vlasnik emigrantskih medija, uključujući YMCA, koju su finansirali CIA i rusko odeljenje Stejt departmenta. Predpostavljam da je Solženjicinov zaokret od literature do reklamno- konfrontacione politike prema SSSR-u bio povezan ne samo

„... Pasternak je bio žrtva Hladnog rata, Vi – njegovo oružje“.

sa željom da napravi karijeru na Zapadu (na globalnom nivou), već i sa još nečim. Uz svu egomaniju, uz svu ideju o sopstvenoj veličini, Solženjicin je podsvjesno najvjerovatnije shvatio da ne

„Solženjicin je pisac na nivou Pisarževskog“.

može da postane novi Tolstoj, pa čak ni novi Šolohov – ne može da doskoči do tog nivoa. Zato je toliko mrzio Šolohova i klevetao ga – želio je da zauzme njegovo mjesto. Ne mogavši da stvori nešto čak ni blizu nivoa ne samo „Tihog Dona“, već i „Uzorane ledine“ i „Priča s Dona“, nastojao je da Šolohovu oduzme sjajni roman, osporavajući autorstvo. To liči na logiku nitkova Romaškova („Romaške“) iz „Dva kapetana“ Kaverina: nije sposoban za onu vrstu ljubavi koju je Sanja Grigoriev osjećao prema Kaći Tatarinovoj, on je – u svojoj podlosti – mogao samo jedno: pokušati da mu oduzme Kaću, što je i sam iskreno priznao Grigorjevu.

4

Ali možda je Solženjicin bar vješt pisac, majstor pera? Ne, ne u ovom slučaju. Za početak, postoji značajna razlika između onih djela Solženjicina, koja je uredio vješt urednik (npr. A. Berzer u «Novom Miru»), i onih koje je budući nobelovac uredio sam. Prvi su kraći od drugih (pod redakcijom Berzer, dakle bez „vode“ – ponavljanja, dugih rečenica, stilskih neskladnosti s nabranjem pseudoruskih izraza – „Jedan dan ...“ smanjio se tri puta!), integralniji i značajniji, a drugi su dugi, labavi tekstovi koji se raspadaju na komade; samo pogledajte na grafomaniju „Crvenog točka“.

Različiti pisci i kritičari iz različitih književnih i političkih tabora: V. Voinovič, V. Lakšin, B. Sarnov, I. Poljakov i brojni drugi govorili o nedostatku književnog talenta kod Solženjicina. Mislim da bi se svi složili sa presudom V. Šalamova: „Solženjicin je pisac na nivou Pisarževskog“. Istraživači takođe primjećuju vještački pseudo-ruski jezik Solženjicina – jezik stanovnika grada, koji se

Istraživači takođe primjećuju vještački pseudo-ruski jezik Solženjicina.

pretvara da je navodno jednostavni stari ruski dijalekat. Zaključak je jednostavan: Solženjicin je pisac falsifikovan iz političkih razloga; osrednji pisac trećeg (u najboljem slučaju) reda.

Da bi zaista postao oruđe Hladnog rata, da bipopot Plohiša

viknuo: „Radujte se! .. Ovo je sve ja, Plohiš, učinio [...] Sve će se sada srušiti“, Solženjicin je trebao da napiše nekakav rad, i to ne umjetnički, već

Solženjicin je napisao „Arhipelag ...“, ali ga nije objavio, sakrio ga je, kako tvrdi, kod poznanika.

politički, udarajući po Sovjetskom Savezu i ocrnjujući ga u očima zapadne javnosti. Arhipelag Gulag postao je takvo „djelo“. Ostrovski u svom fundamentalnom istraživanju „Solženjicin. Slom mita“ (2006. godine) sa svom skrupuloznošću tvrdio je da je „Arhipelag...“ napisan u četiri faze od februara 1965. do aprila 1968. godine: 90 autorskih listova (skoro 2000 stranica) za 300 dana, tj. nešto više od 6 stranica gustog teksta dnevno.

Solženjicin je napisao „Arhipelag ...“, ali ga nije objavio, sakrio ga je, kako tvrdi, kod poznanika, i to je trajalo najmanje pet godina – do 23. avgusta 1973. godine. Tog dana dogodila su se dva događaja: 1) Solženjicin je dao dugi intervju stranim novinarima; 2) KGB je zaplijenio jednu kopiju „Arhipelaga...“ kod E. Voronjanske, kojoj ga je Solženjicin dao na čuvanje (izgleda kao usklađena mjera o kojoj su se dogovorile obe strane – KGB i Solženjicin). Nakon konfiskacije Voronjanskaja se objesila, a Solženjicin je 5. septembra izdao naredbu da se „Arhipelag...“ objavi u emigrantskom izdanju YMCA-Press (Pariz).

Istog dana, 5. septembra, sovjetskom rukovodstvu je predata provokativno Solženjicinovo „Pismo vođama Sovjetskog Saveza“, napisano krajem avgusta. Rukovodstvo nije imalo naročito mišljenje šta da radi sa svađalicom. Neki (Brežnjev, Kosigin) su hapšenje smatrali neophodnim, drugi (Andropov) su bili za deportaciju. Već tada je Andropov jasno zabilježio gdje će Solženjicin i njegova djela naći podršku – među desetinama hiljada Vlasovaca, članova OUN i drugih neprijateljskih elemenata. Zaista, u „Arhipelagu ...“ Solženjicin sa simpatijama piše i o banderovcima i o vlasovcima, pokušavajući da ih oplemeni, a zapravo da ih rehabilituje. „Književni vlasovac“ – ova karakteristika se zalijepila za Solženjicina zbog njegovog rada uopšte, te zato što je bio na strani Zapada u poslednjoj borbi protiv SSSR-a (ali, za razliku

Solženjicin sa simpatijama piše i o banderovcima i o vlasovcima, pokušavajući da ih oplemeni.

od A. A. Zinovjeva, nije se pokajao i nije zažalio zbog ovoga), i zbog specifičnog stava o Vlasovu. Solženjicin je svojim „Arhipe-

lagom ...“ u suštini dokazao da je vlasovac, i to ne samo književni, već i politički.

Solženjcin 11. februara 1974. godine pokreće Manifest „Ne živeti u laži“ i postiže željeni rezultat.

Vratimo se, međutim, raspravi u sovjetskom rukovodstvu 1973. godine, koje je oklijevalo. U međuvremenu, Solženjcin je povećavao stepen intenziteta sukoba. Koristio je tromost zrelog sistema Brežnjeva, njegovu mekoću (ili tačnije, mlitavost), njegove stavove prema Zapadu. Naravno, tada nije bilo ekstremnih oblika udvoravanja Zapadu, karakterističnih za većinu postsovjetskih elita i njihovih medijskih sluga, ali već tada je bila očigledna zavisnost dijela sovjetskog rukovodstva od mišljenja Zapada, s kojim su željeli da budu prijatelji („detant“). Zajedno sa administrativnom nespretnošću vlasti, sve ovo dalo je priliku Solženjcinu.

V. Vojnovič u svojoj knjizi o Solženjcinu „Portret u pozadini mita“ piše: „Sovjetsku vlast sedamdesetih godina je Andrej Amalrik upoređivao sa slonom koji je ujedno jak ali i nespretn. Možete mu zabiti šilo u dupe, i dok se on okreće da reaguje, potrčite iza i zabodete sve više i više. Tako je otprilike i postupio Solženjcin sa slonovskom vlašću“. U jesen i u decembru 1973. godine sovjetsko rukovodstvo još nije odlučilo o Solženjcinu i početkom 1974. godine on je povukao sljedeći potez.

Solženjcin 11. februara 1974. godine pokreće Manifest „Ne živeti u laži“ i postiže željeni rezultat: biva uhapšen, optužen za izdaju i lišen sovjetskog državljanstva. Sljedećeg dana dobija pristojnu odjeću (uključujući šubaru) i 500 njemačkih maraka. Njega stavljaju u avion i šalju na Zapad. Ovdje je 1975. godine dobio Nobelovu nagradu za književnost – za Arhipelag GULag. Međutim, čak je i zapadna štampa pisala da ovdje ništa ne miriše na književnost, već je posebno riječ o politici – o antisovjetskoj politici, o hladnom, informativnom i psihološkom ratu protiv SSSR-a. Ograničiću se na samo jedan primjer: uticajni zapadno-

Njega stavljaju u avion i šalju na Zapad. Ovdje je 1975. godine dobio Nobelovu nagradu za književnost – za Arhipelag GULag.

njemački Die Welt: Solženjcinova Nobelova nagrada je politička demonstracija. To jest, jednostavnije rečeno, „Nobelova nagrada“ je poput 30 srebrnjaka.

U početku je značajnu ulogu u brzom nominovanju kandidature Solženjcinu za Nobelovu nagradu imao NTS – Narodni radnički sindikat, organizacija vatrenih

antisovjetskih aktivista, koja je postavila zadatak da sruši sovjetski sistem (do sredine 1950-ih godina – isključivo nasilno).

NTS su „njegovale“ CIA i BND. Međutim, kako se ispostavilo, ne samo CIA i BND, već i KGB.

A.V. Ostrovski se u svom radu o Solženjcinu poziva na bivšeg zaposlenog u 5. direkciji KGB SSSR-a, potpukovnika A.N. Kičihina. „Mnogi naši zaposleni na marginama administracije“,

naglasio je potpukovnik, „govorili su sasvim iskreno: da KGB nije podržao NTS sa svojim agentima, Sovjetski Savez bi već odavno propao [...] ispostavilo se da smo NTS hranili kadrovi- ma, i, takoreći intelektualno“³.

Ispovijest A.N. Kičihina – nije hvalisanje i nije pretjerivanje. Od samog početka, emigrantske organizacije bile su prepune sovjetskih agenata. Što se tiče NTS-a, V. Bukovski ga je generalno nazvao „organizacijom dvostrukog agenta“ koju vještački podržavaju i CIA i KGB – takoreći dvostruki projekat, zajedničko preduzeće (čini se da je Solženjcin od određenog trenutka bio isto u „zajedničkom preduzeću“, a da ne govorimo o disidentskom pokretu u SSSR-u). Drugo pitanje – koje su funkcije ovi agenti obavljali u emigrantskom okruženju i kakvu su ulogu na kraju imali u razaranju SSSR-a.

NTS je postao posebno aktivan na prelomu šezdesetih – sedamdesetih godina 20. vijeka. To uključuje kampanju za do- djelu Nobelove nagrade Solženjcinu (publikacija 1969. godine u saradnji sa NTS-ovim časopisom „Stražar“) i aktivnosti posebne komisije koju je NTS stvorio početkom 1970-ih za razvoj novih oblika u SSSR-u. Brošura koju je objavila posebna komisija govo- rila je o potrebi restrukturiranja u SSSR-u: „Rusiji je potrebno ne samo političko, već i duhovno restrukturiranje“. U pravcu takvog restrukturiranja radili su NTS i zapadne specijalne službe, koriste- ći Solženjcinu kao udarački instrument, a njegov „Arhipelag ...“ kao instrument psihološog uticaja.

Na Zapadu, Solženjcin je prilično brzo razočarao i vladajuću elitu i emigraciju. Počeo je da ih poučava, pokušavajući da postane neformalni lider, i odmah je naletio na oštru opomenu Andreja Sinjavskoga. Ono što se za

U početku je značajnu ulogu u brzom nominovanju kandidature Solženjcinu za Nobelovu nagradu imao NTS – Narodni radnički sindikat, organizacija vatrenih antisovjetskih aktivista.

³ Островски А. В. Солжењин. Збогом, миту. М.: Јауза. Пресском, 2004. С. 565.

Solženjicina pokazalo još gorim, počeo je da uči zapadnu, prije svega američku elitu, kako da se ponaša prema Sovjetskom Savezu.

Na Zapadu, Solženjicin je prilično brzo razočarao i vladajuću elitu i emigraciju.

Nastupivši 30. juna 1975. godine u hotelu Hilton, Solženjicin je pozvao američkog predsjednika Džordža Forda da se što više i aktivnije umiješa u unutrašnje stvari SSSR-a, povećavajući pritisak

na njega, uključujući i vojne prijetnje. Amerikanci su Solženjicinov govor opisali kao prohitlerovski i glup, a njega samog kao fanatika koji želi da okonča proces popuštanja, ublažavanja međunarodne napetosti i vrati svijet u Hladni rat; Fordov kabinet nije preporučio da se sastaje sa piscem zbog „mentalne nestabilnosti“ Solženjicina.

Nije iznenađujuće što je interesovanje za Solženjicina i njegov „Arhipelag...“ počelo brzo da opada: prvi dio je izašao u tri izdanja – 60 hiljada primjeraka, koji su rasprodati; drugi dio – samo četiri 4 hiljade, a treći – 2 hiljade, „ostaci“ su ostali u skladištima.

Politička vladajuća klasa Sjedinjenih Država brzo izgubila interes za Solženjicina, ali specijalne službe zadržali to interesovanje neko vrijeme. CIA je bila veoma zainteresovana za laureata, kao i krugovi u Sjedinjenim Državama koji su radili na smanjenju Razrjadke i zaoštavanju američko-sovjetskih odnosa. (Sličan interes imao je i dio sovjetskog rukovodstva – i oni koji su smatrali potrebnim da se održi određeni nivo konfrontacije sa Zapadom uopšte i posebno SAD, i oni koji za svog glavnog zapadnog partnera nisu izabrali Sjedinjene Države, već Britansko carstvo koje nevidljivo se ponovo pojavilo.) U svemu što je Solženjicin radio i pisao na Zapadu, očigledno je istupio kao neprijatelj SSSR-a, tj. istorijskoj Rusiji, kako god se zvala, tj. kao neprijatelj ruskog naroda. Međutim, zašto se čuditi. Davne 1950. godine želio je da Truman baci atomsku bombu na SSSR, ali Truman nije mogao to učiniti – SSSR je imao svoju atomsku bombu koja je spasila SSSR od nuklearnog udara, a svijet od novog svjetskog rata.

Nije iznenađujuće što je interesovanje za Solženjicina i njegov „Arhipelag...“ počelo brzo da opada.

Nije iznenađujuće što glavni junak romana „U krugu prvom“ I. Volodin, alterego autora, žuri da obavjesti Amerikance da će SSSR uskoro srušiti njihov atomski monopol. Zbog čega to radi? Da bi Amerikanci preduhitrili. Preduhitrili kako?

Atomskim bombardovanjem. A znamo za znatan broj američkih planova krajem četrdesetih godina, da se uništi stotine najvećih gradova SSSR-a uz pomoć atomskih udara u duhu onoga što su

učinili Hirošimi i Nagasakiju, samo sada u razmjerama čitave države koja se zove Sovjetski Savez. Samo je sticanje atomske bombe od strane SSSR-a 1949. godine, što je težio da spriječi alterego Solženjicina iz njegovog romana, spasilo našu državu i svijet. Ostaje nam da se čudimo zašto u romanu Volodina šalju u logor, a ne strijeljaju ga, kao što bi to trebalo učiniti sa izdajnicima zemlje i neprijateljima sopstvenog naroda. „Arhipelag GULag“ je takođe izdaja zemlje, a pošto je za ovo djelo Solženjicin dobio Nobelovu nagradu, ima smisla detaljnije se zadržati na pitanju ove knjige, njenom kvalitetu i kako je nastala. Još jedna stvar. Koliko god paradoksalno izgledalo, ali upravo „Arhipelag...“, zahvaljujući kojem je Solženjicin stekao svjetsku slavu, u potpunosti ruši njegov književni i građanski ugled i direktno ukazuje na one književne i političke tajne subverzivnih aktivnosti, koje bi Solženjicin želio da sakrije. Na osnovu toga, u vezi falša pod nazivom „Arhipelag GULag“ sve je bitno: lažni sadržaj, struktura teksta, stil i vrijeme pojavljivanja.

6

U pravu je onaj ko misli da je „Arhipelag...“ skup mitova koje je u informativnom i psihološkom ratu protiv SSSR-a koristila Gebelsova propaganda, a poslije rata – zapadna propaganda.

Glavni zadatak Arhipelaga bio je da predstavi SSSR totalitarnim paklom koji i dalje zadržava staljinističke crte, a kao jedan od dokaza da je 1970-ih još uvijek proganjao ljude poput Solženjicina. (Paradoks: čak je i rusofob Z. Bžezinski još 1960. godine odbio da SSSR protumači kao totalitarno društvo!). Glavni dokaz „pakla“ je broj žrtava, tzv. boljševičkih (uglavnom staljinističkih) represija. Ovdje je Solženjicin daleko nadmašio lažnu knjigu R. Konkvesta „Veliki teror“. Сољжењицинов број износи 110 милиона убијених и мучених од 1917. до 1959. године. Apsurdnost ove brojke je jasna i bez dokumenata: ako bi za 42 godine iz prometa bilo povučeno 110 miliona ljudi ne bi bilo moguće ni obnoviti zemlju 1930-ih godina, ni pobijediti u ratu, niti obnoviti ekonomiju poslije rata.

„Arhipelag GULag“ je takođe izdaja zemlje.

Glavni zadatak Arhipelaga bio je da predstavi SSSR totalitarnim paklom koji i dalje zadržava staljinističke crte.

Na nesreću Solženjicina devedesetih godina bile su otvorene arhive. Zajedničke rusko-američke studije pokazale su: od 1921. do 1954. godine za kontrarevolucionarne zločine osuđeno je ne

Na nesreću Solženjicina devedesetih godina bile su otvorene arhive. 110 miliona, ne 50 miliona, ili čak 10 miliona, već 3.777.380 ljudi; od njih je oko 770 hiljada ljudi

osuđeno na smrtnu kaznu. Međutim, Solženjicin se unaprijed „osigurao“: on odmah upozorava da njegov „Arhipelag ...“ nije tačna istorijska studija već je to „iskustvo, impresionistički pogled“. Zasnovan je na pričama zatvorenika, „iskustvu umjetničkog (naglasio ja – A. F.) istraživanja“ (u smislu: ako ima nešto, ne zamjerite mi, nisam naučnik, već pisac, da tako kažem, impresionista). A pošto je „istraživanje“ umjetničko, tada nema citata, nema imena, nema izvora informacija. Umjesto toga: „jedan zatvorenik je govorio“, „vjerujemo“, „rekao je jedan ljekar“, „ne garantujemo za brojeve, ali drugih nema“. Poslednje – „drugih nema“ – je sigurna laž, oni postoje, a lažni podatak o desetina miliona „mučenih od komunizma“ odavno je razotkriven. Sa takvom „bazom svedočenja umjetnika« možete napisati šta god želite: i da su zbog neispunjavanja plana bile su uništene čitave čete zatvorenika i da su lješevima hranjeni psi, ljudi spaljivani i još mnogo toga. Trenutno su ovo falsifikate Solženjicina, kao što su i njegovu „igru sa brojevima“, razotkrili domaći i strani istoričari.

Treba napomenuti pokušaje autora „Arhipelaga...“ da filozofski razmišlja. Raspravljajući o pitanju pobjeda i poraza na primjeru Velikog otadžbinskog rata, on piše: „...blagoslovene nisu pobjede u ratovima, već porazi. Vladama su potrebne pobjede, ljudima su potrebni porazi, jer iz nekog razloga, smatra Solženjicin, porazi vode ka oslobađanju naroda, ka slobodi. Ispada da, ako bi SSSR bio poražen onda bi sovjetski narod našao slobodu? Solženjicin je teško mogao da shvati da bi to bila „sloboda“ u njemačkim koncentracionim logorima sa uništenjem 30 miliona najaktivnijih Rusa prema planu „Ost“ i svođenje do stanja izvan kulture i istorije svih ostalih. Takav blaženi poraz Rusima je izmislio

Ispada da, ako bi SSSR bio poražen onda bi sovjetski narod našao slobodu?

Solženjicin. Šta možemo reći ovdje? Književni i politički ruski vojnik. I – samo zamislite! – djelo ovog lika „Arhipelag Gulag“ uvršćen je u školski program u Ruskoj Federaciji po nalogu

ministra obrazovanja i nauke A. Fursenka od 9. septembra 2009. godine. Sada će ruski školarci iz lažne i mrske knjige proučavati

istoriju svoje zemlje. I ogorčeni smo na ukrajinske vlasti zbog njihovog pristupa Banderi i Šuheviću, ogorčeni smo na rušenje spomenika sovjetskim vojnicima i vojskovođama u istočnoj Evropi: nema razloga da krivimo ogledalo, ako je lice iskrivljeno, dobro nam je: istorija Solženjicina u Ruskoj Federaciji to rječito svjedoči. Koja je razlika između Solženjicinovog pristupa banderovcima, zabilježenog u knjizi, koju su naša djeca sada dužna da čitaju naporima Fursenka i njemu sličnih, od onoga što se danas slavi u Ukrajini?

„Arhipelag Gulag“ uvršćen je u školski program u Ruskoj Federaciji po nalogu ministra obrazovanja i nauke A. Fursenka od 9. septembra 2009.

Oni koji su ozbiljno analizirali tekst „Arhipelaga ...“ primjetili su upadljivu činjenicu: ponavljanja, duplikati čine 40% teksta. U različitim poglavljima se o jednim te istim pitanjima iznose uzajamno isključiva gledišta (kognitivna disonanca?), a sam tekst je stilski različan, tj. napisalo ga je više osoba. Istina, Solženjicin je govorio da je imao mnogo – čak 227 – pomoćnika koji su prikupljali materijal. Ali prikupljanje materijala i pisanje teksta na osnovu toga su dvije različite stvari. A prezime autora na knjizi je jedno, i jedna osoba je dobila Nobelovu nagradu. Ponavljanja, kontradikcije i stilski različitost ukazuju ne samo na to da je tekst pisalo više osoba, već i na to da pisan u režimu velike brzine, bez provjere i ne ujednačavanja stilistike. „Iz ovoga je očigledno“, pišu A. Beljakov i O. Matvejev, „da je ova epopeja plod saradnje čitavog kolektiva književnih radnika. Odnosno, pojedinačne dijelove knjige napisali su pojedinci, a Solženjicin je izveo mehanički sažetak ovog materijala, ne mogavši ili ne želeći da ga pročita i eliminiše očigledne kontradikcije i nedosljednosti“.

Nije imao vremena i/ili nije želio? Šta je očekivao? Ili šta su očekivali oni koji su pomogli? I hitno je izvadio „Arhipelag ...“, jer mu se žurilo. I/ili im se žurilo? Ko?

7

Jedan od prvih, ako ne i prvi, pažnju na ove neobične detalje skrenuo i čak objasnio emigrant Nikolaj Uspenski, profesor-filolog. Godine 1971. U članku „Zagonetka Solženjicina“ objavljenom u Njujorku u listu „Nova ruska riječ“ napisao je (prije svega o „Arhipelagu...“): „Solženjicinova djela nisu napisana jednom

Oni koji su ozbiljno analizirali tekst „Arhipelaga ...“ primjetili su upadljivu činjenicu: ponavljanja, duplikati čine 40% teksta.

rukom (podvukao sam – A. F). Oni imaju tragove mnogih različitih stilova pisanja, različitih intelektualnih nivoa i različitih specijalnosti“. I zaključak: „Arhipelag...“ izmišljen je u „književnoj

„Arhipelag...“ izmišljen je u radionici“ KGB-a.
„književnoj radionici“ KGB-a.

Na prvi pogled ovaj zaključak djeluje čudno: ipak je KGB progonio, pritiskao Solženjicina i borio se protiv njega. Ali, kako je zapazio A.V. Ostrovski, borio se na vrlo čudan način: ili sve vrijeme osrednje, ili imitirajući borbu. O tome kako je KGB mogao da djeluje, protiv onih koji su vlasti smatrale neprijateljima režima, dokazuju akcije KGB-a protiv tzv. „ruskih nacionalista“. Ovde je sve bilo jasno, bez trunke imitacije. Oprezno analizirajući činjenice, Ostrovski je došao do zaključka da je KGB već 1972. godine imao „Arhipelag...“, a cijela priča sa Voronjanskom bila je inscenirana; KGB, kako istoričar piše, „pravio se lud“ i organizovao je akciju koja pokriva osnovnu operaciju, a Voronjanska u ovoj akciji, ma koliko zvučalo cinično (svijet specijalnih službi je ciničan), bila je potrošni materijal, „pijun“ kog su „kraljica“ i teške figure bile spremne da žrtvuju.

Sam Solženjicin priznaje da je sistematski koristio tajni materijal iz posebne arhive Lenjinove biblioteke. Navodno su mu ga obezbjeđivali njegovi obožavaoci iz bibliotekarskog osoblja, čak i u drugoj polovini šezdesetih godina prošlog vijeka, kada je bio „pod nadzorom“. Aktivno sam radio u posebnom arhivu u drugoj polovini 1970-ih – prvoj polovini 1980-ih i svjedočim: jednom ili dvaput su zaposleni, naravno, mogli nekome iznjeti poseban materijal. Međutim, bilo je to nemoguće sistematski raditi, posebno za osobu koja je pod nadzorom KGB-a. Dakle, sve ovo ne bi moglo da se uradi bez znanja KGB-a. I evo još jedne veoma čudne činjenice: 3. juna 1990. godine, kada Solženjicin nije ni dobio nazad svoje državljanstvo, KGB je „spaljivanjem“ uništio svih 105 predmeta operativne dokumentacije o njemu⁴. Da li su uništavali tragove? I otuda je zaključak Ostrovskog: pritisak na Solženjicina

Na prvi pogled ovaj zaključak djeluje čudno: ipak je KGB progonio, pritiskao Solženjicina i borio se protiv njega.

od KGB-a, uključujući hapšenje, predstavlja oblik pokrića za „neku obećavajuću djelatnost“, operaciju u više koraka.

Ovakva igra KGB-a nije bila ograničena samo na Solženjicina (tako su se „igrali“, na primjer, sa R.

⁴ Островский А. В. Солженицын, КГБ, распад СССР-а // De Secreto / О тајни. М.: Заједница научних публикација КМК, 2016.С. 485.

Medvedevim, koji je takođe dobio od KGB-a neke strogo povjerljive materijale za rad), i nije bila ograničena na pojedince – u stvari, gotovo čitav disidentski pokret bio je u velikoj mjeri igra specijalnih službi. KGB je nemilosrdno gušio ruske patriote, ili kako ih je Andropov, koji ih je mrzio, nazivao „rusistima“; međutim, odnos prema liberalno-prozapadnim disidentima bio je drugačiji. Pomoćnik A.S.Gorbačova Černjajev, koji je objavio iskrene i cinične memoare, piše: „Andropov ne samo da je izmislio disidentski pokret i „promovisao ga“, već i dirigovao“. Rekao bih, zajedno sa zapadnim obaveštajnim službama, i na kraju nije jasno ko je i kim dirigovao.

Andropov je zaista naneo veliku štetu i SSSR-u i KGB-u.

Ni u kom slučaju ne smatram Andropova „dvojnim agentom“ koji je namjerno oslabio SSSR, kako vjeruju neki „ultrapatrioti“. Andropov je zaista naneo veliku štetu i SSSR-u i KGB-u, ali sve njegove akcije bile su uslovljene načinom na koji je razumeo, prvo, sopstvene interese u karijeri; drugo, interese svog odeljenja; treće, interese i prirodu SSSR-a, perspektive socijalizma. I ovo razumevanje, blago rečeno, nažalost, nije bilo sasvim adekvatno. A tim savjetnika, koji je izabrao Andropov, a naslijedio Gorbačov, nije bio ni mnogo intelektualan, ni istinski patriotski – cinični džeparoši. Šta god da pišu o školovanosti, erudiciji, inteligenciji Andropova njegovi sledbenici, svi ovi Arbatov, Bovin, Burlacki, četvrti generalni sekretar bio je prilično ograničen, ne baš obrazovan i što je najvažnije – pretjerano oprezna osoba. Otuda – rezultati njegove vladavine, koji su, moguće je, mogli biti i gori, da je živio duže. Međutim, gore ne može biti. Uostalom, na kraju Perestrojke Gorbačov, koga je u svoje vrijeme prijedložio Andropov (i Suslov takođe) rekao je: „Žao mi je unuka“.

8

Posebno, veoma važno pitanje, koje mnogo toga razjašnjava u Solženjicinovom poduhvatu i u sovjetskoj i svjetskoj politici tog vremena – pitanje je vremena objavljivanja „Arhipelaga ...“, trenutka odabranog za ovo. Sam Solženjicin je o svojim planovima za „Arhipelag...“ napisao: „... opaliću istovremeno i strašno“ između 1972. i 1975. godine. Ipak je bliže prvom broju – sami početak 1970-ih godina. „Arhipelag GULAG

A tim savjetnika, koji je izabrao Andropov, a naslijedio Gorbačov, nije bio ni mnogo intelektualan, ni istinski patriotski – cinični džeparoši.

je strastvena knjiga“, napisao je V. Vojnovič, „pojavi se u takvom trenutku i u takvim okolnostima kada su milioni ljudi bili spremni da je pročitaju, prihvate i poveruju u ono što govori“⁵. Što se tiče

„Arhipelag GULAG je strastvena knjiga“.

miliona, Vojnovič je, možda, otišao predaleko, nekoliko stotina hiljada – da, ali i to je mnogo.

Ali ono u čemu je on u pravu je to što je trenutak objavljivanja knjige izabran vrlo precizno. Želio bih da primjetim: tako su ga očigledno identifikovale „partije bodeža i ogrtača“ sa obe strane „gvozdene zavjese“, koja nikada nije ni bila gvozdена-to je naravno još jedan antisovjetski mit. Svaka od strana riješila je svoje probleme, ali rezultat se slučajno paradoksalno poklopio.

Prijelom 1960-ih – 1970-ih godina – kakvo je to bilo vrijeme u SSSR-u i u svijetu?

U svijetu i u SSSR-u su se u tom periodu razvile kontradiktorne tendencije koje su, preplićući se, stvarale eksplozivnu smjesu. U SSSR-u je određeni dio nomenklature – Brežnjevski tim – vjerovao da je Hruščov na dvadesetom kongresu otišao predaleko po pitanju Staljina i da je neophodna njegova određena rehabilitacija. Istovremeno dio nomenklature i KGB-a je smatrao neophodnim da nastavi tok destaljinizacije i spriječi čak i djelimičnu rehabilitaciju Staljina. U glavnom to su bili «ptiči iz gnezda» O. Kuusinena, odakle je, između ostalih, izletio, tačnije bio je bačen u Veliku Vlast i J.V. Andropov.

U svijetu je, s jedne strane, zbog slabljenja SAD-a, došlo do spremnosti određenih zapadnih krugova za dijalog sa SSSR-om, za politiku ublažavanja međunarodne napjetosti („detant“), poboljšanje američko-sovjetskih odnosa, barem privremeno, kratkoročno i srednjoročno, dok SAD ne stanu na noge. S druge strane, nisu svi na Zapadu bili zadovoljni detantom. Štaviše, na prijelazu 1960-ih i 1970-ih vladajući krugovi Zapada, njegove zatvorene nadnacionalne strukture svjetske koordinacije i upravljanja, poče-

U SSSR-u je određeni dio nomenklature – Brežnjevski tim – vjerovao da je Hruščov na dvadesetom kongresu otišao predaleko po pitanju Staljina.

le su da se pripremaju za preuzimanje istorijske inicijative od Sovjetskog Saveza, što se dogodilo sredinom 1970-ih.

Dakle, ako govorimo o međunarodnom nivou, „Arhipelag...“ se pojavio u vrijeme poboljšanja odnosa (detanta) između SSSR-a i SAD, čemu su se u velikoj

⁵ Вojнович В. Портрет у позадини мита. М.: Ексмо-пресс, 2002. С. 49.

meri odupirali određeni krugovi sa obe strane svjetskih „barikada“. Što se tiče sovjetske „scene“, ovdje je jedna od linija sukoba bila takozvana „destaljinizacija“, ali to je fasada; u stvarnosti se radilo o vektoru daljeg razvoja SSSR-a i svjetskog društvenog sistema – bilo putem poboljšanja državnog planiranja, stvarnog (a ne u govoru generalnog sekretara i njegovih ideoloških sluga) razvoja socijalizma ili njegove „modifikacije“ zasnovane na tržišnim reformama.

Uoči 23. kongresa, protivnici destaljinizacije uspjeli su da osujete djelimičnu rehabilitaciju Staljina koja je trebala da bude na kongresu.

Uoči 23. kongresa, protivnici destaljinizacije uspjeli su da osujete djelimičnu rehabilitaciju Staljina koja je trebala da bude na kongresu. KGB je organizovao pismo naučnika i ličnosti iz kulturnog života protiv takve rehabilitacije (potpise je prikupljao Ernst Henri), i kukavički tim Brežnjeva povukao se – ali samo povukao, i bilo je nejasno – privremeno ili trajno. Da bi povlačenje bilo konačno, „liberali“ u CK KPSS i KGB-u odlučili su da iskoriste Zapad i „Razrjadku“ u svojim interesima. Objavljivanje „Arhipelaga...“ i talas ogorčenja na Zapadu zbog „staljinističkog terora i Gulaga“ trebalo je da postanu ozbiljan faktor spoljašnjeg pritiska na rukovodstvo Brežnjeva u njegovoj unutrašnjoj politici. Siguran sam da je to glavni razlog KGB-ovih igara sa Solženjicinom i „Arhipelagom...“, interesovanja za objavljivanje ove lažne slike, prenošenja na Zapad i davanja autoru Nobelove nagrade (međutim, možda postoji „drugo dno“).

Tu smo došli do vrlo vjerovatnog četvrtog faktora u preokretu Solženjicinove karijere sa Istoka na Zapad. Bio je potreban faktor uticaja na određene interese, određene situacije, na određene krugove Zapada i SSSR-a uz pomoć uticaja na javno mnjenje. Ovaj faktor je bio „Arhipelag...“ kao sastavni dio mogućeg projekta „Solženjicin“. Štaviše, u takvom projektu taktički interesi dijela sovjetske elite podudarali su se sa strateškim interesima dijela zapadne elite. Što se tiče sovjetske strane, ovdje su se na kratak vremenski period paradoksalno poklopili interesi konzervativnih jastrebova („dole Razrjadku!“) i liberalnih globalista, koji su pripremali sistem za restrukturiranje. I ove linije slučajnosti su se poklopili u jednoj osobi.

KGB je organizovao pismo naučnika i ličnosti iz kulturnog života protiv takve rehabilitacije.

Na Zapadu je, međutim, objavljivanje „Arhipelaga...“ viđeno kao snažna salva početnih informacija i psihološke pripre-

me za kontraofanzivu protiv SSSR-a, za preuzimanje istorijske inicijative. Kvazi-tržišne reforme u SSSR-u, koje su u stvarnosti

Kurs liberalno-tržišnih „globalista“ u sovjetskoj eliti objektivno je u budućnosti doveo do Perestrojke.

oslabile ekonomiju zemlje; liberalizacija režima- uključujući i funkcionisanje liberalno-prozapadnog disidenstva- sve je to bilo i u interesu određenih krugova na Zapadu, jer je oslabilo SSSR.

Objavljivanje „Arhipelaga...“ i preuveličavanje lika njegovog autora spojili su interese određenih krugova zapadne i sovjetske elite: prva je koristila drugu - i obrnuto, zajedno su koristili Solženjicina, a on u skladu sa svojim mogućnostima - njih. Ovo je *ménage à trois*.

Kurs liberalno-tržišnih „globalista“ u sovjetskoj eliti objektivno je u budućnosti doveo do Perestrojke tačno u onakvom obliku u kojem se odvijala, kao i do obnavljanja zločinačko-klanovskog korupcionog kapitalizma. Međutim, Zapadu nije potreban drugačiji kapitalizam u Rusiji, a u samoj Rusiji ne može biti drugog kapitalizma. Trocki je bio taj koji je predvideo osnovnu mogućnost kapitalističke restauracije u SSSR-u na osnovu preporoda partijsko-sovjetskog aparata; Staljin je jasno shvatio ovu opasnost, fiksirajući je u tezi o intenziviranju klasne borbe uz izgradnju socijalizma.

Odbijanje rukovodstva Brežnjeva u drugoj polovini 60-ih da skoči u postkapitalizam (komunizam zvanične sovjetske ideologije, „Svijet Pola dana“ sovjetske fantastike koju su predstavljala braća Strugatski) poklopilo se sa daljom integracijom SSSR-a u svjetsko tržište, tj. u svjetski sistem, sa tržišnim reformama i liberalizacijom režima: u stvari, to su bile dve strane iste kovanice. Sve zajedno, ovo je uspelo da transformiše određene segmente nomenklature u klasu, i to ne „u sebe“, već „za sebe“.

Zapadu nije potreban drugačiji kapitalizam u Rusiji.

Ali da bi došlo do transformacije, da bi - mutabor!, bilo potrebno pretvoriti se u vlasnike krađom socijalističke imovine od naroda. Za ovo je bilo potrebno diskreditovati socijalizam (haotičnim „reformama“), delegitimizirati moć KPSS-a i integrisati se u kapitalistički sistem, dakle prestroiti se. Strani kapital je postao i sredstvo i saveznik (saučesnik) u ovom procesu. A uspostavljanje saveza išlo je linijom kontakata između pojedinih segmenata specijalnih službi, jer je najranjiviji element sistema podsistem

koji obezbeđuje sigurnost sistema. Tako se sovjetska nomenklatura postepeno defakto pretvarala u prenosni mehanizam za eksploataciju stanovništva od strane svjetskog kapitala. Jeljcin je pretvorio „defakto“ u „dejure“, ali je nogorbačevizam stvorio potrebne uslove za ovo. Kao rezultat, uoči vijeka ruskih revolucija 1905. i 1917. Ruska Federacija pretvorila se u reinkarnaciju one čija je negacija bio SSSR – kvazikapitalistička, mlitava autokratska Rusija zavisna od stranog kapitala.

Ruska Federacija pretvorila se u reinkarnaciju one čija je negacija bio SSSR.

9

... 1993. godine Solženjcin se vratio u Rusiju putujući sa istoka na zapad. Trijumfalna povorka nije uspjela. Takođe nije uspeo da postane duhovni vođa nacije. Emisija na TV-u nije bila popularna i brzo zatvorena. Umjesto podučavajućeg starca pojavio se dosadan djeda. Istina, „starca“ su posjećivali šefovi država, očigledno verujući da se oni na taj način približavaju kulturi. Ili onome što se predstavlja kao kultura. I, naravno, pored tužne, ako ne i podle pozadine Baskova i Kirkorova, Šnurova i ComedyClub-a, Sobčak i Buzine Solženjcin je bez ikakve ironije – kultura.

Colženjcinova smrt je prošla ne samo neprimećeno, već, kako bi rekli Francuzi, „ansbeaucoup d'affichage“ (što znači: to nije postala velika predstava). Čak je i antisovjetski „Eho Moskve“ bio primoran da to prizna: A. Golubev je primetio da je „u Akademiji nauka bilo vrlo malo ljudi (tamo je bio sanduk sa tijelom preminulog – A. F.) i novinari“. I premda je Kremlj, kao i Bijela kuća, izrazili riječi tuge i saučešća, ali ako govorimo ne samo o vlasti, već i, takoreći, „široj javnosti“, Zapad je aktivnije od Ruske Federacije reagovao na smrt Solženjcina, koji je tamo gotovo bio zaboravljen.

Tako i trebalo da bude: za njih on nije književni vlasovac, već veteran Hladnog rata koji se borio na njihovoj strani, za šta je dobio – u raznim oblicima – „korpe sa kolačićima i tegle sa džemom“.

1993. godine Solženjcin se vratio u Rusiju putujući sa istoka na zapad. Trijumfalna povorka nije uspjela.

Kulturno siromašnoj Ruskoj Federaciji trebaju sopstveni klasici i nije važno što je praktično sva svoja djela Solženjicin napisao prije pojave Ruske Federacije.

Ostaje još jedno pitanje: zašto je postojeći režim u Ruskoj Federaciji (u politikološkom smislu riječi), određeni dio vladajućeg sloja proslavlja Solženjicina i podiže mu spomenik kada mnogi zaista veliki ruski ljudi svjetskog nivoa, na primjer, kompozitor Georgije Vasiljevič

Sviridov, ne samo da nisu dobili spomenik u Moskvi, već je nakon dugih godina jedva dobili spomen-ploču. Zašto razni segmenti režima opraštaju Solženjicinu pokušaj napada na njihove „svete krave“, pretvarajući se da nisu primijetili njegove namjere? Na primjer, vladajući segment „nije primetio“ nametljivo (za njega) Solženjicinovo ponavljanje teze o potrebi spasavanja naroda – uostalom, u stvarnosti se dešava nešto drugačije, kako u materijalno-fizičkom, tako i u duhovnom, metafizičkom smislu. Čini se da je liberalno-jevrejski segment u vlasti zaboravio ono što je Solženjicin napisao o Jevrejima u knjizi „200 godina zajedno“, koju su prije kritikovali predstavnici ovog segmenta. Zvanična („nikonianska“) pravoslavna crkva jedva da je zadovoljna onim što je Solženjicin napisao o starovjercima. Međutim, u proslavi Solženjicina, „troglava“ vlast ne primjećuje njegove stavove. Zašto? Šta ih nadmašuje u njenim očima?

Najjednostavniji, površinski odgovor je sljedeći: kulturno siromašnoj Ruskoj Federaciji trebaju sopstveni klasici i nije važno što je praktično sva svoja djela Solženjicin napisao prije pojave Ruske Federacije. U Ruskoj imperiji su postojali Tolstoj i Dostojevski sa djelima u više tomova, a u Ruskoj Federaciji – Solženjicin. Pokušaj je razumljiv, ali sredstva su neprimjerena. I poenta nije u tome da Tolstoj i Dostojevski nisu bili grafomani, nije u nedostatku talenta sovjetskog pisca-socrealista, koji je propao zbog gluposti vlasti, sa teškim veštačkim jezikom, autora industrijskih romana i priča poput „Jednog dana ...“. Glavna

U Ruskoj imperiji su postojali Tolstoj i Dostojevski sa djelima u više tomova, a u Ruskoj Federaciji – Solženjicin.

stvar je drugačija: izdajnici ne postaju Tolstoj i Dostojevski. Tolstoj i Dostojevski, uprkos težini i složenosti svojih likova i sudbina, nisu radili protiv svoje zemlje, protiv Otadžbine.

Za razliku od velikog broja književnih talenata koje je stvorio sovjetski sistem i stvorio ih u sovjetsko doba, Ruska

Federacija za svojih 27 godina postojanja nije stvorila nijednog velikog pisca. Njeno književno lice su netalentovani PIP-ovi („lični izdavački projekti“, kako ih je nazvao J. Poljakov, ali nikako pisci), dobitnici „bukera“ (M. Rozanova ih je nazvala „zabukerima“). Bolje išta nego ništa; potreban je neki manje-više veliki patuljak-liliputan, koji se, kad se stavi na buskini, može predstaviti kao majušni, ali džinovski guliver, „Kuibus Flestrin“ (na liliputanskom - „Planinski čovjek“). Pseudo-klasik Solženjicin sa svojom grafomanijom jedini je (za ovu vladu) kandidat za takvu ulogu. I to je književna presuda post-sovjetskoj eri.

Solželjicin je vatren „antisočetnik“.

Drugo, Solželjicin je vatren „antisočetnik“. Njegov antisočetizam je uglavnom lične prirode, a samim tim i posebno nasilan. Nečuveni, jak antisočetizam zapravo je bila zvanična „ideologija“ Jeljcinovog režima; u omekšanom, mješovitom, „zajedničkom“ - light - obliku sačuvan je i sada, manifestujući se u filmovima, knjigama, izjavama određenih ličnosti, ukratko, predstavljajući element identiteta značajnog dijela postsovjetskih vladajućih grupa: Solženjicin je u ovom pogledu više dobro došao. Prije dvije decenije neko je dobro primijetio: dio postsovjetske elite vjeruje da su zajedno sa Zapadom pobjedili Sovjetski Savez i sovjetski narod u Hladnom ratu. Solženjicin je nesumnjivo oficir ovog rata sa strane Zapada. Ispada, brat po oružju? I ako danas podižu spomenike književnom Vlasovcu, onda sutra mogu podići spomenik Vlasovu - uostalom, pokušali su da okače spomen ploču Hitlerovom savezniku Manerhejmu u Sankt Peterburgu. Stalno se čuju pozivi za rehabilitaciju Vlasova (Aleksandrov, Bikov, ostali „uspavani“). Sada to rade samo liberali, ali mi se sjećamo kako je započela Perestrojka i znamo šta su „Overtonovi prozori«. U pravu su oni koji ističu činjenicu da je Solženjicin dao veliki doprinos obrazovanju „pete kolone« - ona posebno slavi „prosvetitelja«.

Konačno, treće i posljednje u nizu, ali ne i po značaju. Solženjicinov ideal je predrevolucionarna, samodržavna Rusija (ako nazivamo stvari pravim imenom - eksploatatorska), sa zapanjujućom socijalnom nejednakošću, polukapitalistička, poluleposjednička zemlja sa dominacijom stranog kapitala, koji ova zemlja uglavnom obslužuje i zajedno sa kojim su lokalni gospodari pljačkaju svoj narod. Solženjicinov ideal korelira

Njegov antisočetizam je uglavnom lične prirode, a samim tim i posebno nasilan.

sa onim idejama o predrevolucionarnoj Rusiji kao socijalnom idealu koje su karakteristične za određeni dio vladajućeg sloja Ruske Federacije; mnogi predstavnici ovog sloja govore o tome i

Istorija je podmukla stvar i voli da podučava nesavjesne studente. o „novom plemstvu“. Još jedan korak, i govoriće o „novim kmetovima“? I tada se niko neće usuditi da pita, na primjer, koliko košta onaj skupocijeni sat? I odakle su pare za takav sat?

U ideološkom i političkom smislu Solženjicin je bio pristalica pravoslavno-monarhijskog modela. Po tome je on sličan određenom dijelu vladajućeg sloja koji pokušava da odigra na ovu kartu – i razumljivo je zašto: nekima se obnova monarhije čini najboljim načinom da se sačuva „stečeno teškim radom“ u uslovima očigledno predstojeće dvostruke krize – u zemlji i u svijetu. Međutim, čak i ono što je Solženjicin izložio u „Crvenom točku“ pokazuje da ova šema neće uspjeti, budući da su se u ruskoj istoriji monarhija i crkva iskompromitovale u februaru – martu 1917. Sve što je došlo kasnije, kao da je naslikano je na platnu, ili, ako želite, „ovo, crvenokoso, sve je za javnost“. Dolazak klonova. Problem je, međutim, što klonovi ne žive dugo. Klonovi su parazitske prirode i čim usisaju „bazu“, s njom će i umrijeti. Za one koji žele da sve bude isto kao prije 1917. godine, definitivno će doći 1917. godina, i to ne nužno u istom obliku,

Zakoni istorije su nemilosrdni. u odjeći iste boje i pod istim transparentima od prije sto godina: Istorija je podmukla stvar i voli da podučava nesavjesne studente. Zakoni istorije su nemilosrdni. Nerazumijevanje ovoga je još jedna zajednička karakteristika Solženjicina i značajnog dijela postsovjetske elite. U ovom (ali samo u ovom) smislu da li je slučajan u centru Moskve spomenik ovom hladnoratovskom veteranu, koji je djelovao na strani Zapada? Ali šta je sa Besmrtnim pukom? Na kraju krajeva, vlasovština (u bilo kom obliku) i Besmrtni puk su nespojivi.

Post Scriptum

Na početku svoje knjige A.V.Ostrovski govori o tome kako je 1936. godine 18-godišnji Solženjicin došao u studiju Jurija Zavadskog u Rostovskom dramskom pozorištu – želio je da postane glumac. Zbog slabog glasa nisu ga primili. Međutim, „u životu“ Solženjicin je postao glumac – i to kakav. Čitav život on je

glumio – pred vlastima, javnošću, bliskim ljudima. Pokušao je da glumi ulogu velikog ruskog pisca, majstora misli, Učitelja. Ali – po djelima ćete ih prepoznati – Solženjicin je odbacio i opovrgnuo veliku rusku književnost kao pojavu; u njegovim djelima bilo je mnogo više „izgledati“ nego „biti“, mnogo više „mišjeg života“, frke oko karijere, slike o sebi, a umjetnost ne podnosi komešanje. I što je više Solženjicin pokušavao da izgleda kao veliki ruski pisac, radeći na samopromociji, to suština postaje sve jasnija, jasnija je beskorisnost pokušaja: „mali đavo se uvukao pod kobilu“. Teret velike ruske književnosti prevazišao je snagu onoga koga je V. Šalamov nazvao biznismenom i oružjem Hladnog rata. Veliki pisci nisu ni biznismeni, ni alati, ni predmeti. Oni su stvaraoci i subjekti.

Solženjicin je glumio i živio upravo suprotno od onoga na šta je pozivao, podsticao je da se ne živi u laži. I čitav život lagao je, stvarajući jedan mit za drugim – o Rusiji, o SSSR-u i, naravno, o samom sebi. Ove mitove razotkriva A.V. Ostrovski. Tako istorija postavlje sve i svakoga na svoje mjesto.

А.И. Фурсов

Солженицын и власть: жизнь во лжи

И во веки веков, и во все времена
Трус, предатель – всегда презираем.
В. Высоцкий

1

В 2004 г. вышла книга замечательного историка Александра Владимировича Островского «Солженицын. Прощание с мифом»¹. В ней автор разобрал литературную и политическую биографию А.И. Солженицына. Последняя глава книги называется «Глупость или измена?». Причём оба эти слова адресованы не столько Солженицыну, сколько КГБ. Двенадцать лет спустя в работе «Солженицын, КГБ, крушение СССР»² А.В. Островский развил эту тему.

Книга 2004 г. вышла четырёхтысячным тиражом и практически сразу же была раскуплена и стала библиографической редкостью. Сборник «De Secretis», для которого была специально написана вторая работа, вышел

1 Островский А.В. Солженицын. Прощание с мифом. М.: Яуза. Пресском, 2004. 735 с.

2 Островский А.В. Солженицын, КГБ, крушение СССР // De Secretis / О секрете. М.: Товарищество научных изданий КМК, 2016. С. 321-530.

суммарно шестью тысячами экземпляров – три издания быстро разошлись полностью, тоже став библиографической редкостью. В связи с этим было принято решение переиздать работу 2004 г. Это необходимо как в связи с замечательным текстом, так и с той ситуацией, которая складывалась в последние годы по поводу Солженицына и вокруг него – ситуация, которая отражает некие тенденции в развитии властно-идеиной жизни РФ. Кроме того, Солженицын, будучи весьма средним писателем, интересен как фигура в игре под названием «Холодная война», а также в своих отношениях с властью – советской, западной, антисоветской (РФ). В то же время отношение всех этих властей к нему проявляет и сами эти власти, и писателя – как при его жизни, так и после смерти.

Солженицын умер в августе 2008 г. В сентябре 2017 г. появилась информация о том, что МИД РФ собирался предложить ЮНЕСКО сделать 2018 г. – год столетия со дня рождения А.И. Солженицына – годом Солженицына. Прочтя первые строки этого сообщения, я удивился: если бы речь шла о козыревском МИДе, то всё было бы логично, но нынешний МИД, кажется, другой. Или это только кажется? Но уже следующие строки внесли ясность: реальным инициатором является правительство РФ – «благуя весть» об этом сообщил на брифинге журналистам тогдашний руководитель аппарата правительства в ранге вице-премьера С. Приходько (тот самый, который в 2018 г. в компании с О. Дерипаской попадёт в неприятную историю с проституткой пэтэушного облика по кличке «Настя Рыбка» и после скандала будет вынужден тихо покинуть хлебную должность). Он разъяснил, что оказывается, ещё в 2015 г. правительство разработало «план основных памятных мероприятий, направленных на глубокое изучение и популяризацию наследия автора среди молодёжи и старшего поколения». По задумке инициаторов, год Солженицына также должен был привлечь внимание международного сообщества к творчеству Солженицына.

Последнее звучит весьма «трогательно». Дело в том, что на Западе Солженицына почти забыли – причём, ещё при его жизни там: отработанные инструменты и материалы Холодной войны неактуальны. С началом перестройки и приходом к власти в СССР (неважно в данном случае – по дури

или из плохишеско-предательских побуждений) внутренних разрушителей строя, страны, системы, надобность во внешних разрушителях типа Солженицына по сути отпала. Да и надоел он Западу своими поучениями и претензиями на роль учительного старца – там этого не любят. Неслучайно в начале 1990-х, накануне возвращения Солженицына в РФ во французской газете Le Monde появилась карикатура: у полуоткрытой двери в кабак с бандитами и непотребными девками (так Le Monde изобразил Россию) отирается Солженицын и, просясь внутрь, объясняет охраннику: «Могу быть духовным наставником, совестью нации». Вернуться получилось, с духовным наставничеством и совестью – нет. Но это уже наши дела, а не Запада, где Солженицына с его Нобелевской премией, повторю, подзабыли. (Впрочем, по сравнению с таким ничтожеством как литнобелевка Алексиевич Солженицын, действительно, гигант.) И правительство РФ озаботилось напомнить. А заодно приобщить к опусам малочитаемого автора российскую публику различных возрастов. Ну и увековечить память о нём памятником. Сказано – сделано: 11 декабря 2018 г. в Москве открыт памятник Солженицыну. Скорее всего этот памятник, если его не будут охранять, ждёт такая же судьба, как и памятник ему во Владивостоке: на нём с завидной регулярностью появляется вывеска с надписью «Иуда».

2

Но чем же так дорог и мил властям РФ Солженицын? Может он, действительно, великий русский писатель, чьи произведения украсили нашу литературу? Может он, действительно моральный авторитет, совесть нации, а вся его жизнь – это реализация провозглашённого им принципа «жить не по лжи»? Или всё это мифы, созданные им самим, распространённые Западом в годы Холодной войны и принятые (по каким-то причинам) в качестве правды властями РФ? Может, он действительно великий писатель, а вовсе не «литературный власовец», как его место определили ещё в советские времена. Разберёмся.

«Продавшимся» и «литературным власовцем» назвал когда-то Солженицына, например, советский историк Н.Н. Яковлев, эту точку зрения разделяли в советские времена многие. Кто-то скажет: но то советские времена, пропаганда, призванная опорочить борца с Системой. Но посмотрим, что писали и говорили о Солженицыне в советские времена на Западе. Замечательный американский писатель Гор Видал назвал Нобелевского лауреата просто: «плохой писатель и к тому же дурак». Для блестящего мыслителя А. Шмемана Солженицын был нарциссом с манией величия, для А.А. Зиновьева – объектом глубокого презрения, лжецом. Да и в РФ далеко не все в восторге от Солженицына как писателя (достаточно вспомнить, что писал о нём Ю. Поляков) и как деятеля. «Насквозь лживый и продажный мерзавец, разрекламированный на весь мир» – так определили Солженицына А. Беляков и О. Матвейчев в отличной книге «Ватник Солженицына». «Глумливый предатель-дезертир-стукач» (их же определение). Эти авторы не одиноки в своей оценке.

«Лживый» – этот эпитет постоянно сопровождает Солженицына. А как иначе? Трудно сказать, когда он не лгал. Пытаясь представить себя «боевым офицером», он как-то «забыл», что в боевых действиях по сути не участвовал. Попав в феврале 1943 г. на фронт, Солженицын вовсе не провоевал всю войну командиром артиллерийской батареи, а служил в звуковой батарее радиоразведки. Причём служил в довольно комфортных условиях. Он вообще умел устроиться с комфортом – даже в лагере. Сидел под Москвой и в Москве (лагерь № 121 на Калужской заставе); был завпроизводством, помощником нормировщика, затем – 4 года шарашки (математик, библиотекарь – непьльно). «Самый лёгкий вид ареста» – так сам Солженицын писал о своём аресте.

Почему так? Скорее всего потому, что в начале 1945 г. Солженицын согласился стать стукачом (оперативный псевдоним «Ветров»), доносящим о готовящихся побегах. 20 января 1952 г. он ставит администрацию лагеря в известность о подготовке зэками восстания. В действительности, как пишут А. Беляков и О. Матвейчев, «никакое восстание не планировалось; небольшая группа заключённых собиралась

пойти к начальству с просьбой». Полагая, в соответствии с доносом Солженицына, что небольшая группа – это авангард восставших, лагерное начальство приказало открыть огонь. То есть перед нами доносчик, намеренно виновный в гибели людей.

Впрочем, доносил Солженицын не только на чужих ему людей, но и на близких. Будучи арестован в феврале 1945 г., он во время следствия оболгал ближайших друзей и даже жену, показав, что это отъявленные враги советской власти с большим стажем антисоветской деятельности. В результате, например, его школьный друг Виткевич, получил 10 лет (сам Солженицын – 8). И в более позднее время – во второй половине 1960-х – в начале 1970-х годов Солженицын будет сознательно подставлять людей как пешек в своей игре под удары власти, используя это в качестве доказательства репрессивного характера системы. Причём он сам откровенно опишет эту методу в книге «Бодался телёнок с дубом» – там хватает подобных циничных пассажей. Только крайние апологеты Солженицына, вроде автора бесстыдной и бессовестной биографии Солженицына Л. Сараскиной не заметят этого; точнее, приложат все усилия, чтобы не заметить откровения их героя, действия которого по отношению к ряду людей вполне можно назвать палаческими. Собственно, и сам «герой» об этом проговаривается. Так, в книге «Архипелаг ГУЛаг» есть прелюбопытнейшее место, где он характеризует себя так: «вполне подготовленный палач». И далее: «...может быть у Берии я вырос бы как раз на месте (подч. мной. – А.Ф.)... да ведь это только сложилось так, что палачами были не мы, а они». Есть у Солженицына подобного рода обращение и к деятелю другой эпохи: «...а и скликнул бы нас Малюта Скуратов – и мы бы не оплошали».

Продолжал Солженицын, мягко говоря, «фантазировать» и в лагере, и в ссылке, и на воле. В 1955 г. он отправил на имя Н.С. Хрущёва прошение о помиловании, где главным аргументом станет онкологическое заболевание на стадии метастаз, проникших в лимфатические узлы. Однако врачи заболевания не обнаружат. Позднее, в «Раковом корпусе» Солженицын опишет свою болезнь. Однако медики, которым довелось прочесть книгу, отметят: симптомы и ход болезни

описаны нечётко и некорректно, словно с чужих слов, а не по собственному опыту.

Ещё одна ложь – это то, как якобы бедствовал Солженицын в СССР вплоть до эмиграции – «жил на один рубль в день». На самом деле в «Новом мире» он сразу же начал получать большие гонорары, а с марта 1963 г. на его счёт пошла валюта – гонорары за перевод повести «Один день Ивана Денисовича». С неё началось восхождение Солженицына к всесоюзной и мировой славе, и на ней имеет смысл остановиться чуть подробнее.

3

«Один день...» написан на злобу дня и появился в нужный для Хрущёва и его группы момент. Борьба в верхушке потребовала нового витка разоблачений Сталина, что и было сделано на XXII съезде КПСС. Обстановка способствовала публикации, в «Новом мире» тематику повести приняли «на ура» – она весьма соответствовала политической конъюнктуре. Как заметил не кто-нибудь, а Лев Копелев, «солженицынская смелость – это смелость человека, первым ступившего на разминированное поле».

На рекламу «Одного дня...» ещё до выхода повести был брошен советский пропагандистский аппарат, и средненькую повесть возвели в ранг литературного достижения. Даже в оформлении книги, вышедшей отдельным изданием сначала в «роман-газете», Солженицын остался верен себе: как он сам признался, фото на обложке было таким, каким нужно: мы изобразили «выражение замученное и печальное». Неслучайно Варлам Шаламов – человек, который отсидел в лагерях не 8, а 18 лет, причём в условиях несравнимо тяжелее солженицынских (читай «Колымские рассказы»), и в суровой порядочности которого нет оснований сомневаться, познакомившись с Соженицыным охарактеризовал его как дельца: «Деятельность Солженицына – это деятельность дельца, направленная на личный успех со всеми провокационными аксессуарами подобной деятельности». Показательно, что Шаламов категорически запретил Солженицыну пользоваться его, Шаламова, архивом, до которого тот так хотел добраться.

Солженицын стремился сделать карьеру большого советского писателя: передавал заискивающие приветы Н.С. Хрущёву («Из литераторов моего круга я не знаю никого, что бы так легко и беспардонно врал и льстил партийному руководителю» – это В. Войнович о Солженицыне); лебезил перед М.А. Шолоховым, А.Т. Твардовским, другими литначальниками; позже он выльет немало грязи и на Шолохова, и даже Твардовского, своего главного благодетеля, пнёт. Ну что же, как говорил Гамлет, неблагодарность есть свойство низких натур.

«Один день...» был выдвинут на соискание Ленинской премии – то был пик в карьере Солженицына как советского писателя. Получи он вожделенную премию, и, можно не сомневаться, КПСС обзавелась бы ещё одним «подручным партии», как называл совписов Хрущёв. Но – не сложилось. Премию получил О. Гончар. Солженицын страшно обиделся на советскую власть, однако ещё несколько лет он пытался делать карьеру советского писателя – ходил на приём к министру культуры П.Н. Демичеву, отрекался от каких-то своих старых произведений (например, от «Пира победителей»), от зарубежной публикации «Ракового корпуса», систематически не подписывал никаких обращений к власти в защиту подвергавшихся преследованиям инакомыслящих, будь то Ю. Синявский, А. Даниэль, И. Бродский, П. Григоренко или А. Марченко. «Они избрали свою судьбу сами», – так Солженицын мотивировал свой отказ. До поры он не желал превращаться в борца с властью, поскольку всё ещё рассчитывал на советскую карьеру. Однако, во-первых, шансов на неё становилось всё меньше; во-вторых, амбиции Солженицына стали расти непомерно его реальному статусу – хотелось быть не просто писателем, а учительным старцем, наставляющим общество и, самое главное, власть; в-третьих, будущий лауреат стал всё больше заглядываться в сторону Запада как альтернативного варианта карьеры, но уже не советского, а мирового масштаба. Был и четвёртый фактор, но о нём позже.

Постепенно Солженицын стал склоняться к тому, чтобы сделать ставку не на СССР, а на противостоящую ему систему. Какое-то время (февраль 1965 – февраль 1967 г.)

он работал в обоих направлениях одновременно, всё более, однако, склоняясь к «западному» и превращая советское в элементарную – до времени – мимикрию. Но для этого надо было привлечь внимание к себе Запада. А средство было одно – открыто вступить в конфликт с советской системой, советской властью. И Солженицын начал провоцировать власть. Тут к тому же – как по заказу: в октябре 1965 г. КГБ демонстративно изымает у него часть архива – и внимание было привлечено. В мае 1967 г. наступил «момент истины» (если слово «истина» хоть как-то может быть соотнесено с Солженицыным). Ещё в марте «мэтр» взялся сочинять обращение (по сути – политическое) к IV Всесоюзному съезду писателей СССР. За пять дней до открытия съезда он начал рассылать своё письмо, и 31 мая оно было опубликовано французской газетой «Le Monde», после чего его стали перепечатывать другие издания, в том числе эмигрантские.

Вот как сам Солженицын – внимание! – характеризует ситуацию: «...ведь Запад не с искажённого “Ивана Денисовича”, а только с этого шумного письма выделил меня и стал напряжённо следить». Иными словами, сигнал был подан и принят. На Западе поняли: появилось нечто, что можно использовать в качестве орудия в Холодной войне. Прав был В. Шаламов, написавший позднее Солженицыну: «...Пастернак был жертвой Холодной войны, Вы – её орудие».

Как заметил Г.А. Морев, в середине 1960-х Солженицын перестал быть литератором в традиционном смысле; все его произведения после этого срока – силовые акции, все тексты – удары по СССР. Именно с середины 1960-х и особенно на рубеже 1960–1970-х годов к Солженицыну в его новом качестве начинают присматриваться западные спецслужбы и – под определённым углом, сообразным новым задачам – КГБ. Вскоре рукописи Солженицына находят свой путь в парижское издательство YMCA press.

А. Флегон, автор книги «Вокруг Солженицына», писал, что именно американская разведка была действительным хозяином эмигрантских изданий, включая YMCA, которая финансировалась ЦРУ и русским отделом Госдепа. Выскажу предположение о том, что поворот Солженицына от литературы к рекламно-конфронтационной (по отношению к

СССР) политике был связан не только со стремлением сделать карьеру на Западе (в мировом масштабе), но, помимо прочего, со следующим. При всей эгомонии, при всём представлении о собственном величии подсознательно Солженицын скорее всего понимал, что ни новым Толстым, ни даже новым Шолоховым ему не стать – не допрыгнуть. Кстати, именно поэтому он так ненавидел Шолохова и клеветал на него – хотелось занять его место. Не будучи способным создать нечто даже близко подходящее к уровню не только «Тихого Дона», но также «Поднятой целины» и «Донских рассказов», он стремился отнять у Шолохова великий роман, отказывая в авторстве. Это похоже на логику подлеца Ромашкова («Ромашки») из каверинских «Двух капитанов»: не будучи способным на такую любовь, которую испытывал к Кате Татариновой Саня Григорьев, он – в подлости своей – мог только одно: постараться отнять у него Катю, в чём сам откровенно признался Григорьеву.

4

Но, может, Солженицын, по крайней мере, крепкий мастеровитый писатель, мастер пера? Нет, не тот случай. Начать с того, что есть существенная разница между теми работами Солженицына, которые редактировал сильный редактор (например, А. Берзер в «Новом мире»), и теми, которые будущий нобелевский лауреат редактировал сам. Если первые короче вторых (отредактированный Берзер, т.е. отжатый от «воды» – повторов, длиннот, стилистической разноголосицы с перебором псевдорусских выражений – «Один день...» уменьшился в три раза!), более цельны и осмысленны, то вторые – длинные, рыхлые, рассыпающиеся на куски тексты; достаточно взглянуть на графоманское «Красное колесо».

В серьёзном литературном таланте Солженицыну отказывали весьма разные, нередко принадлежащие к различным литературно-политическим лагерям писатели и критики: В. Войнович, В. Лакшин, Б. Сарнов, Ю. Поляков и ряд других. Думаю, все они подписались бы под вердиктом В. Шаламова: «Солженицын – писатель масштаба

Писаржевского». Отмечают исследователи и искусственный псевдорусский язык Солженицына – язык горожанина, старательно канающего под якобы простой исконно русский говор.

Из всего сказанного – простой вывод: Солженицын – тотально сфальсифицированный по политическим причинам литератор; посредственный писатель третьего (в лучшем случае) ряда.

5

Чтобы реально стать орудием Холодной войны, чтобы с полным основанием, подобно Плохищу, прокричать: «Радуйтесь!.. Это всё я, Плохищ, сделал [...] То-то сейчас грохнет», Солженицыну нужно было изготовить некий опус, причём не художественный, а политический, бьющий по Советскому Союзу и очерняющий его в глазах западной общественности. Таким «произведением» стал «Архипелаг ГУЛаг». А.В. Островский в фундаментальном исследовании «Солженицын. Крушение мифа» (2006 г.) со всей скрупулёзностью установил, что «Архипелаг...» был написан в четыре захода с февраля 1965 по апрель 1968 г.: 90 авторских листов (почти 2000 стр.) за 300 дней, т.е. чуть более 6 страниц плотного текста в день.

Солженицын писал «Архипелаг...», но не публиковал его, а прятал, как он утверждает, по знакомым, и так длилось как минимум пять лет – до 23 августа 1973 г. В тот день произошли два события: 1) Солженицын дал большое интервью иностранным корреспондентам; 2) КГБ изъял один из экземпляров «Архипелага...» у Е. Воронянской, которой Солженицын отдал его на хранение (очень похоже на согласованное обеими сторонами – КГБ и Солженицыным – активное мероприятие). После изъятия Воронянская повесилась, и 5 сентября Солженицын дал команду печатать «Архипелаг...» в эмигрантском издании YMCA-Press (Париж).

В тот же день, 5 сентября, советскому руководству было передано написанное в конце августа провокационное солженицынское «Письмо вождям Советского Союза».

В руководстве не было единой точки зрения, что делать со скандалистом. Одни (Брежнев, Косыгин) считали необходимым арест, другие (Андропов) – высылку. Уже тогда Андропов чётко зафиксировал, среди кого Солженицын и его писания найдут поддержку – среди десятков тысяч власовцев, оуновцев и других враждебных элементов. И действительно, в «Архипелаге...» Солженицын с симпатией пишет и о бандеровцах, и о власовцах, пытаясь их облагородить, а фактически – реабилитировать. «Литературный власовец» – эта характеристика приклеилась к Солженицыну и из-за содержания его деятельности в целом, и из-за того, что он выступал на стороне Запада в борьбе последнего против СССР (но, в отличие от А.А. Зиновьева, не раскаялся и не покаялся в этом), и из-за конкретной позиции по Власову. Своим «Архипелагом...» Солженицын по сути доказал, что он – власовец, причём не только литературный, но и политический.

Вернёмся, однако, к дебатам 1973 г. в советском руководстве – оно колебалось. Солженицын же тем временем повышал градус, накал противостояния. Он использовал неповоротливость зрелой брежневской системы, её мягкость (а, точнее, – дряблость), её оглядки на Запад. Разумеется, тогда не было крайних форм холуйства перед Западом, характерных для большей части постсоветских элит и их медиаобслуги, однако уже тогда была видна зависимость части советского руководства от мнения Запада, с которым хотели дружить («детант»). Вкупе с управленческой неповоротливостью власти всё это давало Солженицыну шанс.

«Советскую власть образца 70-х годов, – пишет В. Войнович в книге о Солженицыне «Портрет на фоне мифа», – Андрей Амальрик сравнивал со слоном, который хотя и силён, но неповоротлив. Ему можно воткнуть шило в зад, а пока он будет поворачиваться, чтобы ответить, забежать сзади и воткнуть ещё и ещё. Так примерно и поступал со слоном-властью Солженицын». Осенью и в декабре 1973 г. советское руководство так и не раскачалось что-либо решить по поводу Солженицына, и в начале 1974 г. он делает следующий ход.

11 февраля 1974 г. Солженицын запускает Манифест «Жить не по лжи» и добивается желаемого результата: его

арестовывают, обвиняют в измене Родине и лишают советского гражданства. На следующий день, выдав приличную одежду (включая пыжиковую шапку) и 500 западногерманских марок его сажают на самолёт и отправляют на Запад. Здесь в 1975 г. н получает Нобелевскую премию по литературе – за Архипелаг ГУЛаг». Впрочем, то, что здесь литературой и не пахнет, а речь идёт сугубо о политике – об антисоветской политике, о Холодной, информационно-психологической войне против СССР, писала даже западная пресса. Ограничусь только одним примером: влиятельная западногерманская Die Welt: Нобелевская премия Солженицына – политическая демонстрация. То есть, проще говоря, «нобелевка» как 30 серебряников.

Исходно немалую роль в шустрении по выдвиганию Солженицына на Нобелевскую премию сыграл НТС – Народно-Трудовой Союз, организация ярых антисоветчиков, ставившая задачу свержения советского строя (до середины 1950-х годов – исключительно насильственного). «Окормляли» НТС ЦРУ и БНД. Впрочем, как выясняется, не только ЦРУ и БНД, но и КГБ. А.В. Островский в своей работе о Солженицыне ссылается на бывшего работника 5-го Управления КГБ СССР подполковника А.Н. Кичихина. «Многие наши сотрудники в кулуарах управления, – подчёркивал подполковник, – говорили довольно откровенно: если бы КГБ не подкреплял НТС своей агентурой, Союз давно бы развалился [...] получалось, что мы подпитывали НТС и кадрами, и, так сказать, интеллектуально»³.

Признание А.Н. Кичихина – не хвастовство и не преувеличение. Эмигрантские организации с самого начала их возникновения были наспигованы советской агентурой. Что касается НТС, то В. Буковский вообще называл его «организацией-двойным агентом», искусственно поддерживаемым и ЦРУ и КГБ – так сказать, двойной проект, совместное предприятие (создаётся впечатление, что таким же «совместным предприятием» был с определённого момента и Солженицын, не говоря уже о диссидентском движении в СССР). Другие вопросы – какие функции выполняла эта

³ Островский А.В. Солженицын. Прощание с мифом. М.: Яуза. Пресском, 2004. С. 565.

агентура в эмигрантской среде и какую роль это сыграло в конечном счёте в разрушении СССР.

Особенно активизировался НТС на рубеже 1960–1970-х годов. Здесь и кампания за присуждение Солженицыну «нобелевки» (публикация в 1969 г. в сотрудничавшем с НТС журнале «Часовой»), и деятельность созданной НТС в начале 1970-х спецкомиссии по выработке новых форм в СССР. В опубликованной спецкомиссией брошюре говорилось о необходимости перестройки в СССР: «России нужна не только политическая, но и духовная перестройка». В направлении именно такой перестройки работали НТС и западные спецслужбы, используя Солженицына в качестве ударного инструмента, а его «Архипелаг...» – в качестве орудия психоударной акции.

На Западе Солженицын довольно быстро разочаровал и властную элиту, и эмиграцию. Последнюю он начал поучать, пытаясь стать её неформальным главой, и тут же нарвался на жёсткую отповедь Андрея Синявского. Что оказалось ещё хуже для Солженицына, он начал поучать западную, прежде всего американскую элиту, как ей вести себя по отношению к Советскому Союзу. Выступая 30 июня 1975 г. в отеле «Хилтон», Солженицын призвал президента США Дж. Форда как можно больше и активнее вмешиваться во внутренние дела СССР, усиливая давление на него, в том числе с помощью военных угроз. Американцы охарактеризовали выступление Солженицына как прогитлеровское и глупое, а его самого – как фанатика, который стремится прекратить процесс детанта, разрядки международной напряжённости и вернуть мир в состояние Холодной войны; сотрудники аппарата Форда не рекомендовали ему назначать аудиенцию писателю ввиду «умственной нестабильности» последнего.

Неудивительно, что интерес к Солженицыну и его «Архипелагу...» начал быстро падать: первый том вышел тремя изданиями – 60 тыс. экз., которые разошлись; второго тома разошлось только 4 тыс., а третьего – 2 тыс. «остатки» так и были погребены на складах.

Если политический истеблишмент США быстро потерял интерес к Солженицыну, то спецслужбы этот интерес

ещё какое-то время сохраняли. ЦРУ весьма интересовалось лауреатом, как и те круги в США, которые работали на свёртывание разрядки и обострение американско-советских отношений. (Аналогичный интерес был и у части советского руководства – и у тех, кто считал необходимым поддержание определённого уровня конфронтации с Западом вообще и США в частности, и у тех, кто выбрал в качестве главного западного партнёра не США, а воссоздающуюся невидимую Британскую империю.) Во всём, что делал и писал Солженицын работало на Западе, он со всей очевидностью выступал как враг СССР, т.е. исторической России, как бы она ни называлась, т.е. как враг русского народа. Впрочем, что же удивляться. Ещё в 1950 г. он хотел, чтобы Трумэн сбросил атомную бомбу на СССР, но Трумэн уже не мог этого сделать – у СССР появилась своя атомная бомба, что избавило СССР от ядерного удара, а мир – от новой мировой войны.

Неудивительно, что главный герой романа «В круге первом» И. Володин, alter ego автора, спешит сообщить американцам, что СССР вот-вот нарушит их атомную монополию. Для чего сообщить? Чтобы американцы упредили. Упредили как? Атомной бомбардировкой. И мы знаем о немалом числе планов США конца 1940-х годов уничтожения атомным ударом сотни крупнейших городов СССР в духе того, что они сотворили с Хиросимой и Нагасаки, только теперь в масштабе целой страны под названием Советский Союз. Только обретение СССР в 1949 г. своей атомной бомбы, в чём стремился помешать нам alter ego Солженицына из его романа, спасло нашу страну и мир. Остаётся удивляться, что в романе Володина отправляют в лагерь, а не расстреливают, как это должно делать с изменниками Родины и врагами собственного народа. «Архипелаг ГУЛАг» – это тоже измена Родине, и поскольку именно за этот опус Солженицын получил Нобелевскую премию, на вопросе об этой книге, её качестве, о том, как она создавалась, имеет смысл остановиться подробнее. И ещё одно. Как это ни парадоксально, но именно «Архипелаг...», благодаря которому Солженицын приобрёл мировую известность, напрочь ломает его писательскую и гражданскую репутацию и прямо указывает на те секреты его литературно-политической, а точнее подрывной

деятельности, которые Солженицын хотел бы скрыть. В этом плане по поводу фальшивки под названием «Архипелаг ГУЛаг» значение имеет всё: и лживое содержание, и структура текста, и стиль, и время появления.

6

Правы те, кто считает, что «Архипелаг...» – это полный набор мифов, использовавшихся в информационно-психологической войне против СССР геббельсовской пропагандой, а после войны – пропагандой Запада.

Главной задачей «Архипелага...» было представить СССР исчадием тоталитарного ада, которое до сих пор сохраняет сталинские черты, при этом одно из доказательств – оно и в 1970-е преследует таких людей как Солженицын. (Парадокс: даже антисоветчик и русофоб Зб. Бжезинский ещё в 1960 г. отказался от трактовки СССР как тоталитарного общества!) Главное доказательство «адскости» – цифры жертв так называемых большевистских (главным образом сталинских) репрессий. Здесь Солженицын далеко переплюнул лживую книгу Р. Конквеста «Большой террор». На круг у Солженицына выходит 110 млн убитых и замученных с 1917 по 1959 г. Абсурдность этой цифры ясна и без документов: если бы за 42 года было изъято из оборота 110 млн человек, то невозможно было бы ни страну отстроить в 1930-е, ни в войне победить, ни экономику восстановить после войны.

На беду Солженицына в 1990-е были открыты архивы. Совместные российско-американские исследования показали: с 1921 по 1954 г. за контрреволюционные преступления было осуждено не 110 млн, не 50 млн и даже не 10 млн, а 3 777 380 человек; из них к высшей мере наказания было приговорено около 770 тыс. человек. Впрочем, Солженицын «подстраховался» и «соломку» заранее подстелил: он сходу предупреждает, что его «Архипелаг...» – не точное историческое исследование, а «опыт, импрессионистский взгляд». В его основе – рассказы ээков, «опыт художественного (выделено мной. – А.Ф.) исследования» (в смысле: если что, не обессудьте, не учёный я, писатель, так сказать, импрессионист). А поскольку «исследование» художественное, то ни ссылок,

ни имён, ни источников информации. Вместо этого: «один зэка говорил», «мы верим», «один врач сказал», «мы не ручаемся за цифры, но других нет». Последнее – «других нет» – прямая ложь, они есть, и фальшивка о десятках миллионов «от коммунизма умученных» давно разоблачена. При такой «художественно-свидетельской базе» можно писать всё что угодно: и то, что за невыполнение плана зэков уничтожали ротами, и то, что трупы скармливали собакам, и то, что людей жгли и многое другое. На данный момент все эти солженицынские фальшивки, как и его «игра в цифирь» разоблачены отечественными и зарубежными историками.

Следует отметить потуги автора «Архипелага...» на философские размышления. Рассуждая о вопросе побед и поражений на примере Великой Отечественной, он пишет: «...благословенны не победы в войнах, а поражения. Победы нужны правительствам, поражения нужны – народу», поскольку, почему-то считает Солженицын, поражения приводят к освобождению народа, к свободе. Получается, что если бы СССР потерпел поражение, то советский народ обрёл бы свободу? Едва ли Солженицын не понимал, что это была бы «свобода» в немецких концлагерях с уничтожением 30 млн наиболее активных русских по плану «Ост» и низведением до скотоподобного состояния вне культуры и истории всех остальных. Вот такое благословенное поражение придумал для русских Солженицын. Что тут скажешь? Литературно-политический власовец. И – подумать только! – опус этого персонажа – «Архипелаг ГУЛАГ» – включён в РФ в школьные программы приказом министра образования и науки А. Фурсенко от 9.09.2009 г. Теперь российские школьники будут изучать историю своей страны по лживой и ненавистнической книге. А мы возмущаемся украинскими властями за их подход к Бандере и Шухевичу, негодуем по поводу сноса памятников советским воинам и военачальникам в странах Восточной Европы: неча на зеркало пенять, коли рожа крива, сами хороши: история Солженицына в РФ красноречиво об этом свидетельствует. Чем отличается подход Солженицына к бандеровцам, зафиксированный в книге, которую стараниями Фурсенко и ему подобных обязаны теперь читать наши дети, от того, что торжествует сейчас на Украине?

Те, кто всерьёз анализировал текст «Архипелага...», отметили бросающийся в глаза факт: повторы, дублирование составляют 40% текста. В разных главах высказываются взаимоисключающие точки зрения по одним и тем же вопросам (когнитивный диссонанс?), а сам текст стилистически дискретен, т.е. написан не одним человеком. Правда, Солженицын говорил о том, что у него было много – аж 227 – помощников, которые собирали материал. Но собирать материал и писать на его основе текст – разные вещи. И фамилия автора на книге – одна, и «нобелевку» получал один человек. Повторы, противоречия и стилистическая дискретность свидетельствуют не только о том, что текст писал не один человек, но и о том, что его варганили, склеивали в скоростном режиме, не проверяя стыковки и не сводя к стилистическому однообразию. «Отсюда очевидно, – пишут А. Беляков и О. Матвейчев, – что данная эпопея плод сотрудничества целого коллектива литературных работников. То есть отдельные части книги писались отдельными людьми, а Солженицын осуществлял механическую сводку этого материала, не сумев или не пожелав его вычитать и устранить бьющие в глаза противоречия и нестыковки».

Не успел и/или не пожелал? Чего ждал? Или чего ждали те, кто помогал? А выстрелил «Архипелагом...» срочно, потому что торопился. И/или торопили? Кто?

7

Одним из первых, если не самым первым внимание на указанные странности обратил и даже объяснил их эмигрант Николай Успенский, профессор-филолог. В 1971 г. в статье «Загадка Солженицына», опубликованной в Нью-Йорке в газете «Новое русское слово», он писал (прежде всего об «Архипелаге...»): «Произведения Солженицына не написаны одной рукой (подч. мной. – А.Ф.). Они носят на себе следы многих лиц разного писательского склада, разных интеллектуальных уровней и разных специальностей». И вывод: «Архипелаг...» сфабрикован в «литературной мастерской» КГБ.

На первый взгляд такой вывод кажется странным: ведь именно КГБ преследовал, прессовал Солженицына, боролся с ним. Но, как заметил А.В. Островский, как-то очень странно боролся: либо всё время бездарно, либо имитируя борьбу. О том, как КГБ мог действовать против тех, кого начальство считало врагами режима, свидетельствуют гэбэшные акции против так называемых «русских националистов». Тут было всё чётко, без намёка на имитацию. Скрупулёзно проанализировав факты, Островский пришёл к выводу, что уже в 1972 г. «Архипелаг...» был у КГБ, и вся история с Воронянской – это инсценировка; КГБ, как пишет историк, «валял Ваньку» и организовывал, добавлю я, акцию прикрытия базовой операции, а Воронянская в этой акции, как это ни цинично прозвучит (мир спецслужб циничен по определению), была расходным материалом, «пешкой», которой «ферзь» и тяжёлые фигуры готовы были пожертвовать.

Сам Солженицын признаёт, что систематически пользовался закрытыми материалами из спецхрана Ленинской библиотеки. Их якобы обеспечивали ему его поклонники из числа сотрудников библиотеки, причём продолжали это делать даже во второй половине 1960-х годов, когда он оказался «под колпаком». Я активно работал в спецхране во второй половине 1970-х – первой половине 1980-х годов, свидетельствую: раза два сотрудники, конечно же, могли вынести для кого-то спецхрановские материалы. Однако делать это систематически, тем более для человека, находящегося «под колпаком» КГБ, было невозможно. А значит, всё это не могло делаться без ведома КГБ. И вот уж совсем странный факт: 3 июня 1990 г., когда Солженицыну ещё даже не вернули гражданство, КГБ «путём сожжения» уничтожил все 105 дел оперативной подборки на него⁴. Подчищали оперативные «хвосты»? И отсюда вывод Островского: давление на Солженицына со стороны КГБ, включая арест, – это форма прикрытия «какой-то многообещающей деятельности», многоходовой операции.

Подобного рода гэбэшная игра не ограничивалась только Солженицыным (так «играли», например, с Р. Медведевым,

4 Островский А.В. Солженицын, КГБ, крушение СССР // De Secreto / О секрете. М.: Товарищество научных изданий КМК, 2016. С. 485.

который тоже получал от Конторы некие закрытые материалы для работы) и вообще не ограничивались индивидами – по сути почти всё диссидентское движение было в большой степени спецслужбистской игрой. Это русских патриотов, или, как называл их ненавидевший их Андропов, «русистов», КГБ давил беспощадно; с либерально-прозападными диссидентами разговор был другой. Помощник Горбачёва А.С. Черняев, опубликовавший поразительные по откровенности и цинизму воспоминания, откровенно пишет: «Андропов не только придумал диссидентское движение и “раскрутил” его, но и дирижировал им». На пару с западными спецслужбами, добавлю я, и неизвестно, кто и кем продирижировал в конечном счёте.

Я ни в коем случае не считаю Андропова «засланным казачком», сознательно ослаблявшим СССР, как это полагают некоторые неистовые «ультрапатриоты». Андропов, действительно нанёс большой вред и СССР, и КГБ, однако все его действия обусловлены тем, как он понимал, во-первых, свои собственные карьерные интересы; во-вторых, интересы своего ведомства; в-третьих, интересы СССР, природу последнего и перспективы социализма. А понимание это было, увы, не вполне адекватным – мягко говоря. Да и команда советников, подобранная Андроповым и унаследованная Горбачёвым, не была ни шибко интеллектуальной, ни по-настоящему патриотичной – циничные фигокарманники. Что бы ни писали об образованности, начитанности, уме и т.п. Андропова его клеветы, все эти арбатово-бовино-бурлацкие, четвёртый генсек был достаточно ограниченным, не очень образованным, а самое главное – избыточно осторожным человеком. Отсюда – результаты правления, которые, не исключено, могли быть хуже, проживи он подольше. Впрочем, куда уж хуже, ведь сказал же в конце перестройки его (да и Сулова тоже) выдвигенец Горбачёв: «Внуков жалко».

8

Отдельный, очень важный и проясняющий многое как в солженицынской затее, с одной стороны, так и в советской и мировой политике того времени – с другой, вопрос - время

публикации «Архипелага...», выбранный для этого момент. Сам Солженицын так писал о своих планах по поводу «Архипелага...»: «...дам одновременный и страшный залп» между 1972 и 1975 г. Сместилось к первой цифре – к самому началу 1970-х. «“Архипелаг ГУЛАГ” – книга страстная, – написал В. Войнович, – появилась в такой момент и в таких обстоятельствах, когда миллионы людей оказались готовы её прочесть, принять и поверить в то, что в ней говорилось»⁵. Насчёт миллионов Войнович, пожалуй, переборщил, несколько сотен тысяч – да, но и это немало. А вот в чём он прав, так это в том, что момент публикации книги был выбран очень точно. Забегая вперёд, отмечу: его, по-видимому, определили «плаще-кинжальные коллеги-контрагенты» по обе стороны «железного занавеса», который железным – ещё один антисоветский миф, конечно же, никогда не был. Каждая из сторон решала свои задачи, но результирующая парадоксальным образом совпала.

Рубеж 1960–1970-х годов – что это было за время в СССР и в мире?

В мире и в СССР развивались в этот период противоречивые тенденции, которые, переплетаясь, создавали гремучую смесь. В СССР определённая часть номенклатуры – брежневская команда – считала, что на XX съезде Хрущёв перегнул палку по отношению к Сталину и необходима определённая реабилитация последнего. В то же время и в номенклатуре, и в КГБ были силы, которые полагали необходимым продолжать курс десталинизации и не допустить хотя бы даже частичной реабилитации Сталина. В основном то были «птенцы гнезда» О. Куусинена, из которого, помимо прочих, вылетел, а точнее, был вброшен в Большую Власть и Ю.В. Андропов.

В мире, с одной стороны, ввиду ослабления США, наметилась готовность определённых кругов Запада к диалогу с СССР, к политике разрядки международной напряжённости («детанта»), улучшения американско-советских отношений, по крайней мере на время – в кратко- и среднесрочной перспективе, пока США не встанут на ноги. С другой

⁵ Войнович В. Портрет на фоне мифа. М.: Эксмо-пресс, 2002. С. 49.

стороны, далеко не все на Западе были рады детанту. К тому же именно на рубеже 1960–1970-х годов правящие круги Запада, его закрытые наднациональные структуры мирового согласования и управления начали готовиться к перехвату исторической инициативы у Советского Союза, что и произошло в середине 1970-х годов.

Таким образом, если брать международный уровень, то «Архипелаг...» появился в момент улучшения отношений (детанта) между СССР и США, чему в немалой степени сопротивлялись определённые круги по обе стороны мировых «баррикад». Что касается советской «сцены», то здесь одной из линий противостояния была так называемая «десталинизация», но это – фасад; в реальности речь шла о векторе дальнейшего развития СССР и мировой соцсистемы – либо по пути совершенствования государственного планирования, реального (а не на словах из речей генсека и его идеологической obsługi) развития социализма, либо его «модификации» на основе рыночных реформ.

В канун XXIII съезда противникам десталинизации удалось сорвать предполагавшуюся на съезде частичную реабилитацию Сталина. Силами КГБ было организовано письмо деятелей науки и культуры против подобной реабилитации (подписи собирал Эрнст Генри), и трусоватая брежневская команда отступила – но только отступила, причём было неясно – временно или окончательно. Чтобы отступление стало окончательным «либералы» в ЦК КПСС и КГБ решили использовать Запад и разрядку в своих интересах. Публикация «Архипелага...» и вызванная ею волна возмущения на Западе «сталинским террором и ГУЛагом» должна была стать серьёзным фактором давления на брежневское руководство извне в его внутренней политике. Уверен: в этом – главная причина игр КГБ с Солженицыным и «Архипелагом...», заинтересованность в публикации этой фальшивки, переброске её на Запад и обеспечения её автора «нобелевки» (впрочем, возможно и «второе дно»).

Здесь мы подходим к весьма вероятному четвёртому фактору поворота карьеры Солженицына с Востока на Запад. Нужен был фактор воздействия в определённых интересах, в определённой ситуации, на определённые круги

Запада и СССР путём влияния на общественное мнение. Этим фактором стал «Архипелаг...» как составная часть возможного проекта «Солженицын». Причём в таком проекте совпадали тактические интересы части советской верхушки и стратегические интересы части западных верхушек. Что касается советской стороны, то здесь на короткий отрезок времени парадоксальным образом совпали интересы консерваторов-ястребов («долой разрядку!») и либералов-глобалистов, готовивших систему к перестройке. И сошлись эти линии совпадения на одной персоне.

На Западе же публикация «Архипелага...» рассматривалась как мощный залп начинающейся информационно-психологической подготовки к контрнаступлению на СССР, к перехвату исторической инициативы. Квазирыночные реформы в СССР, в реальности ослаблявшие экономику страны; работавшая в этом же направлении либерализация режима, включая функционирование либерально-прозападной диссиды, – всё это тоже было в интересах определённых кругов Запада, поскольку ослабляло СССР.

На публикации «Архипелага...» и раздувании фигуры его автора пересеклись интересы определённых кругов западной и советской верхушек: первая использовала вторую – и наоборот, вместе они использовали Солженицына, а он – в меру сил и возможностей – их. Вот такое *ménage à trois*.

Курс либерально-рыночников («глобалистов») в советской верхушке объективно в перспективе вёл к перестройке именно в том виде, в каком она совершилась, и к реставрации пусть криминально-кланово-коррупционного, уродливого, но капитализма. Впрочем, Западу иной капитализм в России не нужен, да и в самой России иным капитализм быть не может. Принципиальную возможность капиталистической реставрации в СССР на основе перерождения партийно-советского аппарата предсказывал ещё Троцкий; эту опасность чётко понимал и Сталин, зафиксировав её в тезисе об обострении классово-борьбы по мере построения социализма.

Отказ во второй половине 1960-х годов брежневского руководства от рывка в посткапитализм (коммунизм официальной советской идеологии, «Мир Полдня» советской фантастики в лице братьев Стругацких) совпал с дальнейшей интеграцией СССР в мировой рынок, т.е. в мировую капиталистическую систему, с рыночными реформами и с либерализацией режима: по сути это были разные стороны одной медали. Всё вместе это работало на превращение определённых сегментов номенклатуры в класс, причём не «в себе», а «для себя». Но чтобы превращение состоялось, чтобы – *mutabor!*, нужно было превратиться в собственников путём кражи у народа социалистической собственности. Для этого нужно было дискредитировать социализм (хаотическими «реформами»), делегитимизировать власть КПСС и интегрироваться в капиталистическую систему, т.е. перестроиться. Иностраный капитал стал и средством, и союзником (подельником) в этом процессе. А установление союзничества шло по линии контактов определённых сегментов спецслужб, ведь наиболее уязвимый элемент системы – подсистема, обеспечивающая безопасность системы. Так совноменклатура постепенно превращалась де-факто в передаточный механизм эксплуатации населения мировым капиталом. Ельцинщина превратила «де-факто» в «де-юре», но именно горбачёвщина создала для этого необходимые условия. В результате в кануны столетия русских революций 1905 и 1917 гг. РФ превратилась в реинкарнацию того, чьим отрицанием был СССР, – зависимой от иностранного капитала квазикапиталистической дрябло-самодержавной России.

9

...В 1993 г. Солженицын вернулся в Россию, проехав её с востока на запад. Триумфального шествия не получилось. Как не получилось и стать духовным лидером нации. Передача на ТВ не пошла, и её довольно быстро закрыли. Вместо учительного старца вышел занудно-поучающий дед. Правда, «старца» посещали главы государства, по-видимому, полагая, что приобщаются к культуре. Или к тому, что им представляется культурой. И, конечно, на фоне грустного, если не сказать гнусного, басковых и киркоровых, шнуровых

и Comedy Club, собчак и бузовых Солженицын – без всякой иронии – культура.

Смерть Солженицына прошла не то что незамеченной, но, как сказали бы французы, «sans beaucoup d'affichage» (смысл: не стала большим представлением). Это было вынуждено признать даже антисоветское «Эхо Москвы»: А. Голубев отметил, что «народу в Академии наук (там был выставлен гроб с телом покойного. – А.Ф.) было совсем немного, жиденькая очередь да репортёры». И хотя Кремль, как и Белый дом, выразил слова скорби и соболезнования, если брать не только власть, но и, так сказать, «широкую общественность», то Запад откликнулся на почти забытого там Солженицына, пожалуй, активнее, чем РФ. Так и должно быть: для них он не литературный власовец, а ветеран Холодной войны, сражавшийся на их стороне, за что и получил – в разной форме – «корзины печенья да банки варенья».

10

Остаётся ещё один вопрос: почему существующий в РФ режим (в политологическом смысле этого слова), определённая часть правящего слоя, т.е. власти настолько празднует Солженицына, что аж на памятник сподвинулась ему тогда, когда многим действительно великим русским людям мирового масштаба, например, композитору Георгию Васильевичу Свиридову, не только памятника в Москве не поставили, но памятную доску с грехом пополам после многих мытарств открыли.

Почему различные сегменты режима прощают Солженицыну покушение на их «священных коров», делают вид, что не заметили его инвективы? Так, непосредственно властный сегмент «не заметил» назойливого (для него) повторения Солженицыным тезиса о необходимости сбережения народа – ведь в реальности происходит нечто иное как в материально-физическом, так и в духовном, метафизическом плане. Либерально-еврейский привластный сегмент словно забыл то, что Солженицын написал о евреях в раскритикованной в своё время представителями этого сегмента книги «200 лет вместе». Официальная

(«никонианская») православная церковь вряд ли довольна тем, что Солженицын писал о староверах. Однако в своём праздновании Солженицына «трёхглавая» власть словно не замечает указанных его позиций. Почему? Что перевешивает их в её глазах?

Самый простой, лежащий на поверхности, ответ таков: бедной в культурном отношении РФ нужна своя классика, и неважно, что практически всё написанное Солженицыным написано до возникновения РФ. Типа того: в Российской империи были многотомные Толстой и Достоевский, а в РФ – многотомный Солженицын. Попытка понятная, но с негодными средствами. И дело не в том, что Толстой и Достоевский не были графоманами, не в недостатке таланта несостоявшегося по глупости властей советского писателя-соцреалиста с мертвенно тяжёлым искусственным языком, автора производственных романов и повестей вроде «Одного дня...». Главное в другом: предатели не выходят в Толстые и Достоевские. Толстой и Достоевский, при всей тяжести и сложности их характеров и судеб, не работали против своей страны, против Родины.

В отличие от россыпи литературных талантов, порождённых советским строем и творивших в советскую эпоху, РФ за 27 лет своего существования не вырастила ни одного крупного, масштабного писателя. Её литературное лицо – это бездарные ПИПы («персональные издательские проекты», как назвал их Ю. Поляков, но никак не писатели), бенефициары «букеров» (М. Розанова назвала их «заебукерами»). На таком безрыбье требуется более или менее крупный «рак», которым можно заткнуть дыру, представив в виде «рыбы»; требуется более или менее крупный карлик-лилипут, которого, поставив на котурны, можно предъявить в качестве пусть малюсенького, но гиганта-гулливера, «Куинбуса Флестрина» (по-лилипутски – «Человека-Горы»), понимаешь. Псевдоклассик Солженицын с его многотомной графоманией – единственный (для данной власти) кандидат на эту роль. И в этом плане – это литературный приговор постсоветской эпохе.

Во-вторых, Солженицын – ярый антисоветчик. Его антисоветизм в значительной степени носит личный

характер, а потому особенно яростен. Оголтелый, чернушный антисоветизм был по сути официальной «идеологией» ельцинского режима; в смягчённом, смикшированном, «долевом» – light – виде он сохраняется и сейчас, проявляясь в фильмах, книгах, высказываниях тех или иных деятелей, короче говоря, являясь элементом идентичности значительной части постсоветских господствующих групп: Солженицын в этом плане – более, чем ко двору. Два десятка лет назад кто-то метко заметил: часть постсоветской верхушки полагает, что она вместе с Западом победила Советский Союз, советский народ в Холодной войне. Солженицын, безусловно, унтер-офицер этой войны со стороны Запада. Выходит, собрат по оружию? И если сегодня ставят памятники литературному власовцу, то завтра могут поставить памятник Власову – ведь попытались повесить памятную доску союзнику Гитлера Маннергейму в Питере. Призывы к реабилитации Власова (Александров, Быков, другие «спящие») раздаются постоянно. Да, пока это делают отморозенные либерасты, но мы помним, с чего начиналась перестройка и знаем, что такое «окна Овертона». Правы те, кто подчёркивает тот факт, что Солженицын внёс большой вклад в воспитание «пятой колонны» - она особенно чтит «воспитателя».

Наконец, в-третьих, и в-последних по счёту, но не по значению. Идеал Солженицына – дореволюционная, позднесамодеятельная Россия, т.е. если называть вещи своими именами, эксплуататорская, с бьющим в глаза социальным неравенством, полукапиталистическая-полупомещичья страна с засильем иностранного капитала, который эта страна в значительной степени обслуживает и в союзе с которым местные господа обирали свой народ. Идеал Солженицына коррелирует с теми представлениями о дореволюционной России как о социальном идеале, которые характерны для определённой части правящего слоя РФ; далеко не последние представители этого слоя говорят и об этом, и о «новом дворянстве». Ещё шаг, и заговорят о «новых крепостных»? И тогда уже никто не посмеет спросить, например, часики – почём? И откуда, болезный, взялись «пенёны» на такие «котлы»?

В идейно-политическом плане Солженицын был сторонником православно-монархической модели. Здесь он тоже близок какой-то части правящего слоя, пытающейся разыграть эту карту, – и понятно, почему пытающейся: кому-то реставрация монархии кажется наилучшим способом сохранить «нажитое непосильным трудом» в условиях очевидно надвигающегося двойного кризиса – в стране и в мире. Однако даже то, что Солженицын обрисовал в «Красном колесе», подсказывает: эта схема не сработает, поскольку в русской истории монархия и церковь скомпрометировали себя в феврале – марте 1917 г. Всё, что позже, это – нарисованное на холсте или, если угодно, «это, рыжий, всё на публику». Пришествие клонов. Проблема, однако, в том, что клоны долго не живут. Клоны паразитарны по своей природе, и как только они высосут «базу», умрут вместе с ней. К тем, кто хочет, чтобы было как до 1917 г., обязательно придёт 1917-й, причём не обязательно в том виде, в одеждах того цвета и под теми знамёнами, что сотню лет назад: История – дама коварная и не прочь поучить нерадивых учеников. Законы истории неумолимы. непонимание этого – ещё одна черта, которая роднит Солженицына со значительной частью постсоветских верхов. В этом (но только в этом) плане памятник этому ветерану Холодной войны в центре Москвы, действовавшему на стороне Запада, – такая ли уж случайность? А как же Бессмертный полк? Ведь власовщина (в любой форме) и Бессмертный полк несовместимы.

Post Scriptum

В первых строках своей книги А.В. Островский приводит историю о том, как в 1936 г. 18-летний Солженицын пришёл в учебную студию Юрия Завадского в Ростовском драматическом театре – он хотел стать актёром. По причине слабого голоса не взяли. Однако «по жизни» Солженицын стал-таки актёром – и ещё каким. Он играл всю жизнь – с властями, с обществом, с близкими. Пытался сыграть роль большого русского писателя, властителя дум, Учителя. Но – по делам их узнаете их – именно своими делами Солженицын отвергал и опровергал большое русское писательство как явление; в его делах было намного больше «казаться», чем

«быть», намного больше «жизни мышьей беготни», суеты по поводу я-карьеры, я-образа, а искусство не терпит суеты. И чем больше пытался Солженицын косить под большого русского писателя, суетясь с саморекламой, тем яснее становилась суть, тем яснее становилась тщета попыток: «маленький бес под кобылу подлез». Груз великой русской литературы оказался не по силам тому, кого В. Шаламов назвал дельцом и орудием Холодной войны. Большие писатели не бывают ни дельцами, ни орудиями, ни объектами. Они – творцы и субъекты.

Играя, Солженицын жил в прямую противоположность тому, к чему призывал. А призывал он жить не по лжи. И всю жизнь лгал, создавая один миф за другим – о России, об СССР и, конечно, о себе любимом. Эти мифы и развенчивает книга А.В. Островского. Так История расставляет всё и всех по своим местам.

Guskova J.J.

O SRBIMA NA BALKANU – NJIHOVA ULOGA I SAMOSVIJEST

Sve češći u posljednje vrijeme pokušaji dokazivanja antiistorijske, a ponekad i regresivne uloge Srbije u istoriji balkanskih naroda su politički motivisani, pa su, sa naučne tačke gledišta, osuđeni na neuspjeh. Srbija je bila optužena za hegemonizam, velikosrpske ambicije i težnju da stvori Veliku Srbiju na račun drugih naroda. Novinari su širili ove klišee, koji postaju kalup za svaku novu publikaciju o krizi na teritoriji bivše Jugoslavije. Možda je najneugodnije što se naučnici takođe nisu klonili ovog procesa.

Početakom 19. vijeka Srbi su se prvi digli protiv osmanskog jarma (1804. godine) i ... pobijedili. Prvo su dobili autonomiju uz podršku Rusije, a zatim i nezavisnost. Srbija je postala simbol nezavisnosti za druge narode. Kada se nakon Prvog svjetskog rata raspala Austrougarska, slovenski narodi ovog carstva – Slovenci, Hrvati, Srbi – težili su Srbiji. Početkom 20. vijeka na prostoru Balkana počela je da prevladava ideja slovenskog jedinstva. Ostali slovenski narodi Balkana traže da se pridruže Srbiji 1918. godine. Iznenadjujuće, zarad ove ujedinjujuće ideje

Početakom 19. vijeka Srbi su se prvi digli protiv osmanskog jarma (1804. godine) i ... pobijedili.

Srbija je bila spremna da žrtvuje naziv svoje države. Nema Srbije kao takve nakon 1918. godine. Nastala je Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca (Kraljevina SHS), kasnije preimenovana u Jugoslaviju.

Politička transformacija u srpskom društvu bila je podređena postizanju društvene harmonije i sprovođenju nacionalne ideje.

Podsjetimo se tri komponente u ideologiji jedne od istaknutih političkih ličnosti Srbije sa kraja 19. i početka 20. vijeka, Nikole Pašića, njegove nacionalne ideje – „postići ... nacionalno oslobođenje i ujedinjenje svih Srba“. Politička transformacija u srpskom društvu bila je podređena postizanju društvene harmonije i sprovođenju nacionalne ideje. Da, zaista, oslobođenje i ujedinjenje ostalih dijelova srpskog naroda bio je cilj državne strukture nove političke stranke radikala. Ali metode ujedinjenja nisu bile ekspanzivne. I ono što je važno – zadatak je bio da Srbiju učini „privlačnom“ za „još neoslobođenu braću, kao i za druge narode na Balkanskom poluostrvu“. Ova formula pretpostavljala je dobrovoljno nastojanje Srba i drugih jugoslovenskih naroda da se ujedine sa Srbijom, koja bi u svojoj unutrašnjoj strukturi trebalo da postane ideal za njih. Ovo ruši tezu, popularnu na Zapadu, o trajnoj ekspanzionističkoj srpskoj ideji, o želji da se stvori Velika Srbija na štetu (potčinjavanjem) drugih jugoslovenskih naroda.

N. Pašić je bio pristalica istočne, slovenske, pravoslavne civilizacije, koja bi trebalo da se odupre ofanzivi „germanizma“ na Balkanu, koja se naglo pojačala poslije Berlinskog kongresa. Zapadna zaraza je opasna, pisao je N. Pašić, „jer u snazi ona vidi istinu, u lažima – politiku, u licemerju – pobožnost“. Inače, upravo su snaga, licemerje i laži bili odlika zapadne politike u savremenoj krizi na Balkanu. I bilo je prirodno da je N. Pašić upravo u Rusiji video uporište slovenske pravoslavne civilizacije i s tim povezivao sudbinu svog naroda. Treba spomenuti jednu osobinu. Snažna proruska orijentacija i privrženost srpskim običajima i „srpstvu“ tako uticajne političke ličnosti, brilijantnog

N. Pašić je bio pristalica istočne, slovenske, pravoslavne civilizacije, koja bi trebalo da se odupre ofanzivi „germanizma“ na Balkanu.

lidera stranke poput N. Pašića, ne samo da se poklopilo sa raspoloženjem društva krajem 19. vijeka, već i ostavilo dug i dubok trag u svijesti naroda. Upravo taj istorizam svijesti koji se manifestovao u teškim godinama savremene

krize nije bio razumljiv onim zapadnim, pa čak i ruskim, racionalnim političarima koji su pokušali da učestvuju u njegovom

rešavanju 90-ih godina 20. vijeka. Uznemiravao ih je i nervirao. Međutim, u srpskoj svijesti postoje osobine koje su podnijejele test vremena. Među njima je nada u Rusiju. Pored toga, vjera u vladarsku mudrost, sposobnost da svoju volju podredi njegovoj volji često se ispoljavala u istoriji, bila je potvrđena, a možda i pojačana za vrijeme N. Pašića, kada je vođa uspio da postigne „karizmatični“ stepen povjerenja srpskog naroda. U 19. vijeku seljaci su govorili:

U 19. vijeku seljaci su govorili: „Baja zna šta radi“.

„Baja zna šta radi“. Iste te riječi čuli smo 1994. godine, kada niko nije objašnjavao postupke predsjednika Srbije S. Miloševića, već su mu svi bespogovorno vjerovali, pretpostavljajući određenu univerzalnu mudrost vladara. U drugoj polovini 19. vijeka ideje jugoslovenstva bile su utkane u planove nacionalnog oslobođenja svih jugoslovenskih naroda, jednih iz jarma Turske, a drugih – Austrije. Teorija jugoslovenstva odgovarala je Slovencima, jer pružila im je podršku u borbi protiv germanizacije i planova za uključivanje slovenačkih zemalja u „Veliku Njemačku“ ili Italiju. U Hrvatskoj su narodnjaci osiguravanje nacionalnih interesa Hrvata povezivali sa ujedinjenjem Južnih Slovena.

Srpska kneževina postaje središte antiosmanskog pokreta na Balkanu. N. Pašić se obraća ideji konfederacije jugoslovenskih naroda, razmišlja o ujedinjenju Srba i Hrvata. Među srpskom inteligencijom 90-ih godina raširile su se ideje o jedinstvu Srba, Hrvata i Slovenaca, o ujedinjenju „oko demokratske Srbije“, jer je „srpski narod bolje sačuvao svoje slovenske karakteristike“. Pojavile su se i ideje o ujedinjenju Srbije sa Bosnom i Hercegovinom, Grčkom, Rumunijom i dijelom Makedonije.

Iako je početkom 20. vijeka bilo je raznih projekata (država na bazi federacije, hrvatsko-srpska personalna unija, jedinstvena i unitarna država sa regionalnom samoupravom), ideja o ujedinjenju svih naroda i svih jugoslovenskih teritorija u jedinstvenu i nezavisnu državu postaje politički zahtjev.

Ideja žrtvovanja u ime jugoslovenstva, osjećaj odgovornosti za sudbinu drugih naroda višenacionalne države važne su karakteristike svijesti Srba tokom gotovo čitavog 20. vijeka. Srbi su početkom 20. vijeka doživjeli ideju jugoslovenstva kao svoju istorijsku svrhu. Srbiju je obuzela ideja da oslobodi ne samo Srbe, već i sve slovenske narode. Zbog ove ideje

Ideja žrtvovanja u ime jugoslovenstva, osjećaj odgovornosti za sudbinu drugih naroda višenacionalne države važne su karakteristike svijesti Srba tokom gotovo čitavog 20. vijeka.

Srbi su bili spremni da se odreknu svog nacionalnog i kulturnog identiteta. Na oltar zajedničke ideje o ujedinjenju svih Jugoslovena, srpski narod je 1918. godine žrtvovao i naziv svoje države i svoju državnost, a kasnije – svoj nacionalni identitet. Među onima koji su se kasnije identifikovali kao „Jugosloveni“, najviše je bilo Srba. Srbi su posljednji od svih naroda SFRJ počeli da razmišljaju o svojim nacionalnim interesima. To je postalo moguće jer se vjekovima razvijao srpski karakter, shvatanje svoje uloge branioca potlačenih, ujedinitelja slovenskih i pravoslavnih naroda.

Federacija, stvorena nakon 1945. godine, nastojala da bude federacija ravnoteže, federacija u kojoj su uzeti u obzir interesi svih naroda koji u njoj žive. Pojavile su se i nove nacije – makedonska i crnogorska, koje su dobile svoje republike. A Bosna i Hercegovina je bila stvorena od tri (vještačke) nacije, od kojih je jedna (muslimanska) dobila sve uslove za puni razvoj.

Na formiranje srpskog identiteta u periodu nakon 1945. godine uticalo je nekoliko faktora. Treba imati na umu da je multinacionalna Jugoslavija tokom Drugog svjetskog rata bila složeni splet etničkih protivrečnosti. Možemo navesti sljedeće probleme: neriješeno nacionalno pitanje u kraljevskoj Jugoslaviji, nacistička politika nahuškavanja jugoslovenskih naroda, krvavi oblici međunacionalnih sukoba tokom rata, ideološki raskol društva itd. Tokom ratnih godina, zajedno sa oslobađanjem zemlje od fašizma, i dalje je bila relevantna borba protiv „velikosrpske hegemonije“ za slobodu svih naroda.

Da bi se izbjegli sukobi, pronađeni su principi uz pomoć kojih se željelo postići harmonija u međunacionalnim odnosima. Prema jednom od njih, predloženo je da se ne pamte sva neslaganja, nezadovoljstva i mržnja iz prethodnog perioda. Mlada država sa novim programom međunacionalnih odnosa krenula

Na formiranje srpskog identiteta u periodu nakon 1945. godine uticalo je nekoliko faktora.

je ispočetka, dajući svim narodima jednaka prava u izgradnji novog društva. Da bi i Srbi i Hrvati živjeli u Hrvatskoj, hrvatski nacionalni šovinizam poistovjećivao se s fašizmom. Nije bilo govora o genocidu nad srpskim narodom u Hrvatskoj, pa je koncentracioni logor Jasenovac postao simbol osude fašizma uopšte. U godinama koje razmatramo pokušali su da zaborave na

genocid nad muslimanima od strane četnika, na zločine Albanaca i njihovu odanost fašističkom režimu. Drugi princip se odnosio na prevazilaženje koncepta „vladajuće nacije“, koji je zamijenjen konceptom nove nacije „Jugoslovena“ koji se oblikovao u procesu izgradnje socijalizma. Razvoj jugoslovenstva kao izraz politike internacionalizma trebalo je da postane osnova političkog i nacionalnog jedinstva zemlje. Partija je svoj zadatak vidjela u spriječavanju pojave nacionalnog egoizma i šovinizma. Sve što bi moglo poljuljati snagu federacije, narušiti nacionalno jedinstvo, označeno je kao „izdaja“, „kontrarevolucija“, „zločin“.

U poslijeratnoj Jugoslaviji, Srbija je povezana sa još jednim problemom koji se direktno tiče Srba i koncepta „srpskog nacionalizma“.

U poslijeratnoj Jugoslaviji, Srbija je povezana sa još jednim problemom koji se direktno tiče Srba i koncepta „srpskog nacionalizma“ koji se često pominje u literaturi. Međutim, nećemo razumjeti procese koji su se odvijali u srpskoj svijesti, a koji su ostavili pečat na mentalitet srpske nacije, ako ne obratimo pažnju na sljedeći istorijski fenomen. Činjenica je da je tokom rata postojao još jedan slogan koji je trebalo da promoviše ujedinjenje naroda pod zastavom komunista – borba protiv ugnjetača iz prethodnog perioda. Čak i tokom ratnih godina, zajedno sa zadatkom oslobađanja zemlje od fašizma, borba protiv „velikosrpske hegemonije“ za slobodu svih naroda i dalje je bila relevantna. Štaviše, tlačitelj nije imao društveni klasni stalež, već nacionalni. Tako se pojavio i gajio fenomen straha od „velikosrpske Jugoslavije“ i dominacije jedne nacije. Kao rezultat, Srbi imaju takozvani „kompleks krivice“.

Tito je naglašavao da borba ne bi bila uspješna da se narodi nisu ujedinili ne samo u borbi protiv fašizma, već i protiv onih koji su ih ugnjetavali, prije svega, protiv „velikosrpskog hegemonizma“. U tome je Tito vidio „nacionalni smisao“ narodnooslobodilačke borbe, koja je svim narodima zemlje donijela slobodu i jednakost. Govorio je da je „dvadesetogodišnji period ugnjetavanja naroda Jugoslavije (Hrvata, Makedonaca, Slovenaca i drugih) od strane šačice velikosrpskih hegemonista“ bio jedan od razloga brze predaje Jugoslavije i porobljavanja zemlje od nacista.

Kao rezultat, Srbi imaju takozvani „kompleks krivice“.

Činjenica je da se Srbija pod Titom smatrala mogućim nosiocem ideologije hegemonije. Došlo je do poistovjećivanja Srbije, a potom i srpskog naroda sa hegemonističkom ideologijom

Da ih niko ne bi optužio za nacionalizam, i sami komunisti Srbije bili su spremni da se aktivno bore protiv ideologije „Velike Srbije“ i hegemonizma.

čija je manifestacija bila tzv. ideja „Velike Srbije“. Često korišćeni izraz „hegemonija velikosrpske buržoazije“ u ranim poslijeratnim godinama postepeno je ustupio mjesto izrazu „velikosrpska hegemonija“. SKJ je jedan od svojih zadataka video u borbi protiv ove pojave. Da ih niko ne bi optužio za nacionalizam, i sami komunisti Srbije bili su spremni da se aktivno bore protiv ideologije „Velike Srbije“ i hegemonizma. Stoga ideja žrtvovanja je bila u sjenci krivice za četnike i „velikosrpstvo“, što je rezultiralo borbom protiv tzv. srpskog nacionalizma i tzv. velikosrpske hegemonije tokom dugih poslijeratnih godina. Rukovodstvo zemlje je smatralo da postavljanje „srpskog pitanja“ tada bi moglo da poremeti nacionalnu ravnotežu, koja je postignuta sa velikim poteškoćama.

U devastiranoj poslijeratnoj Jugoslaviji, politička konsolidacija kao uslov za brzu poslijeratnu obnovu zemlje zasjenila je i gurnula nacionalno pitanje u drugi plan. Euforija izgradnje novog socijalističkog društva dala je mnogima u zemlji samopouzdanje da će sve poteškoće i protivrečnosti biti prevaziđene, da je strašni Drugi svjetski rat bio posljednji u njihovom životu. A sa tim su i međunacionalni sukobi, kontradikcije i sukobi otišli u prošlost. Iz koncepta „narodne države“ i „narodne demokratije“ uslijedila je formula o socijalnoj homogenosti društva. Individualizam, koji se izjednačavao sa nacionalnim tradicionalizmom, suprotstavljao se kolektivizmu koji je mogao da prevaziđe nacionalne razlike u procesu izgradnje i jačanja političkog sistema. Komunistička partija Jugoslavije je uvijek vrlo oštro reagovala na bilo koju manifestaciju nacionalizma u kulturi, nauci, politici, vjerujući da revolucionarni centralizam i „nivelisanje“ u međuetničkim odnosima mogu biti garancija nacionalne jednakosti. U zemlji je mnogo urađeno na stvaranju nacionalnih kadrova, pomaganju nerazvijenim republikama i teritorijama, izravnavanju ekonomskih nivoa regiona.

Komunistička partija Jugoslavije je uvijek vrlo oštro reagovala na bilo koju manifestaciju nacionalizma.

Suprotan efekat nacionalne politike bio je da je najveći narod u multinacionalnoj državi počeo „plašiti“ da previše otvoreno izražava svoja nacionalna osjećanja. Međutim, takođe je bilo zanimljivo da je osjećaj odgovornosti za cijelu federaciju samo ojačao.

Ovaj osjećaj odgovornosti jasno se manifestovao početkom 90-ih, kada su Srbi, umjesto da otvoreno govore o svojim problemima, kao što Slovenci, Hrvati, Albanci, do kraja branili ideju jugoslovenstva.

Obratimo pažnju na sljedeću činjenicu: raspad SFRJ (1991.) pružio je Srbiji šansu da povrati državnu nezavisnost van okvira federacije, ali

je ona federaciju branila duže od ostalih i, zapravo, donedavno branila ideju o Jugoslaviji. Dakle, nacionalni identitet većinskog naroda, ugušen u saveznoj državi, ima pokretni, nestabilni oblik i stiče obilježja žrtvene nadnacionalnosti. Upravo to je omogućilo zainteresovanim subjektima međunarodnog prava da tako lako unište ideju slovenske zajednice na balkanskom prostoru i oduzmu joj državne temelje. Fenomen 21. vijeka je lak gubitak državnosti bez odobrenja zakonodavnog tijela nezavisne države. Savezna Republika Jugoslavija 2003. godine se praktično preko noći raspala na prijedlog Havijera Solane, a na njenim ruševinama nastao je „državni entitet“ Srbija i Crna Gora (SCG), koji je prestao da postoji 2006. godine.

Kada se u SFRJ govorilo o nacionalizmu, onda, da se niko ne uvrijedi, govorilo o nacionalizmu u svim republikama. Po našem mišljenju, nacionalizam se najmanje manifestovao u Srbiji. U Srbiji je djelovao kao „branilac“ jugoslovenstva. Srbi su, kao najveća nacija u Jugoslaviji, koja je svoju državnost stavila na oltar jugoslovenstva, u mnogim aspektima osjećali svoju odgovornost za razvoj države u cjelini. Zbog toga se srpski „nacionalizam“ suprotstavio separatizmu drugih nacionalnosti. Ako je u Hrvatskoj i Sloveniji nacionalizam poprimio oblik separatizma, u Srbiji on je bio dvostruke prirode – odbrana federacije i odbrana srpskog jedinstva.

I još jedna važna karakteristika koja se tiče srpske nacije: nakon raspada SFRJ, srpska nacija, koja se uvijek zalagala za jedinstvo jugoslovenskih naroda, prestala je da se koncentriše u jedinjoj državi, postala je nacionalna manjina u većem broju država i bila prinuđena da traži nove nacionalne

orijentire. Dakle, svjedoci smo procesa obnavljanja srpske nacionalne svijesti i nacionalnog samo-identiteta na geografski izuzetno uskom prostoru u uslovima rasparčanosti srpske nacije.

Ovaj osjećaj odgovornosti jasno se manifestovao početkom 90-ih, kada su Srbi, umjesto da otvoreno govore o svojim problemima, kao što Slovenci, Hrvati, Albanci, do kraja branili ideju jugoslovenstva.

Kada se u SFRJ govorilo o nacionalizmu, onda, da se niko ne uvrijedi, govorilo o nacionalizmu u svim republikama.

Ovaj problem je izuzetno aktuelan za Rusiju zbog jasnih istorijskih i političkih paralela.

Danas sve više ideje nacionalnog samoopredeljenja počinju da prevladavaju nad idejama jugoslovenstva.

Još jedan važan trenutak u istorijskoj svijesti Srba bilo je shvatanje njihove „male“ uloge branioca velike Rusije na njenim dalekim zapadnim granicama. Tome su doprinijele evropske države, koje su u Srbiji vidjele „ruku Moskve“ koja teži jačanju pravoslavlja na Balkanu i ruskom uticaju u ovom regionu. To je takođe postao razlog što je Zapad oduvijek Srbiju posmatrao zajedno sa Rusijom. To potvrđuje istorija Drugog svjetskog rata. A danas je Srbija, između ostalog, pati i zbog svoje ponekad nesvjesne rusofilije.

I to je ono što obilježava trenutnu istorijsku ulogu srpskog naroda. Srbija je danas doživjela teška iskušenja. U aktuelnim događajima Srbija je pokazala svoje najbolje odlike nacionalnog karaktera. Srbi se vraćaju razumijevanju svoje uloge u istoriji, svijesti o svom nacionalnom identitetu. Danas sve više ideje nacionalnog samoopredeljenja počinju da prevladavaju nad idejama jugoslovenstva. A zajedno sa ovim došlo je i razumijevanje potrebe za postojanjem sopstvene države pod nazivom „Srbija“.

Гуськова Е.Ю.

О СЕРБАХ НА БАЛКАНАХ – ИХ РОЛИ И САМОСО- ЗНАНИИ

Все более частые в последнее время попытки доказать антиисторическую, а подчас и регрессивную, роль Сербии в истории балканских народов имеют политическую подоплеку, а потому с научной точки зрения обречены на неудачу. Сербию обвинили в гегемонизме, великосербских амбициях, в стремлении создать Великую Сербию за счет других народов. Эти штампы ширились и распространялись журналистами, становились шаблонами для каждой новой публикации о кризисе на территории бывшей Югославии. Самое, пожалуй, огорчительное, что и ученые не остались в стороне от этого процесса.

В начале 19 в. сербы первые поднялись против османского ига (в 1804 г.) и... победили. Сначала получили при поддержке России автономию, а потом и независимость. И Сербия стала символом независимости для других народов. Когда после Первой мировой войны распадалась Австро-Венгрия, к Сербии потянулись славянские народы этой империи – словенцы, хорваты, сербы. Тогда, в начале 20 в., на просторах Балкан начинает преобладать идея славянского

единства. Присоединиться к Сербии в 1918 г. просят другие славянские народы Балкан. Удивительно то, что ради этой объединительной идеи Сербия готова была поступиться именем своего государства. Сербии как таковой после 1918 г. нет. Возникло Королевство Сербов, Хорватов и Словенцев (Королевство СХС), позже переименованное в Югославию.

Вспомним три составляющие в идеологии одного из видных политических деятелей Сербии конца 19 – начала 20 в. Николы Пашича, его национальную идею - «добиться ... национального освобождения и объединения всех сербов». Достижению социальной гармонии и осуществлению национальной идеи были подчинены шаги политических преобразований в сербском обществе. Да, действительно, освобождение и объединение остальных частей сербского народа являлось целью государственного устройства новой политической партии радикалов. Но способы объединения не носили экспансионистский характер. И что важно - ставилась задача сделать Сербию «привлекательной» для «еще не освобожденных братьев, равно как и для остальных народов на Балканском полуострове». Эта формула предполагала добровольное стремление сербов и других югославянских народов к объединению с Сербией, которая должна стать по своему внутреннему устройству идеалом для них. Это разбивает тезис, так широко распространяемый на Западе, о перманентной экспансионистской сербской идее, о стремлении создать Великую Сербию в ущерб (за счет покорения) другим югославянским народам.

Н.Пашич был приверженцем восточной, славянской, православной цивилизации, которая должна противостоять наступлению «германизма» на Балканы, резко усилившемуся после Берлинского конгресса. Западная зараза опасна, писал Н.Пашич, «ибо в силе она видит правду, во лжи - политику, в лицемерии - набожность». Кстати, именно сила, лицемерие и ложь характеризовали западную политику в современном кризисе на Балканах. И естественным было то, что Н.Пашич именно в России видел оплот славянской православной цивилизации, с ней связывал судьбу своего народа. Упомянем одну особенность. Прочное пророссийское определение и приверженность сербским обычаям и «сербству» такой силь-

ной политической личности, блестящего партийного лидера, каким был Н.Пашич, не только совпало с настроениями общества в конце XIX в., но и оставило долгий и глубокий след в сознании народа. Именно этот историзм сознания, проявившийся в трудные годы современного кризиса, не был понятен тем западным, да и российским, рациональным политикам, которые пытались участвовать в его урегулировании в 90-е годы XX века. Он мешал им и раздражал. Однако в сербском сознании существуют черты, которые выдержали испытание временем. Среди них - надежда на Россию. Кроме того, вера в мудрость правителя, умение подчинять свою волю его воле часто проявлялась в истории, подтвердилась, а может быть, усилилась при Н.Пашиче, когда лидеру удалось добиться «харизматической» степени доверия сербского народа. В XIX в. крестьяне заявляли: «Байя знает, что делает». Те же самые слова мы слышали в 1994 г., когда поступки президента Сербии С.Милошевича никто не объяснял, а все верили ему беспрекословно, заранее предполагая некую вселенскую мудрость правителя.

Во второй половине XIX в. идеи югославизма вплелись в планы национального освобождения всех югославянских народов, но только одних - от ига Турции, а других - от Австрии. Теория югославизма удовлетворяла словенцев, т.к. давала им опору в борьбе против германизации и планов включения словенских земель в состав «Великой Германии» или Италии. В Хорватии народняки обеспечение национальных интересов хорватов также связывали с объединением южных славян.

Сербское княжество становится центром антиосманского движения на Балканах. Н.Пашич обращается к идее конфедерации югославянских народов, размышляет над объединением сербов и хорватов. В 90-е годы среди сербской интеллигенции широкое распространение получили идеи о единстве сербов, хорватов и словенцев, об объединении “вокруг демократической Сербии”, так как “сербский народ лучше сохранил свои славянские особенности”. Развивались и идеи объединения Сербии с Боснией и Герцеговиной, Грецией, Румынией, частью Македонии.

Хотя в начале XX в. существовали разные проекты (государство на началах федерации, хорватско-сербская

персональная уния, единое и унитарное государство с областным самоуправлением), идея объединения всех народов и всех югославянских территорий в единое и независимое государство становится политическим требованием.

Идея жертвенности во имя югославянства, ощущение ответственности за судьбу других народов многонациональной страны – **важные характеристики** сознания сербов на протяжении почти всего XX века.

Сербы восприняли идею югославизма в начале 20 в. как свое историческое предназначение. Сербия была обуреваема идеей об освобождении не только сербов, но и всех славянских народов. Ради этой идеи сербы были готовы отречься от национальной индивидуальности и культурной самобытности. На алтарь общей идеи объединения всех югославян сербский народ в 1918 г. положил и имя своего государства, и свою государственность, а позже - и свою национальную идентичность. Среди тех, кто позже определял себя как «югослав», большинство было сербов. Сербы самыми последними из всех народов СФРЮ стали думать о своих национальных интересах. Это стало возможным потому, что толетиями выработывался сербский характер, взгляд на свою роль как защитника угнетенных, объединителя и славянских, и православных народов.

Федерацию, созданную после 1945 г., стремились сделать федерацией равновесия, федерацией, в которой учтены интересы всех проживающих в ней народов. Появились и новые нации – македонская и черногорская, получившие свои республики. А Босния и Герцеговина создавалась из трех (искусственных) наций, одной из которых (мусульманской) были созданы все условия для полного развития.

На формирование сербского самосознания в период после 1945 г. влияли несколько факторов. Следует учитывать, что многонациональная Югославия в годы Второй мировой войны представляла собой сложный клубок этнических противоречий. Среди проблем назовём: нерешённый национальный вопрос в королевской Югославии, нацистская политика стравливания югославянских народов, кровавые формы межнациональной розни во время войны,

идеологический раскол общества и т.д. Напомним, что в годы войны наряду с задачей освобождения страны от фашизма продолжала оставаться актуальной и борьба против «великосербской гегемонии» за свободу всех народов.

Чтобы избежать конфликтов были найдены принципы, с помощью которых хотели достичь гармонии межнациональных отношений. Согласно одному из них, предлагалось не вспоминать обо всех разногласиях, обидах и ненависти предшествующего периода. Молодое государство с новой программой межнациональных отношений начинало как бы с нуля, с чистого лица, предоставляя всем народам равные права в строительстве нового общества. Для того, чтобы в Хорватии могли жить и сербы, и хорваты, хорватский национал-шовинизм идентифицировался с фашизмом. О геноциде сербского народа в Хорватии не говорили, поэтому концлагерь Ясеновац стал символом осуждения фашизма вообще. В рассматриваемые нами годы старались забыть о геноциде мусульман со стороны четников, о зверствах албанцев и их преданности фашистскому режиму. Второй принцип касался преодоления понятия «правящая нация», на смену которому приходило понятие новой нации «югославов», складывающейся в процессе построения социализма. Развитие югославянства как выражение политики интернационализма должно было стать основой политического и национального единства страны. Свою же задачу партия видела в предотвращении появления национального эгоизма и шовинизма. Всё, что могло поколебать прочность федерации, нарушить национальное единство, клеймилось как «предательство», «контрреволюция», «преступление».

В послевоенной Югославии с Сербией связывают еще одну проблему, которая касается непосредственно сербов и часто упоминающегося в литературе понятия «сербский национализм». Однако мы не поймём тех процессов, которые проходили в сербском сознании, которые накладывали отпечаток на менталитет сербской нации, если не обратим внимание на следующее историческое явление. Дело в том, что во время войны существовал еще один лозунг, который должен был способствовать объединению народов под флагом коммунистов – борьба против угнетателя предшествующего

периода. Ещё в годы войны наряду с задачей освобождения страны от фашизма продолжала оставаться актуальной и борьба против «великосербской гегемонии» за свободу всех народов. Причем, угнетатель имел не социально-классовый облик, а национальный. Так появляется и культивировался феномен страха перед «великосербской Югославией» и доминированием одной нации. В результате у сербов складывается так называемый «комплекс вины».

Тито подчеркивал, что борьба не была бы успешной, если бы народы не объединились не только в борьбе против фашизма, но и против тех, кто их угнетал, прежде всего, против «великосербского гегемонизма». Именно в этом Тито видел «национальный смысл» народно-освободительной борьбы, которая несла свободу и равноправие всем народам страны. Он отмечал, что «двадцатилетний период угнетения народов Югославии (хорватов, македонцев, словенцев и других) горсткой великосербских гегемонистов» был одной из причин быстрой капитуляции Югославии и порабощения страны фашистами.

Дело в том, что Сербия при Тито считалась *возможным* носителем идеологии гегемонии. Произошло отождествление Сербии, а затем сербского народа с гегемонистской идеологией, проявлением которой была т.н. идея «Великой Сербии». Частое употребляемое выражение «гегемония великосербской буржуазии» в первые послевоенные годы постепенно уступало место выражению «великосербская гегемония». Одну из своих задач СКЮ видел в борьбе с этим явлением. Чтобы никто не обвинил их в национализме, коммунисты Сербии сами готовы были активно сражаться с идеологией «великосербизма» и гегемонизма. Поэтому идея жертвенности затмевается идеей вины за этничность и «великосербство», которое вылилось в борьбу с т.н. сербским национализмом и т.н. великосербской гегемонией на протяжении долгих послевоенных лет. Постановка же «сербского вопроса» тогда могла, считало руководство страны, нарушить национальное равновесие, которое достигалось с большим трудом.

В разрушенной послевоенной Югославии политическая консолидация как условие быстрого послевоенного восстановления страны затмевала, отодвигала на второй

план национальный вопрос. **Эйфория построения нового социалистического общества** давала многим в стране уверенность в том, что все трудности и противоречия будут преодолены, что страшная Вторая мировая была последней в их жизни. А с ней ушли в прошлое и межнациональные распри, противоречия и раздоры. Из концепции «народного государства» и «народной демократии» вытекала формула о социальной однородности общества. Индивидуализму, который приравнивался к национальному традиционализму, противопоставлялся коллективизм, который сможет преодолеть национальные различия в процессе строительства и упрочения политического строя. КПЮ всегда очень остро реагировала на любые проявления национализма в культуре, науке, политике, полагая, что революционный централизм и «уровниловка» в межнациональных отношениях могут быть гарантией национального равноправия. В стране очень много делалось для создания национальных кадров, для помощи слаборазвитым республикам и краям, для выравнивания экономических уровней регионов.

Прямо противоположным эффектом национальной политики стало то, что самый крупный народ в **многонациональном государстве стал «бояться» слишком открыто проявлять свои национальные чувства. Однако интересным было и то, что чувство ответственности за всю федерацию лишь окрепло.**

Это чувство ответственности проявилось отчётливо в начале 90-х годов, когда сербы вместо того, чтобы открыто говорить о своих проблемах также, как и словенцы, хорваты, албанцы, до последнего отстаивали идею югославянства.

Обратим внимание на следующий факт: распад СФРЮ (1991) дал Сербии шанс вернуть государственную самостоятельность вне рамок федерации, но она дольше других отстаивала федерацию и фактически до недавнего времени отстаивала идею Югославии. Таким образом, национальное самосознание титульной нации, задушенное в федеративном государстве, имеет подвижную, нестабильную форму и приобретает черты жертвенной наднациональности. Именно это позволило заинтересованным субъектам международного права так легко разрушить идею славянской общности на

Балканском пространстве и лишить её государственных основ. Феноменом 21 в. можно назвать такое явление, как лёгкая потеря государственности без утверждения законодательного орана независимого государства. В 2003 г. Союзная Республика Югославия распалась фактически за одну ночь по предложению Хавьера Соланы, и на ее обломках возникло «государственное образование» Сербия и Черногория (СиЧ), которое, в свою очередь, перестало существовать в 2006 г.

Когда в СФРЮ рассуждали о национализме, то, чтобы не обидеть кого-либо, говорили о национализме во всех республиках. На наш взгляд, менее всего национализм проявлялся в Сербии. В Сербии он выступал как “защитник” югославянства. Сербь, как самая многочисленная нация в Югославии, положившая на алтарь югославянства свою государственность, во многом ощущали свою ответственность за развитие государства в целом. Именно поэтому сербский “национализм” выступал против сепаратизма других национальностей. Если в Хорватии, Словении национализм приобретал форму сепаратизма, то в Сербии он был двоякого свойства — защиты федерации и защиты сербского единства.

И ещё одна важная особенность, касающаяся сербской нации: после распада СФРЮ сербская нация, всегда ратовавшая за единство югославянских народов, перестала концентрироваться в едином государстве, стала в ряде государств национальным меньшинством и вынуждена была искать новые национальные ориентиры. Таким образом, мы являемся свидетелями процесса *восстановления* сербского национального сознания и национальной самоидентичности на географически крайне суженном пространстве в условиях раздробленности сербской нации. Эта проблема крайне актуальна для России вследствие явных исторических и политических параллелей.

Другим важным моментом в историческом сознании сербов было осознание своей «маленькой» роли защитника большой России на ее далеких западных рубежах. Этому способствовали европейские державы, которые в Сербии видели «руку Москвы», стремившуюся укреплять православие на Балканах и влияние России на этот регион. Это тоже стало причиной того, что Запад видел Сербию всегда в «связке» с

Россией. Это подтверждает история Второй мировой войны. И сегодня Сербия пострадала среди прочего и по причине своего порой неосознанного русофильства.

И именно этим обозначается нынешняя историческая роль сербского народа. Сегодня Сербия выдержала громадные испытания. В нынешних событиях Сербия доказала свои лучшие черты национального характера. Сербы возвращаются к пониманию своей роли в истории к осознанию своей национальной самобытности. Сегодня все больше идеи национального самоопределения начинают преобладать над идеями югославизма. А вместе с этим пришло понимание необходимости существования собственного государства под именем «Сербия».

Dušan Proroković¹, Sandra Davidović²

POGLED NA IŠINGEROV PLAN ZA STATUS KOSOVA I METOHIJE: SRBIJA NIJE ZAPADNA NEMAČKA

Rezime:

Ključne reči: Kosovo i Metohija, Srbija, Zapadna Nemačka, Istočna Nemačka, Išingerov plan

Uvod

Kosovsko pitanje, oličeno u problematičnom statusu ove teritorije, predstavlja najveći balkanski bezbednosni izazov, a među najznačajnijim je i u kontinentalnim razmerama. Podstaknuti

Kosovsko pitanje, oličeno u problematičnom statusu ove teritorije, predstavlja najveći balkanski bezbednosni izazov.

1 Načelnik Centra za evroazijske studije Instituta za međunarodnu politiku i privredu u Beogradu, naučni saradnik i vanredni profesor na Fakultetu za diplomatiju i bezbednost.

2 Istraživač saradnik u Centru za susedne zemlje Instituta za međunarodnu politiku i privredu u Beogradu. Rad je nastao u okviru naučnoistraživačkog projekta „Srbija i izazovi u međunarodnim odnosima 2021. godine“, koji finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije, a realizuje Institut za međunarodnu politiku i privredu tokom 2021. godine.

od strane Sjedinjenih Američkih Država i vodećih članica Evropske Unije (Nemačka, Francuska, Italija i Velika Britanija, koja je u međuvremenu istupila iz ove integracije), politički predstavnici kosovsko-metohijskih Albanaca jednostrano su proglasili nezavisnost 17. februara 2008. godine³. Težnja pokrovitelja takozvane „Republike Kosovo“ od tada je usmerena pre svega ka vršenju kontinualnih političkih pritisaka na zvanični Beograd da se sa ovakvim raspletom saglasi. U tom kontekstu su organizovani i pregovori pod pokroviteljstvom EU, koji traju čitavu deceniju i koji su rezultirali nizom sporazuma (među kojima je najvažniji *Prvi sporazum o principima normalizacije odnosa Beograda i Prištine*, potpisan 19. aprila 2013. godine, poznatiji još i kao *Briselski sporazum*) i neformalnih dogovora koji su primenjivani u političkoj praksi⁴. Međutim, pitanje statusa ostalo je otvoreno i, uprkos svemu, do danas su pogledi na njegovo rešavanje ostali nepomirljivi.

Prvi sporazum o principima normalizacije odnosa Beograda i Prištine, potpisan 19. aprila 2013. godine, poznatiji još i kao Briselski sporazum).

Međusobno priznavanje ili lšingerov plan

U pristupu zapadnih aktera (velikih i regionalnih sila) uočljivi su dva moguća plana za „privođenje kraju“ celokupnog procesa razrešenja kosovskog problema. Prvi, „maksimalistički“, podrazumeva međusobno priznavanje Beograda i Prištine. U februaru 2021. godine novoizabrani „predsednik SAD Džozef Bajden (Joseph Biden) čestitao je predsedniku Srbije Aleksandru Vučiću Dan

Pitanje statusa ostalo je otvoreno i, uprkos svemu, do danas su pogledi na njegovo rešavanje ostali nepomirljivi.

državnosti rekavši da SAD ostaju nepokolebljive u podršci ciljevima Srbije koji se tiču evropskih integracija i postizanju sveobuhvatnog sporazuma o normalizaciji sa Kosovom, koji je fokusiran na međusobno priznanje.“⁵ Međusobno priznanje podrazumeva uspostavljanje bilateralnih odnosa, razmenu neophodnih diplomatskih nota i donošenje pratećih odluka. U slučaju Srbije, to donošenje pratećih odluka svakako bi podrazumevalo i promenu Ustava, brisanje sadašnje Pream-

3 Ponomarjova, Jelena Georgijevna, Razbojnička država - Kosovo u svetskoj politici, Evro book, Beograd, 2017.

4 Petrović, Dragan, „Briselski sporazum: jedno viđenje“, Međunarodna politika, God. LXIV, br. 1152, 2013, str. 20–35.

5 Sovrlić, Sanja, „Čestitka ili upozorenje: Šta nam poručuje Bajden uoči kosovskih izbora?“, N1, 07. februar 2021, <https://rs.n1info.com/vesti/cestitka-ili-upozorenje-sta-nam-porucuje-bajden-uoci-kosovskih-izbora/>

bule i članova najvišeg pravnog akta koji definišu neophodnost donošenja sistemskog zakona o suštinskoj autonomiji pokrajine Kosovo i Metohija. Drugi plan o kome će u radu biti reči predstavio je u decembru 2007. godine, nemački diplomata Wolfgang Išinger (Wolfgang Ischinger), kao član pregovaračke "Trojke", zajedno sa izaslanikom predsednika SAD Frenkom Viznerom i predstavnikom Rusije ambasadorom Aleksandrom Bocan – Harčenkom. U onome što će postati poznato kao Išingerov plan, nemački diplomata je ponudio svoje viđenje rešavanja statusnog pitanja, i to po ugledu na odnos između „dve Nemačke“. Naime, Išinger je u martu 2019. godine, na međunarodnoj konferenciji u Beogradu, izjavio da „ako neko ima bolji plan, treba ga uzeti“. Međutim, ako nema, možda bi neki elementi plana iz 2007. mogli da budu korisni“⁶, upućujući na navedenu ideju. U postavljanju zvaničnog Berlina takođe je vidljivo da se od Išingerovog plana nije sasvim odustalo. U februaru 2018, tokom posete Prištini (tadašnji) šef nemačke diplomatije Zigmar Garijel (Siegmar Gabriel) istakao je da bi „Srbija trebalo da prihvati nezavisnost Kosova kako bi ušla u EU“, ali i dodao da to može biti učinjeno po „modelu dve Nemačke“. „To rešenje za Kosovo, kako su mediji objavljivali, predočeno je od strane nemačkih zvaničnika i vladi Mirka Cvetkovića, a navodno ga je i po dolasku SNS na vlast u Srbiji 2012. godine, u Beograd doneo i Kristof Hojzgen, savetnik za spoljne poslove nemačke kancelarke Angele Merkel.“⁷ Zigmar Garijel je, dakle, samo poslednji u nizu koji ovo spomenuo. Model „dve Nemačke“ podrazumevao bi da Srbija ne mora donositi formalnu odluku o priznavanju takozvane „Republike Kosovo“, ali bi se faktički saglasila sa njenim prijemom u Ujedinjene nacije. Posledično, takav akt bi „otvorio vrata“ za članstvo „Republike Kosovo“ u svim ostalim međunarodnim organizacijama koje, ili postavljaju kao formalni uslov pristupanja prethodno članstvo u UN, ili se u svojim osnivačkim dokumen-

U februaru 2018, tokom posete Prištini (tadašnji) šef nemačke diplomatije Zigmar Garijel (Siegmar Gabriel) istakao je da bi „Srbija trebalo da prihvati nezavisnost Kosova kako bi ušla u EU“.

Model „dve Nemačke“ podrazumevao bi da Srbija ne mora donositi formalnu odluku o priznavanju takozvane „Republike Kosovo“, ali bi se faktički saglasila sa njenim prijemom u Ujedinjene nacije.

6 Išinger, Wolfgang, „Svetlosnim godinama smo udaljeni od rešenja za Kosovo“, Novi standard, 29.03.2019, <https://www.standard.rs/2019/03/29/isinger-svetlosnim-godinama-smo-udaljeni-od-resenja-za-kosovo/>

7 Vasiljević, Predrag, „Najopasniji deo plana dve Nemačke: poniziti Srbiju kao nikada u istoriji“, Sputnik, 17.02.2018, <https://rs-lat.sputniknews.com/analize/201802171114591368-Nemacka-Kosovo-Gabrijel/>

tima pozivaju na Povelju UN (OEBS, Savet Evrope, brojne regionalne i subregionalne organizacije), ali i organizacije kao što su UNESCO, Interpol ili Organizacija islamske konferencije, unutar kojih preovlađuje stav da se radi o nerešenom statusu i zbog toga nema jasne većine za odobravanje statusa punopravnog člana „Republici Kosovo“. Najzad, i NATO, unutar kojeg bi Kraljevina Španija relativno lako mogla vetirati svaki pokušaj učlanjenja. Tako bi legalizacija i legitimizacija statusa državolike tvorevine proglašene na teritoriji Republike Srbije bile potpune, odnosno „Republika Kosovo“ bi stekla mogućnost da funkcioniše u sistemu međunarodnih odnosa bez prepreka sa kojima se sada suočava. U ovom kontekstu posmatrano, Išingerova ideja jeste „vizionarska“, pošto je predvidela da će se korak iz februara 2008. godine različito tumačiti u različitim delovima sveta, te izazvati nepovoljnu kontrareakciju Beograda i naposljetku otežati posao pokroviteljima kosovsko – metohijskih Albanaca. To što Srbija ne bi priznala „Republiku Kosovo“, ne bi sa Prištinom razmenila neophodne diplomatske note i ne bi menjala Ustav, malo bi značilo za faktičko stanje i ostalo bi u domenu simboličkog. Stoga je Išingerov plan uporno odbacivan od strane različitih vladajućih većina u Beogradu (od njegovog predstavljanja do danas na čelu Vlade Srbije promenili su se kao premijeri Vojislav Koštunica, Mirko Cvetković, Ivica Dačić, Aleksandar Vučić i Ana Brnabić), pošto bi on u krajnjem ishodu doneo jednak rezultat priznanju. Ali, neophodno je još istaći i da se, kada je reč o sadržini uporednog modela, iskustvo „dve Nemačke“ ne može primeniti na kosovsko pitanje, budući da su razlike između „dve Nemačke“ i „Srbije i Kosova“ suštinskog karaktera. Otuda i zaključak koji će uslediti, da je Išingerov plan neprimenjiv, imajući u vidu ciljeve nameravanog sporazumevanja.

Razlozi neprimenjivosti Išingerovog plana

Posmatrano sa stanovišta nemačkih interesa, sasvim je razumljivo zbog čega se nudi Išingerov plan.

Posmatrano sa stanovišta nemačkih interesa, sasvim je razumljivo zbog čega se nudi Išingerov plan, čak se može razumeti i zašto bi to bilo rešenje za EU i NATO u celini (uključujući i SAD predvođene Bajdenovom administracijom). Nemačka je, ne samo među prvima uspostavila bilateralne odnose sa Prištinom, već je i nizom diplomatskih aktivnosti, što samostalno, što koristeći

mehanizme unutar EU poprilično investirala u rasplet događaja kojima smo svedočili tokom poslednjih četvrt veka na Kosovu i Metohiji⁸. Ipak, posmatrano sa stanovišta srpskih interesa, mnogo toga je upitnog u prezentovanom planu, o čemu će dalje biti više reči.

Razlika između pozicije Zapadne Nemačke (Savezna Republika Nemačka) i Srbije je očigledna.

Prvo, razlika između pozicije Zapadne Nemačke (Savezna Republika Nemačka) i Srbije je očigledna. Zapadna Nemačka nije bila članica UN, niti je to mogla to postati bez dogovora sa Istočnom Nemačkom. Pokušaj njenog učlanjenja blokirale su komunističke zemlje predvođene Sovjetskim Savezom. Stoga, za Bon je sporazum između „dve Nemačke“ predstavljao svojevrsnu nužnost kako bi se u potpunosti zaokružio proces legalizacije i legitimizacije u međunarodnim odnosima. Zapadna Nemačka nikada nije priznala Istočnu Nemačku, zbog svoje odluke nije menjala ni ustavne odredbe koje su ovu teritoriju posmatrale kao integralni deo države, ali je iz saglasnosti o učlanjenju Istočne Nemačke u UN takođe izvukla određenu korist, i to kroz istovremeno članstvo u UN za obe Nemačke. Nasuprot tome, Republika Srbija je punopravna članica UN i nije joj neophodno priznavanje od strane kosovsko – metohijskih Albanaca da bi legalizovala i legitimizovala svoj status u međunarodnim odnosima. Nužno je naglasiti i da se učlanjenje SR Jugoslavije, čiji je sukcesor Republika Srbija (formalna odluka Saveta bezbednosti UN o prijemu u članstvo doneta novembra 2000. godine) odigralo u postojećim granicama, koje uključuju i teritoriju Kosova i Metohije. Tri stalne članice ovog tela koje imaju pravo veta (SAD, Velika Britanija i Francuska), a koje su potom 2008. godine uspostavile bilateralne odnose sa „Republikom Kosovo“, prihvatile su učlanjenje SR Jugoslavije sa Kosovom i Metohijom kao autonomnom pokrajinom Srbije, na čijoj teritoriji su raspoređene međunarodne vojne snage i civilna administracija (UNMIK) po rezoluciji SB UN 1244 (1999).

Drugo, promena pozicija Zapadne Nemačke prema rešavanju pitanja „dve Nemačke“ uslovljena je neuspehom *Halštajnovе doktrine (Hallstein-Doktrin)*⁹. Naime, ovim dokumentom, usvojenim 1955. godine, zvanični Bon je ustanovio princip reciprociteta prema svim državama koje uspostave bilateralne

Republika Srbija je punopravna članica UN i nije joj neophodno priznavanje od strane kosovsko – metohijskih Albanaca.

8 Proroković, Dušan, Kosovo: politički i međuetnički odnosi, Geopolitika, Beograd, 2011.

9 Brož, Ivan, Diplomate, Epocha, Praha, 2004, str. 529.

odnose sa Istočnim Berlinom i tako *de iure* i *de facto* prihvate postojanje Nemačke Demokratske Republike (*Deutsche Demokratische*

Promena pozicija Zapadne Nemačke prema rešavanju pitanja „dve Nemačke“ uslovljena je neuspelom *Halštajnov* doktrine.

Republik-DDR). Pomenutom doktrina predviđa da Zapadna Nemačka zastupa interese svih sunarodnika (*Alleinvertretungsanspruch*), uključujući i deo njih koji je ostao da živi u sovjetskoj interesnoj sferi. Ipak, Halštajnov pristup primenjen je

u celini samo za dva slučaja, i to najpre protiv SFR Jugoslavije (u oktobru 1957. godine), a zatim i protiv Kube (januara 1963. godine). Nemogućnost potpune primene Halštajnov doktrine i sprovođenja mera reciprociteta naterao je zapadnonemačke vlasti da 1967. godine donesu odluku o „sužavanju dejstva“ na pojedine države¹⁰. Razlog za to nalazio se pre svega u međunarodnom političkom okruženju i odnosu ostalih zapadnih država prema ovom pitanju. Naime, osim SAD, sve ostale zapadne zemlje sa kojima je Zapadna Nemačka u tom trenutku sarađivala i na koje se u političkom ili ekonomskom smislu oslanjala (vojni aspekt saradnje ne treba posebno ni pominjati, imajući u vidu raspoređivanje savezničkih vojnih snaga na nemačkom tlu) već su bile na neki način regulisale svoje odnose sa Istočnom Nemačkom. Sa (Istočnim) Berlinom su razmenili diplomatske predstavnike, koji nisu bili u rangu ambasadora redom – Austrija (1954. godine), Holandija (1955), Belgija (1955), Francuska (1956), Švedska (1957), Dan-

Sa (Istočnim) Berlinom su razmenili diplomatske predstavnike, koji nisu bili u rangu ambasadora redom – Austrija (1954. godine), Holandija (1955), Belgija (1955), Francuska (1956), Švedska (1957), Danska (1957), Italija (1958) i Velika Britanija (1959).

ska (1957), Italija (1958) i Velika Britanija (1959). Imajući u vidu tadašnje članstvo u NATO (Zapadna Nemačka je postala članica 1955. godine), te formiranje Evropske zajednice za uglj i čelik (1951), što je zajedno sa ostalim inicijativama rezultiralo potpisivanjem Rimskih ugovora (1957) i dugoročno odredilo pravac evropskih integracija, uočljivo je da Zapadna Nemačka nije imala nijednog saveznika osim kruga tih država.¹¹ A,

kao što je navedeno, oni donose odluke koje su u suprotnosti sa težnjama iznetim u Halštajnov doktrini. Zapadna Nemačka je stoga bez podrške najvećeg broja država (osim podrške SAD,

10 Grewe, Wilhelm G., „Hallstein's Conception of German-German Policy and Relations“, In: Wilfried Loth, William Wallace, Wolfgang Wessels, Walter Hallstein *The Forgotten European?*, MacMillan Press, London, 1998, str. 39 – 59.

11 Naravno, ovde ne govorimo o savezništvu u punom smislu te reči, pa je zbog toga u prethodnom delu rada korišćena konstrukcija kako se Zapadna Nemačka „oslanjala“ na pojedine partnere.

koja je bila uslovna i nije mogla da kompenzuje promenu kursa „evropskih suseda“) i u takvom okruženju je bila prinuđena da menja pristup. Ona najpre „sužava dejstva“, a zatim se i odriče Halštajnovne doktrine. Kada ovaj aspekt stavimo u kontekst problema Kosova, ne nalazimo ništa slično. Naime, zemlje koje podržavaju Srbiju, odnosno koje ne priznaju jednostrano proglašenu nezavisnost tzv. Kosova često su čak i oštrije u svojim stavovima nego zvanični Beograd. Uprkos tome što je u periodu od 2015. godine predsednik Srbije Aleksandar Vučić u javnim istupima retko pominjao Rezoluciju 1244, predstavnici Rusije nisu propuštali priliku da naglase kako se rešenje o statusu Kosova mora tražiti u tom okviru (te poruke su stizale u saopštenjima predsednika Ruske Federacije, ministra spoljnih poslova i ambasadora u Beogradu). Takođe, premijer Španije je, na primer, odbio da učestvuje na samitu EU – Zapadni Balkan u Sofiji 2018. godine zbog učešća predstavnika „Republike Kosovo“, iako iz Srbije nije bilo zvanične reakcije ni prema EU ili Bugarskoj kao neposrednom organizatoru skupa. Države sa sličnim problemima, poput Kipra ili Azerbejdžana redovno naglašavaju svoju privrženost teritorijalnom integritetu Srbije prilikom susreta sa srpskim zvaničnicima. Najzad, Srbija, za razliku od Zapadne Nemačke, nije usamljena u međunarodnoj areni, te nije ni primorana da menja poziciju. U prilog ovoj tezi jeste i argument da je čak 18 članica UN do 2019. godine promenilo svoju odluku i povuklo priznanje „Republike Kosovo“, što je ukazalo da se radi o reverzibilnom procesu.

Treće, krajem šezdesetih godina XX veka, nakon dramatičnih dešavanja u bliskoistočnom regionu i izraelsko – palestinskog sukoba, dve Nemačke su zauzele dijametralno suprotne pozicije. Dok je Istočna Nemačka podržala napore Palestinaca, Zapadna je uspostavila odnose sa Izraelom¹². Kao rezultat, pojedine arapske zemlje su (Irak, Egipat, Alžir i kasnije Sirija) relativno brzo priznale Istočnu Nemačku i sa (Istočnim) Berlinom razmenile ambasadore. Ovo je u određenoj meri pokvarilo geopolitičku računnicu SAD na Bliskom Istoku, jer je dodatno vezalo navedene arapske države za Istočni blok i sovjetsku sferu uticaja, ali je istovremeno

Naime, zemlje koje podržavaju Srbiju, odnosno koje ne priznaju jednostrano proglašenu nezavisnost tzv. Kosova često su čak i oštrije u svojim stavovima nego zvanični Beograd.

Dok je Istočna Nemačka podržala napore Palestinaca, Zapadna je uspostavila odnose sa Izraelom.

12 Brinks, J. H., „Political Anti-Fascism in the German Democratic Republic“, Journal of Contemporary History, Vol. 32, No. 2, 1997, str. 207 – 217.

i popravilo ukupnu poziciju Istočne Nemačke, koju je bilo teže diplomatski izolovati.

Sredinom sedamdesetih godina u SAD sazreva stav o mogućnosti destabilizacije unutar komunističkih zemalja „igranjem na kartu“ raspoloženja javnosti.

Četvrto, sredinom sedamdesetih godina u SAD sazreva stav o mogućnosti destabilizacije unutar komunističkih zemalja „igranjem na kartu“ raspoloženja javnosti, a ne pritiscima na političku elitu (koja je u manjoj ili većoj meri bila

pod kontrolom sovjetskih komunista). Vrhunac ovih dešavanja predstavlja Praško proleće 1968. godine, protest koji će pokazati da građani Čehoslovačke nisu oduševljeni „podelom Evrope“ i činjenicom da su „ostavljeni“ istočno od „gvozdene zavese“ (još pre toga, 1956. godine sličan trend bio je očigledan u Mađarskoj, a postojale su naznake o tome vezane i za Poljsku)¹³. Stav Bona nije odgovarao poziciji Amerike, jer je Vašingtonu bilo potrebno da Zapadna Nemačka vodi drugačiju politiku. To jest da pokuša sa jačanjem sopstvenog ekonomskog i kulturnog uticaja u istočnoevropskim državama, pre svega u Istočnoj Nemačkoj. „Tvrđim stavom“, proizašlim iz Halštajnovе doktrine, tako nešto nije bilo moguće, a Zapadna Nemačka je ostala „zarobljena“ u konfrontaciji sa istočnim „komšijama“. Insistiranje na postizanju dogovora sa Istočnom Nemačkom postaje i opcija za SAD, koje će to iskoristiti

Vrhunac ovih dešavanja predstavlja Praško proleće 1968. godine.

za kasnije transferisanje „antikomunističkih impulsa“ u tom delu Evrope, što će rezultirati najpre u Poljskoj formiranjem pokreta „Solidarnost“, započinjanjem masovnih štrajkova i suštinskom paralizom institucija. Za razliku od pozicije Bona, saveznici Srbije ne vide poziciju Beograda kao remetilačku, niti ima bilo kakvih naznaka da im to kviri dugoročne geopolitičke projekcije, naprotiv.

Zaključak

Na osnovu predstavljenih razlika, zaključujemo da Išingero-
v plan nije alternativa „maksimalističkoj ideji“, oličenoj u zahtevu da Beograd i Priština uspostave bilateralne odnose. Naprotiv, njegovim sprovođenjem malo bi se promenilo u odnosu na maksimalističke zahteve koji otežavaju postizanje kompromisnog rešenja. Jedini ustupak koji Išinger predviđa je da Srbija ne bi mora-

¹³ Pogledati na primer: Kubricht, A. Paul, „Confronting Liberalization and Military Invasion: America and the Johnson Administration Respond to the 1968 Prague Summer“, *Jahrbücher für Geschichte Osteuropas*, Bd. 40, H. 2, 1992, str. 197 – 212.

la formalo priznati „Republiku Kosovo“, te samim tim ni menjati sopstveni Ustav (čime se, inače, svaka sličnost sa pozicijom Zapadne Nemačke završava). U političkoj praksi, svakako, stvari bi se nastavile svojim tokom i to što Srbija ne bi priznavala „Republiku Kosovo“ ne bi uticalo na završetak procesa legalizacije i legitimizacije statusa ovog i dalje spornog entiteta u međunarodnim odnosima. Otuda bi navedena sličnost sa zapadnonemačkim slučajem za zvanični Beograd imao samo simbolički značaj. Ipak, sa druge strane, kada je reč o simbolici, opasnost je i što se posleratna Nemačka i postjugoslovenska Srbija stavljaju u istu analitičku ravan. Utisak je da se u nastupima brojnih nemačkih političara, ali delimično i u radovima istraživača, često pravi nedvosmislena paralela između dva režima, nemačkog za vreme vladavine Hitlera i srpskog za vreme vladavine Miloševića. Na nivou narativa, prihvatanje Išingerovog plana bi taj efekat intenzivirao kroz upotrebu slučaja „dve Nemačke“ kao primera za regulisanje budućih odnosa Beograda i Prištine. Međutim, to niti je ključno, niti najupitnije za Srbiju kada se govori o eventualnom prihvatanju ili odbacivanju Išingerovog plana, odnosno korisnosti ili štetnosti za srpske interese. Okolnosti u kojima je egzistirala Zapadna Nemačka i onih u kojima se danas nalazi Srbija toliko su različite, da se te dve situacije uopšte ne mogu ni uporediti. Zapadna Nemačka nije bila članica UN, ostala je delimično napuštena od svojih partnera u pogledu vođenja politike ka Istočnoj Nemačkoj, počela je da predstavlja sve veći problem za dugoročne geopolitičke računice SAD i na kraju je morala da pristane na ustupke (u određenoj meri bila je i primorana na to od strane saveznika). Za razliku od toga, Srbija je članica UN i većine drugih relevantnih međunarodnih organizacija, ima podršku partnera koji su često „oštriji“ u nastupima po kosovskom pitanju i od zvaničnog Beograda i tekuća pozicija odgovara dvema stalnim članicama SB UN koje su i činioци regionalne bezbednosti – Rusiji i Kini (koje su, između ostalog zahvaljujući i tome, ojačale svoj uticaj u Srbiji i zapadnobalkanskom arealu uopšte). Zbog toga, Išingerov plan ostaje neprihvatljiv, a zaključak je da bi njegovo prihvatanje štetilo srpskim interesima, jednako kao i da prihvatanje prvog, „maksimalističkog zahteva“.

Na osnovu predstavljenih razlika, zaključujemo da Išingerov plan nije alternativa „maksimalističkoj ideji“, oličenoj u zahtevu da Beograd i Priština uspostave bilateralne odnose.

Jedini ustupak koji Išinger predviđa je da Srbija ne bi morala formalo priznati „Republiku Kosovo“.

Literatura

- Brinks, J. H., „Political Anti-Fascism in the German Democratic Republic“, *Journal of Contemporary History*, Vol. 32, No. 2, 1997, str. 207 – 217.
- Brož, Ivan, *Diplomaté*, Epoque, Praha, 2004.
- Grewe, Wilhelm G., „Hallstein’s Conception of German-German Policy and Relations“, In: Wilfried Loth, William Wallace, Wolfgang Wessels, *Walter Hallstein The Forgotten European?*, MacMillan Press, London, 1998, str. 39 – 59.
- Išinger, Volfgang, „Svetlosnim godinama smo udaljeni od rešenja za Kosovo“, *Novi standard*, 29.03.2019, <https://www.standard.rs/2019/03/29/isinger-svetlosnim-godinama-smo-udaljeni-od-resenja-za-kosovo/>
- Kubricht, A. Paul, „Confronting Liberalization and Military Invasion: America and the Johnson Administration Respond to the 1968 Prague Summer“, *Jahrbücher für Geschichte Osteuropas*, Bd. 40, H. 2, 1992, str. 197 – 212.
- Petrović, Dragan, „Briselski sporazum: jedno viđenje“, *Međunarodna politika*, God. LXIV, br. 1152, 2013, str. 20–35.
- Ponomarjova, Jelena Georgijevna, *Razbojnička država – Kosovo u svetskoj politici*, Evro book, Beograd, 2017.
- Proroković, Dušan, *Kosovo: politički i međuetnički odnosi*, Geopolitika, Beograd, 2011.
- Sovrlić, Sanja, „Čestitka ili upozorenje: Šta nam poručuje Bajden uoči kosovskih izbora?“, *N1*, 07. februar 2021, <https://rs.n1info.com/vesti/cestitka-ili-upozorenje-sta-nam-porucuje-bajden-uoci-kosovskih-izbora/>
- Vasiljević, Predrag, „Najopasniji deo plana dve Nemačke: poniziti Srbiju kao nikada u istoriji“, *Sputnik*, 17.02.2018, <https://rs-lat.sputniknews.com/analize/201802171114591368-Nemacka-Kosovo-Gabrijel-/>

SAŠA ČOLIĆ, dipl. ekonomista

ENERGETSKI SISTEMI U ODRŽIVOM RAZVOJU, UZ PRIMJENU EKONOMSKIH INSTRUMENATA U ZAŠTITI ŽIVOTNE SREDINE

Rezime: *Energija postoji oko nas u različitim oblicima. Najčešće je opisujemo kao hemijsku, toplotnu, svjetlosnu, mehaničku, električnu i nuklearnu ili atomsku energiju. U praksi se najčešće koristi električna, zbog osobine da se lako može na bilo kom mjestu pretvarati u druge oblike energije (mehanička, toplotna, hemijska energija, svjetlosna, energija zračenja). Energo-projekti, nastali iz potrebe da se probude interesovanja mnogih, koje u budućnosti čeka ne mali problemi kada je riječ o energiji. Namjera je, da se ukaže da energije nema u izobilju, da se javljaju energetske krize, ali i da se iniciraju mladi na kreativno ponašanje, da svojim predlozima ukažu na mogućnosti prevazilaženja problema korišćenjem OIE i štednjom energije. Zakonski okvir u zaštiti životne sredine pruža neophodnu osnovu za primjenu ekonomskih instrumenata kao što su: naknada za korištenje prirodnih vrijednosti, naknada za zagađivanje životne sredine, subvencije, poreske podsticajne mjere izuzeća od*

Energija postoji oko nas u različitim oblicima.

plaćanja naknada, novčane kazne za neispunjavanje ekoloških standarda i naknade jedinica lokalne samouprave. Energetska efikasnost uređaja

Izbjegnuta proizvodnja električne energije znači izgradnju manje elektroenergetskih objekata i manju potrebu za zemljištem.

ja prepoznata je kao način da se u prvom redu uštedi novac, jer se za isti ili viši nivo usluge potroši manje energije. Izbjegnuta proizvodnja električne energije znači izgradnju manje elektroenergetskih objekata i manju potrebu za zemljištem, manju emisiju štetnih gasova u životnu sredinu potrošnjom fosilnih goriva i manju emisiju CO₂, čime se smanjuje rizik od klimatskih promjena.

Ključne riječi: *energenti, energo-efikasnost, ekonomski instrumenti, eko-bezbjednost, održivi razvoj,*

ENERGY SYSTEMS IN SUSTAINABLE DEVELOPMENT WITH THE APPLICATION OF ECONOMIC INSTRUMENTS IN ENVIRONMENTAL PROTECTION

Summary: *Energy exists around us in different forms. We most often describe it as chemical, thermal, light, mechanical, electrical and nuclear or atomic energy. In practice, electrical is most commonly used, because it can easily be converted to other forms of energy (mechanical, thermal, chemical, light, radiation) at any place. Energy projects have emerged from the need to arouse the interests of many, who in the future face no small problems when it comes to energy. The intention is to point out that energy is not abundant, that energy crises occur, but also that young people are encouraged to act creatively, to point out with their proposals the possibilities of overcoming problems by using RES and saving energy. The legal framework in environmental protection provides the necessary basis for the application of economic instruments such as: compensation for use of natural values, compensation for environmental pollution, subsidies, tax incentives exemption from payment of fees, fines for failure to meet environmental standards and compensation of*

Energetska efikasnost uređaja prepoznata je kao način da se u prvom redu uštedi novac..

local self-government units. The energy efficiency of the device is recognized as a way to save money in the first place, since less energy is consumed for the same or higher level of service. Avoided power generation means the construction of fewer power plants and less land demand, lower emissions of harmful gases into the envi-

ronment through the use of fossil fuels and lower CO2 emissions, thereby reducing the risk of climate change.

Key words: *energy, energy efficiency, economic instruments, eco-security, sustainable development,*

Većina tehnologije obnovljivih izvora energije se na direktan ili indirektan način napaja iz Sunca.

Uvod

Većina tehnologije obnovljivih izvora energije se na direktan ili indirektan način napaja iz Sunca. Sastav Zemljine atmosfere je uravnotežen tako da je toplotno zračenje u svemir jednako pristiglo od sunčevog zračenja, što rezultira određenim energetske stepenom unutar Zemljinog atmosferskog sastava što u grubo možemo opisati kao Zemljina klima. Hidrosfera (voda) upije veći udio dolazećeg zračenja. Najviše zračenja se apsorbira pri maloju geografskoj širini u području oko ekvatora, ali se ta energija raspršuje u obliku vjetrova i morskih struja po cijeloj planeti.

Gibanje talasa moglo bi imati važnu ulogu u procesu pretvaranja mehaničke energije između atmosfere i okeana kroz opterećenje uzrokovano vjetrom. Sunčeva energija je takođe odgovorna za distribuciju padavina, koje su stvarane hidroelektričnim projektima, i za uzgoj biljaka, koje su potrebne za proizvodnju biogoriva.

Strujanje obnovljive energije uključuje prirodne fenomene kao što su: sunčeva svjetlost, vjetar, valovi, geotermalna toplota kao što Internacionalna Agencija za Energiju objašnjava: *“Obnovljiva energija je dobijena iz prirodnih procesa koji se konstantno obnavljaju. U svojim različitim oblicima, dobija se direktno iz sunca ili iz topline stvarane duboko u Zemlji. To još uključuje električnu struju i toplinu dobijenu iz izvora poput sunčeve svjetlosti, vjetra, okeana, hidroenergije, biomase i geotermalne energije te biogoriva i hidrogena dobijenog iz obnovljivih izvora”*.

Svaki od ovih izvora ima jedinstvene karakteristike koje utiču na to kako i gdje su korišteni. Energetika je privredna djelatnost koja se bavi proučavanjem i iskorištavanjem različitih izvora energije, te proizvodnjom električne energije. Energetika je bitna za razvoj čitavog društva. Savremeni privredni razvoj neke ze-

Sunčeva energija je takođe odgovorna za distribuciju padavina, koje su stvarane hidroelektričnim projektima.

mlje u potpunosti zavisi od raspoloživih izvora energije, njihove iskorištenosti i primjene u proizvodnji i potrošnji. Razvoj industrije zahtijevao je ogromne količine energije. Što je razvoj industrije išao brže, potreba za energijom je postajala sve veća i veća.

1. Vrste i karakteristike energenata

Energetika je takođe visoko profitabilna grana privrede. Takav primjer je ogromni ekonomski razvoj zemalja koje posjeduju

Energetika je takođe visoko profitabilna grana privrede.

izvore nafte i gasa. Ostali izvori energije drvo i ugljalj su manje profitabilni, oni se najčešće koriste u svrhe jedne zajednice ili više njih, za npr.

grijanje i sl.

Kod prvih izvora energije koje je čovjek koristio, poznato je da se njihova energija uglavnom zasnivala na procesu sagorijevanja. Sigurno da jedan od prvih oblika energije koja je čovjeku bila potrebna jeste bila toplota. Njenim dobijanjem, mogla je da se zagrije prostorija, odnosno prostor u kome se neko nalazio, ali isto tako i da se spremi, odnosno termički obradi hrana koja je korištena za jelo. Pri tome je velika količina energije koja se dobijala bila rasuta u okolni prostor.

Zato je prvobitni proces kojim je čovjek vladao bilo sagorijevanje, a izvor toplotne energije koja je ljudima tada bila potrebna jeste bila vatra. Izvor za dobijanje energije tokom vremena je bio izmijenjen, ali i sve više usavršavan, tako da su sve veće potrebe bile donekle zadovoljene. Ipak tokom vremena sa znatnim uvećanjem ljudske populacije znatno raste i potreba za korištenjem energije. To više nije samo toplotna energija koja se uglavnom koristi za zagrijavanje, nego su potrebni i drugi oblici energije, koje ljudi koriste u svom svakodnevnom životu. A bez obzira na oblik energije koji se trenutno koriste svi oni u osnovi imaju zajednički početak. Dugo vremena ovaj proces nije usavršen na takav način da bi se koristio za nešto više osim toplote. Ali sve veće potrebe za energijom, kao

Kod prvih izvora energije koje je čovjek koristio, poznato je da se njihova energija uglavnom zasnivala na procesu sagorijevanja.

i savladavanje prostora u kome se kretao, uticale su na čovjekov genij da osmisli način da proces sagorijevanja počne da se koristi i kao pogon.

Tako je nastalo vrijeme kada se toplotna energija vatre transformisala u pogon koji je putem zagrijane vode (ili vodene pare), mogao da pokreće mnoga sredstva koja su i do tada ljudi koristili, ali na mnogo prostiji način. Nasta-

lo je doba upotrebe parnih mašina. One su mnogo brže, ali i lakše pokrenule brodove, za šta je pre toga korištena sirova snaga ljudi (često i uglavnom robova), ali i vjetra, koga nije uvijek bilo, pa su nekada brodovi danima čekali na dašak vjetra. Inače je vjetar tek znatno kasnije prihvaćen kao mogući izvor energije. Parna mašina takođe je omogućila upotrebu i pokretanje lokomotive koja može da vuče vozove. Počela je izgradnja pruga koje su vremenom modernizovane, a parne mašine su zamijenjene znatno bržim i udobnijim. No upotreba ovih preteča današnjih lokomotiva, nije bila mnogo davna, tako da postoji još živih svjedoka koji su se njima koristili. Uporedo sa parnim mašinama (jedno je uslovilo razvoj onog drugog), razvila se upotreba drugih mašina koje su koristile sličan princip za pokretanje. Sličan princip zasniva se na tome da se koristio proces sagorijevanja, ali u drugačijim uslovi- ma koji je mogao da stvara i daje pogon.

Parna mašina takođe je omogućila upotrebu i pokretanje lokomotive koja može da vuče vozove.

Tako je došlo vrijeme kada je toplotna energija vatre ili plamena transformisana u pogon koji je pokrenuo motore SUS. Ono što je u ovom procesu bilo različito, osim mašina (ili motora) koje su za to konstruisane, bila je upotreba drugog oblika sirovina. Više se nije koristilo, drvo, ugalj ili slično čvrsto gorivo, već je počela upotreba nafte i njenih derivata, koje jeste tečno gorivo. Materije ili sirovine koje su postale izvor energije bila su različite, ali proces u kojima se dobija energija u osnovi je ostao isti. Bio je i još uvijek to jeste, proces sagorijevanja koji oslobađa određene količine energije, pri čemu nastaju i drugi produkti sagorijevanja, koji su često štetni za sredinu u koju se oslobađaju.

Uporedo sa razvojem parnih mašina i motora SUS, nastaje razvoj i upotreba energije, koja se u mnogome razlikovala od svih onih oblika, koje su ranije ili prethodno bile korištene, ili su bile oblikovane za upotrebu kao pogon. Osnove ove energije su proučavali i dali Faradej, Maksvel, ali i neki prije njih, kao i mnogi poslije njih. Jasno je da se u ovom slučaju radi o električnoj energiji, koja može da se dobija i koristi na potpuno drugačiji način, u odnosu na one ranije navedene. Ali vremenom se zbog uvećanih potreba, ipak pribjeglo upotrebi onih prvih oblika energije, za pokretanje mašina (turbina) koje njihov rad pretvaraju u električnu energiju. Tada se nažalost, u procesu

Materije ili sirovine koje su postale izvor energije bila su različite, ali proces u kojima se dobija energija u osnovi je ostao isti.

sagorijevanja materija koje se za to koriste, oslobađaju velike količine štetnih materija.

Trenutno svijet pokriva svoje energetske potrebe uglavnom fosilnim gorivima – naftom, ugljenom i zemnim plinom koji su neobnovljivi izvori energije.

Trenutno svijet pokriva svoje energetske potrebe uglavnom fosilnim gorivima – naftom, ugljenom i zemnim plinom koji su neobnovljivi izvori energije. Kako im i samo ime govori, ovi izvori energije nisu obnovljivi što znači da je njihova upotreba vremenski ograničena jer će jednoga dana biti potrošeni. Fosilna goriva su takođe vrlo štetna za okolinu zbog ispuštanja velike količine stakleničkih plinova koji uzrokuju globalno zatopljenje kao i zbog ostalih vrsta zagađenja (izlijevanja nafte, uzrokovanje smoga).

Na osnovi izvora energije koje je čovjek koristio u prošlosti i načina njihovog iskorištavanja oni se mogu podijeliti u tri faze:

- faza biološke energije (do sredine XVIII vijeka),
- faza mehaničke energije (tokom XIX vijeka),
- faza električne energije (tokom XX vijeka).

Danas se u svijetu koriste različiti izvori energije. Mogu se podijeliti na: klasične i alternativne.

Klasični/neobnovljivi izvori energije su: drvo, ugalj, nafta, prirodni gas/plin, vodena energija i atomska/nuklearna energija.

Alternativni/obnovljivi izvori energije su: sunčeva energija, energija vjetra, energija morskih talasa, geotermalna, energija biomase, energija plime i oseke, energija munje i gromova, energija zemljotresa, nuklearna energija, hemijska energija...

Ograničenost neobnovljivih izvora energije najviše dolazi do izražaja u porastu cijene energije, u što su se, na žalost, građani u regionu posebno u posljednje vrijeme i sami osobno uvjerali. Okretanje ka OIE s jedne strane znači okretanje čišćem i zdravijem planetu, a s druge strane ostvarivanje energetske neovisnosti – oslobađanje od monopola kojega danas imaju multinacionalne naftne kompanije i ostali svjetski energetske lobiji.

Fosilna goriva su takođe vrlo štetna.

A najveći i najznačajniji energetske izvor jeste vodeni potencijal ili vodena energija. Primjer su hidrocentrale, koje se grade na rijekama, većim potocima, ili pregrađivanje rijeke i stvaranje vještačke akumulacije ili jezera.

Glavni izvori energije u XX vijeku bili su neobnovljivi izvori energije kao što su: ugalj, nafta, prirodni gas (fosilna goriva) i nuklearna energija. Dva osnovna problema kod neobnovljivih izvora energije su da ih ima u ograničenim količinama i da oštećuju okolinu. Sagorijevanjem fosilnih goriva oslobađa se velika količina CO₂. Najvjerovatnije je zbog toga došlo do globalnog porasta temperature na Zemlji. Nuklearna goriva nisu opasna za atmosferu, ali stvari nastale kod nuklearne reakcije ostaju radioaktivne još godinama i moraju biti uskladištene u posebnim prostorijama. Kod obnovljivih izvora energije nema takvih problema.

Najznačajniji obnovljivi izvori energije su: energija vjetra, energija sunca, bioenergija, energija vode, geotermalna energija i dr.

Priroda nas svakodnevno "opskrbljuje" i to potpuno besplatno, velikim količinama sunca i vjetra. Sunce je izvor života i to upravo zbog činjenice da je ono, posredno ili neposredno, izvor gotove sve trenutno raspoložive energije na Zemlji. Nuklearne reakcije u sunčevom središtu oslobađaju ogromne količine energije koja se širi u svemir. Jedan mali dio te energije dolazi i na Zemlju u vidu svjetlosti i toplote. Ovaj čisti i besplatni izvor energije možemo iskoristiti na tri načina:

1. direktnim pretvaranjem sunčeve svjetlosti u električnu energiju pomoću fotonaponskih članaka;
2. zagrijavanjem potrošne vode i prostorija toplotom sunca pomoću sunčanih kolektora;
3. posrednom proizvodnjom električne energije u sunčanim termoelektranama (veliki sistemi).

Izravna pretvorba sunčeve svjetlosti u električnu energiju osobito je zanimljiva zbog mogućnosti izgradnje elektrana raznih veličina – od sistema koji napajaju satove i džepne kalkulatore do sistema snaga čija snaga prelazi snagu nuklearne elektrane Krško. Pri tome je bitno napomenuti da se radi o provjerenoj, sigurnoj i čistoj tehnologiji. Prvi fotonaponski članak razvila je američka tvrtka Bell Labs 1954. Od 1958. fotonaponski članci se koriste u svemirskom programu. Fotonaponski sistemi kao značajniji izvor električne energije dugo vremena nisu ulazili

Glavni izvori energije u XX vijeku bili su neobnovljivi izvori energije kao što su: ugalj, nafta, prirodni gas (fosilna goriva) i nuklearna energija.

Najznačajniji obnovljivi izvori energije su: energija vjetra, energija sunca, bioenergija, energija vode, geotermalna energija i dr.

u širu komercijalnu upotrebu zbog njihove visoke cijene i niskih cijena fosilnih goriva.

Obnovljivi izvori energije ne zagađuju okolinu u tolikoj mjeri kao neobnovljivi, ali nisu ni oni svi potpuno čisti.

U današnje vrijeme, porast cijena klasičnih izvora energije s jedne strane, i pad cijena fotonaponskih sistema s druge, bitno mijenjaju situaciju te se fotonaponski sistemi u čitavom svijetu sve više koriste kao čisti i obnovljivi izvori električne energije koji jamče energetske neovisnost i zaštitu od rastućih cijena energenata.

2. Obnovljivi izvori energije

Obnovljivi izvori energije ne zagađuju okolinu u tolikoj mjeri kao neobnovljivi, ali nisu ni oni svi potpuno čisti. To se naročito odnosi na energiju dobijenu iz biomase, koja kao i fosilna goriva prilikom sagorijevanja ispušta CO₂. Ako izuzmemo energiju vode glavni problemi kod obnovljivih izvora su cijena i mala količina dobijene energije. Potencijali obnovljivih izvora energije su ogromni, ali trenutna tehnološka razvijenost ne dopušta nam oslanjanje samo na njih.

U okviru druge strateške revizije energetske politike iz novembra 2008. Komisija je objavila komunikaciju pod nazivom „Energija iz vjetroelektrana na otvorenom moru: mjere za postizanje ciljeva energetske politike za 2020. i nakon nje“, s namjerom promoviranja razvoja energije mora i energije iz vjetroelektrana na otvorenom moru u EU-u. Čini se da ova vrsta energije ima određeni broj prednosti u odnosu na proizvodnju energije iz vjetroelektrana na kopnu: proizvodne jedinice na moru veće su od onih na kopnu; vetrovi na moru jači su i stabilniji od onih na kopnu, vetroelektrane na moru ne predstavljaju toliki problem za okolne stanovnike. Predviđa se da bi do kraja 2020. njihov kapacitet mogao biti 30 do 40 puta veći no što je sada. Zbog toga se razmatraju

Od biomase se mogu proizvoditi OIE, kao što su bioplina, biodizel, biobenzin (etanol), a suha masa se može mljeti u sitne komadiće pelete.

mjere, koje bi osigurale pravilan zakonodavni i politički okvir za iskorištavanje te vrste energije.

Od biomase se mogu proizvoditi OIE, kao što su bioplina, biodizel, biobenzin (etanol), a suha masa se može mljeti u sitne komadiće pelete, koji se mogu spaljivati u automatiziranim pećima za proizvodnju toplote i električne energije. U poljoprivrednoj proi-

zvodnji ostaje velika količina neiskorištene biomase. Razni ostaci u ratarskoj proizvodnji kao što su: ostaci pri rezidbi voćki, vinove loze i maslina, slama, kukuruzovina, stabljike suncokreta, i sl. relativno su lako iskoristiv oblik energije. Proizvodnjom i korištenjem biomase u energetske svrhe smanjuje se emisija štetnih materija i doprinosi se zaštiti tla i voda te povećanju bioraznolikosti. Biomasa je vrlo prihvatljivo gorivo s gledišta uticaja na okoliš jer sadrži vrlo malo ili čak uopšte ne sadrži brojne štetne materije – sumpor i teški metali koji se nalaze u fosilnim gorivima, a koje se njihovim sagorjevanjem emituju u zrak te, ugrožavaju zdravlje, kvalitet života i okoliu. Ipak, glavna prednost biomase u odnosu na fosilna goriva je njena obnovljivost. Upotreba biomase smatra se jednim od glavnih načina suočavanja sa sve većom zavisnošću Evrope o fosilnim gorivima, čime se osigurava očuvanje sigurne i održive snabdjevenosti energijom. Udio biomase u potrošnji energije iz OIE u EU-u već je sada veći od 50%. Akcijski plan za biomasu, koji je objavila Komisija određuje mjere za povećanje razvoja energije biomase iz drveta, otpada i poljoprivrednih usjeva, stvaranjem tržišnih podsticaja i otklanjanjem prepreka za tržišni razvoj.

Ipak, glavna prednost biomase u odnosu na fosilna goriva je njena obnovljivost.

Cilj komunikacije Komisije pod nazivom „Strategija EU-a za biogoriva“ je daljnje promovisanje upotrebe biogoriva i priprema za široku primjenu. U toj je komunikaciji oblikovan usklađeni akcijski plan Zajednice, uključujući mjere za povećanje potražnje za biomasom, poboljšanje snabdjevenosti energijom, prevladavanje tehničkih prepreka te razvoj i potporu istraživačkih inicijativa¹.

Evropska komisija je u julu 2011. odobrila sedam dobrovoljnih sistema na nivou EU za podsticanje korištenja biogoriva u prometu umjesto običnih fosilnih goriva. U izvještaju Komisije o indirektnim promjenama u korištenju zemljišta povezanim s biogorivima i ukapljenom biomasom, potvrđeno je da u određenim uslovima i kada nema intervencije, indirektna promjena u korištenju zemljišta mogu negativno utjecati na sma-

Upotreba biomase smatra se jednim od glavnih načina suočavanja sa sve većom zavisnošću Evrope o fosilnim gorivima.

1 Komisija je 10. juna 2010. uvela sistem certificiranja za sve vrste biogoriva, navodeći što sve sistemi certificiranja moraju obuhvatati kako bi bili priznati. Cilj kriterija održivosti je osigurati da biogoriva postignu značajno smanjenje emisije stakleničkih plinova, te da se ne crpe iz šuma, močvara ili zaštićenih prirodnih područja.

njenje emisije stakleničkih plinova povezane s biogorivima, čime se smanjuje doprinos ciljevima politika klimatskih promjena.

Računa se da je opterećenje atmosfere s CO₂ pri korištenju biomase kao goriva zanemarivo.

Računa se da je opterećenje atmosfere s CO₂ pri korištenju biomase kao goriva zanemarivo, budući da je količina emitiranog CO₂ prilikom sagorjevanja jednaka količini apsorbiranog CO₂ tokom rasta biljke. U posljednje vrijeme sve više postaje očito da je današnji pristup energiji neodrživ. Od svih OIE, najveći se doprinos u bližoj budućnosti očekuje od biomase. Biomasa, kao i njezini produkti – tekuća biogoriva i bioplin, nije samo potencijalno obnovljiva, nego i dovoljno slična fosilnim gorivima da je moguća izravna zamjena. To je OIE, a uopšteno se može podijeliti na drvenu, nedrvnu i životinjski otpad, unutar čega se mogu razlikovati. Kruta biomasa uključuje drvo, poljoprivredne te ostale organske nusproizvode i otpad. Ona se može spaljivati i tako se iz nje može dobiti toplotna energija za grijanje ili proizvodnju električne energije, a može se raznim postupcima pretvoriti u biogoriva ili bioplin te se kao takva koristiti za dobivanje energije.

Neki postupci prerade i upotrebe biomase:

- kompostiranje (u svrhu dobivanja gnojiva);
- anaerobna digestija (biomasa trune u svrhu dobivanja metana i taloga koji se koristi kao gnojivo);
- fermentacija i destilacija (za dobivanje etilnog alkohola);
- destruktivna destilacija (proizvodi metilni alkohol iz otpada bogatih celulozom);
- piroliza (zagrijavanje organskog otpada bez prisustva zraka u svrhu proizvodnje zapaljivog plina i ugljena);
- spaljivanje u svrhu dobivanja toplote i električne energije;
- građevinski materijali;
- biorazgradive plastike i papir (korištenje celuloznih vlakana).

Biogoriva su goriva koja se dobivaju preradom biomase. U posljednjih nekoliko godina, proizvodnja i potrošnja biogoriva rastu. Ekološki su daleko prihvatljivija od fosilnih, ali im je proizvodnja još uvijek skuplja².

Biogoriva su goriva koja se dobivaju preradom biomase.

Električna energija može da se dobije i na druge načine, a da pri tome ne nastaju štetne posljedice po čovjeka i okolinu. U osnovi, najbolji način dobijanja

² Najintenzivnija proizvodnja biogoriva je u Brazilu, iz šećerne trske, te u SAD-u, iz kukuruza. Glavna biogoriva su bioetanol i biodizel.

energije jeste kada se jedan oblik energije pretvara u drugi oblik, koji je moguć za upotrebu i korištenje. To je onaj način na koji se je prvi put koristila snaga (energija) vode za pokretanje turbina, odnosno mehanički rad, koji je davao energiju bez većih štetnih posljedica. A osim ovog postoje i drugi slični načini da se ona dobije, pri čemu se može koristiti energija vjetra, Sunca, talasa ili nešto drugo.

Za razliku od svih onih ranijih oblika dobijanja energije, električna energija može da se transformiše u toplotnu, pogonsku, a i svjetlosnu.

Za ovaj način dobijanja energije korištenjem vodenih potencijala, najviše je doprinio Tesla, a osnove na kojima je to započeto još uvek se koriste na isti ili sličan način. Nažalost nije bilo nadogradnje ovog ili sličnog oblika dobijanja energije, mada je sigurno da je to moguće, jer sam Tesla smatrao je da, Zemlja može biti jedan veliki potencijal (kondezator) za dobijanje energije. Trebalo je samo osmisлити način da se sva ta energija iskoristi, ali njegove ideje u tom pravcu nisu našle materijalnu podršku.

Za razliku od svih onih ranijih oblika dobijanja energije, električna energija može da se transformiše u toplotnu, pogonsku, a i svjetlosnu, kao i u druge oblike energije koja je potrebna za rad, a da u tom procesu ne nastaju veće štetne posljedice. Mada u suštini svaki provodnik ili prenosnik električne energije u svojoj blizini i okolini emituje određeno EM zračenje, koje ipak ima uticaja u toj sredini gdje se oni nalaze. No to u svakom slučaju zavisi od oblika i napona električne energije koja se prenosi, pa je zato moguće da postoje i oni oblici napona koji ne moraju biti štetni. Uostalom Tesla je koristio neke napone za poboljšanje opšteg fizičkog stanja, odnosno za liječenje, pa bi sa opštom upotrebom tih napona mogle da se izbjegnu štetne posljedice. Ipak ono što je najbitnije za električnu energiju, to je način na koji se dobija, odnosno nastaje, svjetlost ovim putem. Za razliku od svih drugih načina i oblika dobijanja svjetlosti iz prvobitnih izvora (drvo, ugalj, nafta, gas, svijeća), ona svjetlost koja nastaje iz električnih izvora, ne mora da se dobija pretvaranjem materije u energiju. U ovom slučaju svjetlost može da nastaje takvim procesom gdje se određeni mehanički rad pretvara u energiju. Pri tome nema većih štetnih posljedica, tako da je dobijena energija znatno čistija, a ne mora da to uvijek bude svjetlost. Iz ovoga slijedi da ona svjetlost koja nastaje iz električnih

Tesla je koristio neke napone za poboljšanje opšteg fizičkog stanja, odnosno za liječenje, pa bi sa opštom upotrebom tih napona mogle da se izbjegnu štetne posljedice.

izvora, ne mora da bude dobijena procesom razgradnje materije.

Samim tim i osobine ove svjetlosti umnogome bi trebalo i mora

Kada se radi o nuklearnim ili atomskim centralama, koristi se drugačiji izvor energije, a to su teški elementi, kao što je uranijum.

da se razlikuju od osobina svjetlosti koja nastaje od drugih izvora energije, gdje tom prilikom postoji proces pretvaranja materije u energiju!

Svjetlost nije ništa drugo do jedan od oblika transformisane energije, a pošto je to samo jedan oblik energije, onda nije moguće da između svih ostalih oblika energije može da postoji njihovo jednako upoređenje. To nije moguće da postoji, iz razloga što energija (ili svjetlost, kao jedan oblik energije), može da nastaje iz različitih vidova materije, zbog čega može biti dobijena različita količina energije.

3. Savremeni oblici energije

Određeni oblici energije, ne moraju se dobijati transformisanjem materije, već mogu nastati pretvaranjem energije u energiju, odnosno korištenjem jednog oblika energije, gdje materija služi ili se koristi samo kao posrednik ili potencijal, koji može da vrši rad, a na osnovu kojeg se dobija ili oslobađa drugi oblik energije. Ovakav način dobijanja energije uglavnom je drugačiji od većine koje ljudi koriste, a budući da je bez većih štetnih posljedica, ovaj način je potpuno suprotan u odnosu na mnoge od njih. Iz tog razloga što ne postoji pretvaranje materije u energiju, onda ne postoje ni štetni produkti sagorijevanja, ili zračenja kao što je to slučaj sa atomskom energijom.

Kad se pominje atomska energija, poznato je, kao što se uglavnom i zna, da je i ovo proces dobijanja energije transformisanjem materije. Smatra se trenutno, da je atomska energija najveći mogući izvor energije kojim je čovjek ovladao, no ipak... *da li je to zaista tako? I koliko je to zaista korisno?* U ovom slučaju, kada se radi o nuklearnim ili atomskim centralama, koristi se drugačiji izvor energije, a to su teški elementi, kao što je uranijum.

Prirodni uranijum se javlja u obliku dva izotopa.

Uranijum (U) - je aktinoid III B grupe. Među elementima koji se prirodno javljaju na Zemlji ima najveći atomski broj a(92), i slabo je radioaktivan. Prirodni uranijum se javlja u obliku 2 izotopa ^{235}U (manje od 1%) i ^{238}U (preko 99%). Izotop ^{235}U podliježe spontanom razdvajanju jezgra pod uticajem termičnih neutrona. Izotop ^{238}U

prima neutrone usljed čega se pretvara u ^{239}Pu (plutonijum). Vještačkom izotopu ^{233}U se takođe razdvaja jezgro, dobija se bombardovanjem ^{232}Th neutronima.

U procesu dobijanja atomske energije nastaje i mnogo više štetnih posljedica.

Nuklearne elektrane i opasan otpad širom Evrope

Ali u procesu dobijanja atomske energije nastaje i mnogo više štetnih posljedica, od kojih je jedno opasno zračenje, a drugo su velike količine nuklearnog otpada, koje postaje opasno u veoma dugom vremenskom periodu. Sa povećavanjem upotrebe ove vrste energije, sve više se smanjuju teritorije koje nisu zagađene. Iz tog razloga upotreba ove vrste energije ne može imati perspektivu, osim ako ljudi (ne) žele da smanje korisne teritorije, a oko sebe sve više da imaju, mutante koji će da se rađaju pod uticajem štetnog zračenja.

Iako se upotreba atomske energije smatra za najveći domet koji je čovjek dostigao, ipak je ovaj način dobijanja energije nedovoljno shvaćen, pa sa time i objašnjen, tako da nema ni pravilnu osnovu na kojoj bi se zasnivalo njeno dalje korištenje, koje bi prije svega bilo bez štetnih posljedica. Naime smatra se da je ekvivalenost materije i energije potpuno ostvarena kroz atomske procese koji se odvijaju pod kontrolom čovjeka. Mada je u suštini prvi pro-

Sa povećavanjem upotrebe ove vrste energije, sve više se smanjuju teritorije koje nisu zagađene.

ces dobijanja ove vrste energije, u stvari bio potpuno nekontrolisan (prva atomska bomba), pa je ujedno sa time ekvivalencija između materije i energije bila potpuno nepoznata.

Od količine materije koja se koristila tom prilikom, zavisila je i količina dobijene energije.

Kada se pogleda na početke korištenja bilo koje vrste energije, izgleda logično da je ekvivalntnost materije i energije postojala još i u ono vrijeme

kada se jedino koristila vatra. Od količine materije koja se koristila tom prilikom, zavisila je i količina dobijene energije, koja je nekome u to vrijeme bila potrebna. Jedino što sam proces dobijanja energije nije bio dobro (ili ni na koji način) definisan. A po svemu što se trenutno primjenjuje u praksi, gde sa dobijanjem ove vrste energija nastaju određene količine štetnih materija i zračenja, izgleda da taj proces još uvijek nije ni približno poznat, odnosno ispravno definisan. Zapravo kada je Ajnštajn uobličio formulu $E=mc^2$ (masa puta brzina svjetlosti na kvadrat) na osnovu koje izgleda kao da, postoji potpuna ekvivalencija između materije i energije, otada niko nije precizno izračunao pravu vrijednost za dobijanje energije iz neke određene količine materije? Zato je i prvi proces dobijanja atomske energije zaista bio potpuno nekontrolisan, iako su prošle decenije, od vremena kad je objavljena ova formula, do vremena kada je napravljen prvi aparat (bomba) za oslobađanje atomske energije. Sve do trenutka aktiviranja, nije se znalo koliko će se energije dobiti, zapravo osloboditi, jer ova energija nije bila korištena namjenski za neku svrhu, osim ako (ni) je svrha bilo razaranja materijanih dobara i uništavanje ljudi. Nakon toga, na osnovu mnogih proba i ponovljenih eksperimenata, stekao se uvid u to koliko se energije može dobiti iz određene količine teških elemenata. Međutim iako je prošlo dosta vremena i urađeno dosta eksperimenata, sigurno je da još uvijek ne postoji precizno izračunata vrijednost energije koja se stvarno dobija i onih produkata koji ostaju nakon što se dobije određena količina energije. Iz toga slijedi da u osnovi još uvek nije i ne može biti ostvareno potpuno pretvaranje materije u energiju, koje ne

Zato je i prvi proces dobijanja atomske energije zaista bio potpuno nekontrolisan.

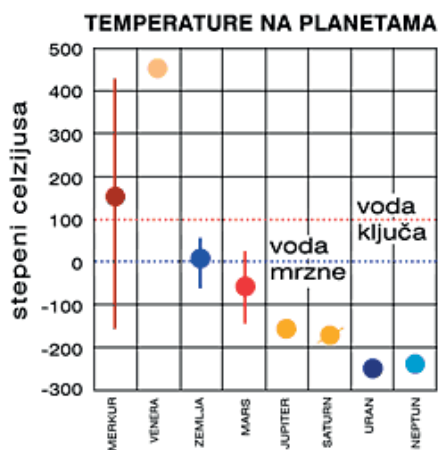
bi imalo štetnih produkata i posljedica, odnosno proces koji čovjek može u potpunosti da kontroliše! Kada se podvlači u potpunosti, to znači da se sva materija preoblikuje u energiju, bez ikakvih

ostataka koji bi bili opasni i koji ne bi uopšte postojali. Ipak, ako čovjek nije ovladao tim procesima, pitanje je: *Da li ti procesi mogu da postoje i da li se oni odigravaju van mogućnosti čovjekove kontrole?*

Ovi procesi mogli bi da postoje na najvećem izvoru energije koji čovjek poznaje, a to je Sunce. A vjerovatno se isto ili nešto slično događa i kod svih ostalih zvijezda, od kojih su neke mnogo puta veće od njega. Ili se na njima događa nešto sasvim drugo u odnosu na ustaljeno shvatanje i predstave o tome. Sa time što mnoge zvijezde imaju daleko veću masu od našeg Sunca, logično je da one oslobađaju daleko veću količinu zračenja, odnosno energije, u okolni prostor. A uporedo sa time, to bi trebalo da znači da; način i brzina prostiranja tog zračenja, mogu biti potpuno drugačiji od onog koje uopšteno definisano.

U osnovi ono što se na svim zvijezdama događa, ne može se porediti sa postojećim izvorima energije na Zemlji.

Iz navedenog slijedi da brzina prostiranja svakog zračenja (gdje je svjetlost samo jedan dio njega), zavisi od izvora iz kojeg nastaje. A budući da velike zvijezde imaju daleko veće potencijale materije i energije, logično bi bilo da se njihovo zračenje prostire mnogo većim brzinama i na daleko većem rastojanju! To je uzajamno povezano, jer veća brzina savlađuje veći dio prostora.

U osnovi ono što se na svim zvijezdama događa, ne može se porediti sa postojećim izvorima energije na Zemlji, tako je izvjesno da; ovaj izvor energije funkcioniše na sasvim drugačijem principu, u odnosu na sve one naprijed nabrojane i donekle analizirane.

Smatra se da energija dobijena od Sunca, uglavnom se prenosi putem svjetlosti.

Smatra se da energija dobijena od Sunca, uglavnom se prenosi putem svjetlosti. Po tome je njegova svjetlost bila osnovni izvor energije i prije nego što je počela upotreba vatre. Svjetlost Sunca ne samo da je bila izvor

dnevnog vidjela, nego je bila i izvor toplote koja je uvek potrebna da bi život mogao da postoji i opstane. *Ali ako je svjetlost prenosilac toplote, da li to uvijek mora da znači, kako je izvor iz koga ona nastaje takođe jedan veliki agregat toplote?*

Ako je vatra izvor toplote, izgledalo bi logično da njena svjetlost prenosi toplotu.

Ili možda postoje procesi koji uopšte ne moraju da se zasnivaju na istim ili sličnim principima? Oni

ne moraju uvijek biti isti kao principi na koje su ljudi navikli da ih kao takve koriste, tokom hiljade godina usavršavanja uređaja, sa kojima su određene oblike materije mogli da pretvore u energiju!

Ako je vatra izvor toplote, izgledalo bi logično da njena svjetlost prenosi toplotu. Ali se definiše da svjetlost ne prenosi toplotu, već to čine čestice koje postoje u vazduhu, pa se putem njih zagrijava okolni prostor. Međutim između Sunca i svih ostalih planeta ne postoji vazduh, ali se ipak u cio prostor prenosi njegova toplotna energija i to putem svjetlosti, ali sigurno i uz druge oblike zračenja! Toplota vatre sve više se smanjuje, kako se sve više udaljavamo od izvora iz kojeg ona nastaje. Sa primjenom istog principa, izgleda normalno da planete koje su sve dalje od Sunca primaju sve manje toplotne energije. A to je upravo ono što se u praksi i primjenjuje za definisanje toplote koju planete primaju. Postojanje atmosfere je takođe bitno, ali i to uglavnom zavisi od količine svjetlosti, kao pre-nosioca energije koja na nju vrši određeni uticaj. Tako da se smatra da, količina dobijene toplote postoji u zavisnosti od mjesta i rastojanja koje one imaju u odnosu na Sunce. *Ali da li je to zaista održivo, ako postoji toliko velika razlika u nastajanju toplotne energije vatre i energije Sunca?*

Procesi u kojima nastaje njihova energije ni po čemu nisu slični, pa kako je onda moguće da se na isti način vrjednuje primljena toplota u zavisnosti od rastojanja?

Toplota od plamena vatre nastaje sagorijevanjem materije koja uzrokuje razgradnju materije, dok zračenje za Sunca nastaje procesom koji je suprotan ovome, a to je oslobađanje energije, odnosno zračenja, koje nastaje procesom sinteze materije (fuzijom) od jednostavne građe atoma, ka složenim (barem se trenutno to tako definiše).

Toplota od plamena vatre nastaje sagorijevanjem materije koja uzrokuje razgradnju materije.

Da bi se održalo uobičajeno shvatanje o tome kako je rastojanje jedan od uslova za prijem toplote, onda bi trebalo da su procesi

nastanka energije na Suncu slični onima koji postoje kod plame-
na vatre. Ili ako nije njemu sličan, onda bi trebalo da je sličan do-

bijanju energije iz atomskih centrala, zato što se i jedno i drugo, zasnivaju na istoj osnovi, gdje se radi o razgradnji materije, mada se oni nalaze u krajnostima po količini oslobođene energije. Ako je Sunce velika atomska centrala, onda bi ona tre-

Ako je Sunce velika atomska centrala, onda bi ona trebala da radi na sličnom principu kao i atomske centrale.

bala da radi na sličnom principu kao i atomske centrale koje ljudi koriste, gdje se od teških elemenata i uz određene procese transformacije materije dobija energija? Ipak definiše se da atomski procesi dobijanja energije na Suncu koriste gasove kao lake elemente, iz čega se vidi da su procesi potpuno suprotni i da se nijedan način dobijanja energije koje čovjek koristi, ne može porediti sa onima na Suncu. Na osnovu toga može se postaviti pitanje: *Da li je zaista pravilno definisan način na koji nastaje i biva oslobođena energija Sunca?*

Uporedo sa onim što je navedeno da sa povećanim rastojanjem planete dobijaju manje toplote, to bi trebalo da znači, kako bi dalje planete trebalo da primaju mnogo manje svjetlosti u odnosu na bliže planete. Ali ako je svjetlosti potrebno nekoliko desetina minuta više da dostigne do daljih planeta, onda bi bilo logično da sve one donekle primaju istu količinu svjetlosti, ali i ostalih oblika zračenja. Na osnovu toga to može da znači samo da; planete bez obzira na rastojenje od Sunca, trebalo bi da primaju istu ili sličnu količinu toplotne energije. *Da li se onda na osnovu svega navedenog može zaključiti da svjetlost vatre i svjetlost koja nastaje na Suncu treba da imaju iste ili slične osobine, odnosno da one mogu da se shvataju ili upoređuju kao iste ili slične!?*

Logično bi bilo da to nije moguće. Samim tim što proces u kojem nastaje svjetlost vatre, nije isti niti sličan procesima koji postoje na Suncu, iz toga slijedi da; ni njihove osobine se ne mogu upoređivati na isti ili sličan način. Tokom primanja Životne energije, svaki čovjek uzima onoliko količinu energije, koja je njemu potrebna za eliminisanje energetskih blokova, aktivacije ili transformacije energije fizičkog i eteričnog tijela.

Planete bez obzira na rastojenje od Sunca, trebalo bi da primaju istu ili sličnu količinu toplotne energije.

Očiglednost tog podatka jasno prikazuje takvu osobinu Reikija kao intuitivnost. Mnogi

Reiki terapeuti ne koriste u svom radu specijalne položaje ruku, nego slijede signale, koje šalje tijelo primaoca, kao i promjene u intenzitetu protoka energije. Mikao Usui nazivao je Reiki vešti-

nu „intuitivnom“. Mnogobrojna istraživanja, koja se obavljaju niz godina, potvrđuju da Reiki može da izazove pozitivne promjene

Energija vrši uticaj na ljudski organizam neposredno kroz energetski kanal i biopolje osobe.

u hemijskom sastavu tijela, unaprijedi ozdravljenje organa, tkiva, kostiju, i ostvari ravnotežu na mentalnom i emocionalnom nivou ljudskog bića.

Jedan od uzroka poremećaja rada organizma je nedostatak vitalne energije. Reiki nadoknađuje energetski nedostatak u organizmu, time povećava njegove odbrambene sposobnosti i poboljšava rad svih funkcija. I takođe opušta mišiće, oslobađa od spazma, utiče uravnotežavajuće na sve sisteme. Naučna istraživanja su pokazala da obično jedna osoba prima iz prostora u prosjeku 5% životne energije. Korištenje Reiki metode omogućava priliv 90-100% životne energije u organizam.

Energija vrši uticaj na ljudski organizam neposredno kroz energetski kanal i biopolje osobe, a takođe kroz endokrini sistem. Kada je biopolje čovjeka puno životne energije, ono postaje dobro organizovano. Energija kao deponent matrice stvara dobro organizovani sistem DNK i RNK, a time i podlogu za dobro funkcionisanje enzima i sinteze proteina, kao i za podjelu ćelija. Kada ćelije dobro funkcionišu tada žlijezde, organi, tkiva dobro rade. Sve to održava organizam u odličnoj kondiciji. Proces intenzivnog ispunjavanja organizma energijom predstavlja proces podmlađivanja i jačanja. U skladu sa drugim zakonom termodinamike takav proces je suprotan procesu rasta entropije. Reiki dovodi Životnu energiju u tijelo čovjeka, što neposredno ispunjava energijom i organizuje sve fiziološke procese i sisteme organizma. Reiki u suprotnom pravcu pokreće proces starenja i slabljenja organizma, takođe u suprotnom pravcu okreće proces rasta entropije, što pospješuje ozdravljenje na emocionalnom, mentalnom i fizičkom nivou.

Treba naglasiti da Životna energija protiče ne samo kroz fizičko tijelo, nego i kroz sve suptilne nivoe ljudskog bića, što omogućava uspostavljanje cjelokupne harmonije istog i ostvaruje

Treba naglasiti da Životna energija protiče ne samo kroz fizičko tijelo, nego i kroz sve suptilne nivoe ljudskog bića.

pozitivni uticaj na psihosomatske uzroke oboljenja. Tokom proticanja kroz kanal Reiki terapeuta, kvalitet Životne energija ne podliježe promjenama, te energija stiže do primaoca u prvobitnom, čistom stanju. Terapeut ne može da prenese primaocu Reiki tretmana ništa lično. Takođe, tokom terapije Reiki terapeut prima Životnu energiju isto kao i pacijent, s tom razlikom

što se nakon tretmana energija zadržava satima i nastavlja svoje pozitivno dejstvo u tijelu primaoca. Reiki terapeut ne gubi i ne troši svoju energiju tokom tretmana, nego, naprotiv, poboljšava psihofizičku kondiciju. Praktikovanje Reikija podstiče kod osobe duhovni rast, razvija takve osobine kao što su: saosjećanje, tolerancija, zdrava ljubav prema sebi, ljubav prema bližnjima, svim živim bićima, okolini, zemlji, planeti. Reiki vještina se ne oslanja na sistem vjere, stoga ne zahtijeva mentalnu pripremu i sugestivno usmjeravanje na unapređenje zdravlja. Neophodna je samo želja da se primi Univerzalna Životna energija.

Najveći izazov pred donosiocima odluka je u obezbjeđivanju adekvatnih i održivih izvora finansiranja investicija.

4. Ekonomski instrumenti u zaštiti energetskog sistema

Najveći izazov pred donosiocima odluka je u obezbjeđivanju adekvatnih i održivih izvora finansiranja investicija u životnu sredinu, koje su u ovom trenutku u regionu na niskom nivou. Udio države i način finansiranja projekata ne zadovoljavaju potrebe, nivo kvaliteta životne sredine nije značajno promijenjen, a uključivanje privatnog sektora nije u izgledu. Osnovni motiv za finansiranje projekata u oblasti životne sredine je predpristupni proces EU, ali ne postoji tačna procjena kolika finansijska sredstva taj proces zahtijeva.

Zakonski okvir u zaštiti životne sredine pruža neophodnu osnovu za primjenu ekonomskih instrumenata kao što su: naknada za korištenje prirodnih vrijednosti, naknada za zagađivanje životne sredine, subvencije, poreske podsticajne mjere izuzeća od plaćanja naknada, novčane kazne za neispunjavanje ekoloških standarda i naknade jedinica lokalne samouprave. Primjena instrumenata nije na zadovoljavajućem nivou u regionu, usljed sveopšte (ne)efikasnosti rada državnih organa, na prvom mjestu inspeksijskih i pravosudnih (tužilaštvo i sudovi). Željeni kazneni efekat se ne postiže ne samo zbog neodgovarajuće primjene postojećih normi, već i zato što su i propisane naknade i kazne za kršenje zakonskih propisa generalno ispod podsticajnog nivoa.

Udio države i način finansiranja projekata ne zadovoljavaju potrebe.

Usljed nedostatka jasnih strategija razvoja, političke nestabilnosti, nezrelih tržišnih uslova i zanemarivanja osnovnih postulata održivog razvoja, u Srbiji se ne može smatrati uspješnom primjena principa „zagađivač plaća“. Odsustvo

adekvatnih naknada za zagađivanje i korištenje prirodnih resursa, domaći izvori finansiranja nisu dovoljno razvijeni da se nose sa nagomilanim problemima. Lokalne zajednice, usljed malih sopstvenih budžetskih sredstava, oslanjanju se na pomoć države i međunarodne donacije.

Najznačajniji izvori finansiranja dolaze i iz javnog i iz privatnog sektora.

Najznačajniji izvori finansiranja dolaze i iz javnog i iz privatnog sektora i samo uspješnom kombinacijom finansiranja iz oba izvora mogu se investicije u životnu sredinu podići na viši nivo. Treći izvor finansiranja – sredstva međunarodnih finansijskih institucija i EU mogu se iskoristiti samo uz jasno definisane strategije razvoja i odedživanje prioriteta u životnoj sredini, uz ostvarivanje uslova za tržišnu ekonomiju. Uključivanje privatnog sektora kroz javno-privatna partnerstva, potrebno je u domenu razvoja infrastrukture i ostvaruje se od pružanja tehničke pomoći, preko operativnih aktivnosti do potpune privatizacije. Kombinacija javno-privatnih partnerstava, treba da odigra najznačajniju ulogu u ostvarivanju ciljeva životne sredine. Pored toga, lokalnim zajednicama su na raspolaganju i formiranje eko fondova, uz propisivanje lokalnih naknada u oblasti životne sredine, kao sredstava finansiranja i izdavanje opštinskih obveznica kao još jedan vid finansiranja projekata. Proces decentralizacije neophodan je preduslov za obezbjeđivanje finansijskih sredstava i ostvarivanje potreba lokalnih zajednica.

Eko fondovi, finansirani od adekvatnih naknada u oblasti životne sredine i međunarodne pomoći i kredita, mogu biti od velikog značaja u pretpristupnom procesu EU, kroz finansiranje projekata koji će podići nivo infrasktruktura na nivo standrada Evropske unije. Definisanje jasnih strategija razvoja uz transparentnost načina finansiranja projekata i učešće javnosti, neophodni su preduslovi efikasnog funkcionisanja fondova.

Postoji nekoliko načina za uključivanje međunarodnih i nacionalnih banaka u projekte životne sredine – pozajmice privatnom sektoru u primjeni eko projekata, lokalnim zajednicama, javno-privatnim fondovima, privatnim kompanijama u infrastrukturnim projektima. Država mora obezbijediti prevazilaženje problema uključivanju banaka: političku i ekonomsku stabilnost,

Pored toga, lokalnim zajednicama su na raspolaganju i formiranje eko fondova.

kreditnu opravdanost projekata i ostvarivanje realnih naknada za korištenje prirodnih resursa.

Efikasna primjena ekonomskih instrumenata u region mora biti zakonski definisana i tržišno zasnovana. Mora biti integralni dio ukupne strategije razvoja, posebno tehnološkog razvoja i da utiče na najracionalnije korištenje resursa. Oni treba da obezbijede sigurne izvore finansiranja zaštite životne sredine, odnosno da poboljšaju stepen zaštite životne sredine.

Efikasna primjena ekonomskih instrumenata u region mora biti zakonski definisana i tržišno zasnovana.

Neophodan je mjerljiv i sveobuhvatni sistem izvještavanja o ulaganjima u zaštitu životne sredine i o prihodima, na bazi izveštaja EU, osigurati finansiranje projekata iz javnih prihoda, integrisati zaštitu životne sredine u sve glavne investicione projekte, naročito u sektorima energetike, saobraćaja i poljoprivrede. Neophodno je sistematsko praćenje i procjena postojećih ekonomskih instrumenata i prilagođavanje podzakonskih akata za primjenu principa zagađivač plaća, korisnik plaća i drugih ekonomskih instrumenata.

U efikasnoj primjeni ekonomskih instrumenata neophodno je uključivanje svih zainteresovanih strana, u cilju revizije postojećih regulatornih i ekonomskih instrumenata za zaštitu životne sredine i njihovog aktuelnog ekološkog i ekonomskog uticaja. Neophodno je kombinovati upotrebu ekonomskih instrumenata i tradicionalne regulative za smanjenje zagađenja i povisiti iznose naknade za zagađenje i regulatorne standarde na postepen i predvidiv način, u periodu u kom bi preduzeća mogla da razviju mehanizme za usklađenje sa strožijim standardima Evropske unije.

Potrebno je razvijati fiskalne podsticaje koji bi promovisali korištenje bezolovnog goriva, uz definisanje strategije za izbacivanje olovnih goriva iz upotrebe i progresivno smanjenje sadržaja sumpora u benzinu i dizel gorivu do trenutnih EU zahtijeva. Potrebno je uporedo razviti i privremene fiskalne podsticaje koji će ohrabriti kupce na kupovinu novih vozila i odlaganje starih u staro gvožđe.

Potrebno je razvijati fiskalne podsticaje koji bi promovisali korištenje bezolovnog goriva.

Izraditi okvir za efikasno upravljanje otpadom i reciklažu uz odgovarajuću politiku naknada, kazni i stimulacija. Naknade

bazirati na količini proizvedenog otpada i utvrditi ih tako da stvaraju podsticaj za smanjenje proizvodnje otpada i reciklažu. Od-

Neophodno je revidiranje sadašnjeg sistema korištenja voda u privredi.

govarajućom politikom stimulirati proizvođače u korištenju ambalaže sa minimalnim efektom na životnu sredinu. Stimulirati i pomagati lokalne zajednice u upravljanju otpadom i uključivanju u

regionalne inicijative. Komunalno sakupljanje otpada iz industrije bazirati na upotrebi standardizovanih kontejnera i na prirodni otpada koji se sakuplja. Sve naknade računati tako da one pokriju stvarne troškove. Država bi morala pomoći jačanje kapaciteta opština i omogućiti uslove za učešće privatnog sektora u obezbjeđivanju komunalno - ekoloških službi na opštinskom nivou.

Ostvarivanje pokrivenosti vodosnabdijevanjem i odvodom otpadnih voda moguće je samo uz sveobuhvatnu reviziju i reformu naknada za vodosnabdijevanje i odvod otpadnih voda u skladu sa principom „zagađivač plaća“. Uz ovo je neophodno uvesti efektivnu primjenu subvencija za komunalne usluge koje bi pomogle domaćinstvima koja imaju problema sa plaćanjem računa za vodu. Za to je neophodna reforma tarifnog sistema u sektoru voda - postepeno povećavanje tarife do nivoa koji bi pokrивao potpune troškove za komunalne usluge i primjena naknade za zagađenje voda na cjelokupnu količinu otpadnih voda. Neophodno je revidiranje sadašnjeg sistema korištenja voda u privredi, eksploatacije izvora i optimizacija izvora prihoda od korištenja voda uz odgovarajuću raspodjelu u finansiranju nacionalnih prioriteta u sektoru voda.

Organska materija prolazi kroz lance ishrane i na kraju se razlaže i mineralizuje. Tako se osnovni elementi vraćaju u spoljašnju sredinu, odakle ponovo mogu da se iskoriste. Ovaj put osnovnih elemenata predstavlja biogeohemijske cikluse materije na Zemlji, koji se mogu utvrditi za svaki element posebno. Zemljina biosfera proizvodi mnoge korisne biološke proizvode za ljude, uključujući

Organska materija prolazi kroz lance ishrane i na kraju se razlaže i mineralizuje.

(a ne samo njih) hranu, drvo, lijekove, kiseonik, i reciklažu (preradu) mnogih organskih otpada. Kopneni ekosistemi zavise od površinskog tla i svježe vode, a okeanski ekosistemi zavise od ra-

stvorenih hranljivih materija koji su dospjeli u njih spiranjem sa kopna. Ljudi takođe žive na kopnu koristeći građevinske materijale za izgradnju skloništa.

Naši kantoni i regioni su karakteristični po tome, radi velike raspoloživosti različitih prirodnih resursa kao što su minerali, zemljište, šume, vode koji su okosnica privredne i industrijske tradicije. Bogati primarnim izvorima energije čvrstog fosilnog goriva, na koje je naslonjena proizvodnja sekundarne vrste energije električne energije, toplotne energije i pare, te raznim mineralnim bogatstvima ugljen, metali i nemetali, velikim šumama, poljoprivrednim zemljištem za proizvodnju organske hrane te mineralnim, termalnim i termomineralnim vodama.

Najnoviji popis stanovništva u BiH je sproveden u oktobru 2013 godine.

Sa najvećim potencijalom za ulaganje, rastom i novim zapošljavanjem Kanton karakterišu slijedeći konkurentski sektori:

- drvoprerađivačka industrija,
- metaloprerađivačka industrija,
- poljoprivredna proizvodnja i prehrambena industrija,
- hemijska industrija,
- industrija plastike i alata,
- turizam.

5. Milenijumski ciljevi energo-razvoja

Izveštaj o napretku u realizaciji Milenijumskih razvojnih ciljeva u Bosni i Hercegovini za 2013. godinu se nadovezuje na izveštaj o napretku iz 2010. godine. Izveštaj je urađen od strane Ministarstva finansija i trezora BiH. U pripremi izveštaja korišteni su brojni dokumenti i analize institucija BiH i međunarodnih organizacija, a posebno analize Svjetske banke i UN agencija. Najnoviji popis stanovništva u BiH je sproveden u oktobru 2013 godine. Popisni podaci bi trebali biti zvanično dostupni tek u 2014. godini mada se još vode veliki problem oko popisa stanovništva. Prethodni popis je proveden još prije rata 1991. godine.

Postizanje milenijumskog ciljevnog razvoja je veoma značajno za BiH i njene građane, prvenstveno zbog posljedica koji je učinio rat i aktivnosti koje su potom uslijedile da osiguraju održivi razvoj. Milenijumski ciljevi razvoja čine osam ciljeva koje su svih 191 zemalja članica UN dogovorile da pokušaju da ostvare do 2015. godine. Džon Bolton je prvi koristio ovaj termin kao ambasador Amerike pri UN-u, postavljajući spisak potrebnih amandmana na Svjetskom samitu održanom septembra 2005. u

Postizanje milenijumskog ciljevnog razvoja je veoma značajno za BiH.

Njujorku. Godina 2015. izuzetno je važna za UN, ne samo zbog jubileja, već i zbog toga što su u septembru sve njene članice na

Ciljevi održivog razvoja (COR) predstavljaju skup ciljeva koji se odnose na buduću međunarodni razvoj.

GS UN jednoglasno usvojile 15-godišnji plan od 17 ciljeva za iskorjenjivanje najvećih problema svijeta – siromaštva, globalnog zagrijavanja i nejednakosti. Ciljevi održivog razvoja (COR) predstavljaju skup ciljeva koji se odnose na buduću međunarodni razvoj. Njih su stvorile UN, a promovišu se kao Globalni ciljevi za održivi razvoj. Oni su zamijenili Milenijumske ciljeve razvoja, koji su prestali da važe krajem 2015. godine.

Evropski parlament više je puta naglasio iznimnu važnost energije iz OIE, te važnost postavljanja obaveznih ciljeva za 2020. On je 2004. poslao jasan signal sudionicima na tržištu i nacionalnim tvorcima politika, te naglasio da su OIE budućnost energije u EU te dio njezine ekološke i industrijske strategije. Ovaj parlament takođe je naglasio da je transparentan i pravedan pristup mreži ključan preduslov za uspješno uvođenje i promociju OIE. Uz to EP poziva na dugoročno osnivanje sistema podsticaja za OIE u EU-u, te na podržavanje naprednih mrežnih tehnologija. Često je Komisiju pozivao da predloži zakonski okvir za grijanje i hlađenje energijom iz OIE, što bi povećalo udeo u proizvodnji energije. Donošenjem Direktive o OIE Evropski parlament je učvrstio i pojasnio nekoliko mehanizama, te uspostavio sistem koji će učinkovitije jamčiti ekološku održivost cijele politike. Parlament je posebno važnu ulogu imao u:

- postavljanju cilja povezanog s obnovljivim gorivima za transportna vozila i to određivanjem kvantitativnih i kvalitativnih kriterija održivosti za biogoriva (socijalna održivost, prava korištenja zemljišta, uticaji na sigurnost i cijene hrane), pri čemu se posebno ukazuje na probleme povezanu s indirektnim promjenama u korištenju zemljišta;
- osiguravanju uključivanja OIE u infrastrukturu električne mreže;
- ograničavanju uloge klauzule kojom se predviđa revizija u

Evropski parlament više je puta naglasio iznimnu važnost energije iz OIE.

2014. kako bi se izbjeglo ponovno pregovaranje o obvezujućim ciljevima.

U martu 2013. godine Parlament je podržao Energetski plan za 2050. i pozvao Komisiju da u najkraćem roku predstavi politički okvir za 2030. uključujući ključne etape i ciljeve za emisiju stakleničkih plinova, energiju

iz OIE i energetske efikasnost. U rezoluciji je posebno naglasio važnost stabilnog regulatornog okvira, kako bi se podstakla ulaganja u energiju iz OIE te potrebu za evropskim pristupom politici na području energije iz OIE, pri čemu treba u potpunosti iskoristiti već postojeće dogovore o saradnji i posebnu ulogu decentralizirane proizvodnje i mikrogeneracije.

Entiteti u BiH su većinski vlasnici elektroprivrednih preduzeća.

Parlament je pozvao Komisiju da dostavi analizu i prijedloge o načinu održive i efikasnije upotrebe energije iz OIE u EU-u. U martu 2013. usvojio je i smjernice o transeuropskoj energetskej infrastrukturi koju je Komisija predložila u sklopu paketa o energetskej infrastrukturi. Parlament je posebnu pažnju posvetio važnosti postrojenja za pohranjivanje energije, te potrebi osiguranja stabilnosti evropskih električnih mreža, uključivanjem OIE.

Entiteti u BiH su većinski vlasnici elektroprivrednih preduzeća, a time i većine rudnika, hidroelektrana i termoelektrana. Ove elektroprivrede skoro svake godine imaju višak električne energije koju, nakon što zadovolje potrebe domaćeg stanovništva, mogu prodavati trgovcima električnom energijom.

Vlasništvo nad energetskeim sektorom imaju privatnici, koji su od nadležnih institucija dobili koncesije za eksploataciju rudnika, izgradnju i korištenje hidro i termoelektrana ili su dobili mogućnost izgradnje vjetroelektrana ili solarnih elektrana. Privatne termoelektrane još nisu izgrađene, kao i dugo najavljivani veliki vjetroparkovi, ali jesu male hidroelektrane i solarne elektrane koje su priključene na sistem elektroprivrednih preduzeća kojima prodaju struju.

Dva osnovna obnovljiva izvora energije BiH su energija vode za proizvodnju električne energije i biomasa za proizvodnju toplotne energije. Hidropotencijal se iskorištava uglavnom u velikim hidroelektranama od strane tri elektroprivrede, dok korištenje biomase podrazumijeva tradicionalno iskorištavanje drveta kao čvrstog goriva u domaćinstvima i lokalnim kotlovnica bez ikakve kontrole i granica.

Privatne termoelektrane još nisu izgrađene, kao i dugo najavljivani veliki vjetroparkovi.

6. Zakonski okvir i razvoj tržišta

U regionu se čine prvi koraci u razvijanju tržišta održivih izvora energije. Prvobitno su Zakonom o energetici iz 2004. godine predviđene mjere za stvaranje uslova za stimulisanje korištenja obnovljivih izvora energije. Takođe, Strategijom razvoja energetike Srbije do 2015. za jedan od prioriteta u srpskoj energetici je postavljeno i veće korištenje obnovljivih izvora energije, a to je i prioritet Strategije za održivi razvoj u kontekstu unapređenja zaštite životne sredine i racionalnog korištenja prirodnih resursa.

Posebno važan korak je bilo usvajanje uredbi krajem 2009. godine kojima su uvedene podsticajne mjere za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora energije – uredbe o uslovima za sticanje statusa povlašćenog proizvođača električne energije iz obnovljivih izvora i uredbe kojom se uvode garantovane otkupne cijene (fid-in tarife) za tako proizvedenu struju i garantovani period otkupa od 12 godina. Vlada je u to vrijeme usvojila i izmjene i dopune uredbe o Programu sprovođenja Strategije razvoja energetike u cilju ostvarivanja jednog od njenih prioriteta – većeg korištenja obnovljivih izvora energije. U uredbi su navedeni podaci o potencijalu, ciljevima, međunarodnim obavezama i drugi podaci koji su ključni za razvoj te oblasti. Međutim, na putu većeg korištenja energije iz obnovljivih izvora više je prepreka - procedure za investiranje su duge i složene, propisi nedovoljni, a standardi tek djelimično definisani. Posebnu prepreku predstavlja cijena električne energije koja nije ekonomska, odnosno energija iz obnovljivih izvora ne bi bila konkurentna zbog niske regulisane cijene struje. Otvoreno je i pitanje koliko bi distributivna mreža mogla da podrži priključivanje kapaciteta iz obnovljivih izvora energije bez ulaganja i kako bi se to odrazilo na cijenu struje.

Kada se govori o obnovljivim izvorima energije, uvijek se postavlja i pitanje stabilnosti snabdijevanja iz takvih izvora energije, koji, kao što je slučaj sa vjetrom i suncem, ne mogu obezbijediti ravnomjerno snabdijevanje tokom cijele godine. Proizvodnja električne energije iz obnovljivih izvora energije je skuplja od proizvodnje energije iz fosilnih goriva i zbog toga se uvode mjere podsticaja za investiranje u postrojenja.

Posebno važan korak je bilo usvajanje uredbi krajem 2009. godine.

U regionu ima nedovoljno objekata za eksploataciju obnovljivih izvora energije, osim hidroelektrana, ali i na tom planu ima pomaka, pošto je najavljena izgradnja više novih objekata. Gotovo da ne postoje deklarirani proizvođači opreme, pošto doskora nisu postojali tehnički standardi za opremu i proizvođače. Institut za standardizaciju je 2010. godine usvojio neke tehničke standarde za određene vrste obnovljivih izvora energije. Za razliku od ranijih godina u Srbiji sada ima servisera, ali je riječ uglavnom o onima koji prodaju uvezenu opremu jer nema veće domaće proizvodnje. U region se proizvode kotlovi za biomasu - u toj oblasti ima nekoliko proizvođača, ali bi ih moglo biti i više. Njemački Siemens u fabrici u Subotici proizvodi generatore za vjetroelektrane a ta proizvodnja je namijenjena izvozu. Siemens, takođe, investira 24 miliona eura u početak proizvodnje novog tipa generatora sa beskontaktnim pogonom za vjetrenjače.

U regionu ima nedovoljno objekata za eksploataciju obnovljivih izvora energije.

Ključni korak za početak razvoja tržišta obnovljivih izvora energije bilo je utvrđivanje fid-in tarifa, odnosno garantovane otkupne cijene za električnu energiju proizvedenu iz obnovljivih izvora energije 12 godina od početka proizvodnje. Uvođenje ovih mjera predstavljalo je podsticaj za investitore koji su nakon toga pokazali veće interesovanje za ulaganja u toj oblasti. Ta uredba istekla je 31. decembra 2012. a Vlada Srbije ju je produžila za dva mjeseca. Ministarstvo energetike iznijelo je 10. decembra 2012. prijedlog nove uredbe po kojoj bi se zadržao period trajanja podsticaja od 12 godina, uveli podsticaji za proizvodnju struje iz solarnih kolektora na zgradama, ali bi se smanjile otkupne cijene struje proizvedene iz energije vjetra i Sunca. Dio investitora koji planira da uloži u izgradnju vjetroparkova u Srbiji negodovao je zbog smanjenja "fid-in tarifa" i ocijenio da će to odložiti ili potpuno zaustaviti ulaganje u vjetroparkove. Vlada Srbije usvojila je 24. januara 2013. novu uredbu o podsticajnim cijenama za otkup struje iz obnovljivih izvora energije, kao i Uredbu o uslovima i postupku sticanja statusa povlašćenog proizvođača električne energije. Novina je da će se iznosi podsticaja, takozvanih fid-in tarifa jednom godišnje usklađivati s iznosom inflacije u euro zoni. U novoj uredbi je zadržan period trajanja podsticaja od 12 godina. Novom uredbom je smanjena cijena za otkup struje iz elektra-

Ključni korak za početak razvoja tržišta obnovljivih izvora energije bilo je utvrđivanje fid-in tarifa.

na na vjetar sa 9,5 na 9,2 i povećana kvota za otkup sa 450 na 500 megavata. Precizirano je da će se do kraja 2015. godine subven-

Precizirano je da će se do kraja 2015. godine subvencionisati otkup struje iz vjetroelektrana ukupne snage do 300 megavata.

cionisati otkup struje iz vjetroelektrana ukupne snage do 300 megavata, a da će se taj iznos povećati za dodatnih 200 megavata vjetroelektrana koje budu izgrađene do 2020. godine. Novom uredbom su uvedene i fid-in tarife za sve vrste

biogasova, kao i otkup struje proizvedene iz solarnih kolektora postavljenih na zgradama da bi se građani podstakli da više koriste taj izvor energije. Struja iz solaranih elektrana otkupljivaće se po cijenama od 16,25 na zemlji do 20,66 eurocenti na objektu, u zavisnosti od snage elektrane, umjesto dosadašnja 23 eurocenta. Energija iz solarnih kolektora na objektima za, na primjer, objekte instalisane snage do 30 KW, otkupljivat će se po cijeni od 20,66 eurocenti za kilovat sat.

Prema prethodnoj Uredbi, najveća garantovana cijena je bila za struju dobijenu u solarnim elektranama i iznosila je 23 eurocenta po kilovat-satu. Za struju proizvedenu u malim hidroelektranama garantovana cijena po kilovat-satu je bila od 7,8 do 9,7 eurocenti, od 11,4 do 13,6 eurocenti za struju iz biomase, za struju iz biogasa garantovana cijena je bila od 12 do 16 eurocenti, a za struju iz vjetroelektrana cijena je bila 9,5 eurocenti. Za struju dobijenu korištenjem kanalizacionog i deponijskog gasa cijena je bila 6,7 evrocenti po kilovat-satu, struja iz geotermalne energije otkupljivala se po 7,5 eurocenti, iz elektrane sa kombinovanom proizvodnjom električne i toplotne energije od 7,6 do 10,4 eurocenta, a iz elektrane koje koriste otpad od 8,5 do 9,2 eurocenta. Cijena struje u većini država regiona iznosi oko 6,6 euro centi po kilovat-satu sa porezom na dodatu vrijednost. Sa liberalizacijom tržišta električne energije u regionu i određivanjem cijena prema tržišnim parametrima fid-in tartife trebalo bi da izgube značaj jer će se cijene sve više izjednačavati. Kao u regionu, u većini evropskih zemalja se primenjuju fid-in tarife, kao podsticajna mjera.

Kao u regionu, u većini evropskih zemalja se primenjuju fid-in tarife, kao podsticajna mjera.

Druge mjere podsticaja u različitim zemljama su umanjene ili oslobođanje poreza i učešće u ulaganjima prije svega u tehnologije. Podsticanje proizvodnje toplotne energije uglavnom se sastoji od ulaganja u početnoj fazi i oslobođanja od poreza u kasnijim fazama. Kriterijumi za selekciju obnovljivih izvora energije i tehnologija su ener-

getski potencijal, mogućnosti privrede i stepen razvoja tehnologija i tržišta na međunarodnom planu.

Jedan od prvih koraka u razvoju oblasti obnovljivih izvora energije u Srbiji bilo je i utvrđivanje svih neophodnih koraka i postojećih procedura za investitore kako bi im se na jednom mestu pružile informacije o tome šta im je potrebno od dozvola i saglasnosti. U tom cilju prikupljeni su podaci iz svih nadležnih ministarstava i predstavljeni u četiri brošure – za male hidroelektrane, vjetroelektrane, biomasu i hidotermalnu energiju. Pokazalo se, međutim, da su procedure duge i komplikovane, a sledeća faza bi trebalo da bude pojednostavljivanje tih procedura. Neke olakšice za izgradnju objekata za obnovljive izvore energije omogućene su izmenama i dopunama Zakona o planiranju i izgradnji, kao što je mogućnost gradnje na poljoprivrednom zemljištu.

Država BiH je ratificirala ugovor o uspostavi Energetske zajednice, kojim je uspostavljen sekretarijat energetske zajednice sa sjedištem u Beču, Austrija.

7. Energetska zajednica i usklađivanje sa EU

Naša država BiH je ratificirala ugovor o uspostavi Energetske zajednice, kojim je uspostavljen sekretarijat energetske zajednice sa sjedištem u Beču, Austrija. Ugovor o uspostavi Energetske zajednice, koji je potpisan 25. oktobra 2005. godine i stupio na snagu 1. jula 2006. godine, omogućava kreiranje najvećeg internog tržišta za električnu energiju i gas na svijetu, u kojem efektivno učestvuje Evropska unija sa jedne strane i sledećih osam ugovornih strana: Albanija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Kosovo, Makedonija, Moldavija, Srbija i Ukrajina. U skladu sa izraženim interesom, u radu tijela Energetske zajednice učestvuju: Austrija, Bugarska, Češka, Finska, Francuska, Grčka, Hrvatska, Italija, Kipar, Latvija, Mađarska, Holandija, Njemačka, Poljska, Rumunija, Slovačka, Slovenija, Švedska i Ujedinjeno Kraljevstvo. Ovih 19 zemalja direktno učestvuje u radu tijela Energetske zajednice, a njihove pozicije prilikom glasanja izražava Evropska komisija.

Osnovni ciljevi energetske zajednice su kreiranje stabilnog i jedinstvenog regulatornog okvira i tržišnog prostora koji obezbjeđuje pouzdano snabdijevanje energentima i može privući investicije u sektore električne energije i prirodnog gasa. Zaključivanjem ovog ugovora

Ugovor o uspostavi Energetske zajednice, koji je potpisan 25. oktobra 2005. godine i stupio na snagu 1. jula 2006. godine, omogućava kreiranje najvećeg internog tržišta za električnu energiju i gas na svijetu.

ugovorne strane iz regije se obavezuju na međusobnu uspostavu zajedničkog tržišta električne energije i gasa koje će funkcionisati

Evidentno je da na različitim nivoima u BiH treba učiniti dodatne napore u transpoziciji i implementaciji akciza energetske zajednice.

po standardima tržišta energije EU-a sa kojim će biti integrisano. Aktivnim djelovanjem u energetske zajednici BiH potvrđuje svoju opredjeljenost za reformu energetskog sektora, liberalizaciju tržišta energije i usklađivanje svoje politike

sa članicama EU-a. Evidentno je da na različitim nivoima u BiH treba učiniti dodatne napore u transpoziciji i implementaciji akciza energetske zajednice. Za realizaciju brojnih obaveza Bosne i Hercegovine rokovi su već prošli, a za značajan broj obaveza preostalo je relativno kratko vrijeme.

Protok zraka može se upotrebljavati za pokretanje vjetroturbina. Novije vjetroturbine imaju raspon snage od 600 kW do 5 MW premda su turbine sa izlaznom snagom od 1.5 do 3 MW postale tipične za komercijalne svrhe; izlazna snaga turbine je funkcija kubne brzine vjetra, tako se s povećanjem brzine vjetra dramatično poveća izlazna snaga. Područja gdje su vjetrovi snažniji i učestaliji, poput priobalja i mjesta velike nadmorske visine, preporučljiva su za izgradnju vjetroparkova. Budući da brzina vjetra nije konstantna, proizvedena energija vjetroparka u godini nije nikad velika kao zbroj nazivnih vrijednosti generatora pomnoženih sa brojem radnih sati. Omjer stvarno proizvedene energije na godinu do teorijskog maksimuma se naziva faktor kapaciteta. Uobičajeni faktor kapaciteta iznosi od 20% do 40% s vrijednostima u gornjim granicama na pogodnim mjestima proizvodnje. Na primjer, turbina snage 1 MW sa faktorom kapaciteta od 35% neće proizvoditi 8760 MWh na godinu već samo $0,35 \times 24 \times 365 = 3066$ MWh, što u prosjeku iznosi 0.35 MW. Uz pomoć podataka dostupnih na Internetu za neke lokacije, faktor kapaciteta se može izračunati na temelju godišnje izlazne snage.

Globalno gledajući, smatra se da dugoročni tehnički potencijal energije vjetra je zapravo pet puta veći od konačne svjetske proizvodnje energije.

Globalno gledajući, smatra se da dugoročni tehnički potencijal energije vjetra je zapravo pet puta veći od konačne svjetske proizvodnje energije, tj. da je 40 puta veći od trenutne potražnje energije. To bi moglo zahtijevati veliku količinu tla za izgradnju vjetroturbina, posebno u područ-

jima s većim izvorima vjetra. Iskustva s priobalnim izvorima ukazuju na to da je tamo brzina vjetra ~90% veća od one na kopnu,

pa bi tako priobalni izvori mogli pridonijeti znatno više energije. Taj broj bi se također mogao povećati s povećanjem nadmorske visine vjetroturbina smještenih na kopnu ili u zraku.

Snaga vjetra je obnovljiva i ne uzrokuje stakleničke plinove (ugljkov dioksid i metan) tokom rada.

Snaga vode (u obliku kinetičke energije, temperaturne razlike ili gradijenta slanosti) može se sakupljati i koristiti. S obzirom da je voda 800 puta gušća od zraka, čak i spori vodeni tok ili umjereni val može pridonijeti razmotrivu količinu energije.

Postoji mnogo oblika snage vode:

Hydroelektrična energija je izraz rezervisan za brane velikih dimenzija poput Grand Coulee Dam u državi Washington i Akosombo brana u Gani.

Mikro hidro sistemi su uređaji hidroelektrične energije koji inače proizvode do 100 kW snage. Često se upotrebljavaju u područjima bogatim vodom kao Remote Area Power Supply (RAPS). Širom svijeta je mnogo takvih hidroelektrana uključujući i one od 50 kW na Salomonski Otocima.

Sistemi bez brane koriste kinetičku energiju samih rijeka ili okeana bez korištenja brana.

Energija okeana opisuje sve tehnologije za prikupljanje energije okeana i mora.

Snaga morskih struja: slično kao plimno-osečka snaga, koristi kinetičku energiju morskih struja. Pretvaranje toplote okeana (PTEO) koristi temperaturnu razliku između toplije površine okeana i hladnijih dubina, te se na kraju primjenjuje ciklički generator toplote. PTEO još nije testiran na terenu u velikim razmjerima. Snaga morskih mijena obuhvata energiju plime i oseke. Trenutno postoje dva različita načina proizvodnje energije iz plime i oseke:

Plimno-osečko kretanje u okomitom smjeru - plima uđe, nivo vode u bazenu poraste i zatim dođe oseka. Za oseke, nivo vode pada i ona protiče kroz turbinu i tako se iskorištava potencijalna energija pohranjena u vodi;

Snaga vjetra je obnovljiva i ne uzrokuje stakleničke plinove (ugljkov dioksid i metan) tokom rada.

Energija okeana opisuje sve tehnologije za prikupljanje energije okeana i mora.

Plimno-osečko kretanje u vodoravnom smjeru – morska struja. Zbog velike gustoće vode, koja je 800 puta veća od gustoće zraka, morske struje mogu imati puno kinetičke energije. Ne-

Snaga valova koristi energiju pohranjenu u valovima.

koliko komercijalnih prototipova je izgrađeno, a mnogi se tek razvijaju.

Snaga valova koristi energiju pohranjenu u valovima. Valovi inače pomiču velike pontone gore-dole u vodi, ostavljajući dio sa smanjenom visinom vala u „sjeni“. Snaga valova je dosegla komercijalizaciju. Snaga gradijenta slanosti, ili još snaga osmoze, je energija dobijena iz razlike u slanosti između slane, morske vode i slatke, riječne vode. Obrnuta elektrodijaliza i pritiskom odgođena osmoza su u procesu istraživanja i ispitivanja.

Hlađenje u dubokom jezeru, iako zapravo nije prava metoda stvaranja energije, može uštedjeti puno novaca tokom ljeta. Ono koristi potopljene slavine i cijevi kao hladnjak za kontrolu klime. Dno jezera ima godišnju konstantu od 4°C.

U kontekstu, pod nazivom „solarna energija“ smatra se energija prikupljena od sunčeva svjetla. Solarna energija može biti primijenjena na mnogo načina, uključujući slijedeće:

- proizvodnja električne energije upotrebom fotovoltlnih solarnih ćelija;
- proizvodnja vodika upotrebom fotoelektrokemijskih ćelija;
- proizvodnja električne energije upotrebom koncentrisane solarne energije;
- proizvodnja električne energije zagrijavanjem uhvaćenog zraka koji okreće turbine u solarnom tornju;
- zagrijavanje zgrada, direktno kroz konstrukciju pasivne solarne zgrade;
- zagrijavanje prehrambenih proizvoda uz pomoć solarnih pećnica;
- zagrijavanje vode ili zraka za domaćinstva zbog tople vode i topline prostora pomoću solarno toplotnih panela;
- zagrijavanje i hlađenje zraka kroz upotrebu solarnih kamina;

Snaga valova je dosegla komercijalizaciju.

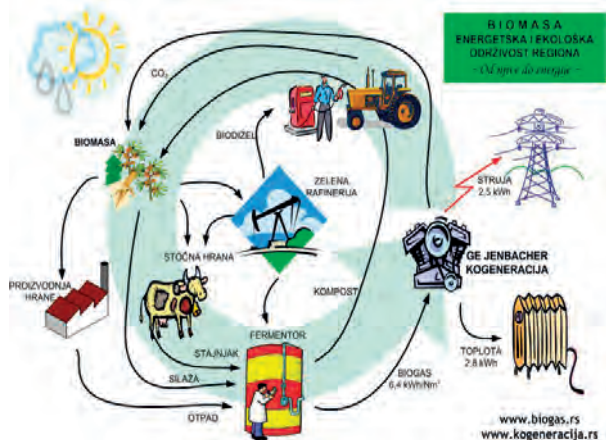
- proizvodnja električne energije u geosinkronoj orbiti pomoću solarnih satelita;
- solarne klimatizacione jedinice.

Biljke upotrebljavaju fotosintezu za rast i proizvodnju biomase. Poznata kao biomaterija, biomasa se može direktno upotrebljavati kao gorivo ili za proizvodnju tekućeg bi-

ogoriva. Biogorivo proizvedeno u poljoprivredi, poput biodizele, etanola ili bioplina (često kao nusprodukt kultivirane šećerne trske), mogu biti sagorena u motorima SUS ili boilerima. Uobičajeno je da biogorivo sagorijeva kako bi oslobodilo pohranjenu hemijsku energiju u sebi. Aktivno se radi na istraživanju učinkovitijih načina pretvaranja biogoriva i ostalih goriva u električnu energiju koristeći gorive ćelije.

Aktivno se radi na istraživanju učinkovitijih načina pretvaranja biogoriva i ostalih goriva u električnu energiju koristeći gorive ćelije.

Tekuće biogorivo je inače ili bioalkohol, poput etanolnog goriva, ili bioulje, poput biodizele i čistog biljnog ulja. Biodizel se može upotrijebiti u modernim dizel vozilima s malo ili bez preinaka na motoru te može biti proizvedeno od ostataka ili čistih biljnih ili životinjskih ulja i masti (lipidi). Čisto biljno ulje može se upotrebljavati u modifikovanom dizel motoru. Ustvari, dizel motor je izvorno zamišljen s pogonom na biljno ulje, a ne s pogonom na fosilna goriva. Glavna prednost biodizele je malo zračenje (emisija). Upotrebom biodizele emisija ugljikovog monoksida i ostalih ugljikovodika smanjena je za 20% do 40%.

Otpadna biomasa kao eko-izvor energije

U nekim područjima kukuruz, stabljika kukuruza, šećerna repa ili proso posebno su uzgajani za proizvodnju etanola (poznatog kao „zrnati alkohol“ ili „alkohol od zrna“), tekućine koja se može upotrijebiti u motorima s unutrašnjim sagorijevanjem i gorivim ćelijama. Etanol se postepeno upotrebljava u postojećoj energetskej infrastrukturi. E85 je gorivo sastavljeno od 85% etanola i

Čisto biljno ulje može se upotrebljavati u modifikovanom dizel motoru.

15% benzina koje se prodaje potrošačima. Biobutanol se razvija kao alternativa bioetanolu. Povećava se međunarodno kritikovanje biogoriva proizvedenih iz usjeva hrane zbog poštovanja prema temama kao što su: osiguravanje hrane, uticaj na prirodu (krčenje šuma) i energetska ravnoteža.

Većina transportnih vozila zahtijeva izvore energije sa visokom gustoćom snage.

Kruta biomasa je najčešće uobičajeno upotrebljavana direktno kao sagorljivo gorivo, proizvedeci 10-20 MJ/kg toplote. Njeni oblici i izvori sadrže gorivo dobijeno iz drva, biogeni udio iz komunalnog krutog otpada ili neiskorišteni udio ratarskih kultura. Ratarske kulture mogu i ne moraju se uzgajati namjerno kao energetska usjev, a ostatak biljke se upotrebljava kao gorivo. Većina vrsta biomase sadrže energiju. Čak i kravle gnojivo sadrži dvije trećine izvorne energije koju je krava upotrijebila. Sakupljanje energije pomoću bioreaktora je isplativije rješenje za raspolaganje otpadom s kojim su suočeni mljekari i moguće je proizvesti dovoljno bioplina za pokretanje takve farme. S trenutnom tehnologijom, ono nije idealno prikladno za upotrebu kao transportno gorivo. Većina transportnih vozila zahtijeva izvore energije sa visokom gustoćom snage poput onih koji se koriste u motorima s unutrašnjim sagorijevanjem. Ti motori inače zahtijevaju čisto sagorljivo gorivo koje je obično u tekućem obliku i manjih dimenzija, kompresovane plinovite faze. Tekućine su više prenosive zato što imaju visoku energetska gustoću te mogu biti pumpane što omogućava lakše rukovanje. To je razlog zašto je većina transportnih goriva tekuća. Netransportna primjena inače može tolerisati gustoću niske snage motora s vanjskim sagorijevanjem koji se mogu pogoniti direktno sa manje skupim krutim biomasenim gorivima za kombinovano grijanje i pogonjenje. Jedna vrsta biomase je drvo, koje je upotrebljavano hiljadama godina u različitim količinama, a u novije doba njegov pronalazak je povećao upotrebu. Oko dvije milijarde ljudi trenutno kuha svaki dan i zagrijava svoje domove za vrijeme zime upotrebljavajući sagorljivu biomasu koja je glavni

Netransportna primjena inače može tolerisati gustoću niske snage motora s vanjskim sagorijevanjem.

pridonositelj klimatskim promjenama globalnog zagrijavanja uzrokovanog ljudskom rukom. Crna čađa koja se prenosi iz Azije na polarne krajeve uzrokuje njihovo brže topljenje ljeti. U XIX vijeku, parni motori pogonjeni izgaranjem drva bili su česti, doprinoseći tako zagađenosti zraka u industrijskoj revoluciji. Ugljen je oblik

biomase koji se kompresovao hiljadama godina za proizvodnju neobnovljivog, visoko zagađujućeg fosilnog goriva.

Drvo i njegovi nusprodukti sada mogu biti pretvoreni kroz procese poput uplinjavanja u biogoriva kao što su plin dobijen iz drva, bioplin, metanolno ili etanolno gorivo; iako daljnje razvijanje može zahtijevati da se te metode učine dostupnima i praktičnima. Ostatak šećerne trstike, otpaci pšenice, kukuruzni klip i druga biljna materija može biti i jest uspješno gorljiva. Čiste emisije ugljikovog dioksida koje su dodane u atmosferu tim procesom dolaze jedino iz fosilnih goriva koja su upotrebljavana za sadnju, gnojenje, sakupljanje i prevoz biomase. Proces sakupljanja biomase iz sezonskih jablana i vrba te trajne trave poput divljeg prosa, vodene svijetlice i azijske trstike zahtijevaju manje učestalu kultivaciju i manje azota nego tipični godišnji usjevi. Pravljenje kuglica od azijske trstike i njeno spaljivanje se proučava i moglo bi postati ekonomski održivo.

Bioplin se lako može proizvesti iz trenutnih ostataka.

Bioplin se lako može proizvesti iz trenutnih ostataka kao što su: proizvodnja papira, proizvodnja šećera, fekalija, ostataka životinja i tako dalje. Ovi različiti ostaci trebaju biti pomiješani zajedno i uz prirodnu fermentaciju proizvoditi plin metan. Ovo se može učiniti pretvaranjem trenutnih fekalnih postrojenja u biopliniska postrojenja. Kad elektrana bioplina ispusti sav metan koji može, ostaci su katkad pogodniji za gnojivo nego originalna biomasa. Alternativno, bioplin može se proizvesti uz pomoć naprednog sistema procesuiranja otpada kao što je mehanički biološki tretman. Ovi sistemi obnavljaju reciklirane elemente iz kućanskih otpada i procesuiraju biorazgradivi dio u anarobni sažeti sadržaj. Obnovljivi prirodni plin je bioplin koji je poboljšan do kvalitete sličnoj prirodnom plinu. Približavajući kvalitetu onoj kvaliteti prirodnog plina, postaje moguće distribuirati plin masovnom tržištu uz pomoć plinomreže.

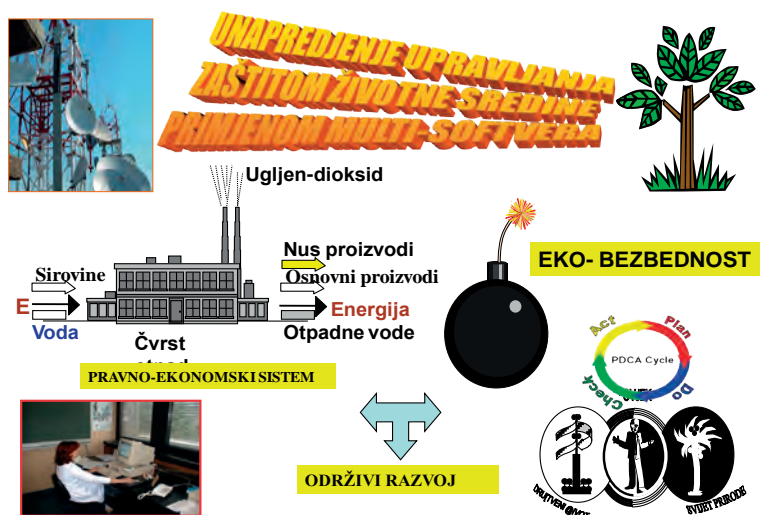
Geotermalna energija je energija dobijena odvajanjem toplote od same zemlje, obično kilometrima duboko u Zemljinoj kori. Skupo je sagraditi elektranu, ali troškovi rada su jeftini što rezultira niskom cijenom energije za pogodne lokacije. Konačno, ova energija se dobija iz topline Zemljine jezgre. Vlada Islanda kaže: "Trebalo bi naglasiti da geotermalni izvori nisu nužno obnovljivi

Geotermalna energija je energija dobijena odvajanjem toplote od same zemlje.

u istom smislu kao i vodeni izvori.“ Procjenjuje se da bi Islandova geotermalna energija mogla pružiti 1700 MW za 100 godina, u poređenju sa trenutnom proizvodnjom od 140 MW.

Elektrane suhe pare uzimaju paru iz dijelova u zemlji i upotrebljavaju je za direktni pogon turbine

Internacionalna Agencija za Energiju smatra geotermalnu energiju obnovljivom. Tri tipa elektrane se upotrebljavaju za proizvodnju energije iz geotermalnih izvora: suha para, „flash“ i binarna (mješana). Elektrane suhe pare uzimaju paru iz dijelova u zemlji i upotrebljavaju je za direktni pogon turbine koja okreće generator. „Flash“ elektrane uzimaju vruću vodu, obično temperature od 200°C, iz zemlje, i omogućavajući vrenje i izviranje na površinu te razdvajajući parni dio u parno vodene faze separatorima kroz izmjenjivače toplote, kuhajući organski fluid koji okreće turbinu. Kondenzovana para i ostatak geotermalne tekućine u sva tri tipa elektrane su ubačene nazad u tople stijene kako bi prikupile više toplote.

Načelna šema humane ekologije i razvoja

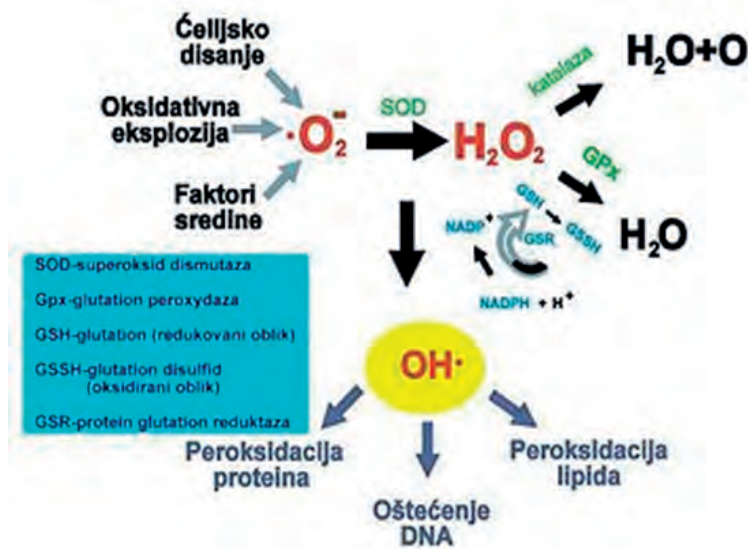
„Flash“ elektrane uzimaju vruću vodu, obično temperature od 200°C, iz zemlje, i omogućavajući vrenje i izviranje na površinu.

Geotermalna energija Zemljine kore je u nekim područjima bliža površini nego u drugim. Na mjestima vruće unutrašnjosti gdje para ili voda mogu biti odvojeni i dovedene na površinu to se može iskoristiti za proizvodnju električne energije. Takvi izvori geotermalne energije postoje u određenim geološki nestabilnim

dijelovima svijeta poput: Čilea, Islanda, Novog Zelanda, SAD, Filipina i Italije. Dva takva najznačajnija područja u SAD su u zalivu Yellowstonea i u sjevernoj Kaliforniji. Island je proizveo 170 MW geotermalne energije i zagrijao 80% svojih domaćinstava u 2000. godini pomoću geotermalne energije. Dio od 8.000 MW kapaciteta proizvodi u cjelosti.

Takođe postoji potencijal da se geotermalna energija dobije iz vrućih i suhih stijena.

Takođe postoji potencijal da se geotermalna energija dobije iz vrućih i suhih stijena. Probušene su rupe minimalno 3 km u Zemlju. Neke od ovih rupa pumpaju vodu u zemlju, dok druge pumpaju vruću vodu van. Izvori toplote sastoje se od vrućih podzemnih radiogenih granitnih stijena koje se zagrijavaju kada postoji dovoljno sedimenta između stijena i zemljine površine. Nekoliko firmi u Australiji istražuje tu tehnologiju.

Primarna proizvodnja energije (u 106 bbl/d)

Korištenje ostalih izvora energije naprijed spomenutih za proizvodnju električne energije, malo je vjerovatno u predmetnom planskom periodu, izuzev iskorištenja biomase otpada sa regionalne deponije otpada, koja je planirana pored Živinica. Ovakva rješenja su dosta česta u evropskim zemljama, pa je moguće da se primijeni takvo rješenje, o čemu još nema prijedloga.

Izvori toplote sastoje se od vrućih podzemnih radiogenih granitnih stijena.

Rekultivacijom rudnika se takođe mogu dobiti značajne količine zemljišta koje se mogu upotrijebiti za sadnju industrijskih kultura, prije svega uljarica koje bi se mogle iskoristiti za neprehrambene svrhe kakva je za dobivanje biodizela. Tuzlanski Kanton raspolaže sa oko 10000 ha zemljišta rudnika koje se treba rekultivirati.

Tuzlanski Kanton raspolaže sa oko 10000 ha zemljišta rudnika koje se treba rekultivirati.

kultivirati.

Bosna i Hercegovina teži da pristupi EU, a u njoj su trenutno na snazi propisi o primjeni biogoriva prema kojima sve zemlje EU 2010 godine, moraju 5.75% svojih energetske potrebe podmirivati iz biogoriva. Pored sadnje uljarica koje će se koristiti za proizvodnju biodizela (uljana repica, suncokret, soja) značajnu sirovinsku osnovu za proizvodnju biodizela predstavljaju restorani, kuhinje industrijski pogoni snack-proizvoda, te domaćinstva koja troše značajne količine biljnih ulja te ga nakon upotrebe (prženja) odbacuju uglavnom u kanalizaciju.

Jedinjenje	Vreme (god.)
CO ₂	10
CH ₄	3
CO	0,4
SO ₂	od 0,002
NO _x	od 0,01
NH ₄ , H ₂ S	od 0,005

Vreme trajanja polutanata u vazduhu usljed prljave industrije

8. Nova tržišta za nove industrije

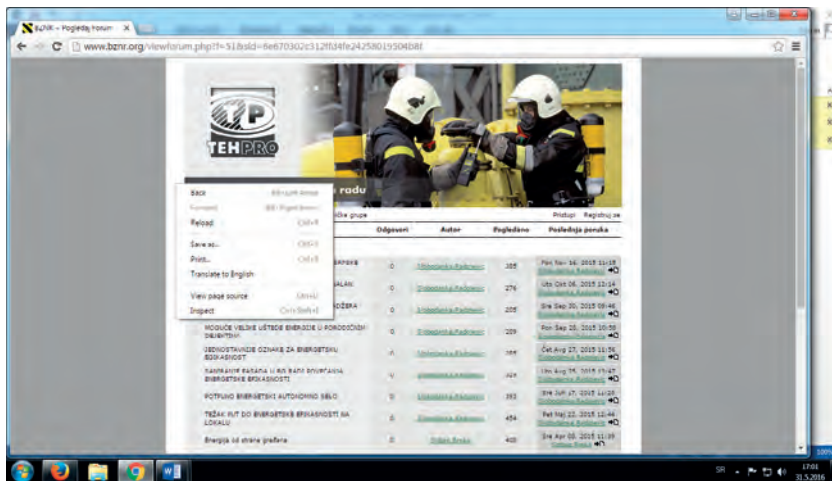
BiH teži da pristupi EU.

Implicitni ili eksplicitni podtekst ovih inicijativa je da logika tržišta ne može da proizvede novu paradigmu, obrasce i pravac promjena, već da to mora država (i EU) putem subvencija, kredita ili infrastrukture. Pitanje nije treba li država to da radi, već kako. Ekonomista sa Harvarda Dani Rodrik smatra da industrijska politika podrazumjeva poseb-

no 'stanje duha', a manje seriju specifičnih akcija. Drugim riječima, oblikovanje saradnje vlada i privatnog sektora, različite savjete i komisije, specijalne forume u lancu snabdjevanja, komitete za investicije, posebne fondove, okrugle stolove, specijalizovane izvore informisanja za industriju, itd.

Ono što je važno je da ta politika treba da bude vođena u interesu čitavog društva a ne specijalnih interesa.

Drugo, neophodni su i instrumenti za politiku 'šargarepe i štapa', tj. da se podupru uspješni a uskrati podrška gubitnicima, ali i da se ova politika bazira na rezultatima i bude privremena a ne trajna. Ono što je važno je da ta politika treba da bude vođena u interesu čitavog društva a ne specijalnih interesa, da ima mehanizme zaštite od moćnih lobi grupa i bude transparentna i socijalno odgovorna, i time otvorena za nove ali i postojeće aktere. U takvom kontekstu, vrlo je indikativan izbor domena koje treba osnažiti i razvijati kako bi služili kao neophodni podsticajni okvir za obnovu industrije. Brukings kao prioritete navodi istraživanje i razvoj, cjeloživotno obrazovanje na svim nivoima, poboljšani pristup finansiranju i povećanu ulogu zaposlenih i zajednice u stvaranju i raspodjeli dobitaka od inovativne industrije.

Opredeljena lista projekata u oblasti energetske efikasnosti

I zato se od javne intervencije traži da promoviše vrhunsku produkciju, dakle, oslanjanje na vrhunski obučenu radnu snagu, inovacije i najbolje univerzitetne i fokusira na alternativne energije, energetske efikasnost, eko-produkciju i top medicinsku tehnologiju. Svojom regulacijom država može stvarati i sasvim nova tržišta ('zelena

I zato se od javne intervencije traži da promoviše vrhunsku produkciju.

Napredna industrija nije samo važna za razvijene zemlje već i za one koje su manje razvijene.

ekonomija, alternativna energija) ili kreirati klastere i institucije koje omogućavaju pre-tržišnu koordinaciju i podršku (recimo, nacionalna razvojna banka). Svijet u kome živimo takodje nameće da industrijska politika podrazumeva integraciju u svetske lance produkcije i razmene. Fokus je i na socijalnim inovacijama – dakle okvirima za participaciju, učestvovanje u odlučivanju i socijalnu koheziju. To znači podsticanje zaposlenih, sindikata i vlada na zajedničku odgovornost u razvoju industrije ali i distribuciji njenih rezultata. Takav obrazac tiče se ekonomije u cjelini, ali i pojedinih sektora i individualnih industrijskih preduzetnika. Sličan obrazac već postoji u Švedskoj, Danskoj i Finskoj i služi kao uzor za oponašanje, mada Amerikanci preferiraju njemački model. Uz to, pokazuje se da zemlje sa jakim industrijskim sektorom lakše odoljevaju globalnoj krizi. Ukratko, potrebna je sistemska industrijska politika. Ona se gradi na viziji, a globalno takmičenje i otvoreno tržište su pritisci na koje se mora odgovoriti. Inovacije, istraživanje i obrazovanje su temelj 'EU 2020' strategije za pametan, inkluzivni i održivi razvoj.

Napredna industrija nije samo važna za razvijene zemlje već i za one koje su manje razvijene. Upravo u ovim zemljama industrija obezbjeđuje stabilnije i solidnije plaćene poslove, pogotovo za one sa srednješkolskim i stručnim zanimanjima; uz to, industrija je baza za formiranje nove srednje klase, dakle za ujednačeniju raspodjelu dohotka. Iz ugla ekonomije, industrija je vitalna za smanjivanje jaza u produktivnosti i približavanja u tehnološkom razvoju. Tako industrija služi kao okidač i za druge aktivnosti, kao i za kvalitet i produktivnost u sektoru usluga ili transfer tehnologije. Nakon inicijalnog perioda adaptiranja i porasta produktivnosti i tehnologije, industrija počinje sa kreiranjem nove zaposlenosti. Za njeno uspješno funkcionisanje to postaje ključni kriterijum. Za manje razvijene zemlje a pogotovu za

Nakon inicijalnog perioda adaptiranja i porasta produktivnosti i tehnologije, industrija počinje sa kreiranjem nove zaposlenosti.

one koje su zapustile industrijsku proizvodnju postoje i brojna ograničenja za uspješnu reindustrijalizaciju. Njihovi lideri često donose pogrešne ili neutemeljene odluke, tako što podržavaju projekte moćnih interesnih grupa, zbog korupcije ili populizma. U suočavanju sa globalnom krizom često su defanzivni – smanjivanje javne potrošnje ili gradnja velikih deficita,

odnosno započinju reforme bez jasne vizije ili stvarne promocije industrijske politike.

Iako bi morali da formulišu strategije i planove u skladu sa svojim prirodnim bogatstvima, institucijama i poslovnom ambijentu, prepuštaju

Velike promjene je doživjela i svjetska ekonomija.

se ćudima stranih investitora ili tržišnom bumom izvesnih roba. Svoje finansijske i druge instrumente prilagođavaju stranim investitorima i pritom uglavnom zapostavljaju domaće preduzetnike. Zato i izvoz ovih zemalja mahom čine proizvodi stranih investitora ili primarni proizvodi sa malo dodate vrijednosti domaćih kompanija. To čine iz već navedenih razloga, ali i zbog ograničenih institucionalnih kapaciteta, slabe istraživačke zajednice i drugih aktera civilnog društva, minimalnih inovacija, niskih ulaganja u obrazovanje, istraživanje i razvoj.

9. Kraj "razvojnih čuda"

Velike promjene je doživjela i svjetska ekonomija, kao što je i globalno upravljanje ekonomijom i trgovinom nametnulo vidljiva ograničenja za novu industrijsku politiku manje razvijenih zemalja. Tako Svjetska trgovinska organizacija, ali i drugi regionalni aranžmani (EU), sužavaju prostor za državne intervencije (carine, damping, državne investicije i subvencije). Ali i drugi globalni ekonomski procesi još više ugrožavaju mogući uspjeh nove industrijske politike manje razvijenih zemalja.

Izgleda da se 'razvojna čuda' industrijalizacije zemalja istočne Azije više ne mogu očekivati. Sada su uspješne industrije kapitalno intenzivne i traže vrlo obučenu (i smanjenu) radnu snagu, tako da je skoro nemoguće očekivati da ekonomija može absorbirati, recimo, 25% svoje rezervne armije rada sa sela, iz uslužnih djelatnosti ili nezaposlenih u kratkom periodu.

Drugo, globalna konkurencija je tako zaoštrena da je za nove aktere teško da se profilišu, prodaju i nametnu se. Kako sada i razvijene zemlje teže re-industrijalizaciji, prostor za manje razvijene se još sužava. Transfer tehnologije i proizvodnje ka manje razvijenim zemljama biće spor i neizvjestan. Neizvjesno je i potpuno otvaranje tržišta razvijenih privreda za izvoz manje razvijenih. Vjerovatno je za očekivati, međutim, da će razvijeni više insisti-

Izgleda da se 'razvojna čuda' industrijalizacije zemalja istočne Azije više ne mogu očekivati.

rati na poštovanju STO pravila ili EU standarda i time usporavati industrijalizaciju i trgovinu onih drugih. Manje razvijene zemlje nemaju, međutim, mnogo izbora. Industrijalizacija podržana porastom ljudskog kapitala i institucionalnim kapacitetima ostaje ključni izvor ukupnog rasta, kao i drugih sektora ekonomije (usluge, na primjer). Dakle, glavni je akcelerator za razvoj privrede i društva, ali ovoga puta bez nekadašnje brzine i obima promjena.

U energetsom sektoru, moguće je primijeniti razne mjere za prilagođavanje.

U energetsom sektoru, moguće je primijeniti razne mjere za prilagođavanje, od redizajna sistema za snabdijevanje energijom do promjena ljudskog ponašanja u korištenju energije. Poboljšanje kapaciteta veza između električnih mreža, upotreba decentralizovanih sistema za proizvodnju električne energije i lokalnih mikro-mreža može povećati sigurnost snabdjevanja električnom energijom. Drugi vidovi prilagođavanja su smanjenje upotrebe električne energije koje se može postići uspostavljanjem građevinskih standarda i standarda za nove električne aparate čiji je cilj ušteda električne energije, povećanje cijene električne energije i informisanje stanovništva. Procjena troškova i beneficija prilagođavanja infrastrukture i povećanja standarda za dizajn novih prevoznih sredstava i infrastrukture, kojima će se poboljšati otpornost i sigurnost u odnosu na niz potencijalnih uticaja, treba da uzme u obzir šire ekonomske i društvene posljedice prekida u funkcionisanju prevoznih sistema. Problem smanjenja snježnih padavina u skijaškim centrima rješava se pravljjenjem vještačkog snijega, ali je ovo kratkoročno rješenje koje može biti ekološki nepoželjno. Nove vrste turističkih aktivnosti, kao što su skijanje na travi i planinarenje mogu nadoknaditi gubitak prihoda u skijaškim centrima.

Energetska tranzicija nije samo tehnička promjena i ako se ispune njeni ciljevi u Njemačkoj njih moraju da prate i ponašajne promjene. Ljudi često idu linijom manjeg otpora pa treba biti pažljiv da sa, na primer, duplo većom efikasnošću automobila u kilometara po litru konverziji ne dođe i do porasta potrošnje automobila u istom obimu. Kao i svakoj problematici, treba neumorno raditi na podizanju svijesti.

Ljudi često idu linijom manjeg otpora.

U obalnim područjima, turistički centri se mogu zaštititi od povećanog nivoa mora izgradnjom barijera ili preseljenjem infra-

strukture dalje od obale. U mediteranskom području, povećanje temperatura u ljetnjem periodu može dovesti do smanjenja ljetnjeg turizma i povećanja turizma u drugim godišnjim dobima. Promocija eko-turizma i turizma vezanog za kulturu dodatni su oblici prilagođavanja i zaštite osjetljivih prirodnih područja. Može se pretpostaviti da će se ljudi prilagoditi drugačijim klimatskim uslovima tako što će promijeniti način rekreacije i prevoza.

Građevinske tehnologije treba poboljšati.

Građevinske tehnologije treba poboljšati tako da građevine i infrastruktura budu otporniji u slučaju ekstremnih klimatskih nepogoda. Posebnu pažnju treba posvetiti postojećim građevinama i njihovoj obnovi, iako je izvjesno da troškovi obnove mogu biti visoki i da radovi mogu prouzrokovati prekide ili neudobnosti u korištenju građevina. Mjere za prilagođavanje ljudi povremenim visokim temperaturama uključuju rano obavješćavanje stanovništva i preventivne planove za pomoć.

Mnoge evropske zemlje pripremile su takve planove nakon izuzetno toplog ljeta 2003. godine. Druge mjere su: ublažavanje uticaja „toplotnih ostrva“ kroz urbanističko planiranje, prilagođavanje dizajna građevina lokalnim klimatskim prilikama, veća upotreba rashladnih sistema i promjena radnog vremena. Glavne strategije za smanjenje rizika od poplava su: sistemi za rano obavješćavanje stanovništva, evakuacija iz niskih područja, zaštita i izolacija od prodora vode u bolnicama i administrativnim institucijama koje donose odluke prilikom nepogoda. U zaključku izvještaja IPCC-a iz 2007. godine navodi se da je dio totalnog uzgoja usjeva ili primarna neto proizvodnja koju koriste ljudi mjera za procjenu „ljudske dominacije planetarnim eko-sistemom“. U zapadnoj Evropi to je 2.86 t ugljika po glavi stanovnika godišnje, što je 72.2% od primarne teritorijalne neto proizvodnje i daleko više od globalnog prosjeka koji je 20%. „Ekološka stopa“ je procjena teritorije koja je potrebna da Klimatske promene i izgrađeni prostor: politika i praksa u Škotskoj i Srbiji 26 se obezbjeđe prirodna sredstva koje troši određeno stanovništvo. U centralnoj i istočnoj Evropi „ekološka stopa“ bila je 3.8 ha po glavi stanovnika, a u zapadnoj Evropi 5.1 ha po glavi stanovnika 2001. godine. Globalno, predviđa se da će se „ekološka stopa“ vjerovatno povećati za 70 do 300%, što će biti dodatno opterećenje za

Glavne strategije za smanjenje rizika od poplava su: sistemi za rano obavješćavanje stanovništva, evakuacija iz niskih područja.

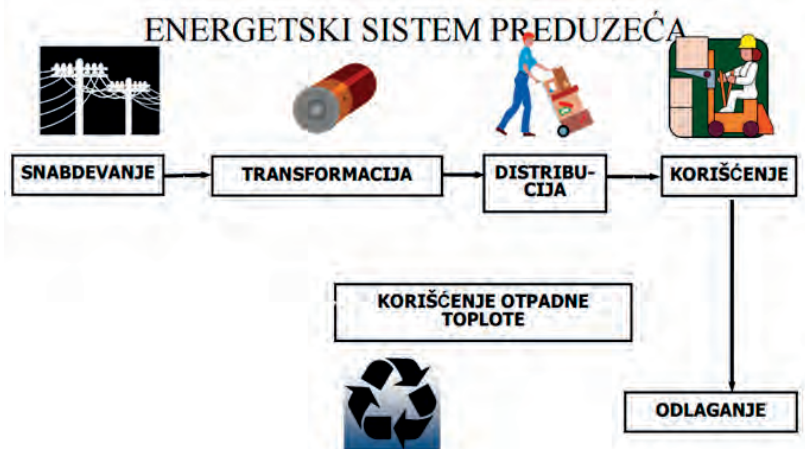
planetu koja, po nekim procjenama, već sada nije na nivou održivosti. Predviđa se konverzija „ekoloških stopa“ između evropskih područja do 2050. godine, mada će vjerovatno ostati mnogo veće nego što je globalni prosjek.

Klimatske promjene u Evropi vjerovatno će imati neke pozitivne uticaje.

Klimatske promjene u Evropi vjerovatno će imati neke pozitivne uticaje, kao što su povećanje šumskih područja i žetve u sjevernoj Evropi, ili će pružiti nove mogućnosti na „dodatnom zemljištu“. Ipak, mnoge promjene će povećati „ranjivost“ prirodnih sistema zbog smanjenja dostupne vode, te neizvjesnog potencijala za prilagođavanje i očuvanje prirodnih vrsta. Moguće je povećanje ugroženosti prirodnih sistema i prekida u razvojnim procesima. Dodatni pritisak na evropsko prirodno okruženje, društvene i ekonomske sisteme je moguć. Klimatske promjene uvećaće regionalne razlike u pogledu evropskih prirodnih izvora i dobara pošto je vjerovatno da će posljedice promjena biti geografski nejednako raspoređene, sa većim negativnim posljedicama na jugu i istoku. Kapacitet za prilagođavanje je visok, mada sa velikim razlikama među zemljama

Dodatni pritisak na evropsko prirodno okruženje, društvene i ekonomske sisteme je moguć.

(veći je na sjeveru nego na jugu i istoku) zbog stepena razvoja društvenih i ekonomskih sistema. Očekuje se da će kapacitet za prilagođavanje da se poveća, ali razlike među zemljama mogu i dalje postojati. Stoga, klimatske promjene vjerovatno mogu stvoriti dodatne nestabilnosti pošto se pretpostavlja da će negativni uticaji biti veći gdje je kapacitet za prilagođavanje niži.

Otpad u energetskom ciklusu energo-preduzeća

Integracija ciljeva održivog razvoja u planovima pojedinih sektora odvija se kroz nacionalne, regionalne i lokalne strategije i planove. Mada su se planovi za održivi razvoj i prilagođavanje klimatskim promjenama razvijali paralelno, ponekad se pojavljuju sukobi među njima. Klimatske promjene će vjerovatno izazvati preispitivanje nekih ciljeva za održivi razvoj. Sredstva za planiranje, kao što su integrisana simulacija, planovi za integraciju i razvoj scenarija, mogu pomoći u prevazilaženju nedostatka razumijevanja o uticaju klimatskih promjena na održivi razvoj. Moguće je da je težnja ka ostvarenju ciljeva održivog razvoja bolji put ka postizanju ciljeva politike u vezi sa klimatskim promjenama nego izolovana primjena te politike.

Organizacija posla odnosi se na menadžment i kontrolne aktivnosti.

11. Rizici i bezbjednost u energetskom sektoru

Organizacija posla odnosi se na menadžment i kontrolne aktivnosti kao i na proizvodne procese i njihov uticaj na to kako se rad obavlja. Faktor koji najviše utiče na stopu oboljevanja i povređivanja radnika jeste način na koji se posao organizuje i odluke vezano za izbor osoblja. Promene na makro nivou u organizaciji obavljanja posla u zdravstvenim ustanovama uključuju organizaciona spajanja, smanjivanje budžeta, promjene opisa posla, promjene u odnosima između uprave i radnika. Mnoge od ovih promjena praćene su pojavom upravljanja pružanjem usluga gdje je prioritet dat ograničavanju troškova i prelaskom zdravstvenih institucija na komercijalnije poslovanje.

U razvijenim zemljama postoji tendencija smanjenja broja bolničkog osoblja. Smanjenje u broju kao, dovelo je do porasta tempa posla ostalih. Studija provedena u 86 bolnica u Minesoti za period od 4 godine pokazalo se da se povrede i oboljenja kod zdravstvenog osoblja javljaju u 65% više dok je broj osoblja smanjen za 9%. Ubodi iglom i bolovi u leđima su vodeći poremećaji. Smjenski i noćni rad povećavaju rizik od oboljevanja. Ostali dodatni faktori, uključujući nedovoljno radnog prostora, nedostatak procedura, opreme i obuke za ovakvo radno okruženje mogu da intenziviraju profesionalni rizik. Neadekvatna ili nedostupna mjesta za pranje ruku ili mjesta za uklanjanje otpada, posebno za igle i druge oštre predmete mogu potencirati

U razvijenim zemljama postoji tendencija smanjenja broja bolničkog osoblja.

postojeće profesionalne rizike. Usljed neadekvatno radnog prostora može se desiti da kolega ne može da pomogne u manipulaciji pacijetom u urgentnim slučajevima. Brojne su institucije i pravni akti, koji detaljno regulišu problematiku bezbjednosti i zdravlja na radu, sa razmatranjem pojedinih specifičnosti³.

Cilj bezbjednosti i zaštite zdravlja na radu je kako zaštita zdravlja zaposlenih i očuvanje imovine.

Cilj bezbjednosti i zaštite zdravlja na radu je kako zaštita zdravlja zaposlenih i očuvanje imovine, tako i doprinos produktivnosti, kvalitetu proizvoda, radnoj motivaciji. Time se vrši pozitivan uticaj na kvalitet života pojedinaca, organizacijskih jedinica ali i na društvo u cjelini. Zbog toga je posebno značajno da naše zakonodavstvo, koje je još uvijek u razvoju, rasvijetli međunarodno-pravni aspekt zaštite radne i životne sredine, bezbjednost i zdravlje na radu i prihvati brojna akta međunarodnih organizacija.

Konvencije i preporuke Međunarodne organizacije rada i opšte prihvaćena pravila, sadrže međunarodne standarde, koji su uticali i na sadržinu našeg zakonodavstva, s obzirom da su potvrđeni ugovori i opšteprihvaćena pravila međunarodnog prava sastavni dio našeg unutrašnjeg pravnog poretka. Tako više desetina

Konvencije i preporuke Međunarodne organizacije rada i opšte prihvaćena pravila, sadrže međunarodne standarde.

ratifikovanih konvencija, odnosno akceptiranih preporuka MOR-a kod nas imaju u hijerarhiji pravnih izvora rang iznad zakona.

Zakonodavni okvir oblasti bezbjednosti i zdravlja na radu, ne čine samo zakoni, već i podzakonski propisi, odgovarajuća akta poslodavca, tehnički propisi

- 3 1977. Nacionalni institut za profesionalnu sigurnost i zdravlje objavio je kriterijume za programe profesionalne zaštite zdravlja u bolnicama.
1982. Centar za kontrolu i sprečavanje zaraznih bolesti objavio je Vodič za kontrolu infekcija kod bolničkog osoblja, koji se fokusirao na infekcije koje se prenose između pacijenata i osoblja koje o njima brine a ne samo na rizike zadobijanja infektivnih bolesti kod zdravstvenih radnika. Vodič Centra za kontrolu i sprečavanje zaraznih bolesti koji se odnosi na mjere opreza kod rukovanja krvlju i tjelesnim tečnostima (1982) i opšte mjere opreza (1987) objavljen je sa ciljem da pruži neke smjernice zdravstvenim radnicima.
1984. godine, Organizacija za bezbjednost i zdravlje na radu je javno proglasila prvi standard za zdravstvene radnike, koji pokriva upotrebu etilen oksida.
1987. Ministarstvo za zapošljavanje i Ministarstvo zdravlja SAD objavilo je obaveštenje pod nazivom Zaštita od profesionalne izloženosti HBV-u i HIV-u.
1988. Nacionalni institut za profesionalnu sigurnost i zdravlje je objavio sveobuhvatna uputstva za zaštitu bezbjednosti i zdravlja zdravstvenih radnika.
1991. Organizacija za bezbjednost i zdravlje na radu je proglasila Standard za patogene koji se prenose krvlju, koji zahteva opšte mjere opreza, vakcinisanje protiv hepatitisa B i procjenu tehničke kontrole da bi se zaštitili radnici od rizika vezanih za patogene koji se prenose krvlju, a 2000. je objavila konačan standard vezan za tuberkulozu.

i standardi, i druge opšte priznate mjere, kao i kolektivni ugovor. Pored reformisanog zakonodavstva i prilagođenog međunarodnim i evropskim standardima, potrebna je efikasna i konzistentna pravna zaštita, pogotovu u pogledu ostvarivanja i zaštite prava u oblasti bezbjednosti i zdravlja na radu⁴. Kao osnovno pravo čovjeka i jedna od najveći vrijednosti pojedinca i zajednice u cjelini, bezbjednost i zaštita zdravlja na radu proklamovana je u najvažnijim aktima UN, MOR i EU. Kao međunarodne akte sa najvećim značajem možemo navesti Opštu deklaraciju o pravima čovjeka, Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima čovjeka i Evropsku socijalnu povelju.

Mobilne policijske stanice u velikim zdravstvenim centrima i područjima visokog rizika mogu biti od koristi u kriznim situacijama.

U sadržinskom smislu, bezbjednost i zdravlje na radu obuhvata: 1) opšte principe prevencije od profesionalnih rizika; 2) obavezu utvrđivanja i realizaciju bezbjednosti i zdravlja na radu od strane poslodavaca i zaposlenih; 3) eliminisanje rizika i faktora koji mogu da prouzrokuju povredu na radu; 4) obuku zaposlenih i njihovih predstavnika za samostalan i bezbjedan rad; 5) principe informisanja i konsultovanja, 6) nadzor nad primjenom zakona i podzakonskih akata.

Postoji veliki broj pravnih drugih akata koji regulišu ovu oblast bezbjednosti zdravlja na radu u zdravstvenim ustanovama. Neophodno je donijeti nove i dopuniti sadašnje zakone koji tretiraju ovu oblast. Razvijati programe koji će se fokusirati na mjere u eliminisanju nasilja na radnom mjestu uz učešće sindikata, poslodavaca i njihovih organizacija, profesionalnih strukovnih organizacija. Pojačati rad institucija koje se bave nasiljem. Mobilne policijske stanice u velikim zdravstvenim centrima i područjima visokog rizika mogu biti od koristi u kriznim situacijama i slučaju prijetnji vatrenim oružjem ili u slučaju pljačke.

12. Energetski standardi u EU

Energetsko označavanje propisano je za sve važnije vrste kućnih aparata.

Energetsko označavanje propisano je za sve važnije vrste kućnih aparata.

Prvi standard (Direktiva 92/42/EEC) je uveden 1992. godine za plinske ili bojlere na ložulje a počeo je da se primjenjuje tek 1998. godine. Uvođenje ostalih

⁴ Dana 04. septembra 2010. godine u Republici Srbiji počela je primjena Zakona o zlostavljanju na radnom mestu.

standarda je inicirano jednostranom inicijativom zemalja članica. Holandija je 1992. godine obavijestila Evropsku komisiju o namjeri uvođenja standarda za minimalnu efikasnost frižidera. Komisija je takav prijedlog odbacila uz obrazloženje da bi takvo jednostrano nametanje standarda poremetilo odnose na slobodnom evropskom tržištu, ali 1994. godine ipak predlaže energetske standard koji bi važio za sve zemlje članice.

Od juna 2000. godine EU zahtijeva označavanje sedam kućnih uređaja.

Energetski standard (Direktiva Parlamenta i Vijeća 96/57/EC), kojim se sa tržišta uklanja većina uređaja u klasi D, E, F i G, usvojen je 3. septembra 1996. godine s primjenom od 3. septembra 1999. godine. Standard o minimalnoj efikasnosti balasta za fluorescentnu rasvjetu donešen je 2000. godine. Kako ne postoji institucionalni okvir koji bi Komisiji davao ovlaštenja uvođenja ili dopunjavanja energetske standarda, za njihovo uvođenje potrebna je odluka Vijeća ministara i Parlamenta. Zbog toga je Komisija sklonija dogovorima sa proizvođačima nego nametanju energetske standarda. Tako je 1997. godine sa Evropskom federacijom proizvođača kućnih aparata (European Federation of Domestic Appliance Manufacturers-CECED) dogovoreno prosječno smanjenje potrošnje energije novim mašinama za pranje veša od 20% do 2000. godine, u odnosu na prosječnu potrošnju mašina proizvedenih 1994. godine. U prvoj fazi su se 1997. godine iz proizvodnje povukli modeli energetske oznaka G, F i E a 2000. godine i određeni modeli oznake D.

Od juna 2000. godine EU zahtijeva označavanje sedam kućnih uređaja dok standardi postoje za dva a dogovori za tri vrste uređaja. Energetsko označavanje u EU počinje u pojedinim zemljama već u 1970-tim godinama ali uprkos raznim direktivama Evropske komisije zbog nesnalazjenja, nesuglasica i protivljenja pojedinih zemalja zaživljava tek 1990. godine kada je Danska donijela odluku o obaveznom energetskom označavanju kućnih aparata. Kako takva odluka jedne članice EU ima posljedice na jedinstveno evropsko tržište, Danska je zatražila mišljenje

Energetsko označavanje u EU počinje u pojedinim zemljama već u 1970-tim godinama.

Evropske komisije o usklađivanju sa zakonodavstvom EU. Evropska komisija je zatražila odlaganje primjene Zakona za godinu dana kako bi se pripremio usklađen sistem energetskog označavanja za sve zemlje EU. Direktiva 92/75/EEC o obaveznom energetskom označavanju kućnih aparata donešena je 1992. godine, a nacionalnim par-

lamentima je nametnuta obaveza donošenja zakona po kojima će se direktiva primjenjivati. Od 1994. do 2002. godine donešeno je osam direktiva za razne kućne aparate.

Neophodno je organizovati debate, okrugle stolove, seminare, naučnostručne skupove i studijska putovanja, koje bi uključivale sve kategorije: predstavništva (unije, udruženja, organizacije poslodavaca), privatnih vlasnika zdravstvenih službi, osoblje zdravstvenog sektora, uprave, pacijente i klijente, specijaliste za zdravstvo i bezbednost, advokate... Zakonodavstvo, regulative, čak i volonterske smernice koje se odnose na zaštitu zdravstvenih radnika sporo se usvajaju i često su neadekvatne.

Energetske oznake skreću pažnju potrošaču i informišu ga o potrošnji energije, cijeni i uticaju.

Neophodno je proučiti veći broj pravnih akata koji regulišu ovu oblast, uz podsjećanje da su vodeće medicinske asocijacija bolnica objavile zajedničke izjave, kojim se podržava program za zaštitu zdravlja radnika u zdravstvenom sektoru. Preko centara za edukaciju (pri medicinskim fakultetima i fakultetima zdravstvenih nauka) treba redovno organizovati obuku svih zaposlenih, a zavodi za javno zdravlje da daju savjete, podršku i smjernice u preduzimanju mjera bezbjednosti i zdravlja na radu.

Prepoznata su tri glavna tržišna mehanizma povećanja udjela energetske efikasne uređaja:

Energetske oznake skreću pažnju potrošaču i informišu ga o potrošnji energije, cijeni i uticaju uređaja na životnu sredinu. Standardizacijom energetske oznake i nezavisnim ispitivanjem uređaja takođe ga štite od lažnih tvrdnji proizvođača ili trgovaca o energetske potrošnji. Potrošaču se daju tačni podaci o energetske potrošnji uređaja čime je njegova odluka o kupovini racionalnija jer uključuje i cijenu energije utrošene tokom životnog vijeka uređaja. Energetske standardi obavezuju proizvođače uređaja da isporučuju samo one uređaje koji zadovoljavaju minimalni nivo energetske efikasnosti. Uređaji koji ne zadovoljavaju energetske standard moraju se tehnološki unaprijediti, i za njih treba pronaći drugo tržište (tržišta koja nemaju obavezujuće energetske standarde) ili jednostavno moraju prestati da se proizvode. Minimalni standard se mora odrediti tako da utiče na smanjenje ukupnog troška potrošača i korištenje

Uređaji koji ne zadovoljavaju energetske standard moraju se tehnološki unaprijediti.

uređaja bez ugrožavanja njegove funkcionalnosti. Time se postiže osnovni kompromis između cijene uređaja i troškova njegovog

Energetske oznake, standardi i ciljevi najbolji učinak imaju ako se koriste zajedno uz druge mjere stimulisanja efikasnosti.

pogona. Energetski standard je potrebno uvesti kad je kupac uređaja i korisnik različita osoba, na primjer stanodavac i stanar. Ni jedna strana ne korisiti u potpunosti uređaj pa je tako u interesu stanodavca najmanja nabavna cijena uređaja, a u

interesu stanara, koji plaća energiju za pogon uređaja, što veća energetska efikasnost uređaja kako bi troškovi korištenja bili što manji. Energetske oznake, standardi i ciljevi najbolji učinak imaju ako se koriste zajedno uz druge mjere stimulisanja efikasnosti kao što su obrazovanje, marketinške promocije, finansijski stimulansi i ulaganje u istraživanje i razvoj. Energetske oznake imaju zadatak da skrenu pažnju kupca na potrošnju energije s drugih marketinških karakteristika uređaja (cijena, tržišna marka, dizajn, boja) i da daju jednostavnu informaciju o energetske potrošnji kako bi se uređaji različitih proizvođača mogli porediti. Oznaka mora biti vizuelno privlačna i informisati tačno.

Evropska unija je 1992. godine (Uredba Evropskog parlamenta i Vijeća 880/92) pokrenula program "Evropska Eko-oznaka" kojom se unapređuju proizvodi koji imaju smanjen ekološki uticaj i daju potpunu, nedvosmislenu i naučno utemeljenu informaciju o tom uticaju. U program su uključeni svakodnevni potrošački proizvodi (osim hrane, pića i lijekova) i do sada obuhvata 20-tak grupa proizvoda. Za uređaje za koje je propisano energetsko označavanje, evropska eko oznaka u obliku stiliziranog cvijeta se stavlja u energetsku oznaku. Energetsko označavanje se ne može na zadovoljavajući način primijeniti na kancelarijske uređaje i potrošačku elektroniku. Uredbom 2422/2001 Evropskog parlamenta i Vijeća EU se pridružuju međunarodnom programu Energy Star koji je 1992. godine pokrenulo američko Ministarstvo za energiju (Department of Energy) i Agencija za zaštitu okoline

Energetske oznake imaju zadatak da skrenu pažnju kupca na potrošnju energije s drugih marketinških karakteristika uređaja.

(Environmental Protection Agency) u saradnji s proizvođačima uređaja. To su uređaji koji zadovoljavaju određene specifikacije u potrošnji energije ili imaju dodatne funkcije koje omogućavaju uštedu energije. Oko ¼ najboljih uređaja dobijaju

oznaku Energy star.

Tipični solarni sistemi za pripremu tople vode u domaćinstvima sastoje se od solarnih kolektora standardne površine 3 do

4 m² postavljenih na južno orijentisani krov i izolovanog rezervoara za toplu vodu.

Energetske naljepnice su oznake energetske efikasnosti.

Ispravno dimenzioniran sistem za pripremu tople vode bi u zavisnosti od klimatskih uslova trebao da osigura 50 do 60% potreba domaćinstva za toplom vodom, dok bi se preostale potrebe obezbijedile nekim konvencionalnim sistemom. Iako su solarni sistemi za

pripremu tople vode još uvijek relativno skupi u odnosu na konvencionalne, oni su jedina ispravna opcija za energetske i ekološki održivu budućnost, a njihovom masovnijom upotrebom i cijena bi im značajno padala.

Energetske naljepnice su oznake energetske efikasnosti tj. potvrda kvaliteta uređaja s obzirom na njegovu energetske efikasnost. Uređaji se prema potrošnji energije dijele na 7 nivoa energetske efikasnosti označenih slovima od A do G (grupu A čine energetske najefikasniji uređaji). Energetska naljepnica omogućava korisnicima uređaja efikasno poređenje različitih modela nekog uređaja zavisno od energetske efikasnosti, godišnje energetske potrošnje i nekih važnijih radnih karakteristika i mogućnosti uređaja.

Iako zaključci brojnih studija o uticaju energetske oznake na ponašanje potrošača pokazuju da je glavni kriterijum za izbor proizvoda tržišna marka, cijena, veličina i funkcionalne karakteristike uređaja, označavanje energetske efikasnosti ipak je omogućilo jednostavno poređenje kućnih aparata na tržištu. Označavanje energetske potrošnje je dobar stimulans proizvođačima da povećaju energetske efikasnosti kako bi izbjegli lošu oznaku proizvoda. U slučaju da su dva uređaja jednaka po svemu osim po energetske potrošnji, oko 80 % potrošača će izbor temeljiti na energetske

Energetska efikasnost uređaja prepoznata je kao način da se u prvom redu uštedi novac.

skoj oznaci proizvoda. Kućni aparati i kancelarijska oprema troše više od četvrtine ukupne potrošnje električne energije u zemljama članicama Međunarodne agencije za energiju (International

Energy Agency-IEA) i nakon potrošnje energije za prevoz to je najbrže rastući sektor potrošnje energije.

„Kada bismo samo 3-5% teritorija prekrili Sunčevim pretvaračima u toplotnu i električnu energiju, dobili bismo oko osam puta više od današnje ukupne energetske potrošnje.“

Energetska efikasnost uređaja prepoznata je kao način da se u prvom redu uštedi novac jer se za isti ili viši nivo usluge potroši manje energije. Izbjegnuta proizvodnja električne energije znači izgradnju manje elektroenergetskih objekata i manju potrebu za zemljištem, manju emisiju štetnih gasova u životnu sredinu potrošnjom fosilnih goriva i manju emisiju ugljen-dioksida čime se smanjuje rizik od klimatskih promjena.

Povećanje tržišnog udjela energetske efikasne uređaja se može postići na više načina:

- stimulisanjem kupovine energetske efikasne proizvoda,
- suzbijanjem kupovine neefikasne proizvoda,
- stimulisanjem istraživanja, razvoj, proizvodnja i marketing proizvoda koji su efikasniji nego proizvodi koji su trenutno prisutni na tržištu.

Zaključak

Prelazak sa upotrebe fosilnih goriva za proizvodnju električne energije na održive izvore energije efikasna je mjera za prilagođavanje. Smanjenje emisija gasova iz prevoznih sredstava upotrebom „čistijih“ tehnologija i promjenom ponašanja u pogledu izbora prevoza doprinosi prilagođavanju. Potrebno je pojačati kapacitete za akcije prilikom incidenata i procjenu rizika, kao i kapacitete za razvoj održavanja, upotrebe i standarda za nove infrastrukture.

Na kraju evo jednog pasusa iz nadolazeće knjige „NA RASKRŠĆU VREMENA“: *„Kada bismo samo 3-5% teritorija prekrili*

Prelazak sa upotrebe fosilnih goriva za proizvodnju električne energije na održive izvore energije efikasna je mjera za prilagođavanje.

Sunčevim pretvaračima u toplotnu i električnu energiju, dobili bismo oko osam puta više od današnje ukupne energetske potrošnje.“

Ova rečenica dovoljno govori o tome kojim putem treba ići pri planiranju energetske budućnosti. S dovoljnim količinama energije, bez zavisnosti o stanju na svetskom energetskom tržištu, možemo izgraditi zdravu ekonomsko-ekološku budućnost i nasljeđe budućim pokolenjima.

Ekološki gledano, zamislite svijet bez nuklearke, opasnih hemijskih postrojenja, NHB oružja, tajanstvenih bio-laboratorija, termoelektrana i ostalih zagađivača životne sredine. *Zar ne želite sebi i pokolenjima djeci učiniti životni ambijent zdravijim i ugodnijim?*

Da je neumoljiva, priroda je dokazala bezbroj puta.

Poslije ove Korona pandemije, koju doživljavamo sa 192 države svijeta možemo konstatovati: „*Jednom, kada sve ovo bude juče, možda budemo pametniji, složniji uz znalački povratak prirodi, jer ona je staromodna i ne trpi velike promjene u ekosistemu*“.

Da je neumoljiva, priroda je dokazala bezbroj puta. Upravo zbog toga sistem eko-bezbjednosti zahtijeva neprestano prilagođavanje, normativna usklađivanja, praćenje međunarodnih trendova, eko-edukacije, usavršavanja i ulaganja u preventivu. U vanrednim situacijama, Vlada jedne države će na tome temeljiti daljnje smjernice i zadatke, posebno u vanrednim situacijama, izazvane prirodnim ili antropogenim putem

Literatura

- Biočanin R., Obhođaš S. Zagađivači životne sredine, Internacionalni univerzitet u Travniku, Travnik, 2012.
- Biočanin R., Ketin S. AKCIDENTI U ŽIVOTNOJ SREDINI, Internacionalni univerzitet Travnik, Travnik, 2019.
- Biočanin R., Borovčanin J. Ekološki izazovi i bezbjednost, Internacionalni univerzitet Travnik, Travnik, BiH, 2016
- Biočanin R., Tešić M., Mirković M., Badić M., Brničanin E. Management in energy efficiency in the western balkans security and eco - sustainable development, VI International Conference “Economics and management-Based on New Technologies”, 16-19. June 2016. Vrnjačka Banja.
- Biočanin R., Škrbić V. Ekološka bezbednost i održivi razvoj kao uslov za evropske integracije, NUBL, Banja Luka, 2011. ISSN 1986-8588
- Biočanin R., Muraspahić M. Internacionalni univerzitet Travnik, Travnik, 2017.
- Sarjanović D., Biočanin R. Energetski sistemi, Internacionalni univerzitet Travnik, Travnik, 2018.
- Čengić M., Biočanin R., Muraspahić M. Energetsla efikasnost, Evropski defendologija centar, Banja Luka, 2018.
- Perić V., Biočanin R., Badić M. Inovacioni zahtevi u sistemu ekološke bezbednosti uz primenu nano i biotehnologija, 26-27. septembar 2017. Tivat, Montenegro.
- Sarjanović D., Biočanin R., Prolović A. Izazovi, rizici i pretnje u lokalnoj zajednici i predikcija u sistemu ekološke bezbedno-

sti, Međ. naučna konferencija „DRUŠTVENO-EKONOMSKI RAZVOJ I BEZBEDNOST ZAJEDNICE SA AKCENTOM NA GRAD VALJEVO I KOLUBARSKI OKRUG, 18-20. april 2019. Valjevo.

- S.Stefanov, R.Cvejic, R.Biocanin. Modeling of pollutants at the landfill waste, International scientific and methodological conference "Quality of education" management, certification, recognition, Kramatorsk, Ukraine, 2011.
- S.Stefanov, M.Vojinovic Miloradov, R.Biočanin. Inovaciona istraživanja za smanjenje koncentracija polutanata u složenim procesnim sistemima, I Simpozijum inovacionih istraživanja "SINO-VIS-2011", Palata Srbije, Beograd, 2011.
- S.Stefanov, R.Biocanin, Modeling of pollutants at the landfill waste, 15th Symposium of Thermal Science and Engineering of Serbia, Soko Banja, Book of abstracts, Serbia 2011.
- S.Stefanov, R.Biocanin, M. Badic, S.Bancov. New technologies with economic and ecological aspects, Međunarodna naučno-stručna konferencija EMoNT2011, u štampi, Kladovo, Serbia (2011)
- S.Stefanov, M.Vojinovic Miloradov, R.Biocanin, Ecological modeling of pollutants in process industry, ICET 2011 & PEC-9, Faculty of Engineering PSU, Thailand (2011) p.202-208
- S.Stefanov, M.Vojinovic Miloradov, R. Biocanin, S.Sokolovic, Š.Bancov, Monitoring of industrial pollutants in Oil and Petrochemical industry, 10th International Conference, "Research and Development in Mechanical Industry" RaDMI 2010, Donji Milanovac.

Jelena Ponomarjova

Aleksej Samsonov

Rumunija-89: revolucija ili prevrat?

Apstrakt: Politička kriza u Bjelorusiji, koja ima ne samo unutrašnje već i spoljne posljedice velikih razmjera, tera nas da se okrenemo bliskoj prošlosti. Jedan od upečatljivijih primjera kada su spoljni igrači iskoristili unutrašnje protivriječnosti u sopstvenom interesu je krah režima N. Čaušeskua u decembru 1989. godine. Kroz prizmu koncepta američkog historičara E. Lutvaka, koji je opisao strategiju, planiranje i sprovođenje državnog udara, u članku se analiziraju događaji u Rumuniji koji su doveli ne samo do korenitih promjena u političkom sistemu, već i do ubistva predsjednika države. Na konkretnim primjerima (priprema i stvaranje kontrolisane krize, njena informativna podrška, posledice prevrata) ilustruju se taktike specijalne operacije zapadnih specijalnih službi protiv rumunskog rukovodstva i data je detaljna panorama preduslova i karakteristika političkih udara našeg doba.

Politička kriza u Bjelorusiji, koja ima ne samo unutrašnje već i spoljne posljedice velikih razmjera, tera nas da se okrenemo bliskoj prošlosti.

Ključne riječi: Rumunija, revolucija, državni prevrat, specijalna operacija, SAD, SSSR, bjeloruska kriza

Romania-89: revolution or coup d'etat?

Abstract: The political crisis in Belarus, which has not only domestic, but also large-scale external consequences, makes us turn to the recent past. One of the most striking examples of using internal contradictions in the interests of external players is the collapse of the Ceausescu regime in December 1989. The article analyzes the events in Romania that led not only to radical changes in the political system, but also to the assassination of the country's President through the prism of the concept of the American historian E. Luttwak, who described the strategy, planning and implementation of the coup. Specific examples (preparation and creation of a manageable crisis, its informational support and the consequences of a coup d'etat) illustrate the tactics of the special operation of Western intelligence services against the Romanian leadership, as well as a detailed panorama of the mandatory conditions and characteristics of modern political coups.

Keywords: Romania, revolution, coup d'etat, special operation, USA, USSR, Belarusian crisis

Na dan predsjedničkih izbora – 9. avgusta 2020. godine – započela je nova stranica u istoriji moderne Bjelorusije. Zemlja koja je stvorila jedinstven model u kontekstu globalizacije, kombinujući principe socijalne države, mehanizme tržišnih odnosa i najnovije tehnologije, tzv. „Bjelorusko čudo“; zemlja, koju odlikuje najviši nivo bezbjednosti i odsustvo strašne pošasti svih postsovjetskih sistema – korupcije u vertikali vlasti, našla se bukvalno preko noći u situaciji dubokog unutrašnjeg raskola. Odmah nakon objavljivanja rezultata državne izlazne ankete, prema kojoj je aktuelni predsjednik A. G. Lukašenko osvojio više od 80% glasova, demonstranti su izašli na ulice svih većih gradova Bjelorusije. Protesne akcije nisu bile svuda mirne što je dovelo do slučajeva žestokih hapšenja, upotrebe druge posebne opreme od strane predstavnika službe bezbjednosti. Uprkos činjenici da protesti i dalje traju (uglavnom vikendom), očigledno je da je državni sistem pokazao svoju efikasnost i sposobnost da odgovori na izazove destabilizacije, a strukture za zaštitu poretka dokazali odanost zakletvi. Kolosalni pritisak spoljnih igrača

Na dan predsjedničkih izbora – 9. avgusta 2020. godine – započela je nova stranica u istoriji moderne Bjelorusije.

Protesne akcije nisu bile svuda mirne što je dovelo do slučajeva žestokih hapšenja.

na političko vođstvo zemlje (tražili su čak priznanje jednog od kandidata na izborima za predsjednika), kao i aktivno finansiranje opozicionih grupa i pomoć u obliku informacionih tehnologija iz inostranstva, svjedoče o složenoj i beskompromisnoj geopolitičkoj borbi za poslednje značajno parče istorijske Rusije.

Ciljevi i zadaci koje su postavili protivnici Moskve, kao i mnoge tehnologije koje se koriste u Bjelorusiji, nisu novi.

Ciljevi i zadaci koje su postavili protivnici Moskve, kao i mnoge tehnologije koje se koriste u Bjelorusiji, nisu novi. Svjedoci smo nastavka „Velike igre“ u Evroaziji, i kao što je rekao Tolkienov Gandalf: „Ako ne uspijemo, pašćemo. Ako uspijemo, suočićemo se sa sljedećim izazovom“^[1]. Da ne bismo izgubili i pravilno procijenili „naredne zadatke“, važno je pažljivo proučiti istoriju prošlih transformacija.

Iskustvo socijalističke Rumunije je od posebnog interesa u skladu sa trenutnom stvarnošću. Sasvim je indikativno da su na samom početku protestnog talasa u Bjelorusiji opozicione društvene mreže i mesendžeri bili preplavljeni poređenjima između A. Lukašenka i N. Čaušeskua. Čak se pojavio i mem – Lukašesku: provokatori su čekali ponavljanje sudbine rumunskog lidera. Šta se zapravo dogodilo u Rumuniji u decembru 1989. godine? I zašto istorija ponovo ne uči političare ničemu, već samo kažnjava za nenaučene lekcije?

Revolucija ili prevrat: metodološka pojašnjenja

Izveštaj Komisije parlamenta Rumunije za istraživanje događaja u decembru 1989. godine, čiji je rad trajao od 1990. do 1994. godine, sadrži ocjene mnogih postsocijalističkih političkih transformacija koji su u korelaciji sa mišljenjima domaćih autora. Na primjer, događaji koji se danas primećuju u susjednim zemljama Rusije logično se uklapaju u Izveštaju opisani „opšti proces u Istočnoj Evropi, koji se brzo razvija i podliježe „domino principu““. Jedan po jedan, vladajući „režimi u ovoj geografskoj zoni propadaju, uz raspadanje određenih elemenata postojećih sistema: diktatura jedne političke stranke, pretjerano centralizo-

Iskustvo socijalističke Rumunije je od posebnog interesa u skladu sa trenutnom stvarnošću.

1 Tolkien J. R. R. The Lord of the Rings. Part Two. The Two Towers.L.: Harper Collins, 1990. P. 540.

vano državno upravljanje ekonomijom itd.“ [2]. Ovaj dokument nikada nije objavljen, a jedna od njegovih verzija koju su uredili rumunski historičari prvi put je predstavljena široj javnosti 2013. godine. Poznato je da krvavi ekspres-prevrat u balkanskoj zemlji završio se ishitrenim suđenjem i pogubljenjem rumunskog lidera N. Čaušesku i njegove supruge, prve potpredsjednice vlade te zemlje Elene. Reforme novog rukovodstva dovele su do ubrzane privatizacije, uništavanja svih socijalnih davanja i praktično potpunog prekida saradnje sa Rusijom.

Poznato je da krvavi ekspres-prevrat u balkanskoj zemlji završio se ishitrenim suđenjem i pogubljenjem rumunskog lidera N. Čaušesku i njegove supruge.

Uprkos masovnoj propagandi kojom se diskredituju sva dostignuća socijalističkog perioda, a posebno ličnost rumunskog predsjednika (funkcija je uvedena 1974.), prema sociološkim anketama [3] Čaušesku je i dalje najpopularniji vođa, a na njegov grob na groblju Genča u Bukureštu ljudi sve češće donose bukete cveća. Takva procjena rada „genija Karpata“ tera nas da dovedimo u pitanje izjave rumunskih političara da „revolucija pripada narodu“ i odražava istinske težnje većine građana. Potvrda tome su riječi čuvenog rumunskog historičara F. Konstantinua: „Sa tri miliona ljudi koji su otišli da rade u inostranstvo, sa nezaposlenošću, sa svim nevoljama koje donosi neokapitalizam (droga, prostitucija, kriminal), sa novom eksploatatorskom klasom, Rumuni su shvatili da je decembar 1989. godine bio promašaj, neuspješan početak“ [4]. Štaviše, niz nepobitnih činjenica ukazuje na to da je promjena političkog rukovodstva u SRR bila rezultat velike specijalne operacije spoljnih snaga koji su koristili širok arsenal međunarodnog pritiska, a u najoštrijoj fazi puča čak i specijalne diverzantske jedinice.

Da bi se ova hipoteza provjerila, neophodno je izvršiti istorijsku rekonstrukciju i pokušati zamisliti ključne događaje koji su izazvali „revoluciju“ 1989. godine koja je dovela do ubistva (zapravo pogubljenja)

Rumuni su shvatili da je decembar 1989. godine bio promašaj, neuspješan početak“.

2 Raportul Comisiei Decembrie 1989. 1267 p. URL: <https://www.scribd.com/doc/122639936/Raportul-Comisiei-Decembrie-1989>

3 Ceaușescu still most beloved President of Romania // Transilvania now. 27 December 2018. URL: <https://transylvanianow.com/ceausescu-still-most-beloved-president-of-romania/>

4 Morozov N. N. Događaji u decembru 1989. godine u Rumuniji // Revolucija i reforme u zemljama Centralne i Jugoistočne Evrope/Odgovorni urednik K.V. Nikiforov. M.: Institut slavistike, 2011. S. 534.

para Čaušesku, kao i analizirati dostupne činjenice kroz prizmu postojećih koncepata promjene političkog režima.

Kao metodološko sredstvo za ovu studiju izabran je pristup američkog historičara E. Lutvaka, koji se profesionalno bavi samo proučavanjem Starog Rima i vojnom strategijom, već je i poznat autoritet kod analize organizacionih osnova političkih transformacija.

Njegova knjiga „Državni udar. Praktični priručnik“ je „vrsta intelektualnog partijskog manifesta, izjava da intelektualci ne samo da mogu da djeluju kao istraživači – pasivni promatrači društvenih procesa, već i da postanu aktivni „subjekti društvenih dešavanja“ [5]. Takođe značajni za ovu studiju su i radovi domaćih autora koji se suštinski bave uzrocima i tehnologijama savremenih političkih transformacija, koji se u naučnom i javnom diskursu često nazivaju „obojene revolucije“. Jedna od njihovih karakteristika je „prenošenje agresije iz vojnogeografskog prostora u informativni prostor. Bojište je kognitivna, mentalna sfera, samosvijest ljudi, njihov nacionalni i kulturni identitet. Prvi korak u ovom pravcu je diskreditovanje i, ako je moguće, uništavanje tradicionalnih vrijednosti nacije“ [6], kleveta nedavne (naročito ako je povezana sa socijalizmom) prošlosti i glavnog oličenja prethodne epohe – političkog lidera. Istovremeno, agresivno neposlušna većina, opijena obećanjima o svetlijoj budućnosti, koja će nastupiti čim dosadni lider stranke i države ode, ne shvata da će u zaborav otići ne samo režim, već i čitav bivši društveni i politički sistem. S. Milošević je to savršeno dobro razumio. U oktobru 2000. godine, nekoliko dana prije svog konačnog poraza, ne toliko ličnog koliko državnog, rekao je jako važne riječi: „Svima bi trebalo da bude jasno da države NATO-a ne napadaju Srbiju zbog Miloševića, već Miloševića zbog Srbije“ [7]. Istorija se ponovila više puta: Gadafi je napadnut zbog Libije; Asad – zbog Sirije, a sada Lukašenko

Niz nepobitnih činjenica ukazuje na to da je promjena političkog rukovodstva u SRR bila rezultat velike specijalne operacije spoljnih snaga.

Bojište je kognitivna, mentalna sfera, samosvijest ljudi, njihov nacionalni i kulturni identitet.

5 Gorev A. A. Edvard Lutvak. Analiza njegovih knjiga: koji su već objavljeni u Rusiji i koji još uvijek nisu prevedeni na ruski jezik // Lutvak E. N. Državni udar. Praktični priručnik. M.: Un-t Dimitrija Požarskog, 2012. S. 207.

6 Ponomarjova J.G., Rjabinin J.V. „Obojene revolucije u kontekstu strategije «kontrolisanog haosa» // Komentator. 2015. Br. 12. S. 42.

7 Govor Predsjednika SR Jugoslavije Slobodana Miloševića // Politika. Beograd. 2000. 1 oktobra.

zbog Belorusije. E. Hemingvej je bio zaista vizionar: „epoha neobjavljenih ratova je pred nama“ [8].

„Svima bi trebalo da bude jasno da države NATO-a ne napadaju Srbiju zbog Miloševića, već Miloševića zbog Srbije“.

Tehnološka priroda političkih prevrata našeg doba, koji su svojevrsne poboljšane kopije „baršunastih revolucija“ kasnih 1980-ih, takođe je proučavana i detaljno izanalizirana. Dž. Šarp, koji je izgradio svjetski poznatu taktiku nenasilnog otpora na osnovu filozofskih razmišljanja M. Gandija, H. Toroa i L. Tolstoja, kao i praktičnih vještina političke borbe koje su opisali A. Gramši, M. L. King i L. D. Trocki, postavio je preduslove za uspješnu „revoluciju“.

Prvo, to je prisustvo relativno reprezentativne i politički uticajne društvene grupe, nezadovoljne svojim položajem, koja teži osvajanju dominantnih pozicija u hijerarhiji vlasti. Drugo, trebalo bi da postoje prilično široki slojevi stanovništva iz kojih se mogu regrutovati učesnici u masovnim uličnim akcijama (po pravilu su to mladi ljudi od 14 do 30 godina). Treće, značajan dio stanovništva trebalo bi da bude umoran od političkih vođa i nezadovoljan stvarnim stanjem u zemlji. Četvrto, na različitim nivoima vladajuće klase trebalo bi da bude poprilično pristalica opozicije i protivnika vođe [9]. E. Lutvak je takođe posvetio posebnu pažnju ovom posljednjem preduslovu: državni prevrat se „sastoji u prodiranju male kritične grupe u državni aparat, koji ga koristi za uklanjanje vlade od kontrole nad ostatkom državnog aparata“ [10].

Dakle, „osobine“ državnih udara, koji se često nazivaju „revolucije“ sa različitim epitetima (plišana, narandžasta, revolucija tulipana itd.), predstavljaju kompleks nagomilanih unutrašnjih problema, spoljnih sila i njihovih partnera u sistemu zainteresovanih za rušenje postojeće vlade, kao i prisustvo organizacionih osnova protestnog biračkog tijela.

Istorija se ponovila više puta: Gadafi je napadnut zbog Libije; Asad – zbog Sirije, a sada Lukašenko zbog Belorusije..

Pripremu (koja može trajati godinama, a ponekad i decenijama) i finansiranje aktivnosti unutrašnje opozicije u velikoj mjeri (ali ne u potpunosti) sprovode spoljni igrači. Lokalna oligarhija i, u velikoj

8 Citat: Ponomarjova J. G. Belgradska jesen – 2020: sjećanje na budućnost. URL: <https://www.fondsk.ru/news/2020/10/07/belgradskaja-osen-2000-vospominanie-o-buduschem-52004.html>

9 Šarp Dž. Od diktature do demokratije. M.: Slobodni izbor, 1993. 72 s.

10 Lutvak E.N. Državni udar. Praktični priručnik. M.: Un-t Dimitrija Požarskog, 2012. S. 27.

mjeri, specijalne službe takođe aktivno učestvuju u organizacionoj i finansijskoj pripremi prevrata, nadajući se značajnim preferencijama moći u slučaju pobjede. Glavni dobitnik u ovom slučaju je „međunarodna zajednica“ spoljnih i unutrašnjih igrača: moderni državni udari imaju transnacionalnu i geopolitičku prirodu. I konačno, za uspješnu primjenu „revolucije“ neophodno je, s jedne strane, imati kompleks socijalno-ekonomskih problema s kojima se država suočava prilično dugo (na primjer, sankcije; režim štednje radi otplate nacionalnog duga, kao što je to bilo u socijalističkoj Rumuniji) i koji su sposobni da stvore trajno nezadovoljstvo vlašću kod značajnog dijela aktivne populacije.

Državni prevrat se „sastoji u prodiranju male kritične grupe u državni aparat, koji ga koristi za uklanjanje vlade.“

Uzimajući u obzir ovo mišljenje, za postizanje ciljeva ove studije izabrana je grupa izvora iz rumunske, ruske i američke historiografije čija analiza omogućava formiranje reljefne slike događaja u Rumuniji 1989. godine i izdvajanje ključnih momenata državnog udara. Treba napomenuti da je, s obzirom na relativnu istorijsku blizinu posmatranog perioda, pristup dokumentarnim materijalima ministarstava spoljnih poslova Rumunije, Rusije i Sjedinjenih Država na ovu temu ograničen državnim tajnama. S tim u vezi, glavni akcenat je stavljen na analizu memoarskih materijala i naučnih radova koji se u ovom ili onom stepenu dotiču aspekata koji nas zanimaju. Istovremeno, moramo priznati da do sada nisu obavljena značajnija proučavanja događaja u Rumuniji 1989. godine iz naznačene perspektive. S obzirom na postojeću nestašicu arhivske građe, ovaj rad je poziv na konstruktivnu raspravu o suštini predložene teme.

Rumunija-89 u «matrici Lutvaka»: preduslovi za prevrat

Prema Lutvaku, jedan od ključnih preduslova za prevrat su politički i socijalno-ekonomski uslovi koji omogućavaju malom dijelu stanovništva da učestvuje u političkom životu. Drugim riječima, „sva moć, svako učešće u vladi je u rukama male elite. Ova elita je obrazovana,

Prema Lutvaku, jedan od ključnih preduslova za prevrat su politički i socijalno-ekonomski uslovi koji omogućavaju malom dijelu stanovništva da učestvuje u političkom životu.

pismena, dobro se hrani i živi u sigurnosti, što se radikalno razlikuje od ogromne većine njihovih sunarodnika...“^[11].

Sva moć, svako učešće u vladi je u rukama male elite.

U Rumuniji se situacija socijalnog raslojavanja i odvajanja „narodne elite“ od naroda pogoršala nakon referenduma 1983. o zabrani bilo kog inostranog zaduživanja. Čaušesku je odlučio da ne igra po pravilima MMF-a i IBRD-a. Umesto da poslušno ispunjava uslove kreditora (posebno je predloženo povlačenje iz SEVP-a i Varšavskog pakta zbog otpisa dugova Rumunije), „balkanski tvrdoglavac“ odlučio je da neplanirano otplaćuje kredite. Bila je to kolosalna suma – Bukurešt je imao 21 milijardu dolara duga, uključujući i kamate^[12]. Zbog toga zemlja je uvela oštre mjere štednje – bonove za hranu i gorivo, struja samo u određeno vrijeme. Životni standard Rumuna počeo je da opada, a sa njim i popularnost Čaušeskua. Ekonomski pritisak dopunjavao je političkim i administrativnim pritiskom (djelovanje službe bezbjednosti „Sekuritate“ bilo je beskompromisno), bio je stvoren pravi kult ličnosti „vođe“. Najviši položaj u državi zauzimali su ljudi bliski predsjedniku, ponekad čak i članovi njegove porodice, koji su za razliku od većine imali visok životni standard. Uprkos rastućem nezadovoljstvu zbog pretjerano strogih mjera raspodjele namirnica i kontrole, zemlja je do aprila 1989. otplatila spoljne dugove. Međutim, takva upornost nije samo uronila ekonomiju u tešku krizu, već je i učinila da društvo dovodi u pitanje ispravnost postupaka lidera. Tako su postavljeni socijalno-ekonomski i socio-psihološki temelji neophodni za prevrat.

Značajno je da je godinu dana prije decembarskih događaja saradnici Instituta ekonomije Svjetskog socijalističkog sistema Akademije nauka SSSR-a, na čelu sa akademikom O. T. Bogomolovim, u bilješci za Centralni komitet KPSS „Analiza

Životni standard Rumuna počeo je da opada, a sa njim i popularnost Čaušeskua.

promjena u Istočnoj Evropi i njihov uticaj na SSSR“ predvidjelo socijalnu eksploziju u Rumuniji. Prema naučnicima, „to će se neizbežno dogoditi ako rukovodstvo zemlje ne iskoristi sredstva

11 Lutvak E. N. Državni udar. Praktični priručnik..., S. 31.

12 Zakvasin A. «Potpuna sloboda za svaku okrutnost»: kako je u Rumuniji srušen Čaušeskuov režim. URL: <https://russian.rt.com/world/article/461270-rumynia-revo-lutzia-chaushesku>

dobijena kao rezultat plaćanja spoljnog duga za poboljšanje životnog standarda ljudi“ [13].

Očigledno da je i rumunski lider dobio slične analitičke podatke. Međutim, umjesto da preduzme seriju populističkih mjera, kako vjeruju autori Izveštaja rumunskog parlamenta, „on se izolovao u „originalnim“ ideološkim dogmama, paranoičnoj megalomaniji, u kultu ličnosti i ostao neosjetljiv na spoljne signale. Nije adekvatno sagledao tok događaja i na njih je neadekvatno reagovao. Rezultat je potpuna izolacija zemlje na spoljnopolitičkoj areni, što nije imalo presedana u istorijskoj prošlosti Rumunije“. Čaušesku je koristio „palijativna rješenja za rješavanje najgorih problema u ekonomiji i smiješne kompenzacione mjere za uklanjanje materijalnog neblagostanja u kojem se nalazila većina građana. Posljedica toga bilo je povećanje nezadovoljstva i radikalizacija raspoloženja u društvu, sve do pojave prerevolucionarnog, eksplozivnog stanja, što je potvrđeno kasnijim događajima“ [14].

Izvanredni i opunomoćeni ambasador Sjedinjenih Država u Rumuniji D. Funderburk (radio je u Bukureštu od 1981. do 1985.) u svojim memoarima o svom radu u tom periodu naglašava da je Čaušeskuov ostanak na vlasti više od 20 godina bio rezultat rada sistema, što je dovelo do koncentracije vlasti u rukama uskog kruga poverljivih lica. Glavna prijednost vođe takve vrste je sposobnost nadmudrivanja i uništavanja neprijatelja i samostalnog preživljavanja. Zbog toga za „genija Karpata“ je bilo izuzetno važno da koncentriše u svojim rukama što više poluga vlasti. Uspio je u tome [15]. Međutim, strateški je ova činjenica odigrala fatalnu ulogu – institucije koje zavise od volje jedne osobe ispostavile su se veoma ranjive pred novim izazovima koje je prouzrokovao trend razbijanja svjetskog socijalističkog sistema.

Najviši položaj u državi zauzimali su ljudi bliski predsjedniku, ponekad čak i članovi njegove porodice, koji su za razliku od većine imali visok životni standard.

Čaušesku je koristio „palijativna rješenja za rješavanje najgorih problema u ekonomiji i smiješne kompenzacione mjere za uklanjanje materijalnog neblagostanja

13 Buga V. Rumunija na putu tranzicije iz socijalizma u kapitalizam. Osnovni pomaci u političkom životu (1989-2009) // Revolucije i reforme u zemljama Centralne i Južistočne Evrope/ Odgovorni urednik K. V. Nikiforov. M.: Institutslavistike, 2011. S. 212-213.

14 Raportul Comisiei Decembrie 1989..., S. 15.

15 Funderburk D. Pinstripes and Reds: An American Ambassador Caught Between the State Department and the Romanian Communists, 1981-1985. Wash. D.C.: Selous Foundation Press, 1987. P. 95-97.

Zbog toga za „genija Karpata“ je bilo izuzetno važno da koncentriše u svojim rukama što više poluga vlasti.

Još jedan preduslov za prevrat prema Lutvaka je spoljno-politička pozicija zemlje, nivo njene spoljne (ne) zavisnosti. Fanderburk je posebno govorio o tešnim ličnim vezama između „genija Karpata“ i američkog predsjednika R. Niksona. Diplomata vjeruje da je zahvaljujući Niksonovoj vezanosti za Čaušeskua Rumunija 1974. godine dobila status zemlje sa „najpovoljnijim uslovima za trgovinu“ (most favored nation – MFN). Upoznavanje lidera se dogodilo 1967. godine kada je Čaušesku pozvao Niksona u Bukurešt, bivšeg potpredsjednika sa nepoznatom političkom budućnošću. Sastanak se odvijao ne samo uz kraljevske počasti, već je bio praćen važnim političkim angažmanima. Kao rezultat, Nikson i H. Kisindžer, koji je bio u njegovoj pratnji, povjerovali su da je Čaušesku bio „savjesni disident“ u sovjetskom taboru, da mu se može vjerovati i koristiti u sopstvenim interesima^[16].

Lična simpatija uvijek podstiče „poseban odnos“ između država. Istovremeno, očigledno je da je Vašington bio zainteresovan za podjelu socijalističkog tabora i pretvaranje Rumunije u zonu svojih interesa. Nije slučajno da je Posebna direktiva u oblasti nacionalne bezbjednosti (National Security Directive) uspostavila preferencijalni odnos Sjedinjenih Država prema Rumuniji i omogućila Bukureštu lakši pristup američkoj visokoj tehnologiji i naoružanju. Tandem Nikson – Kisindžer bio je siguran da Čaušesku neće davati dobijenu tehniku SSSR-u^[17].

Ali Čaušesku je prevario Zapad. U junu 1978. godine zamjenik direktora Službe bezbjednosti „Sekuritate“, koji je nadgledao stranu obaveštajnu službu i bio faktički šef administracije „genija Karpata“, Ion Mihaj Pačepa zatražio je politički azil u Sjedinjenim Državama. U porukama američkom rukovodstvu otkrio je mnoge tajne rumunske politike. Jedna od najznačajnijih bila je operacija „Horizont“, čiji je glavni zadatak bio da zavede zapadne zemlje o pravim ciljevima rumunske spoljne politike, da demonstrira

Lična simpatija uvijek podstiče „poseban odnos“ između država.

tzv. „specijalni kurs“^[18]. Strateški odnosi sa Moskvom ostali su tajna za Vašington, a tehnologije koje su dolazile od Amerikanaca odmah su

prebačene sovjetskim partnerima. Materijali Pačepi bili su u os-

16 Fuderburk D. Op. cit., P. 95-97.

17 Ibid. P. 45.

18 Pačepa I. M. Orizonturi Rosii. Bucuresti: Humanitas, 2019.484 p.

novi nekoliko analitičkih materijala za najviše rukovodstvo Sjedinjenih Država. I sam Fanderburk priznaje da je prije odlaska u Bukurešt vodio duži razgovor sa rumunskim prebeglicom i da je jedan od njegovih glavnih zadataka tokom boravka u Rumuniji bio provjera i konkretizacija informacija o rumunsko-sovjetskoj saradnji. Uznemirenost Vašingtona je bila potvrđena^[19].

Strateški odnosi sa Moskvom ostali su tajna za Vašington.

Kod analize unutrašnjih političkih procesa u Rumuniji, zasluži pažnju mišljenje ruskog diplomate V. L. Musatova, koji je dugo godina radio u Istočnoj Evropi. Primjećuje da je „rukovodstvo Sovjetskog Saveza znalo za postojanje grupa u političkoj, vojnoj i diplomatskoj eliti Rumunije, koji su planirali uklanjanje Čaušeskua sa vlasti. O apelima Moskvi za pomoć u sprovođenju ovih planova pisali su u svojim memoarima M.S.Gorbačov i član Politbiroa V. A. Medvedev u devedesetim godinama 20. vijeka. Koliko je poznato, radilo se o informacijama jednog od visokih oficira rumunske vojske N. Militarua i diplomate S. Brukana. Odgovor Gorbačova na ove zahtjeve bio je negativan, jer je bio u suprotnosti sa njegovom politikom nemiješanja u poslove drugih zemalja, savezničkih ili nepovezanih sa Varšavskim paktom“^[20]. Pored toga, tada je autoritet SSSR-a na međunarodnoj sceni i unutar socijalističkog tabora već bio ozbiljno narušen, niko nije vjerovao Gorbačovu, a vojno-ekonomske mogućnosti Saveza bile su male.

Dakle, možemo primjetiti da su se sredinom osamdesetih godina 20. vijeka u Rumuniji razvili objektivni preduslovi za prevrat uz pomoć snaga zapadne koalicije predvođene Vašingtonom. Istovremeno, nakon bekstva I. M. Pačepe, američke vlasti su dobile dragocene informacije koje su omogućavale identifikovanje bolnih mjesta režima i pažljivo razmišljanje o taktici njegovog svrgavanja.

Krvavi decembar: otvorena faza prevrata

Vrijeme početka prevrata zavisi od više razloga. U savremenim uslovima, parlamentarni ili predsjednički izbori smatraju se najpovoljniji

Dakle, možemo primjetiti da su se sredinom osamdesetih godina 20. vijeka u Rumuniji razvili objektivni preduslovi za prevrat uz pomoć snaga zapadne koalicije predvođene Vašingtonom.

19 Pacea I. M. Op. cit. P. 39-54.

20 Musatov V.L. Sovjetsko-rumunski odnosi tokom krize i sloma Čaušeskuovog režima // Revolucije i reforme u zemljama Centralne i Jugoistočne Evrope, C. 207.

jim trenutkom za početak „revolucije“. Neslaganje opozicije sa rezultatima izbora legitimiše protest ne toliko u očima javnosti

Vrijeme početka prevrata zavisi od više razloga. U savremenim uslovima, parlamentarni ili predsjednički izbori smatraju se najpovoljnijim trenutkom za početak „revolucije“.

koliko je važan za spoljne igrače. Njihovo dalje djelovanje u velikoj mjeri zavisi od toga kako će se vlada nositi sa protestima, koliko će se pokazati efikasnom i samodovoljnom, kao i od regionalne situacije i ponašanja glavnih saveznika

padajućeg režima. Odsustvo političkog rukovodstva u glavnom gradu takođe se može iskoristiti za organizovanje nemira i dalju destabilizaciju situacije. Dovoljno je prisjetiti odlaska cara Nikolaja II iz Carskog Sela u Glavni štab u februaru 1917. ili nesrećnog putovanja Gorbačova u Fors u avgustu 1991. godine.

Uspješnom ishodu rumunskog prevrata pomogle su ne samo napete socijalno-ekonomske prilike u zemlji, već i ozbiljne političke promjene u Evropi. 9. novembra 1989. godine srušen je Berlinski zid. Ovaj događaj izazvao je niz akcija građanskog neposlušna u mnogim zemljama Centralne i Istočne Evrope. Bez obzira na vanjski bjesni okean narodnog gnjeva, Čaušesku je bio siguran u stabilnost sistema koji je stvorio i odlučio je da ne otkaže putovanje u Iran, planiranog za 18. i 20. decembar. Dakle, na početku odlučujuće faze destabilizacije situacije u zemlji, lider države nije bio na svom mjestu.

U izveštaju Parlamentarne istražne komisije o događajima iz 1989. godine posebno se primećuje da su „zapadnjaci krenuli putem podsticanja nezadovoljstva koje je postojalo na zapadu zemlje, u istorijskim regionima Transilvanije i Banata, oslanjajući se na dva ključna faktora – nacionalne manjine i neoprotestantske kultove i sekte, koji su uživali organizacionu i materijalnu podršku niza zapadnih zemalja“ [21]. Istovremeno, parlamentarci su posebno primijetili da je životni standard građana koji naseljavaju ovu zonu bio viši nego u drugim dijelovima zemlje, što je podstaklo i antikomunistička osjećanja stanovništva. Pored toga, granični

Uspješnom ishodu rumunskog prevrata pomogle su ne samo napete socijalno-ekonomske prilike u zemlji, već i ozbiljne političke promjene u Evropi. 9. novembra 1989. godine srušen je Berlinski zid.

položaj regiona stvorio je povoljne uslove za aktivne kontakte sa zapadnim susjedima.

U središtu događaja u prvoj fazi operacije u Rumuniji bio je reformistički svještenik mađarskog porijekla Laslo Tekeš. Svještenik je dugo bio

u vidokrugu ne samo rumunskih specijalnih službi, međunarodnih medija, već i zapadnih diplomatskih službi. Inače, danas malo ko zna da on nije samo izašao sa antikomunističkim parolama, već je pozivao i na separatizam – zalagao se za „punu etničku autonomiju“^[22] regiona naseljenih Mađarima.

Bez obzira na vanjski bjesni okean narodnog gnjeva, Čaušesku je bio siguran u stabilnost sistema koji je stvorio

15. decembra 1989. godine, preko hiljadu ljudi okupilo se u blizini Tokešove kuće u Temišvaru kako bi sprečilo njegovu deportaciju u Mađarsku (suđenje po optužbama za ilegalne vjerske aktivnosti trajalo je godinu dana, a konačna odluka doneta je početkom decembra 1989. godine). Tada su se po prvi put otvoreno mogli čuti pozivi na Čaušeskuovu ostavku. Po naređenju šefa države, 16. i 17. decembra policijske snage primijenili su oštre mjere kako bi rastjerali okupljene ljude. Međutim, nisu prvi primijenili vatreno oružje – demonstranti su otvorili vatru prvi. Slične tehnologije podsticanja agresije – ubijanje demonstranata uz pomoć snajpera – takođe su se koristile 1991. godine u Vilnjusu i 2014. godine u Kijevu. U Temišvaru je kao rezultat odmazdi u akcijama snaga bezbednosti ubijeno i ranjeno nekoliko desetina građana, uhapšeno više od stotinu. Aktivno suprostavljanje demonstranata i policije trajalo je u Temišvaru do kraja decembra 1989^[23]. „Prema zvaničnim podacima, oko 60 ljudi postalo je žrtva nereda. Međutim, širom Rumunije su se proširile glasine o nevjerovatnom broju smrtnih slučajeva, do 60 hiljada ljudi, uprkos činjenici da je gradsko stanovništvo bilo 300 hiljada ljudi“^[24]. Kasnije je utvrđeno da je širom zemlje tokom čitave krize 1100 ljudi umrlo, a 1400 ranjeno, tako da je priča o „60 hiljada ubijenih“, moderno rečeno, fejk njuz.

Međutim, prvi udarac Rumuniji nije zadat u glavnom gradu, a okidač nije bio politički, već vjerski i etnički. Ovaj scenario je kasnije korišćen u razaranju Jugoslavije i SSSR-a.

U središtu događaja u prvoj fazi operacije u Rumuniji bio je reformistički svještenik mađarskog porijekla Laslo Tekeš.

22 Sidorčik A. Rumunski tvrdoglavko // Argumenti i činjenice. 2014. 22. decembra. URL: https://aif.ru/society/history/rumynskiy_upryamec_kak_svergali_i_ubivali_nikolae_chaushesku

23 Raportul Comisiei Decembrie 1989... P. 69-145.

24 Zakvasin A. „Potpuna sloboda za svaku okrutnost“: kako je u Rumuniji srušen Čaušeskuov režim. URL: <https://russian.rt.com/world/article/461270-rumynia-revolutzia-chaushesku>

Strategija državnog udara mora da ispuni dva osnovna zahtjeva: što ranije sprovođenje zadataka prijelaznog perioda i neutralizacija snaga koje mogu spriječiti kako sam prevrat, tako i ponovno formatiranje sistema vlasti posle njega. Uspjeh državnog udara u velikoj mjeri zavisi od brzine njegove realizacije.

Strategija državnog udara mora da ispuni dva osnovna zahtjeva: što ranije sprovođenje zadataka prijelaznog perioda i neutralizacija snaga koje mogu spriječiti kako sam prevrat, tako i ponovno formatiranje sistema vlasti posle njega.

Brzina zauzimanja vlasti trebala bi da spriječi efikasni otpor kako same vlasti tako i drugih opozicionih grupa.

Dalji razvoj događaja u Rumuniji potvrdio je teze koje je iznio Lutvak. Od 19. decembra Bukurešt postaje centar događaja. U prestonici je uvedeno vojno stanje. 20. decembra Čaušesku se vratio iz Irana, a 21. decembra naredio je vladin skup velikih razmjera „u znak podrške socijalizmu“ i da se osudi temišvarski protest. Za ovaj događaj u grad su bili dovedeni radnici iz najbližih fabrika i preduzeća. Međutim, tokom govora Čaušeskua u masi su se pojavili antivladini plakati, petarde su eksplodirale i čuli su se uzvici „Dolje komunizam!“, „Sloboda!“: posebno obučene grupe u gomili trebale su da poremete nastup. Kao rezultat, skup se od provladinog pretvorio u antivladin. Narodno ogorčenje je brzo raslo. Predsjednik je ućutao. Nekoliko sekundi je gledao u narod, a zatim je napustio balkon.

„Genije Karpata“ je zatražio od službe bezbjednosti da na bilo koji način suzbiju proteste. Međutim, ministar odbrane Vasile Milja na svaki mogući način odlagao je izvršenje naredbe. Kao oficir donio je jedinu ispravnu odluku u takvoj situaciji – 22. decembra ujutro je izvršio samoubistvo. Nakon što je na radiju bilo saopšteno o njegovoj smrti, vojska je bila demoralisana, kontrola nad mnogim jedinicama je izgubljena. Neki od njih prešli su na stranu pobunjenika. Pojavio se i politički lider protesta. Bio je to Čaušeskuov bivši saveznik i prvi predsjednik postsocijalističke Rumunije, Jon Ilijesku. 23. decembra, Ilijesku je, u televizijskom

Pojavio se i politički lider protesta. Bio je to Čaušeskuov bivši saveznik i prvi predsjednik postsocijalističke Rumunije, Jon Ilijesku.

obraćanju građanima zemlje, najavio stvaranje Fronta nacionalnog spasa i prenos vlasti na ovu organizaciju. Govoreći pred parlamentarnom komisijom za istraživanje događaja iz 1989. godine, Ilijesku je priznao da je stvaranje Fronta nacionalnog spasa (FNS) i njegovog upravljačkog tijela bilo „spontano“, a sam naziv organizacije pojavio se tek uveče kada je nastala – 22.

decembra. Drugim riječima, negirao je postojanje bilo kakve organizacione grupe (vlade u sjenci) prije epohalnog događaja. Istovremeno je priznao da su se svi koji su se pridružili Savjetu Fronta nacionalnog spasa poznavali po radu u organima vlade [25].

Pogubljenje svrgnutog predsjednika i njegove supruge prikazano je na rumunskoj televiziji tek 28. decembra.

U međuvremenu, u Bukureštu su neredi trajali još nekoliko dana: nova vlada bila je zauzeta podjelom portfelja i sudbinom para Čaušesku. Značajno je da je jedna od prvih uredbi nove vlade, usvojena popodne 22. decembra, bila, suprotno stavu vojske, zabrana zatvaranja granica – očekivala se „pomoć“ iz inostranstva[26].

Nikolaje i Elena su 22. decembra pokušali da pobjegnu iz zemlje helikopterom, ali su zadržani na 100 km od Bukurešta. 25. decembra, u sjedištu vojnog garnizona Targovište, tribunal, koji je zasjedao ne više od dva sata, odredio je lideru Rumunije i njegovoj supruzi smrtnu kaznu – pogubljenje. Osnova za takvu odluku bile su neutemeljene optužbe za uništavanje nacionalne ekonomije, državnih institucija, genocid i „oružani ustanak protiv naroda i države“ [27]. Presuda je bila odmah izvršena, iako je formalno za njeno izvršenje bilo dato deset dana. U četiri sata popodne, 25. decembra, Nikolaje i Elena Čaušesku odvedeni su u dvorište kasarne, stavljeni uza zid vojničkog toaleta i streljani. Čaušesku je kao pravi komunista prije svoje smrti pjevao „Internacionalu“. I Elena je mirno gledala ubicama u lice [28]. Pogubljenje svrgnutog predsjednika i njegove supruge prikazano je na rumunskoj televiziji tek 28. decembra.

Zašto se nova vlada toliko žurila? Šta je Čaušesku znao da je bilo potrebno ga odmah ušutkati? I zašto su organizatori protesta u Belorusiji žele istu takvu sudbinu za Lukašenka? Mnogo kasnije, u dokumentarnom filmu „Revolucija po narudžbini. Šah-mat protiv porodice Čaušesku“, emitovane prvi put 2004. godine na njemačko-francuskom kanalu „Arte“, novinarka Suzanne Brandšteter dokazala je značajnu ulogu CIA i evropskih obavještajnih službi, uključujući mađarsku obavještajnu službu, u svrgavanju Čau-

Zašto se nova vlada toliko žurila?

25 Iliescu I. Dupa 20 deani. Bucuresti: Semne, 2010.P. 377.

26 Raportul Comisiei Decembrie 1989... P.261.

27 Zakvasin A. „Potpuna sloboda za svaku okrutnost“...

28 Burt V. Kako je prije 30 godina ubijen Čaušesku. URL: <https://www.fondsk.ru/news/2019/12/19/kak-30-let-nazad-ubivali-chaushesku-49723.html>

šeskua [29]. Nove rumunske vlasti sprovele su nekoliko istraga o tragičnim događajima u decembru 1989. godine. „Zbog učešća u „represijama protiv revolucije“ osuđeno je 275 ljudi. Međutim,

Činjenice potvrđuju hipotezu da su „teroristi“ bile diverzantske grupe

zaključci tužilaštva mijenjali su se svaki put nakon promjene rukovodstva države. Optužbe su podignute i protiv Čaušeskua i njegove pratnje, i protiv opozicije“ [30].

Strani trag otkrila je i prilično pristrasna parlamentarna komisija, iako je mnoga mišljenja ispitanika otpisala kao nekompetentna. Ipak, u tekstu izveštaja postoji „omaška po Frojdu“: „22. decembra u 18.30 čuli su se pucnji na Dvorskom trgu, gde je bilo oko 400 demonstranata. Nije poznato da li je to bilo automatsko oružje ili samo glasan prasak. Ali posljedice su bile krajnje tragične. Ovi hici sugerišu da su među demonstrantima bili naoružani diverzanti obučeni za borbu“ [31].

F. Konstantiniu u svom istraživanju primjećuje da je tih dana u Rumuniji bilo slučajeva zapanjujuće okrutnosti: u borbi između vojske i „terorista“ poražena strana (tj. „teroristi“) nije imala ni jednog mrtvog, niti jednog ranjenog na bojnopolju i ni jednog zatvorenika. Te činjenice potvrđuju hipotezu da su „teroristi“ bile diverzantske grupe [32]. Ako je to bilo tako, onda se sve uklapa u matricu Lutvaka. Davne 1968. godine napisao je: za postizanje ciljeva prevrata moglo biti stvoreno nekoliko timova diverzanata, koji bi svoje zadatke izvršavali odvojeno jedni od drugih. Uz to, radi osiguranja sigurnosti, neće imati međusobnu komunikaciju. Zadaci koji su im dodeljeni biće sinhronizovani na takav način da objezbude istovremeno onesposobljavanje strateških infrastrukturnih objekata zemlje [33].

U tom kontekstu, zanimljive su informacije o dolasku stra-

Zanimljive su informacije o dolasku stranaca na teritoriju Rumunije uoči prevrata.

naca na teritoriju Rumunije uoči prevrata. Tako je u poslednjim godinama svoje vladavine Čaušesku, plašeći se „uvoza revolucije“, zahtijevao da služba bezbjednosti pažljivo nadgleda moguće

29 Auszeichnung für ORF/3sat-Dokumentation „Schachmatt – Strategie einer Revolution“. URL: https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20040910_OTS0031/auszeichnung-fuer-orf3sat-dokumentation-schachmatt-strategie-einer-revolution

30 Zakvasin A. „Potpuna sloboda za svaku okrutnost“...

31 Raportul Comisiei Decembrie 1989..., P. 268.

32 Buga V. Rumunija na putu tranzicije iz socijalizma u kapitalizam..., S. 214.

33 Lutvak E. Državni udar..., S. 118-120, 150.

znake dolaska „obučenih specijalista“ u Rumuniju. Bilo je razloga za nemire. U izveštaju parlamentarne komisije pominje se niz „informativnih bilježaka“ u kojima se izveštava da je u ljeto-jesen 1989. godine „naglo porastao broj slučajeva ilegalnog prelaska granice između Rumunije i Mađarske u oba smjera i bez očiglednog razloga“^[34]. Pored toga, nekoliko dana prije neposrednog početka događaja, iz Jugoslavije je ušlo 20-30 automobila sa registarskim brojevima „susjednih neprijateljskih zemalja“, u kojima je bilo 2-3 muškarca starosti 20-45 godina. A broj stranih turista koji u Rumuniju stižu privatnim automobilima povećao se od 9. decembra 1989. na 80-100 ljudi dnevno^[35]. Prema procjenama specijalista iz „Sekuritatea“, početkom decembra 1989. godine u zemlji je bilo od 10 do 20 hiljada „stranaca spremnih za borbu“. Zbog objektivnosti treba priznati da su u pomenutim dokumentima pristigle „ličnosti“ imenovane kao državljani SSSR-a ili Mađarske. Ali, uprkos naporima rumunskih službi bezbjednosti, niko od „stranih agenata“ nikada nije identifikovan niti pritvoren. Upotreba diverzanata u Rumuniji nije postalo noutahau političkih provokacija. Slična šema je već bila testirana u mađarskim događajima 1956. godine.

U izveštaju parlamentarne komisije stoji da je Zapad pokrenuo intenzivnu informacionu kampanju protiv Čau-šeskua i njegove pratnje.

Proces obuke takvih diverzionih grupa opisao je američki historičar Dž. Prados. Primjećuje da je od 1949. godine u Fort Beningu (Džordžija) stvorena Istočnoevropska legija (Eastern European exile legion) za obuku boraca sposobnih za izvođenje „specijalnih operacija“ na teritorijama pod kontrolom SSSR-a. Za jedinicu su izabrani izbjeglice iz istočne Evrope. Godine 1951. u ovoj jedinici je bilo oko 500 ljudi^[36].

Postoje i druge dokaze za to. Amerikanci su finansirali i obučavali mađarske emigrante u Saveznoj Republici Njemačkoj u okviru Dobrovoljačkog korpusa za slobodu (Volunteer Freedom Corps, osnovan 1953. godine direktivom američke Nacionalne službe bezbednosti od 20.05.1953.). Kuratori korpusa su bili CIA i američko Ministarstvo odbrane, koji su planirali da povećaju broj do 30 hiljada vojnika. Cilj je „stvaranje kadrovskih je-

Rumunija je bila izložena raznovrsnom i intenzivnom uticaju međunarodnih medija

34 Raportul Comisiei Decembrie 1989..., P. 733.

35 Raportul Comisiei Decembrie 1989..., P. 748.

36 Prados J. Safe for Democracy: the Secret Wars of the CIA. Chicago: Ivan R. Dee, 2009. P.61-63, 153.

Značajna uloga u fazi informacione pripreme za rumunski prevrat dodijeljena je Američkoj informativnoj agenciji (USIA). Budžet ove organizacije 1989. godine iznosio je milijardu dolara.

dinica antisovjetskih dobrovoljaca, koje bi se mogle brzo povećati u slučaju nužde ili rata velikih razmjera“ [37]. Dostupni indirektni dokazi, međutim, ne ostavljaju sumnju da su tokom otvorene faze prevrata u Rumuniji bile korišćene specijalne snage pod vođstvom američkih specijalnih službi.

Informaciona podrška prevrata

U izveštaju parlamentarne komisije stoji da je Zapad pokrenuo intenzivnu informacionu kampanju protiv Čaušeskua i njegove pratnje. Rumunija je bila izložena raznovrsnom i intenzivnom uticaju međunarodnih medija, čiji je cilj bio stvoriti preduslove za nasilnu revoluciju, pa čak i građanski rat, uz javno nezadovoljstvo izazvano ekonomskim i društveno-političkim poteškoćama u zemlji. Najveći kritičari su bili zapadni lideri koji su izrazili želju da otklone nedostatke koji su postojali u Rumuniji. Analiza događaja i saopštenja u medijima pokazala je da je protiv Rumunije sprovedena „monstruoza kampanja laži“³⁸ u kojoj su aktivno učestvovali ne samo zapadni mediji, već i predstavnici „reformatorskih medija“ u zemljama socijalističkog bloka. Cilj im je bio da podstaknu mase da prošire revolucionarni pokret širom zemlje. Istovremeno je sprovedena moćna antikomunistička propagandna kampanja čiji je zadatak, prema francuskom ministru spoljnih poslova Rolandu Dumasu, bio stvaranje povoljnog javnog mnjenja za naknadnu „neophodnu spoljnu intervenciju“ [39].

Značajna uloga u fazi informacione pripreme za rumunski prevrat dodijeljena je Američkoj informativnoj agenciji (USIA). Budžet ove organizacije 1989. godine iznosio je milijardu dolara. Ova struktura je obuhvatala propagandne radio stanice kao što su „Glas Amerike“, „Slobodna Evropa“, „Radio Sloboda“ (emitovana u SSSR-u) i mnoge manje medijske platforme. Od njih je samo „Glas Amerike“ 1989. godine dobio dodatnih 260 milio-

Radio „Slobodna Evropa“ odigrala je posebnu ulogu. na dolara. Tokom krize u Rumuniji, ovi mediji

37 Foreign Relations of the United States, 1955-1957.Vol. XXV.Wash.: US Government Printing office, 1990.P. 60. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1955-57v25>

38 Raportul Comisiei Decembrie 1989..., P.44.

39 Raportul Comisiei Decembrie 1989..., P.52.

su udvostručili napore da probiju informacione barijere koje su okruživale rumunsko „zatvoreno društvo“ [40].

Radio „Slobodna Evropa“ odigrala je posebnu ulogu. Čak je i Sergiu Nikolaesku (jedan od najpoznatijih rumunskih filmskih stvaralaca, koji je kasnije bio predsedavajući Komisije rumunskog parlamenta za istraživanje revolucionarnih događaja u decembru 1989. godine) rekao da je „21. i 22. decembra izašao na ulice zahvaljujući emisijama Slobodne Evrope“ [41]. Publikacija u „Wall Street Journal“ 11. januara 1991. godine potvrđuje da „čim je u Temišvaru počeo masakar, strani mediji su odmah počeli da šire glasine da neki pripadnici vojske odbijaju da se povinuju naredbama. Ova informacija je doprinjela jačanju protesta i podsticala je građane da izađu na ulice, izlažući svoj život opasnosti. Rumunsko odjeljenje „Slobodne Evrope“ radilo je non-stop, a bivši pripadnici bezbjednosne službe „Sekuritate“ koji su živjeli na Zapadu davali su informacije o tajnim podzemnim skrovištima u Rumuniji.

Zapadni mediji provodili su i intenzivnu kampanju dezinformacija, koristeći namjerno lažne navode o „masakru“ u Temišvaru od 16. do 18. decembra 1989. i „genocidu“ koji su počinila „muslimanska čudovišta“ iz bezbjednosnih službi. Čelnici države koji su se skrivali u bunkeru pretvorili su se u „krvave vampire“ koji su „hemijskim i nuklearnim oružjem suzbijali proteste“.

Kao zaključak, autori izveštaja iznose pretpostavku da su međunarodni mediji slijedili jedinstveni plan, koji je predviđao stvaranje uslova za revolucionarne akcije u prvoj fazi, pogoršavajući konfrontaciju između civilnog stanovništva i policije (po mogućnosti sa masovnim ljudskim žrtvama i materijalnim uništavanjem velikih razmjera). U drugoj fazi očekivalo se slabljenje komandnih i kontrolnih tijela i izazivanje obračuna sa jedinicama službi bezbjednosti. U trećoj fazi „divlji Rumuni“ morali su da se okrenu protiv sugrađana druge nacionalnosti⁴². To bi izazvalo „međunarodnu intervenciju“ čiji je cilj „sprovođenje mira i poretka“.

Zapadni mediji provodili su i intenzivnu kampanju dezinformacija, koristeći namjerno lažne navode o „masakru“ u Temišvaru od 16. do 18. decembra 1989.

Čelnici države koji su se skrivali u bunkeru pretvorili su se u „krvave vampire“ koji su „hemijskim i nuklearnim oružjem suzbijali proteste“.

40 Ibid, P. 53.

41 Ibid, P. 47.

42 Raportul Comisiei Decembrie 1989..., P.53, 56.

Ovi podaci omogućavaju nam da zaključimo da je protiv

Bez aktivnog uključivanja tradicionalnih i novih medijskih resursa, ni jedan politički prevrat na postsovjetskom prostoru ne bi bio uspješan.

Rumunije pokrenut intenzivan informativni rat čiji je obim u to vrijeme bio nevjerovatan. Naredni događaji potvrdili su efikasnost takve informacione i psihološke „artiljerijske pripreme“, koja se sastojala od „uzastopnih informacionih operacija, objedinjenih jedinstvenom idejom i usklađenih

u pogledu ciljeva, zadataka, oblika i metoda uticaja“⁴³. Bez aktivnog uključivanja tradicionalnih i novih medijskih resursa, ni jedan politički prevrat na postsovjetskom prostoru ne bi bio uspješan, a bjelorusko iskustvo otkrilo je potpuno jedinstven – digitalni – format za obradu javnog mnjenja. U rumunskim „borbenim operacijama“ učestvovali su čelnici zapadnih država, vodeći masovni mediji evropskih zemalja i socijalističkog bloka. S obzirom na današnju realnost, očigledno je da se slični zadaci rješavaju mnogo efikasnije uz pomoć društvenih mreža i drugih elektronskih medija.

Posljedice prevrata

Situacija neposredno nakon prevrata sa stanovišta zavjerenika izgleda ovako: „Čim su planirani ciljevi ostvareni, lojalističke snage su izolovane, a ostatak državnog aparata i oružane snage neutralizovani, aktivna (i uglavnom mehanička) faza prevrata će se završiti. Međutim, situacija će i dalje biti nesigurna: prethodni režim će izgubiti kontrolu nad najvažnijim dijelovima državne mašinerije, ali mi ćemo ih i dalje kontrolisati samo fizički i samo u glavnom gradu. Ako uspijemo da zadržimo kontrolu nad onim što smo zauzeli, onda će političke snage čiji je glavni zadatak očuvanje zakona i reda vjerovatno preći na našu stranu. Stoga će naš cilj biti zamrzavanje situacije kako bismo ovom procesu dali priliku da se održi. Odnosno, ako nam je prije početka

Čim su planirani ciljevi ostvareni, lojalističke snage su izolovane, a ostatak državnog aparata i oružane snage neutralizovani.

pravog prevrata bio cilj da destabilizujemo situaciju, onda bi kasnije naši naponi trebalo da budu usmjereni na stabilizaciju ili, tačnije, obnavljanje stabilnosti“ [⁴⁴].

43 Manojlo A. V., Ponomarjova E. G. Savremene informacione i psihološke operacije: tehnologije i metode suzbijanja // Obozrevatel'-Observer. 2019. № 2. S. 6.

44 Lutvak E. Državni udar..., S. 157.

Da bi ova strategija uspjela, bilo je potrebno preusmjeriti čitav državni aparat novom rukovodstvu. U Rumuniji je najpopularniji bio Front nacionalnog spasa, kvazipartijska formacija sa još uvijek nedovoljno jasnom političkom orijentacijom, koju je vodio bivši komunista Jon Ilijesku. Istovremeno, u zemlji se nije formirala reformatorska komunistička partija (kao što je to bio slučaj u susjednim državama, gdje su komunisti postali socijalisti, socijaldemokrate, pa čak i liberalne demokrate). Ne mogavši da povjeruje da je rumunska Komunistička partija preko noći nestala i nije ponudila alternativu, Zapad je zaključio da su Rumuni ostali u komunizmu. Dokaz i simbol ovoga bila je vladavina Ilijeskua.

Ne mogavši da povjeruje da je rumunska Komunistička partija preko noći nestala i nije ponudila alternativu, Zapad je zaključio da su Rumuni ostali u komunizmu.

U isto vrijeme, u zapadnoj Evropi i preko okeana, Ilijeskua su odavno poznavali, pošto su u njega polagali nade zbog transformaciji političkog režima u Rumuniji. Do 1989. godine, čim se počelo govoriti o mogućem nasljedniku Čaušeskua, koji bi mogao da „reformiše“ (tj. razbije) rumunski komunizam, dajući mu „ljudsko lice“, pojavilo se ime Ilijeskua. Slobodna Evropa je govorila o njemu; njemu je pjevao hvalospjeve „Glas Amerike“. Zapadne ambasade u Bukureštu počeli da se interesuju za njegovu sudbinu [45].

Ovo je bio „recept“ američkih kuratora da stabilizuju novu Rumuniju. Međutim, u nedostatku potrebne kadrovske rezerve, Ilijesku je bio prinuđen da se osloni na postojeću nomenklaturu i partijske strukture, zadržavajući na svojim radnim mjestima ne samo većinu zaposlenih na srednjem i nižem nivou, već i mnoge visoke rukovodioce, posebno u oblasti nacionalne bezbjednosti i policiji. To je izazvalo nezadovoljstvo Zapada i stvorilo osjećaj mogućnosti „restauracije“ komunističkog režima u Rumuniji.

U tom kontekstu, bitno je sjećanje Adriana Severina, koji je posjetio Italiju u maju 1990. godine kao zamjenik ministra za privatizaciju. Poslije zvaničnih pregovora na povratku na aerodrom, imao je važan razgovor sa jednom od osoba u pratnji. Glavna ideja koju je predstavnik „gospodara istorije“ (koristimo metaforu B. Dizraelija) želeo da prenese rumunskom zvaničniku je

U isto vrijeme, u zapadnoj Evropi i preko okeana, Ilijeskua su odavno poznavali.

45 Opaschi V. Ion Iliescu, Omsi Lider. Bucuresti: Litera, 2013. P. 427-428.

da je „evroatlantska budućnost Rumunije opterećena prisustvom Ilieskua na čelu države“. Na primjedbu da je Ilijesku najpopularniji političar kod naroda i da ga niko ne može pobijediti na izborima, a predstojeće reforme imaju značajne socijalne troškove i zahtijevaju autoritativnog lidera na čelu države, odgovor je bio sljedeći: „Znam to i lično nemam ništa protiv. Međutim, morate shvatiti da će Zapad ako ne voli Ilieskua učiniti sve što je u njegovoj moći da ga ukloni sa vlasti. Narod može da ga izabere, ali će on prije ili kasnije biti uklonjen“ [46].

Manje od mjesec dana nakon opisanog događaja, u vrijeme predizborne kampanje, čiji je očigledni ishod podrazumijevao izbor Ilieskua za legitimnog predsjednika, dogodio se „fenomen Univerzitetskog trga“.

22. aprila 1990. godine na Univerzitetskom trgu u centru Bukurešta započeo je skup u kome su uglavnom učestvovali studenti i nezaposleni. Značajno je da je ovaj miting dobio naziv „Pohod sirotinje“ („Golaniada“). Neredi su trajali skoro dva mjeseca – do 15. juna 1990. Broj demonstranata bio je oko 50 hiljada ljudi. Glavni zahtjevi demonstranata odnosili su se na ostavku Ilieskua sa mjesta predsjednika i raspuštanje Fronta nacionalnog spasa, čiji je lider bio on [47]. Prema svjedočenjima demonstranata, studentski sindikati su djelovali kao organizaciona snaga protesta, koji je kukom ili prevarom, sve do gašenja svjetla u studentskim domovima tokom demonstracija, postizali masovni karakter protesta [48]. Policijske snage nisu mogle (ili im je naređeno?) da se nose sa živom i stalno rastućom masom.

Severin primjećuje da je kasnije, nakon analize dokumenata američkog Kongresa o izvršenju državnog budžeta, utvrđeno da je Vašington, preko mreže nevladinih organizacija, finansirao mnoge opozicionare u Bukureštu kao dio programa „razvoja demokratije“ [49].

Glavni zahtjevi demonstranata odnosili su se na ostavku Ilieskua sa mjesta predsjednika i raspuštanje Fronta nacionalnog spasa, čiji je lider bio on.

Samo je odred od oko 5.000 rudara, koje je vlada 13. juna 1990. dovela u rumunsku prestonicu, kako bi pomogli sprovođenju zakona, uspio da smiri proteste. Ovaj događaj

46 Opaschi V. Op. cit. P. 429-430.

47 Cristea R. Piata Universitatii 1990. Bucuresti: Foc Filocalia, 2008. 320 p.

48 Intervju A.G. Samsonova sa demonstrantima. Lična arhiva.

49 Opaschi V. IonIliescu...P. 431.

đaj je dobio naziv treći „Pohod rudara“ („Mineriada“, prva dva su se dogodila u januaru i februaru 1990. godine i korišćena su za suzbijanje centara građanske neposlušnosti u zemlji [50]).

Uprkos dugim protestima, podržanim od strane nekih zapadnih zemalja, u maju 1990. godine, Iliesku je izabran za predsjednika. Za njega je glasalo 85% birača. Po završetku predsjedničkog mandata u septembru 1996. godine, počeli su pokušaji pokretanja krivičnog postupka protiv njega i njegove pratnje za zločine „protiv čovječnosti“, navodno počinjene tokom suzbijanja mitinga u Bukureštu 1990. godine. Ovi pokušaji su krunisani uspjehom 2007. godine. Istraga je pod stalnom kontrolom aktuelnog predsjednika države i moćno je oruđe pritiska na savremenu Socijaldemokratsku partiju (SDP) Rumunije, čiji je 90-godišnji Iliesku počasni predsjedavajući. Slučaj još uvijek nije okončan. U aprilu 2019. godine, krivični postupak u vezi sa smrću ljudi tokom događaja u decembru 1989. godine, u koji su bili umiješani Iliesku i bivši zamjenik premijera Dželu – Vojkan Vojkulesku, našao se na sudu. Činjenica je da su mnogi od tih ljudi poginuli nakon svrgavanja Čaušeskua. Iliesku je optužen za namjerno obmanjivanje ljudi i širenje lažnih informacija, zbog čega su, prema navodima tužilaštva, civili i snage bezbjednosti pucali jedni na druge, zamjenjujući suprotnu stranu za bivše agente „Sekuritete“.

Dakle, vidimo još jednu potvrdu čuvenog izraza Pjera Verniaua, političara perioda Velike francuske revolucije:

Dakle, vidimo još jednu potvrdu dobro poznatog izraza političara iz vremena Velike francuske revolucije Pjera Vernoa: „Revolucija je kao bog Saturn koji proždire svoju djecu“ [51]. Ilieskua nije spasila čak ni činjenica da je pod njim Rumunija ušla u NATO i završila pregovore o pridruživanju EU.

Uprkos dugim protestima, podržanim od strane nekih zapadnih zemalja, u maju 1990. godine, Iliesku je izabran za predsjednika.

„Revolucija je kao bog Saturn koji proždire svoju djecu“.

50 Kasnije su ti odredili „samoodbrane“ stekli određeni politički subjektivitet, odredili vođe i formalizovali program. Njihov direktan uticaj na unutrašnji politički život Rumunije osjetio se sve do 1999. godine, kada se odigrao posljednji „pohod rudara“ u Bukurešt. Krivični postupak koji je istraživao događaje iz 1990. i narednih godina postao je instrument pritiska na lidere nove Rumunije, koji su bili dio „pokreta samoodbrane“// Dosarul Mineriada, rechizitoriu integra. URL: https://ru.scribd.com/document/409300130/Dosarul-Mineriada-rechizitoriu-integral#from_embed

51 Cit. po Белый филин. 7 сентября 2020. URL: <https://t.me/whitefilin>

Zaključci

Sprovedeno istraživanje nam omogućava da tvrdimo da su svrgavanje i pogubljenje Čaušeskua rezultat niza informativno-

lieskua nije spasila čak ni činjenica da je pod njim Rumunija ušla u NATO i završila pregovore o pridruženju EU.

psiholoških i diverzantskih operacija Vašingtona i njegovih evropskih saveznika protiv SSSR-a i zemalja socijalističkog tabora. Kao rezultat bekstva I. M. Pačepe i drugih visokih zvaničnika, američke obavještajne službe dobile su dragocene informacije o zemljama-metama. Vodeći američki stručnjaci-sovjetozi, američko vojno i političko rukovodstvo, kao i obavještajne službe niza evropskih zemalja pažljivo su planirali operacije čiji je cilj bio promjena političkih režima u socijalističkim zemljama, uključujući SSSR. Međutim, bez obzira na stalno prisustvo i uticaj spoljnog faktora, ali bez unutrašnjih partnera zainteresovanih za uništavanje međunarodnog socijalističkog sistema, ovaj projekat ne bi bio sproveden. Zbog toga je neophodno shvatiti da se sistem nije srušio, već je namjerno uništen i spolja i iznutra.

Trenutno Vašington nastavlja da poboljšava instrumente za političke transformacije u bivšim socijalističkim zemljama. Kao rezultat ukrajinskog Majdana 2014. američke i zapadnoevropske obavještajne službe dobile su novi dio dragocenih informacija o strukturi političke moći u Rusiji i njenim najbližim saveznicima. U tom kontekstu, slijedeći „paradoksalnu logiku“ E. Lutvaka, ne možemo isključiti da je u rusko-američkom obračunu Bjelorusi-

ja samo manevar za skretanje pažnje od pravca glavnog udara. U to da je taj udar usmjeren na „starijeg brata“, niko ne treba da sumnja. Zbog toga je sada toliko važno još jednom se sjetiti lekciju rumunske istorije.

ja samo manevar za skretanje pažnje od pravca glavnog udara. U to da je taj udar usmjeren na „starijeg brata“, niko ne treba da sumnja. Zbog toga je sada toliko važno još jednom se sjetiti lekciju rumunske istorije.

Bibliografija-References

- Bijela sova. URL: <https://t.me/whitefilin>
- [Belyjfilin. URL: <https://t.me/whitefilin>]
- Buga V. Rumunija na putu tranzicije iz socijalizma u kapitalizam. Osnovni pomaci u političkom životu (1989-2009) // Revolucije i reforme u zemljama Centralne i Jugoistočne Evrope / Odgovorni urednik. K. V. Nikiforov. M.: In-t slavistike, 2011. S. 212-234.
- [BugaV. Rumyniya na puti perekhoda ot socializma k kapitalizmu. Osnovnye sdvigi v politicheskoy zhizni (1989-2009) // Revolyucii i reform v stranah Central'noj i YUgo-Vostochnoj Evro-

- py / Otv. red. K.V. Nikiforov. M.: In-t slavyanovedeniya, 2011. S. 212-234]
- Burt V. Kako je prije 30 godina ubijen Čaušesku. URL: <https://www.fondsk.ru/news/2019/12/19/kak-30-let-nazad-ubivali-chaushesku-49723.html>
 - [Burt V. Kak 30 let nazadubivaliCHAushesku. URL: <https://www.fondsk.ru/news/2019/12/19/kak-30-let-nazad-ubivali-chaushesku-49723.html>]
 - Govor Predsednika SR Jugoslavije Slobodana Miloševića // Politika. Beograd. 2000. 1 oktobra.
 - Gorev A. A. Edvard Lutvak. Analiza njegovih knjiga: koji su već objavljeni u Rusiji i koji još uvijek nisu prevedeni na ruski jezik // Lutvak E. N. Državni udar. Praktični priručnik. M.: Un-t Dimitrija Požarskog, 2012. S. 204-276.
 - [GorevA.A. Edvard Lyuttvak. Analiz ego knig: uzhe izdannyh v Rossii i eshche ne perevedennyh na russkij yazyk // Lyuttvak E. N. Gosudarstvennyj perevorot. Prakticheskoe posobie. M.: Un-t Dmitriya Pozharskogo, 2012. S. 204-276].
 - Zakvasin A. Potpuna sloboda za svaku okrutnost: kako je u Rumuniji srušen Čaušeskuov režim. URL: <https://russian.rt.com/world/article/461270-rumynia-revolutzia-chaushesku>
 - [ZakvasinA. «Kart-blansh na lyubuyu zhestokost'»: kak v Rumynii svergali rezhim CHaushesku. URL: <https://russian.rt.com/world/article/461270-rumynia-revolutzia-chaushesku>]
 - Lutvak E.N. Državni udar. Praktični priručnik. M.: Un-t Dimitrija Požarskog, 2012. 326 p.
 - [Lyuttvak E. N. Gosudarstvennyj perevorot. Prakticheskoe posobie. M.: Un-t Dmitriya Pozharskogo, 2012. 326 p.]
 - Manojlo A.V., Ponomarjova E.G. Savremene informacione i psihološke operacije: tehnologije i metode suzbijanja // Obozrevatel'-Observer. 2019. br 2. S. 5-17.
 - [Manojlo A.V., Ponomareva E.G. Sovremennye informacionno-psihologicheskie operacii: tekhnologii i metody protivodejstviya // Obozrevatel'-Observer. 2019. № 2. S. 5-17]
 - Morozov N. N. Događaji u decembru 1989. godine u Rumuniji // Revolucija i reforme u zemljama Centralne i Jugoistočne Evrope/ Odgovorni urednik K. V. Nikiforov. M.: Institut slavistike, 2011. S. 518-535.
 - [Morozov N. N. Dekabr'skie sobytiya 1989 goda v Rumynii // Revolyucii i reform v stranah Central'noj i YUgo-Vostochnoj Evropy / Otv. red. K.V. Nikiforov. M.: In-t slavyanovedeniya, 2011. S. 518-535]
 - Musatov V.L. Sovjetsko-rumunski odnosi tokom krize i sloma Čaušeskuovog režima // Revolucije i reforme u zemljama Centralne i Jugoistočne Evrope/ Odgovorni urednik K.V. Nikiforov. M.: Institut slavistike, 2011, C. 191-211.
 - [MusatovV.L. Sovetsko-rumynskietnošeniyavperiodkrisisai-kraharezhimaChaushesku // RevolyuciiireformvstranahCentral'nojiYUgo-VostochnojEvropy / Otv. red. K.V. Nikiforov. M.: In-tslavyanovedeniya, 2011, C. 191-211].

- Ponomarjova J.G. Belgradska jesen-2020: sjećanje na budućnost. URL: <https://www.fondsk.ru/news/2020/10/07/belgradskaja-osen-2000-vospominanie-o-buduschem-52004.html>
- [Ponomareva E. G. Belgradskaya osen'-2020: vospominanie o budushchem. URL: <https://www.fondsk.ru/news/2020/10/07/belgradskaja-osen-2000-vospominanie-o-buduschem-52004.html>]
- Ponomarjova J. G., Rjabinin E. V. "Obojene revolucijeu kontekstu strategije «kontrolisanog haosa» // Obozrevatel'. 2015. br. 12. S. 38-51.
- [Ponomareva E. G., Ryabinin E. V. "Cvetnye revolycii v kontekste strategii «upravlyaemogo haosa» // Obozrevatel'. 2015. №12. S. 38-51]
- Sidorčik A. Rumunski tvrdoglavko // Argumenti i činjenice. 2014. 22. decembra. URL:<https://aif.ru/society/history/rumynskiy-upryamec-kak-svergali-i-ubivali-nikolae-chaushesku>
- [Sidorchik A. Rumynskijupryamec. // Argumentyifakty. 2014. 22. dekabrya. URL: <https://aif.ru/society/history/rumynskiy-upryamec-kak-svergali-i-ubivali-nikolae-chaushesku>]
- Šarp Dž. Od diktature do demokratije. M.: Slobodni izbor. 1993. 72 s.
- [SharpDzh. Otdiktatury k demokratii. M.: Svobodnyjvybor.1993. 72 s.]
- Auszeichnungfür ORF/3sat-Dokumentation "Schachmatt - Strategieeiner Revolution". URL: https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20040910_OTS0031/auszeichnung-fuer-orf3sat-dokumentation-schachmatt-strategie-einer-revolution
- Ceaușescu still most beloved President of Romania // Transilvania now. 27 December 2018. URL: <https://transylvanianow.com/ceausescu-still-most-beloved-president-of-romania/>
- Cristea R. Piata Universitatii 1990. Bucuresti: FocFilocalia, 2008. 320r.
- Dosarul Minerii, rechizitoriu integra. URL: https://ru.scribd.com/document/409300130/Dosarul-Mineriada-rechizitoriu-integral#from_embed
- Funderburk D. Pinstripes and Reds: An American Ambassador Caught Between the State Department and the Romanian Communists, 1981-1985. Wash. D.C.: Selous Foundation Press, 1987. 226 p.
- Foreign Relations of the United States, 1955-1957.Vol. XXV. Wash.: US Government Printing office, 1990. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1955-57v25>
- Iliescu I. Dupa 20 de ani. Bucuresti: Semne, 2010. 467 p.
- Opaschi V. Ion Iliescu, Om si Lider. Bucuresti: Litera, 2013. 768 p.
- Pacea I.M. OrizonturiRosii. Bucuresti: Humanitas, 2019.484 p.
- Prados J. Safe for Democracy: the Secret Wars of the CIA.Chicago: Ivan R. Dee, 2009. 736 p.
- Raportul Comisiei Decembrie 1989. 1267 p. URL: <https://www.scribd.com/doc/122639936/Raportul-Comisiei-Decembrie-1989>

- Tolkien J. R. R. The Lord of the Rings. Part Two. The Two Towers. L.: Harper Collins, 1990.X, 429-770 p.

Informacije o autorima

- *Ponomarjova Jelena Georgijevna* – profesor, doktor političkih nauka, profesor katedre komparativne politologije Moskovskog državnog instituta međunarodnih odnosa Ministarstva vanjskih poslova Rusije.
- Adresa: 119454, Rusija, Moskva, prospekt Vernadskog, 76, kancelarija br. 3026. Tel. +7 (495) 229-41-75, mob.+7 (903) 755-46-31. E-mail: nastya304@mail.ru
- *Ponomareva Elena Georgijevna*, Professor, Doctor of Political Science, professor of Comparative Politics Department of Moscow State Institute of International Relations (University) of the Ministry of Foreign Relations of the Russian Federation. SPIN-kod 9664-7471
- Postal address: 76 Prospect Vernadskogo, room 3026, Moscow, Russian Federation, 119454. Tel. +7 (495) 229-41-75, mob. +7 (903) 755-46-31. E-mail: nastya304@mail.ru
- *Samsonov Aleksej Genadjevič* – doktorant Vladimirovskog državnog univerziteta (VIGU).
- Adresa: 108813, Rusija, Moskva, ul. Georgievskaja, 13. Tel. mob. +7 (925) 078-88-05. E-mail: **samsonovag@yandex.ru**
- Samsonov Alexey Gennadievich – PhD student of Vladimir State University (VISU).
- Postal address: 13 Gheorghievskaya St., Moscow, Russian Federation, 108813. Tel. mob.+7 (925) 078-88-05. E-mail: **samsonovag@yandex.ru**.

Елена Пономарева

Алексей Самсонов

Румыния-89: революция или переворот?

Аннотация: Политический кризис в Беларуси, имеющий не только внутренние, но и масштабные внешние последствия, заставляет обратиться к недавнему прошлому. Одним из ярких примеров использования внутренних противоречий в интересах внешних игроков является крушение режима Н. Чаушеску в декабре 1989 года. В статье сквозь призму концепции американского историка Э. Люттвака, описавшего стратегию, планирование и осуществление государственного переворота, проведен анализ событий в Румынии, приведших не только к радикальным изменениям политической системы, но и к убийству президента страны. На конкретных примерах (подготовка и создание управляемого кризиса, его информационное сопровождение, последствия переворота) проиллюстрирована тактика спецоперации западных спецслужб против румынского руководства, а также дана развернутая панорама обязательных условий и характеристик политических переворотов современности.

Ключевые слова: Румыния, революция, государственный переворот, спецоперация, США, СССР, белорусский кризис

Romania-89: revolution or coup d'etat?

Abstract: The political crisis in Belarus, which has not only domestic, but also large-scale external consequences, makes us turn to the recent past. One of the most striking examples of using internal contradictions in the interests of external players is the collapse of the Ceausescu regime in December 1989. The article analyzes the events in Romania that led not only to radical changes in the political system, but also to the assassination of the country's President through the prism of the concept of the American historian E. Luttwak, who described the strategy, planning and implementation of the coup. Specific examples (preparation and creation of a manageable crisis, its informational support and the consequences of a coup d'etat) illustrate the tactics of the special operation of Western intelligence services against the Romanian leadership, as well as a detailed panorama of the mandatory conditions and characteristics of modern political coups.

Keywords: Romania, revolution, coup d'etat, special operation, USA, USSR, Belarusian crisis

9 августа 2020 г. – в день президентских выборов – началась новая страница истории современной Беларуси. Страна, создавшая уникальную в условиях глобализации модель, соединившую принципы социального государства, механизмы рыночных отношений и новейшие технологии, т.н. «белорусское чудо»; страна, отличающаяся высочайшим уровнем безопасности и отсутствием страшного бича всех постсоветских систем – коррупции во властной вертикали, оказалась буквально в одночасье в ситуации глубокого внутреннего раскола. Сразу после объявления результатов государственного экзитпола, согласно которым действующий президент А.Г. Лукашенко набрал более 80% голосов, на улицы всех крупных городов Беларуси вышли протестующие. Далеко не везде акции носили мирный характер, что привело к случаям жестких задержаний, применения иных спецсредств представителями силовых структур. Несмотря на то, что протесты продолжаются (преимущественно по выходным), очевидно, что государственная система продемонстрировала свою эффективность и способность реагировать на вызовы дестабилизации, а силовой блок доказал верность присяге. Колоссаль-

ное давление внешних игроков на политическое руководство страны (вплоть до признания президентом одного из кандидатов на выборах), а также активное финансирование ими оппозиционных групп и оказываемая последним информационно-технологическая помощь из-за рубежа – доказательство сложной и бескомпромиссной геополитической битвы, развернувшейся за последний значимый осколок исторической России.

Цели и задачи, которые ставят оппоненты Москвы, равно, как и многие технологии, применяемые в Беларуси, не являются новыми. Мы являемся свидетелями продолжения «Большой игры» в Евразии, и как говорил толкиновский Гэндальф: «Если мы потерпим неудачу, то падём. Если же преуспеем, то столкнёмся со следующей задачей» [1]. Чтобы не проиграть и правильно оценить «следующие задачи», важно тщательно изучить историю прошлых трансформаций.

Особый интерес в русле текущей реальности представляет опыт социалистической Румынии. Весьма показательно, что в самом начале протестной волны в Беларуси оппозиционные соцсети и мессенджеры были переполнены сравнениями А. Лукашенко и Н. Чаушеску. Появился даже мем – Лукаше-ску: провокаторы жаждали повторения судьбы румынского лидера. Что же на самом деле происходило в Румынии в декабре 1989 года? И почему история в очередной раз ничему не учит политиков, а лишь наказывает за невыученные уроки?

Революция или переворот: некоторые методологические уточнения

Доклад комиссии парламента Румынии по расследованию событий в декабре 1989 г., работа над которым длилась с 1990 по 1994 гг., содержит коррелирующие с мнениями отечественных авторов оценки многих постсоциалистических политических трансформаций. Например, события, которые сегодня наблюдаются в соседних с Россией странах, логически вписываются в описанный в Докладе «общий процесс в Восточной Европе, который развивается стремительно

1 Tolkien J.R.R. The Lord of the Rings. Part Two. The Two Towers. L.: HarperCollins, 1990. P. 540.

и подвержен "принципу домино". Один за другим правящие «режимы в этой географической зоне рушатся, отмечая распыление специфических элементов сложившихся систем: диктатура единственной политической партии, избыточное централизованное госуправление экономикой и т. д.» [2]. Этот документ так и не был опубликован, а один из его вариантов под редакцией румынских историков впервые был представлен широкой общественности в 2013 году. Как известно, кровавый экспресс-переворот в балканской стране завершился поспешным судом и расстрелом лидера Румынии Н. Чаушеску и его супруги – первого вице-преьера страны – Елены. Реформы нового руководства привели к ускоренной приватизации, уничтожению всех социальных благ и фактически полному сворачиванию сотрудничества с Россией.

Несмотря на массивную пропаганду по дискредитации всех достижений социалистического периода и особенно личности президента Румынии (должность была учреждена в 1974 г.), согласно социологическим опросам [3], Чаушеску по-прежнему остается самым популярным лидером, а на его могиле на кладбище Генча в Бухаресте все чаще лежат букеты цветов. Такая оценка деятельности «гения Карпат» заставляет поставить под вопрос заявления румынских политических деятелей о том, что «революция принадлежит народу» и отражает истинные устремления большинства граждан. Подтверждение тому слова известного румынского историка Ф. Константиу: «С тремя миллионами, людей, уехавших на заработки за границу, с безработицей, со всеми бедами, принесенными неокапитализмом (наркотики, проституция, криминал), с новым эксплуататорским классом румыны понимают, что декабрь 1989 г. оказался осечкой, неудачным стартом» [4]. Более того, ряд неопровержимых фактов позволяют утверждать, что смена политического руководства в СРР стала результатом масштабной спецоперации внешних сил с применением широкого арсенала средств международно-

2 Raportul Comisiei Decembrie 1989. 1267 p. URL: <https://www.scribd.com/doc/122639936/Raportul-Comisiei-Decembrie-1989>

3 Ceaușescu still most beloved President of Romania // Transilvania now. 27 December 2018. URL: <https://transylvanianow.com/ceausescu-still-most-beloved-president-of-romania/>

4 Морозов Н.Н. Декабрьские события 1989 года в Румынии // Революции и реформы в странах Центральной и Юго-Восточной Европы / Отв. ред. К.В. Никифоров. М.: Ин-т славяноведения, 2011. С. 534.

го давления и на самой острой фазе реализации переворота использования специальных диверсионных подразделений.

Для проверки этой гипотезы необходимо провести историческую реконструкцию и попытаться восстановить ключевые события, которые стали причиной «революции» 1989 года, привели к убийству (фактически – казни) четы Чанушеску, а также проанализировать имеющиеся факты через призму существующих концепций смены политических режимов.

В качестве методологического инструментария данного исследования был выбран подход американского историка Э. Люттвака, который не только профессионально занимается изучением Древнего Рима и военной стратегией, но и является признанным авторитетом в анализе организационных основ политических трансформаций. Его книга «Государственный переворот. Практическое пособие» является «своего рода "манифестом интеллектуальной партии", декларацией того, что интеллектуалы могут не только выступать в роли исследователей – пассивных созерцателей социальных процессов, но и становиться активными "субъектами социальных действий"» [5].

Не менее значимыми для данного исследования стали наработки отечественных авторов, предметно занимающихся причинами и технологиями современных политических трансформаций, чаще понимаемых в научном и общественном дискурсе как «цветные революции». Одной из их особенностей является «перенос агрессии из военно-географического пространства в информационное. Полем битвы становится когнитивное, ментальная сфера, самосознание народа, его национальная и культурная идентичность. Первым шагом в этом направлении является дискредитация, а при возможности и уничтожение традиционных ценностей нации» [6], шельмование недавнего (особенно, если это связано с социалистическим выбором) прошлого и главного олицетворения прежней эпохи – политического лидера. При этом агрессивное непослушное большинство, одурманенное посу-

5 Горев А.А. Эдвард Люттвак. Анализ его книг: уже изданных в России и еще не переведенных на русский язык // Люттвак Э.Н. Государственный переворот. Практическое пособие. М.: Ун-т Дмитрия Пожарского, 2012. С. 207.

6 Пономарева Е.Г., Рябинин Е.В. «Цветные революции в контексте стратегии «управляемого хаоса» // Обозреватель. 2015. №12. С. 42.

лами светлого будущего, которое наступит сразу же, как уйдет надоевший руководитель партии и государства, не осознает, что вместе с лидером канет в лету не только режим, но и вся прежняя социальная и политическая система. Прекрасно понимал это С. Милошевич. В октябре 2000 г. за несколько дней до своего окончательного поражения не столько личного, сколько государственного он сказал принципиальной важности слова: «Каждому должно быть ясно, что страны НАТО нападают не на Сербию из-за Милошевича, а на Милошевича из-за Сербии» [7]. Потом история повторилась не единожды: на Каддафи напали из-за Ливии; на Асада – из-за Сирии, а теперь нападают на Лукашенко – из-за Беларуси. Провидцем был и Э. Хемингуэй: «впереди нас ждет эпоха необъявленных войн» [8].

Технологичность политических переворотов современности, которые являются своего рода улучшенными копиями «бархатных революций» конца 1980-х гг., так же довольно детально изучена и осмысленна. Дж. Шарп, построивший всемирно известную тактику ненасильственного сопротивления на основе философских размышлений М. Ганди, Г. Торо и Л. Толстого, а также практических навыков политической борьбы, описанных А. Грамши, М.Л. Кингом и Л.Д. Троцким, зафиксировал обязательные условия успешной «революции».

Во-первых, это наличие относительно представительной и политически влиятельной социальной группы, не удовлетворенной своим положением и стремящейся к завоеванию доминирующих позиций во властной иерархии. Во-вторых, должны существовать довольно широкие слои населения, из которых могут рекрутироваться участники массовых уличных акций (как правило, это молодежь в возрасте от 14 до 30 лет). В-третьих, значительная часть населения должна испытывать усталость от политических лидеров и неудовлетворенность реальным положением дел в стране. В-четвертых, на разных уровнях правящего класса должно быть довольно много сторонников оппозиции

7 Говор Председника СР Југославије Слободана Милошевича // Политика. Београд. 2000. 1 октобра.

8 Цит. по Пономарева Е.Г. Белградская осень-2020: воспоминание о будущем. URL: <https://www.fondsk.ru/news/2020/10/07/belgradskaja-osen-2000-vospominanie-o-buduschem-52004.html>

и противников лидера [9]. На последнее обращал особое внимание и Э. Люттвак: госпереворот «состоит в проникновении в государственный аппарат небольшой критически настроенной группы, которая использует его, чтобы устранить правительство от контроля над оставшейся частью госаппарата» [10].

Таким образом, «родовые признаки» государственных переворотов, часто именуемых «революциями» с разными эпитетами (бархатная, оранжевая, тюльпановая и т.п.), представляют комплекс из накопившихся внутренних проблем, заинтересованных в свержении существующей власти внешних сил и их контрагентов внутри системы, а также наличия организационных основ протестного электората.

Подготовка (на это могут уйти годы, а иногда и десятилетия) и финансирование деятельности внутренней оппозиции в значительной (но далеко не в полной) мере осуществляется внешними игроками. Местный олигархат и в большей степени спецслужбы также принимают активное участие в подготовке – организационной и финансовой – переворота, надеясь на значительные властные преференции в случае победы. Главным бенефициарием в этом случае оказывается «интернационал» внешних и внутренних игроков: современный госпереворот имеет транснациональную и геополитическую природу. И наконец, для успешного осуществления «революции» необходимо наличие, с одной стороны, комплекса социально-экономических проблем, переживаемых страной в течение довольно долгого периода времени (например, санкции; режим жесткой экономии с целью выплаты госдолга, как это было в социалистической Румынии) и способных сформировать устойчивое раздражение властью у значительной части активного населения.

С учетом этого мнения для достижения целей данного исследования была отобрана группа источников из румынской, российской и американской историографии, анализ которых позволяет сформировать рельефную картину событий

9 Шарп Дж. От диктатуры к демократии. М.: Свободный выбор, 1993. 72 с.

10 Люттвак Э.Н. Государственный переворот. Практическое пособие. М.: Ун-т Дмитрия Пожарского, 2012. С. 27.

в Румынии в 1989 году и выделить ключевые моменты госпереворота. Необходимо отметить, что с учетом относительной исторической близости к анализируемому периоду доступ к документальным материалам внешнеполитических ведомств Румынии, России и США по данной теме ограничен требованиями гостайны. В этой связи основной акцент сделан на анализе мемуарных материалов и научных работ, в которых в той или иной мере затрагиваются интересующие нас аспекты. Вместе с тем приходится признать, что до настоящего времени сколько-нибудь значимых исследований событий в Румынии в 1989 г. в обозначенном ракурсе не проводилось. Учитывая существующий дефицит архивных материалов, данная работа является приглашением к конструктивной дискуссии по сути предложенной темы.

Румыния-89 в «матрице Люттвака»: предпосылки переворота

По мнению Люттвака, одной из ключевых предпосылок к перевороту являются политические и социально-экономические условия, допускающие участие в политической жизни небольшой части населения. Иными словами, «вся власть, все участие в управлении государством находятся в руках маленькой элиты. Эта элита образована, грамотна, хорошо питается и живет в безопасности, чем радикально отличается от подавляющего большинства своих соотечественников...» [11].

В Румынии ситуация социального расслоения и отрыва «народной элиты» от общества усугубилась после референдума 1983 г. о запрете на любые иностранные заимствования. Чаушеску решил сыграть не по правилам МВФ и МБРР. Вместо того, чтобы послушно выполнить условия кредиторов (в частности, за списание долгов Румынии предлагалось выйти из СЭВ и Варшавского договора), «балканский упрямец» решил погасить кредиты во внеплановом порядке. Это было колоссальная сумма – с учётом процентов Бухарест накопил долгов на 21 млрд долларов [12]. Для этого в стране были вве-

11 Люттвак Э.Н. Государственный переворот. Практическое пособие... С. 31.

12 Закавин А. «Карт-бланш на любую жестокость»: как в Румынии свергли режим Чаушеску. URL: <https://russian.rt.com/world/article/461270-rumynia-revolutzia-chaushesku>

дены меры жесточайшей экономии – продукты по карточкам, бензин по талонам, электричество по часам. Уровень жизни румын стал падать, а вместе с ним и популярность Чаушеску. Экономическое давление дополнялось политическим и административным (действия службы безопасности «Секуритате» были бескомпромиссны), сформировался настоящий культ личности «вождя». Ведущие государственные посты заняли близкие к президенту люди, порой просто члены его семьи, которые в отличие от большинства сохранили высокий уровень жизни. Невзирая на рост недовольства из-за избыточно жестких мер распределения и контроля, к апрелю 1989 г. страна рассчиталась по внешним долгам. Однако такое упорство не только повергло экономику в тяжелейший кризис, но и заставило общество усомниться в правоте лидера. Таким образом, был заложен необходимый для переворота социально-экономический и социально-психологический фундамент.

Показательно, что за год до декабрьских событий коллектив Института экономики мировой социалистической системы АН СССР во главе с академиком О.Т. Богомоловым в записке для ЦК КПСС «Анализ изменений в Восточной Европе и их влияние на СССР» спрогнозировал социальный взрыв в Румынии. По мнению ученых, он «неминуемо произойдет в случае, если руководство страны не использует средства, высвободившиеся в результате выплаты внешнего долга, для повышения уровня жизни людей» [13].

Очевидно, что подобную аналитику получал и румынский лидер. Однако вместо того, чтобы предпринять ряд жизненно необходимых популистских мер он, как полагают авторы Доклада румынского парламента, «уединился в «оригинальных» идеологических догмах, параноидальной мегаломании, в насажденном культе личности и остался нечувствителен ко внешним сигналам. Он не воспринимал адекватно ход событий и неадекватно на них реагировал. Результат – тотальная изоляция страны на внешнеполитической арене, что не имеет прецедентов в историческом прошлом Румы-

13 Буга В. Румыния на пути перехода от социализма к капитализму. Основные сдвиги в политической жизни (1989-2009) // Революции и реформы в странах Центральной и Юго-Восточной Европы / Отв. ред. К.В. Никифоров. М.: Ин-т славяноведения, 2011. С. 212-213.

нии». Чаушеску применял «паллиативные решения для исправления тяжелейших проблем в экономике и смехотворные компенсаторные меры для устранения материального неблагополучия, в котором находится большинство граждан. Следствием этого стали рост недовольства и радикализация общественных настроений, вплоть до возникновения предреволюционного, взрывоопасного состояния, что подтвердили последующие события» [14].

Чрезвычайный и Полномочный посол США в Румынии Д. Фандербурк (на посту в Бухаресте с 1981 по 1985 гг.) в своих мемуарах о работе в тот период подчеркивает, что пребывание Чаушеску у власти более 20 лет стало закономерным результатом работы системы, которая привела к концентрации власти в руках узкого круга приближенных лиц. Главное преимущество лидера такого типа – это способность перехитрить и уничтожить противника, и выжить при этом самому. Поэтому для «гения Карпат» было чрезвычайно важно сосредоточить в своих руках как можно больше властных рычагов. Это удалось [15]. Однако стратегически этот факт сыграл роковую роль – институты, зависимые от воли одного, оказываются очень уязвимыми в условиях новых вызовов, которые были вызваны трендом слома мировой системы социализма.

Еще одной предпосылкой переворота по Люттваку является внешнеполитическое положение страны, уровень ее внешней (не)зависимости. Фандербурк, в частности, отмечал наличие тесных личных связей между «гением Карпат» и американским президентом Р. Никсоном. Дипломат полагает, что именно благодаря привязанности Никсона к Чаушеску, в 1974 г. Румыния получила статус страны с «наибольшим благоприятствованием в торговле» (*most favored nation* – MFN). Знакомство лидеров состоялось в 1967 г., когда Чаушеску пригласил отставного вице-президента с неизвестным политическим будущим Никсона в Бухарест. Встреча проходила не только с королевскими почестями, но и с важными политическими ангажементами. В результате Никсон и сопровождавший его Г. Киссинджер поверили, что Чаушеску

14 Raportul Comisiei Decembrie 1989..., S. 15.

15 Funderburk D. *Pinstripes and Reds: An American Ambassador Caught Between the State Department and the Romanian Communists, 1981-1985*. Wash. D.C.: Selous Foundation Press, 1987. P. 95-97.

был «добросовестным диссидентом» в советском лагере, что ему можно доверять и использовать в своих интересах [16].

Личные симпатии всегда способствуют «особым отношениям» между государствами. В то же время очевидно, что Вашингтон был заинтересован в расколе соцлагеря и в превращении Румынии в зону своих интересов. Не случайно Специальная директива в области национальной безопасности (National Security Directive) устанавливала преференциальное отношение США к Румынии и обеспечивала Бухаресту облегченный доступ к американским высоким технологиям и вооружению. Тандем Никсон-Киссинджер был уверен, что Чаушеску не будет передавать полученную технику в СССР [17].

Но Чаушеску обманул Запад. В июне 1978 г. заместитель директора Службы безопасности «Секуритате», который курировал внешнюю разведку и был фактическим главой администрации «гения Карпат», Ион Михай Пачепа попросил политического убежища в США. В сообщениях для американского руководства он раскрыл многие тайны румынской политики. Одна из наиболее значимых – операция «Горизонт», главной задачей которой было введение западных стран в заблуждение об истинных целях внешней политики Румынии, демонстрация т.н. «особого курса» [18]. При этом стратегические отношения с Москвой оставались для Вашингтона в тайне, а поступающие от американцев технологии немедленно передавались советским партнерам. Материалы Пачепы легли в основу ряда аналитических материалов для высшего руководства США. Сам Фандербурк признает, что перед выездом в Бухарест он провел длительную беседу с румынским перебежчиком, а его одной из главных задач в период пребывания в Румынии стала проверка и конкретизация сведений о румыно-советском сотрудничестве. Возникшие в Вашингтоне опасения подтвердились [19].

При анализе внутриполитических процессов в Румынии заслуживает внимания мнение отечественного дипломата В.Л. Мусатова, который многие годы проработал в Восточной Ев-

16 Fuderburk D. Op. cit., P. 95-97.

17 Ibid. P. 45.

18 Пачепа I.M. Orizonturi Rosii. Bucuresti: Humanitas, 2019. 484 p.

19 Пачепа I.M. Op. cit. P. 39-54.

ропе. Он отмечает, что «руководство Советского Союза знало о существовании групп внутри политической, военной и дипломатической элиты Румынии, замышлявших отстранение Чаушеску от власти. Об обращениях к Москве с просьбами о помощи в реализации этих планов написали в своих мемуарах в 1990-е гг. М.С. Горбачев и член Политбюро В.А. Медведев. Насколько известно, речь шла об информации от одного из высокопоставленных офицеров румынской армии Н. Милитару и кадрового дипломата С. Брукана. Ответ Горбачева на эти просьбы был отрицательным, поскольку это противоречило его политике невмешательства в дела других стран, союзных или не относящихся к Варшавскому договору»^[20]. Кроме того, к тому моменту авторитет СССР на международной арене и внутри соцлагеря был сильно подорван, Горбачеву уже никто не верил, да и военно-экономические возможности Союза были невелики.

Подводя промежуточный итог, отметим, что к середине 1980-х годов в Румынии сложились объективные предпосылки для осуществления переворота силами западной коалиции во главе с Вашингтоном. При этом после бегства И.М. Пачепы американские власти получили ценнейшие сведения, позволившие выявить болевые точки режима и тщательно продумать тактику его свержения.

Кровавый декабрь: открытая фаза переворота

Выбор времени начала госпереворота зависит от комплекса причин. В современных условиях наиболее благоприятным моментом старта «революции» считаются парламентские или президентские выборы. Несогласие оппозиции с их итогами легитимизируют протест не столько в глазах общественности, сколько важны для внешних игроков. Дальнейшие действия последних во многом зависят от того, как власть будет справляться с протестом, насколько она покажет себя эффективной и самодостаточной, а также от региональной ситуации и поведения главных союзников падающего режи-

20 Мусатов В.Л. Советско-румынские отношения в период кризиса и краха режима Чаушеску // Революции и реформы в странах Центральной и Юго-Восточной Европы., С. 207.

ма. Отсутствие политического руководства в столице также может быть использовано для организации беспорядков и дальнейшей дестабилизации ситуации. Достаточно вспомнить отъезд императора Николая II из Царского села в Ставку в феврале 1917 года или злополучную поездку Горбачева в Форос в августе 1991 года.

Удачному исходу румынского переворота способствовала не только накалившаяся социально-экономическая ситуация внутри страны, но и серьезные политические изменения в Европе. 9 ноября 1989 г. была разрушена берлинская стена. Это событие спровоцировало серию акций гражданского неповиновения во многих странах Центральной и Восточной Европы. Несмотря на внешний бушующий океан народных страстей, Чаушеску был уверен в устойчивости созданной им системы и решил не отменять запланированную на 18-20 декабря поездку в Иран. Таким образом на момент начала решающей фазы дестабилизации ситуации внутри страны лидера государства не было на месте.

В докладе парламентской комиссии по расследованию событий 1989 года, в частности, отмечается, что «западники пошли по пути стимулирования недовольства, существовавшего на западе страны, в исторических областях Трансильвании и Баната, опираясь на два ключевых фактора – национальные меньшинства и неопротестантские культы и секты, которые пользовались организационной и материальной поддержкой ряда западных стран» [21]. При этом парламентарии особо отметили, что уровень жизни граждан, населявших эту зону, был более высокий, чем в других частях страны, что в свою очередь стимулировало антикоммунистические настроения среди населения. Кроме того, приграничное положение региона создавало благоприятные условия для активных контактов с западными соседями.

В центре событий на первом этапе операции в Румынии оказался реформаторский священник венгерского происхождения Ласло Тёкеш. Священнослужитель длительное время находился в поле зрения не только румынских спецслужб, международных СМИ, но и западных дипломатических ве-

21 Raportul Comisiei Decembrie 1989..., P. 63-64.

домств. Кстати, сегодня мало кто знает, что он не только выступал с антикоммунистическими лозунгами, но и призывал к сепаратизму – выступал за «полную этническую автономию» [22] районов, населенных венграми.

15 декабря 1989 г. возле дома Тёкеша в городе Тимишоара собралось более тысячи человек с тем, чтобы воспрепятствовать его депортации в Венгрию (соответствующий судебный процесс по обвинению в незаконной религиозной деятельности продолжался в течение года, а окончательное решение было вынесено в начале декабря 1989 года). Тогда в толпе впервые открыто прозвучали призывы отставки Чаушеску. По приказу главы государства 16 и 17 декабря правоохранительные органы применили жесткие меры по разгону собравшихся. Однако не они первыми применили огнестрельное оружие – по силам правопорядка был открыт огонь со стороны протестующих. Подобные технологии разжигания агрессии – убийства протестующих при помощи снайперов – применялись также в 1991 г. в Вильнюсе и в 2014 г. в Киеве. В Тимишоаре в результате ответных действий силовиков несколько десятков граждан были убиты и ранены, более сотни – арестованы. Активное противостояние между протестующими и правоохранительными органами продолжалось в Тимишоаре до конца декабря 1989 года [23]. «По официальным данным, жертвами беспорядков стали около 60 человек. Однако по Румынии поползли слухи о невероятном количестве погибших, вплоть до 60 тыс. человек, при том что население города составляло 300 тыс. человек» [24]. Позже было установлено, что по всей стране, за всё время кризиса погибло 1100 и было ранено 1400 человек, так что история про «60 тысяч убитых» - это, выражаясь современным языком, фейк-ньюс.

Тем не менее, первый удар по Румынии был нанесен не в столице, и в качестве триггера был разыгран не политический, а религиозный и этнический фактор. Этот сцена-

22 Сидорчик А. Румынский упрямец. // Аргументы и факты. 2014. 22 декабря. URL: https://aif.ru/society/history/rumynskiy_upryamec_kak_svergali_i_ubivali_nikolae_chaushesku

23 Raportul Comisiei Decembrie 1989..., P. 69-145.

24 Закавин А. «Карт-бланш на любую жестокость»: как в Румынии свергали режим Чаушеску. URL: <https://russian.rt.com/world/article/461270-rumynia-revolutzia-chaushesku>

рий был впоследствии использован при разрушении Югославии и СССР.

Стратегия госпереворота должна отвечать двум принципиальным требованиям: скорейшая реализация задач переходного периода и нейтрализация сил, которые могут помешать как самому перевороту, так и переформатированию системы власти после него. Успех переворота во многом зависит от скорости его осуществления. Быстрота захвата власти призвана не допустить создания эффективного противодействия как со стороны самой власти, так и со стороны иных оппозиционных групп.

Дальнейшее развитие событий в Румынии подтвердило изложенные Люттваком тезисы. С 19 декабря центром событий становится Бухарест. В столице было введено военное положение. 20 декабря Чаушеску возвращается из Ирана, а 21 декабря по его указанию проводится масштабный правительственный митинг «в поддержку социализма» и для осуждения тимшоарского протеста. На это мероприятия в город свозят рабочих с ближайших заводов и предприятий. Однако во время выступления Чаушеску в толпе появились антиправительственные плакаты, послышались взрывы петард и выкрики «Долой коммунизм!», «Свобода!»: специально подготовленные группы, находившиеся в толпе, должны были сорвать выступление. В результате митинг из проправительственного превратился в антиправительственный. Народное возмущение стремительно нарастало. Президент замолчал. Несколько секунд он взирал на бесчинство толпы, затем покинул балкон.

«Гений Карпат» потребовал от силовиков любыми способами подавить протесты. Однако министр обороны Василе Миля всячески затягивал исполнение приказа. Как офицер он принял единственно верное в такой ситуации решение – утром 22 декабря он застрелился. После передачи по радио сообщения о его смерти, армия была деморализована, управление многими подразделениями было потеряно. Часть их них перешла на сторону восставших. Появился и политический лидер протестов. Им стал бывший соратник Чаушеску и первый президент постсоциалистической Румынии – Ион Илиеску.

23 декабря Илиеску в телевизионном обращении к гражданам страны заявил о создании ФНС и о переходе всей власти к этой организации. Выступая перед парламентской комиссией по расследованию событий 1989 года Илиеску признал, что создание Фронта национального спасения (ФНС) и его руководящего органа было «спонтанным», а само название организации возникло лишь в вечер ее создания – 22 декабря. Иными словами он отрицал существование какой-либо организационной группы (теневого правительства) до начала эпохальных событий. Вместе с тем он признал, что все, кто вошел в состав Совета ФНС, были знакомы друг с другом по работе в органах власти [25].

Тем временем в Бухаресте еще несколько дней продолжались беспорядки: новая власть была занята дележом портфель и судьбой четы Чаушеску. Примечательно, что одним из первых указов новой власти, принятый днем 22 декабря, стал, вопреки мнению военных, запрет на закрытие границ – ожидалась «помощь» из-за рубежа [26].

Николае и Елена 22 декабря пытались бежать из страны на вертолете, но их задержали в 100 км от Бухареста. 25 декабря в штабе военного гарнизона Тырговиште трибунал, заседавший не более двух часов, определил лидеру Румынии и его супруге высшую меру наказания – расстрел. Основанием такого решения стали не подкрепленные документально обвинения в разрушении национальной экономики, государственных институтов, геноциде и «вооруженном выступлении против народа и государства» [27]. Приговор был немедленно приведён в исполнение, хотя формально на его выполнение отводилось десять дней. В четыре часа дня 25 декабря Николае и Елену Чаушеску вывели во двор казармы, поставили к стене солдатской уборной и расстреляли. Чаушеску как истинный коммунист пел перед смертью «Интернационал». Спокойно смотрела в лицо убийцам и Елена [28]. Казнь свергнутого президента и его супруги показали по румынскому телевидению только 28 декабря.

25 Iliescu I. Dupa 20 de ani. Bucuresti: Semne, 2010. P. 377.

26 Raportul Comisiei Decembrie 1989..., P. 261.

27 Закувасин А. «Карт-бланш на любую жестокость»...

28 Бурт В. Как 30 лет назад убивали Чаушеску. URL: <https://www.fondsk.ru/news/2019/12/19/kak-30-let-nazad-ubivali-chaushesku-49723.html>

Почему новая власть так торопилась? Что знал Чаушеску, что нужно было заставить его замолчать немедленно? И почему именно такой судьбы для Лукашенко жаждали организаторы протестов в Беларуси? Много позже, в документальном фильме «Революция по заказу. Шах и мат семье Чаушеску», показанном впервые в 2004 г. на немецко-французском канале «Арте», журналистка Сюзанна Брандштеттер доказала существенную роль в свержении Чаушеску ЦРУ и европейских спецслужб, включая венгерскую разведку [29]. Новые румынские власти провели несколько расследований трагических событий декабря 1989 года. «За участие в «репрессиях против революции» были осуждены 275 человек. Однако выводы прокуратуры менялись каждый раз после смены руководства государства. Обвинения выдвигались как против Чаушеску и его приближённых, так и против оппозиции» [30].

Иностраный след выявила и довольно пристрастная парламентская комиссия, хотя и списала многие мнения опрошенных на некомпетентные. Тем не менее, в тексте доклада есть «проговорка по Фрейду»: «22 декабря в 18.30 на Дворцовой площади, где находилось около 400 протестующих, раздались звуки выстрелов. Было ли это автоматическое оружие или только громкие хлопки, не известно. Но последствия оказались крайне трагичны. Эти выстрелы позволяют предполагать, что среди демонстрантов находились вооруженные диверсанты, подготовленные для ведения боевых действий» [31].

Ф. Константиniu в своих исследованиях отмечает, что в те дни в Румынии происходили случаи поразительной жестокости: в борьбе между армией и «террористами» побежденная сторона (т. е. «террористы») не оставляла на поле боя ни одного мертвого, ни одного раненного и ни одного пленного. Эти факты подтверждают гипотезу о том, что «террористами» были группы диверсантов [32]. Если это было так, то и в этом все укладывается в матрицу Люттвака. В далеком 1968 г. он писал: для достижения целей переворота может быть соз-

29 Auszeichnung für ORF/3sat-Dokumentation "Schachmatt - Strategie einer Revolution". URL:

https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20040910_OTS0031/auszeichnung-fuer-orf3sat-dokumentation-schachmatt-strategie-einer-revolution

30 Заквасин А. «Карт-бланш на любую жестокость»...

31 Raportul Comisiei Decembrie 1989..., P. 268.

32 Буга В. Румыния на пути перехода от социализма к капитализму..., С. .214.

дано несколько команд диверсантов, которые будут решать свои задачи в отрыве друг от друга. При этом для обеспечения безопасности они не будут иметь связи между собой. Поставленные перед ними задачи будут синхронизированы таким образом, чтобы обеспечить одновременное выведение из строя стратегических объектов инфраструктуры страны [33].

В этом контексте интересны сведения о притоке иностранцев на территорию Румынии в преддверье переворота. Так, в последние годы своего правления Чаушеску, опасаясь «импорта революции», требовал от службы безопасности тщательно следить за возможными признаками наплыва в Румынию «подготовленных специалистов». Причины для волнений были. В докладе парламентской комиссии упоминается ряд «информационных нот», в которых сообщалось о том, что летом-осенью 1989 года «резко и без видимых причин выросло число случаев нелегального перехода границы Румынии с Венгрией в обе стороны» [34]. Кроме того, за несколько дней до непосредственного начала событий из Югославии въехало 20-30 машин с регистрационными номерами «соседних недружественных стран», в которых находилось по 2-3 мужчины в возрасте 20-45 лет. А количество иностранных туристов, прибывающих в Румынию на частных автомобилях, выросло с 9 декабря 1989 года до 80-100 человек в день [35]. По подсчетам специалистов «Секуритате», в начале декабря 1989 г. суммарно на территории страны находилось от 10 до 20 тысяч «боеспособных иностранцев». Объективность требует признать, что в упомянутых документах прибывающие «объекты» названы гражданами СССР или Венгрии. Но несмотря на усилия румынских служб безопасности, ни один из «иностранцев» так и не был выявлен и задержан. Использование диверсантов в Румынии не стало ноу-хау политических провокаций. Подобная схема была уже апробирована в венгерских событиях 1956 года.

Процесс подготовки таких диверсионных групп описал американский историк Дж. Прадос. В частности, он отмечает, что еще с 1949 г. в Форт Бенинг (штат Джорджия) был создан «Восточноевропейский легион» (Eastern European exile legion)

33 Люттвак Э. Государственный переворот..., С. 118-120, 150.

34 Raportul Comisiei Decembrie 1989..., P. 733.

35 Raportul Comisiei Decembrie 1989..., P. 748.

для подготовки бойцов, способных проводить «специальные операции» на подконтрольных СССР территориях. В состав подразделения отбирались беженцы из стран Восточной Европы. В 1951 году численность этого подразделения достигала 500 человек [36]. Есть и другие тому подтверждения. Американцы финансировали и тренировали венгерских эмигрантов в ФРГ в рамках созданного в 1953 г. Добровольческого корпуса свободы (Volunteer Freedom Corps, учрежден директивой СНБ США от 20.05.1953). Кураторами корпусы были ЦРУ и министерство обороны США, которые предполагали довести его численность до 30 тыс. бойцов. Цель – «создание кадрированных частей из антисоветских добровольцев, которые можно было бы быстро увеличить в случае чрезвычайных обстоятельств или широкомасштабной войны» [37]. Имеющиеся косвенные доказательства тем не менее не оставляют сомнений в том, что в период открытой фазы госпереворота в Румынии использовались спецподразделения под руководством американских спецслужб.

Информационное сопровождение переворота

Продуманное информационное сопровождение переворота – один из факторов его успеха; «самый ценный актив и самое большое преимущество»³⁸ заговорщиков. В докладе парламентской комиссии отмечается, что Запад развернул интенсивную информационную кампанию против Чаушеску и его окружения. Румыния подверглась разнообразному и высокоинтенсивному воздействию международных СМИ, которые имели целью создание предпосылок для насильственной революции и даже гражданской войны на фоне существовавшего в обществе недовольства, вызванного экономическими и социально-политическими трудностями в стране. Тон критики задавали западные лидеры, которые высказывали пожелания об устранении существовавших в Румынии недостатков.

36 Prados J. Safe for Democracy: the Secret Wars of the CIA. Chicago: Ivan R. Dee, 2009. P. 61-63, 153.

37 Foreign Relations of the United States, 1955-1957. Vol. XXV. Wash.: US Government Printing office, 1990. P. 60. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1955-57v25>

38 Люттвак Э. Государственный переворот..., С. 86.

Проведенный анализ событий и публикаций в СМИ, показал, что против Румынии проводилась «чудовищная кампания лжи»³⁹, в которой приняли самое активное участие не только западные СМИ, но и представители «реформаторских медиа» в странах соцблока. Их целью было побудить народные массы к расширению революционного движения на территорию всей страны. При этом проводилась мощная антикоммунистическая пропагандистская кампания, задачей которой, по словам министра иностранных дел Франции Ролана Дюма, явилось создание благоприятного общественного мнения для последующего «необходимого внешнего вмешательства» [40].

Значимая роль на этапе информационной подготовки румынского переворота отводилась Информационному агентству США (USIA). В 1989 г. бюджет этой организации составил млрд долларов. Эта структура включала в себя такие пропагандистские радиостанции как «Голос Америки», «Свободная Европа», «Радио Свобода» (с вещанием на СССР) и множество более мелких медийных платформ. Из них только «Голос Америки» получил в 1989 г. дополнительно 260 млн долларов. В период кризиса в Румынии названные СМИ удвоили усилия, чтобы пробить информационные барьеры, которыми было окружено румынское «закрытое общество» [41].

Особая роль отводилась радио «Свободная Европа». Даже Серджиу Николаеску (один из наиболее известных румынских кинорежиссеров, занимавший позже пост председателя Комиссии парламента Румынии по расследованию революционных событий декабря 1989 года) заявил о том, что «21-22 декабря вышел на улицу благодаря передачам «Свободной Европы»» [42]. Публикация в «Wall Street Journal» от 11 января 1991 г. подтверждает, что «как только началась мясорубка в Тимишоаре иностранные СМИ немедленно распространили слухи о том, что некоторые военнослужащие отказываются выполнять приказы. Эта информация способствовала усилению протестов и провоцировала граждан выходить на улицу, подвергая жизни опасности. Румынский отдел «Свободной Европы» вещал без остановок, а бывшие сотруд-

39 Raportul Comisiei Decembrie 1989..., P. 44.

40 Raportul Comisiei Decembrie 1989..., P. 52.

41 Ibid, P. 53.

42 Ibid, P. 47.

ники службы безопасности «Секуритате», которые жили на Западе, выдавали информацию о тайных подземных укрытиях в Румынии.

Западные СМИ проводили также интенсивную кампанию по дезинформации, используя заведомо ложные утверждения о развернувшейся 16-18 декабря 1989 года «мясорубке» в Тимишоаре и «геноциде», который совершали «мусульманские монстры» службы безопасности. «Прятавшиеся в бункере» лидеры государства превратились в «кровавых вампиров», которые «использовали химическое и ядерное оружие для подавления протестов».

В качестве выводов авторы доклада делают предположение о том, что международные СМИ следовали единому плану, который предусматривал на первой фазе создание условий для революционных действий, обострения противостояния между гражданским населением и силами правопорядка (желательно с массовыми человеческими жертвами и масштабными материальными разрушениями). На второй фазе – ожидалось ослабление органов управления войсками и провоцирование противостояния с подразделениями служб безопасности. На третьей – «дикие румыны» должны были повернуться против сограждан иной национальности⁴³. Это повлекло бы «международное вмешательство», целью которого должно было стать «принуждение к миру и порядку».

Приведенные данные позволяют сделать вывод о том, что против Румынии была развернута интенсивная информационная война, масштаб которой на тот момент поражал воображение. Последующие события подтвердили результативность такой информационно-психологической «артподготовки», состоящей из «последовательных информационных операций, объединенных единым замыслом и согласованных по целям, задачам, формам и методам воздействия»⁴⁴. Без активного задействования как традиционных, так и новых медиа-ресурсов не был бы успешен ни один политический переворот на постсоветском пространстве, а опыт Беларуси явил

43 Raportul Comisiei Decembrie 1989..., P. 53, 56.

44 Манойло А.В., Пономарева Е.Г. Современные информационно-психологические операции: технологии и методы противодействия // Обозреватель-Observer. 2019. № 2. С. 6.

совершенно уникальный – цифровой – формат обработки общественного мнения. В румынских же «боевых действиях» принимали участие первые лица западных государств, ведущие СМИ как стран Европы, так и социалистического блока. Применительно к сегодняшним реалиям очевидно, что аналогичные задачи решаются гораздо более эффективно с использованием социальных сетей и других электронных СМИ.

Последствия переворота

Ситуация непосредственно после совершения переворота с точки зрения заговорщиков выглядит так: «Как только намеченные цели будут захвачены, лоялистские силы изолированы, а оставшаяся часть госаппарата и вооруженных сил нейтрализована, активная (и в основном механическая) фаза переворота завершится. Однако ситуация по-прежнему будет оставаться шаткой: прежний режим лишится контроля над важнейшими частями государственного механизма, но и мы пока еще будем контролировать их лишь в чисто физическом смысле и только в районе столицы. Если нам удастся сохранить контроль над тем, что мы захватили, то политические силы, главной задачей которых является сохранение закона и порядка, вероятно, перейдут на нашу сторону. Поэтому нашей целью станет замораживание ситуации, чтобы дать этому процессу возможность состояться. То есть если до начала реального совершения переворота наша цель состояла в дестабилизации ситуации, то потом наши усилия должны быть направлены на стабилизацию или, скорее, восстановление стабильности» [45].

Чтобы эта стратегия сработала, нужно было переподчинить весь госаппарат новому руководству. В Румынии наибольшей популярностью пользовался Фронт национально-го спасения – квазипартийное образование с до конца еще не понятной политической ориентацией во главе с бывшим коммунистом Ионом Илиеску. При этом реформаторской коммунистической партии в стране (как это имело место в соседних государствах, где коммунисты стали социалистами, социал-демократами и даже либерал-демократами) не

45 Лютвак Э. Государственный переворот..., С. 157.

сложилась. Не в состоянии поверить в то, что Коммунистическая партия Румынии испарилась в одночасье и не предложила никакой альтернативы, на Западе пришли к выводу, что румыны так и остались в коммунизме. Доказательством и символом этого было правление Илиеску.

В то же время в Западной Европе и за океаном были уже давно знакомы с Илиеску, поскольку связывали с ним свои надежды по трансформации политического режима в Румынии. До 1989 г. как только речь заходила о возможном преемнике Чаушеску, который мог бы «реформировать» (т.е. сломать) румынский коммунизм, придав ему «человеческое лицо», возникало имя Илиеску. О нем говорила «Свободная Европа»; ему пел дифирамбы «Голос Америки». Его судьбой интересовались западные посольства в Бухаресте [46].

Таким был «рецепт» американских кураторов для стабилизации новой Румынии. Однако, в условиях отсутствия необходимого кадрового резерва Илиеску был вынужден опираться на существовавшие номенклатурные и партийные структуры, сохранив на местах не только большую часть сотрудников среднего и низшего звена, но и многих высших руководителей, особенно в сфере национальной безопасности и правоохранительных органов. Это вызвало недовольство со стороны Запада и породило ощущение угрозы «реставрации» коммунистического режима в Румынии.

В этом контексте показательным выглядит воспоминание Адриана Северина, который в мае 1990 г. в качестве замминистра по вопросам приватизации посетил Италию. После серии официальных переговоров на обратном пути в аэропорт у него состоялся важный разговор с одним из сопровождающих лиц. Основная мысль, которую хотел донести до румынского чиновника представитель «хозяев истории» (используем метафору Б. Дизраэли), заключается в том, что «евроатлантическое будущее Румынии отягощено присутствием Илиеску во главе государства». На возражение о том, что этот человек пользуется наибольшей популярностью среди населения и что никто не сможет победить его на выборах, а предстоящие реформы несут значительные социальные из-

46 Opaschi V. Ion Iliescu, Om si Lider. Bucuresti: Litera, 2013. P. 427-428.

держки и требуют авторитетного лидера во главе государства, последовал ответ: «Я это знаю и ничего лично против этого не имею. Однако Вы должны понять, что, если Западу не нравится Илиеску, Запад сделает все, что в его силах, чтобы отстранить того от власти. Народ может его выбрать, но рано или поздно он будет отстранен» [47].

Менее чем через месяц после описанных событий, на фоне развернувшейся полноценной избирательной кампании, очевидный исход которой предполагал избрание Илиеску легитимным президентом, случился «феномен Университетской площади».

22 апреля 1990 г. на Университетской площади в центре Бухареста начался митинг, в котором участвовали преимущественно студенты и безработные. Показательно, что этот митинг получил название «Поход голодранцев» («Golaniada»). Беспорядки продолжались почти два месяца – до 15 июня 1990 года. Численность демонстрантов составило около 50 тыс. человек. Главные требования протестующих касались отставки Илиеску с поста президента страны и роспуск «Фронта национального спасения», лидером которого тот был [48]. По свидетельствам участников демонстраций, организационной силой протеста выступали студенческие профсоюзы, которые всеми правдами и неправдами, вплоть до отключения света в общежитиях на время выступлений, добивались их массовости [49]. Правоохранительные органы были не в состоянии (или получили приказ?) справиться с живой и постоянно разрастающейся массой.

Северин отмечает, что позднее, в результате анализа документов Конгресса США об исполнении госбюджета, было установлено, что Вашингтон через сеть НПО финансировал многих оппозиционеров в Бухаресте в рамках программы «развития демократии» [50].

Усмирить протесты смог только отряд шахтеров численностью около пяти тыс. человек, которых 13 июня 1990 г. правительство доставило в румынскую столицу на помощь си-

47 Opaschi V. Op. cit. P. 429-430.

48 Cristea R. Piata Universitatii 1990. Bucuresti: Foc Filocalia, 2008. 320 p.

49 Интервью А.Г. Самсонова с участниками протестов. Личный архив.

50 Opaschi V. Ion Iliescu..., P. 431.

лам правопорядка. Этот прием получил название третий «Поход шахтеров» («Mineriada», первые два состоялись в январе и феврале 1990 г. и были использованы для подавления очагов гражданского неповиновения на территории страны [51]).

Несмотря на продолжительные и поддерживаемые рядом западных стран протесты, в мае 1990 г. Илиеску был избран президентом. За него проголосовало 85% избирателей. После окончания президентского срока в сентябре 1996 г. начались попытки возбуждения уголовного дела против него и его окружения за преступления «против человечности» якобы совершенные при подавлении митингов в Бухаресте в 1990 году. В 2007 году они увенчались успехом. Расследование находится на постоянном контроле у действующего главы государства и является мощным инструментом давления на современную Социал-демократическую партию (СДП) Румынии, почетным председателем которой является 90-летний Илиеску. Точка в деле не поставлена до сих пор. В апреле 2019 г. дело о гибели людей во время декабрьских событий 1989 г., по которому проходят Илиеску и бывший вице-премьер Джелу-Войкан Войкулеску, было передано в суд. Дело в том, что многие погибли уже после свержения Чаушеску. Илиеску обвиняют в сознательном введении людей в заблуждение и распространении недостоверной информации, из-за чего, по версии прокуратуры, гражданские лица и силовики стреляли друг в друга, принимая противоположную сторону за бывших агентов «Секуритате».

Тем самым мы видим еще одно подтверждение известного выражения политического деятеля времен Великой французской революции Пьера Верньо: «Революция как бог Сатурн пожирает своих детей» [52]. Илиеску не спасло даже то, что именно при нем Румыния вступила в НАТО и завершила переговоры о присоединении к ЕС.

51 Позднее эти отряды «самообороны» приобрели некую политическую субъектность, выдвинули лидеров и оформили программу. Их непосредственное влияние на внутривнутриполитическую жизнь Румынии ощущалось вплоть до 1999 г., когда состоялся последний «поход шахтеров» на Бухарест. Уголовное дело по расследованию событий 1990 и последующих годов стало инструментом давления на лидеров новой Румынии, которые входили в состав «движения самообороны» // Dosarul Mineriada, rechizitoriu integra. URL: https://ru.scribd.com/document/409300130/Dosarul-Mineriada-rechizitoriu-integral#from_embed

52 Цит. по Белый филин. 7 сентября 2020. URL: <https://t.me/whitefilin>

Выводы

Проведенное исследование позволяет утверждать, что свержение и расстрел Чаушеску стали результатом серии информационно-психологических и диверсионных операций Вашингтона и его европейских союзников против СССР и стран социалистического лагеря. В результате бегства И.М. Пачепы и других высокопоставленных чиновников американские разведслужбы получили ценнейшую информацию о странах-мишенях. Ведущие американские эксперты-советологи, военное и политическое руководство США, а также разведслужбы ряда европейских стран тщательно спланировали серию операций по смене политических режимов в соцстранах, включая СССР. Однако при неизменном присутствии и влиянии внешнего фактора без внутренних контр-агентов, заинтересованных в разрушении мировой системы социализма, этот проект не был бы осуществлен. Поэтому нужно понимать, что система не рухнула, а ее сознательно разрушали как извне, так и изнутри.

В текущей реальности Вашингтон продолжает совершенствовать инструментарий политических трансформаций в бывших соцстранах. В результате украинского майдана 2014 г. американские и западноевропейские спецслужбы получили новую порцию ценных сведений о структуре политической власти России и ее ближайших союзников. В этом контексте, следуя «парадоксальной логике» Э. Люттвака, нельзя исключать, что в российско-американском противостоянии Беларусь стала лишь маневром для отвлечения внимания от направления основного удара. То, что он нацелен в сторону «старшего брата», ни у кого не должно быть сомнений. Поэтому так важно сейчас еще раз вспомнить уроки румынской истории.

Библиография-References

- Белый филин. URL: <https://t.me/whitefilin>
- [Belyj filin. URL: <https://t.me/whitefilin>]
- Буга В. Румыния на пути перехода от социализма к капитализму. Основные сдвиги в политической жизни (1989-2009) // Революции и реформы в странах Центральной и

- Юго-Восточной Европы / Отв. ред. К.В. Никифоров. М.: Ин-т славяноведения, 2011. С. 212-234.
- [Buga V. Rumyniya na puti perekhoda ot socializma k kapitalizmu. Osnovnye sdvigi v politicheskoj zhizni (1989-2009) // Revolyucii i reformy v stranah Central'noj i YUgo-Vostochnoj Evropy / Отв. ред. К.В. Никифоров. М.: Ин-т славяноведения, 2011. С. 212-234]
 - Бурт В. Как 30 лет назад убивали Чаушеску. URL: <https://www.fondsk.ru/news/2019/12/19/kak-30-let-nazad-ubivali-chaushesku-49723.html>
 - [Burt V. Kak 30 let nazad ubivali SНаushesku. URL: <https://www.fondsk.ru/news/2019/12/19/kak-30-let-nazad-ubivali-chaushesku-49723.html>]
 - Говор Председника СР Југославије Слободана Милошевича // Политика. Београд. 2000. 1 октобра.
 - Горев А.А. Эдвард Люттвак. Анализ его книг: уже изданных в России и еще не переведенных на русский язык // Люттвак Э.Н. Государственный переворот. Практическое пособие. М.: Ун-т Дмитрия Пожарского, 2012. С. 204-276.
 - [Gorev A.A. Edvard Lyuttvak. Analiz ego knig: uzhe izdannyh v Rossii i eshche ne perevedennyh na russkij yazyk // Lyuttvak E.N. Gosudarstvennyj perevorot. Prakticheskoe posobie. M.: Un-t Dmitriya Pozharskogo, 2012. S. 204-276].
 - Заквасин А. «Карт-бланш на любую жестокость»: как в Румынии свергали режим Чаушеску. URL: <https://russian.rt.com/world/article/461270-rumynia-revolutzia-chaushesku>
 - [Zakvasin A. «Kart-blansh na lyubuyu zhestokost'»: kak v Rumynii svergali rezhim SНаushesku. URL: <https://russian.rt.com/world/article/461270-rumynia-revolutzia-chaushesku>]
 - Люттвак Э.Н. Государственный переворот. Практическое пособие. М.: Ун-т Дмитрия Пожарского, 2012. 326 p.
 - [Lyuttvak E.N. Gosudarstvennyj perevorot. Prakticheskoe posobie. M.: Un-t Dmitriya Pozharskogo, 2012. 326 p.]
 - Манойло А.В., Пономарева Е.Г. Современные информационно-психологические операции: технологии и методы противодействия // Обозреватель-Observer. 2019. № 2. С. 5-17.
 - [Manojlo A.V., Ponomareva E.G. Sovremennye informacionno-psihologicheskie operacii: tekhnologii i metody protivodejstviya // Obozrevatel'-Observer. 2019. № 2. S. 5-17]
 - Морозов Н.Н. Декабрьские события 1989 года в Румынии // Революции и реформы в странах Центральной и Юго-Восточной Европы / Отв. ред. К.В. Никифоров. М.: Ин-т славяноведения, 2011. С. 518-535.
 - [Morozov N.N. Dekabr'skie sobytiya 1989 goda v Rumynii // Revolyucii i reformy v stranah Central'noj i YUgo-Vostochnoj Evropy / Отв. ред. К.В. Никифоров. М.: Ин-т славяноведения, 2011. С. 518-535]
 - Мусатов В.Л. Советско-румынские отношения в период кризиса и краха режима Чаушеску // Революции и реформы

- в странах Центральной и Юго-Восточной Европы / Отв. ред. К.В. Никифоров. М.: Ин-т славяноведения, 2011, С. 191-211.
- [Musatov V.L. Sovetsko-rumynskie otnosheniya v period krizisa i kraha rezhima Chaushesku // Revolyucii i reformy v stranah Central'noj i YUgo-Vostochnoj Evropy / Отв. ред. К.В. Никифоров. М.: Ин-т славяноведения, 2011, С. 191-211].
 - Пономарева Е.Г. Белградская осень-2020: воспоминание о будущем. URL: <https://www.fondsk.ru/news/2020/10/07/belgradskaja-osen-2000-vozpominanie-o-buduschem-52004.html>
 - [Ponomareva E.G. Belgradskaya osen'-2020: vospominanie o budushchem. URL: <https://www.fondsk.ru/news/2020/10/07/belgradskaja-osen-2000-vozpominanie-o-buduschem-52004.html>]
 - Пономарева Е.Г., Рябинин Е.В. “Цветные революции в контексте стратегии «управляемого хаоса» // Обозреватель. 2015. №12. С. 38-51.
 - [Ponomareva E.G., Ryabinin E.V. “Cvetnye revolyucii v kontekste strategii «upravlyаемого haosa» // Obozrevatel'. 2015. №12. S. 38-51]
 - Сидорчик А. Румынский упрямец. // Аргументы и факты. 2014. 22 декабря. URL: <https://aif.ru/society/history/rumynskiy-upryamec-kak-svergali-i-ubivali-nikolae-chaushesku>
 - [Sidorchik A. Rumynskij upryamec. // Argumenty i fakty. 2014. 22 dekabrya. URL: <https://aif.ru/society/history/rumynskiy-upryamec-kak-svergali-i-ubivali-nikolae-chaushesku>]
 - Шарп Дж. От диктатуры к демократии. М.: Свободный выбор. 1993. 72 с.
 - [Sharp Dzh. Ot diktatury k demokratii. M.: Svobodnyj vybor. 1993. 72 s.]
 - Auszeichnung für ORF/3sat-Dokumentation “Schachmatt - Strategie einer Revolution”. URL: https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20040910_OTS0031/auszeichnung-fuer-orf3sat-dokumentation-schachmatt-strategie-einer-revolution
 - Ceaușescu still most beloved President of Romania // Transylvania now. 27 December 2018. URL: <https://transylvanianow.com/ceausescu-still-most-beloved-president-of-romania/>
 - Cristea R. Piata Universitatii 1990. Bucuresti: Foc Filocalia, 2008. 320 p.
 - Dosarul Mineriada, rechizitoriu integra. URL: https://ru.scribd.com/document/409300130/Dosarul-Mineriada-rechizitoriu-integral#from_embed
 - Funderburk D. Pinstripes and Reds: An American Ambassador Caught Between the State Department and the Romanian Communists, 1981-1985. Wash. D.C.: Selous Foundation Press, 1987. 226 p.
 - Foreign Relations of the United States, 1955-1957. Vol. XXV. Wash.: US Government Printing office, 1990. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1955-57v25>
 - Iliescu I. Dupa 20 de ani. Bucuresti: Semne, 2010. 467 p.

- Opaschi V. Ion Iliescu, Om si Lider. Bucuresti: Litera, 2013. 768 p.
- Пасепа I.M. Orizonturi Rosii. Bucuresti: Humanitas, 2019. 484 p.
- Prados J. Safe for Democracy: the Secret Wars of the CIA. Chicago: Ivan R. Dee, 2009. 736 p.
- Raportul Comisiei Decembrie 1989. 1267 p. URL: <https://www.scribd.com/doc/122639936/Raportul-Comisiei-Decembrie-1989>
- Tolkien J.R.R. The Lord of the Rings. Part Two. The Two Towers. L.: HarperCollins, 1990. X, 429-770 p.

Сведения об авторах

- *Пономарева Елена Георгиевна* – профессор, доктор политических наук, профессор кафедры сравнительной политологии МГИМО МИД России.
- Адрес: 119454, Россия, Москва, пр. Вернадского, д. 76, каб. 3026. Тел. +7 (495) 229-41-75, моб. +7 (903) 755-46-31. E-mail: nastya304@mail.ru
- *Ponomareva Elena Georgievna*, Professor, Doctor of Political Science, professor of Comparative Politics Department of Moscow State Institute of International Relations (University) of the Ministry of Foreign Relations of the Russian Federation. SPIN-код 9664-7471
- Postal address: 76 Prospect Vernadskogo, room 3026, Moscow, Russian Federation, 119454. Tel. +7 (495) 229-41-75, mob. +7 (903) 755-46-31. E-mail: nastya304@mail.ru
- *Самсонов Алексей Геннадьевич* – аспирант Владимирского государственного университет (ВлГУ).
- Адрес: 108813, Россия, Москва, ул. Георгиевская, д.13. Тел. моб. +7 (925) 078-88-05. E-mail: samsonovag@yandex.ru
- Samsonov Alexey Gennadievich – PhD student of Vladimir State University (VLSU).
- Postal address: 13 Gheorghievskaya St., Moscow, Russian Federation, 108813. Tel. mob. +7 (925) 078-88-05. E-mail: samsonovag@yandex.ru.

DODATAK

**Obraćanje
Predsjedavajućeg Predsjedništva BiH
Milorada Dodika Savjetu bezbjednosti
Ujedinjenih nacija 24.11.2020. godine**

**Govor
Predsjedavajućeg Predsjedništva BiH
Milorada Dodika u Narodnoj Skupštini
Republike Srpske 10.03.2021. godine**

•

**Обраћање Milorada Dodika
Savjetu bezbjednosti UN**

REPUBLIKA SRPSKA IMA SVOJ PUT SLOBODE

BAZIČAN STAV DEJTONSKOG SPORAZUMA JE DA JE BIH SASTAVLJENA OD DVA ENTITETA I TRI KONSTITUTIVNA NARODA

Hvala uvažena ekscelencijo, gospodine Nebezni za priliku da se večeras obratim vama i članovima Savjeta bezbjednosti.

Želim da izrazim zadovoljstvo činjenicom da ste ovu inicijativu pokrenuli i obezbjedili da upravo na ovaj način diskutujemo o Dejtonskom sporazumu i njegovih 25. godina ali jednako tako i vremenu u kome će se on primjenjivati.

Korona virus je zahvatio čitav svijet i učinio da naša komunikacija ne bude moguća direktno nego na ovaj način.

Želim da kažem da je svima nama poznato da je opšta kvalifikacija da je Dejtonski sporazum jedan od najvažnijih dokumenata međunarodnog prava nakon Drugog svjetskog rata.

I zaista ne treba o tome mnogo izvoditi dokaza.

„Ne postoji greška u samom sporazumu, nego u tome kako se shvata njegova primjena“.

Citiraću: „Ne postoji greška u samom sporazumu, nego u tome kako se shvata njegova primjena“, rekao je Ričard Holbruk

tvorac Dejtonskog sporazuma, čovjek koji je obezbjedio da se napiše tekst sporazuma i da on bude prihvaćen

Hoću da kažem da je bazičan odnos i bazičan stav Dejtonskog sporazuma da je BiH zemlja koja je sastavljena od dva entiteta i tri konstitutivna naroda.

od strana.

Bečka konvencija o međunarodnom pravu i sporazumima kaže da se međunarodni sporazumi primjenjuju a ne da se tumače.

BAZIČAN STAV

Hoću da kažem da je bazičan odnos i bazičan stav Dejtonskog sporazuma da je BiH zemlja koja je sastavljena od dva entiteta i tri konstitutivna naroda.

Iz toga je izvučena u svim njegovim djelovima i svim njegovim članovima konstitucija BiH koja je omogućila uz prethodni politički dogovor da se zaustavi rat u BiH i da se uspostavi mir.

Mir je ključna riječ svog ovog vremena. Mir koji neprestano traje, koji nije ugrožen i nije bilo sukoba između etničkih zajednica i pogotovo to posljednjih godina i deceniju ne postoji.

BiH je složena državna zajednica, ona koja je pratila u suštini organizaciju SAD i značajno se kroz Dejtonski sporazum oslanjala na ono što su SAD u svojoj konstituciji uradile.

Želim da istaknem jedan važan član, gotovo prepisan iz Ustava SAD koji kaže „samo ono što je izričito dato BiH pripada njoj, sve ostalo pripada entitetima“.

Vjerujem da je i Incko pročitao taj stav i da bi trebao to da zna. Ali on ionako nije zadužen da tumači Ustav, on se neovlašteno upetljao u tumačenja mnogo čega u BiH.

Odnosi se to na ovih njegovih deset godina ali isto tako i na sve visoke predstavnike koji su promijenili karakter Dejtonskog sporazuma i umjesto u skladu sa Bečkom konvencijom da provode sporazum oni su ga tumačili tako što su uveli sferu ili poziciju

Mir je ključna riječ svog ovog vremena.

Po tome je masovan, neobjektivan, nepravičan i kriminalan bio Pedi Eždaun koji je koristio sve moguće načine da skrši Dejtonski sporazum. U

svojoj knjizi je napisao da je njegova uloga bila da ukine Dejtonski sporazum i napravi novu BiH.

Nikada to nije bilo ovlaštenje visokog predstavnika. To je bila laž koji su promovisali i njegovi kasniji nasljednici, pa sve do samog Incka, tvrdeći da treba da naprave neku novu BiH mimo Dejtonskog sporazuma.

ANEKS 10

Famozni visoki predstavnik je uveden Aneksom 10. Dejtonskog sporazuma u civilnom sprovođenju tog sporazuma, isključivo toga.

Famozni visoki predstavnik je uveden Aneksom 10. Dejtonskog sporazuma u civilnom sprovođenju tog sporazuma, isključivo toga.

Neovlašteno i nigdje ne postoji u Dejtonskom sporazumu da postoji Savjet za implementaciju mira.

Mogu razumjeti velike i moćne zemlje da to urade, taj Savjet je mimo Dejtonskog sporazuma navodno dao gospodinu visokom predstavniku ne samo da tumači, pomaže i usmjerava nego da nameće i donosi zakone.

Neizabrani stranac se odjednom pojavio u svjetskoj političkoj praksi kao neko ko je dobio mandat na osnovu potpisanog Aneksa 10. od strana, a strane su bile Savezna Republika Jugoslavija, Hrvatska, moja Republika Srpska, FBiH i neka provizorna Republika BiH.

U tom Aneksu piše da je visoki predstavnik dužan da podnosi izvještaj stranama, dakle ovim i drugim zainteresovanim međunarodnim institucijama.

Nikada Republici Srpskoj visoki predstavnik nije podnio izvještaj.

Hoću da kažem da Savjet bezbjednosti ni UN ili bilo koji međunarodni nivo nije uveo visokog predstavnika u BiH, uveo ga je Aneks 10.

Danas kada izvršim inventuru i pogledam tih pet strana, ovako stvari stoje. Srbija hoće da ode visoki predstavnik. Hrvatska hoće da ode visoki predstavnik. Republika Srpska hoće da nestane visoki predstavnik i 50 % Federacije BiH hoće da ode vi-

Neovlašteno i nigdje ne postoji u Dejtonskom sporazumu Savjet za implementaciju mira.

soki predstavnik. Na zajedničkom nivou 2/3 političkih predstavnika hoće da nestane visoki predstavnik.

Hoću da kažem da Savjet bezbjednosti ni UN ili bilo koji međunarodni nivo nije uveo visokog predstavnika u BiH, uveo ga je Aneks 10.

A on je i dalje ovdje na ovom mjestu. Bilo bi mi neugodno da sam on, koji nastavlja da manipulira sa Savjetom bezbjednosti kako to radi već duže vrijeme.

Iznosi neistine, govori samo na bazi očekivanja tapšanja ramena po Sarajevu. Ili vjerovatno i sumnjam zbog značajnih apanaža i dobrobiti koju dobija zbog toga. Visoki predstavnik, gospodin

NEPOSTOJEĆI SAVJET

Valentin Incko o svemu što je rekao danas a govorio je i u prošlosti, mrzi Srbe i on je ili plaćen za to ili ubjeđen da to tako treba da bude.

Govorio je i danas o tome a ja želim da se osvrnem na to jer naprosto sam mislio da je ovo mjesto za jedan dostojanstven razgovor o tome.

Mogu da govorim o Dejtonskom sporazumu mnogo.

Savjet za implementaciju mira nema u svom sastavu Srbiju i Hrvatsku koji su garatni Dejtonskog sporazuma.

Savjet za implementaciju mira koji je uveden mimo Dejtona odlučuje konsenzusom a u posljednje vrijeme nema taj konsenzus.

I sada je došao na ovu sjednicu. Meni je veoma drago što je tu Incko. Incko koji zloupotrijebljava govornicu i reći ću vam samo jednu stvar, on govori u ime samo jednog naroda, bošnjačkog naroda. On isključivo govori u ime Muslimana u Bosni.

On ne govori u ime ljudi ovdje. Ne govori u ime Dejtonskog sporazuma. Da bi vaš osmijeh gospodine Incko bio ubjedljiviji

Savjet za implementaciju mira koji je uveden mimo Dejtona odlučuje konsenzusom a u posljednje vrijeme nema taj konsenzus.

reći ću vam samo jednu stvar: Isto što je napisao u pismu Izetbegović da je trebalo da bude ovdje Predsjedništvo i vi ste to rekli.

Da li vam je gospodine Incko poznato da sam ja predsjedavajući Predsjedništva?

Da li mislite da li sam ja upitan da govorim u ime Predsjedništva? Ako hoćete da vam kažem, reći ću vam sljedeće: Ja kao predsjedavajući Predsjedništva nisam zaprimio nijedan zahtjev o tome da se Predsjedništvo izjasni o ovoj situaciji. I zato samo mogu reći, o tome gospodine Incko, nema stava Predsjedništva.

Da li vam je gospodine Incko poznato da sam ja predsjedavajući Predsjedništva?

NEKOMPETENTNOST, NEOVLAŠTENOST

Vi niste čovjek koji tumači Predsjedništvo. Ja vam to nikada neću dozvoliti. Ja sam taj koji kao predsjedavajući tumačim stavove Predsjedništva a ne vi svojim lažima pred ovako visokim tijelom. I to je dokaz da radi na istom zadatku i cilju kao što to čine ovi iz Sarajeva, Bošnjaci.

Zato se čudim, otkud vam ovdje gospodin Alkalaj u ime BiH? Zašto je on tu?

Zar neko od vas gospodo, ekselencije, članice Savjeta bezbjednosti dolazi na sjednice Savjeta bezbjednosti onako samo kako vi hoćete ili možda pitate svoje centrale o tome?

Moram vam reći da gospodin Alkalaj nije nikoga pitao. A bio je dužan da pita Predsjedništvo. Mi smo po Ustavu oni koji vode spoljnu politiku a ne gospodin Alkalaj.

I ne može on da hoda po Stejt dipartmentu u Njujorku i da promovise politike jedne partije i jedne strane. Danas je navodno pripremajući se za ovaj nastup ovdje bio tamo.

Moram vam reći da njegov govor nije usaglašen. On to govori samo u svoje ime i veliki je dokaz da govori samo u ime svog šefa Bakira Izetbegovića i Željka Komšića. Alkalaj nema saglasnost za svoj nastup i ovo što će on uraditi je privatno jer nikoga ne predstavlja. On manipuliše u mnogim slučajevima o tome.

U svakom slučaju, dakle, samo ova odrednica koja govori o tome da visoki predstavnik pokušava da predstavlja i manipuliše Predsjedništvom najbolje govori o njegovoj stvarnoj želji da o svemu tome on odlučuje.

Vi niste čovjek koji tumači Predsjedništvo. Ja vam to nikada neću dozvoliti. Ja sam taj koji kao predsjedavajući tumačim stavove Predsjedništva a ne vi svojim lažima pred ovako visokim tijelom.

Znate vi jednako kao i ja gospodo da gospodin Incko može da se kreće samo u okviru Aneksa 10. Dejtonskog sporazuma.

Visoki predstavnik ne može da tumači Ustav a da se neovlašteno kao i ovdje večeras upušta u to.

Postoji Aneks 2. koji govori o vojnom dijelu Dejtonskog sporazuma to je bio nadležan da tumači komandant IFOR-a a ne Incko i ne visoki predstavnik.

Visoki predstavnik ne može da tumači Ustav a da se neovlašteno kao i ovdje večeras upušta u to.

On je čovjek koji nezakonito pokušava da prigrabi svoja ovlašćenja. On je neizabrani stranac što se nas tiče.

MANIPULACIJA

Izmanipulisao je ovdje ponovo Savjet bezbjednosti, ušao u to da tumači Ustav i rad Ustavnog suda.

Nema ništa od toga. Čak jedan arogantni Pedi Eždaun nije se usudio da uđe u suštinu Ustava i da ga mijenja a pogotovo da kreira rad Ustavnog suda.

Danas u BiH gospodo i ekselencije imate mnogo dokaza o tome kako visoki predstavnik i OHR nameću odluke Ustavnog suda.

Ustavni sud u kome postoje tri stranca i dva Bošnjaka sa pet glasova od devet, uvijek preglasavaju Srbe i Hrvate. I to svaki put kada strane sudije dođu u BiH sretnu se sa Inckom i nekim vodećim članovima stranih ambasada i donose i kreiraju odluke.

I u tom pogledu ja želim da vas pitam jednu stvar, ko je Pribe?

Da li je možda jedan organ BiH tražio njegov izvještaj? Zašto mislite da smo mi ljudi niže vrijednosti gospodine Incko ako kažete da ima taj izvještaj, on je za nas nevažeci. Mi ga nismo naručili, šta hoćete i to da nametnete? Pa dosta ste stvari ovdje nametnuli.

On je čovjek koji nezakonito pokušava da prigrabi svoja ovlašćenja. On je neizabrani stranac što se nas tiče.

I u tom pogledu je niz dokaza o nezakonitom i kriminalnom ponašanju visokog predstavnika, to leži u tvrdanjama koje je večeras iznio Incko. A on kaže, državna imovina navodno pripada zajedničkom nivou.

Ustav BiH gospodo neprikosnoveno tvrdi u članu 3.3. da je BiH sastavljena od dva entiteta, Republike Srpske i Federacije BiH i tri konstitutivna naroda.

Taj isti Ustav u kasnijim svojim odredbama kaže kao što sam maloprije rekao da sve ono što nije izričito dato BiH pripada entitetima.

Incko mora da provodi Dejtonski sporazum a ne da krši Ustav.

A Incko priča o državnoj imovini. Nigdje u Ustavu ne piše da BiH pripada imovina. BiH nema imovinu.

PRIMJENA DEJTONA

Incko mora da provodi Dejtonski sporazum a ne da krši Ustav. Tako i u ovom slučaju pokušava da iskreira odluke na bazi nekih tumačenja Ustavnog suda i da zabrani investicije na prostoru BiH.

On je čovjek koji sprječava razvoj BiH, koji sprječava investicije u vremenu kada su one nama najpotrebnije, a to je vrijeme upravo ovo. Dakle, govoreći o ovome što je Incko govorio vezano za integraciju Republike Srpske i Srbije.

Ja pripadam srpskom narodu i ponosan sam zbog toga. Srpski narod je prihvatio Dejtonski sporazum vjerujući u korektnost međunarodnih predstavnika i međunarodne zajednice. U ovom vremenu se uvjerio da to nije tako.

Moj narod srpski je mali narod na Balkanu, nikada nije vodio osvajačke ratove. I nikada nije bio izvan prostora gdje se nalazi naš narod. U prošlom vijeku, moj narod je bio 18. godina pod sankcijama i 16. godina vodio nametnute ratove.

Oba velika rata su nametnuta Srbima i 50% naše populacije gospodo je nestalo u vrijeme ova dva velika rata.

Ja negujem sjećanje na pretke iz tih ratova. I u jednom i u drugom imao sam veliki broj pripadnika svoje porodice. I mi smo bili na strani pobjedničke koalicije.

Ja pripadam srpskom narodu i ponosan sam zbog toga.

Rat koji smo vodili, građanski rat u BiH vođen je zato što je neko nametnuo raspad Jugoslavije, za koju smo mi Srbi vjerovali da je treba održati i da treba biti sačuvana.

Rat koji smo vodili, građanski rat u BiH vođen je zato što je neko nametnuo raspad Jugoslavije, za koju smo mi Srbi vjerovali da je treba održati i da treba biti sačuvana.

Našem narodu se ne dozvoljava da upražnjava svoju slobodu. Mom srpskom narodu se ne dozvoljava da ima ista prava kao drugi narodi u regionu.

I kada kažem da neko treba da mi objasni kako je moguće da se Albancima na Kosovu daje pravo na državu a nama u Republici Srpskoj se to ne dozvoljava, onda se mnogi ljute, veliki i snažni.

I umjesto da nam to objasne oni nas kažnjavaju.

MONSTRUM

I ovo što radi Incko upravo to hoće. Hoće neku novu kaznu. Umorni smo od ovakvih ponašanja, tuđih zahtjeva i dalekih obećanja.

Incko nema nikakvu podršku na lokalnom nivou. Gospodin Čović je uljudno to objasnio. Ali Incko danas radi protiv dva konstitutivna naroda. Protiv dva konstitutivna naroda koji su većina u BiH, koji imaju isti cilj a to je da očuvaju mir i da očuvaju slobodu. Da očuvaju prava koja smo stekli a ne da ih vi kršite gospodine Incko.

Zaustavite tog monstruma koji nam ponovo pokušava nametati rješenja koja nisu u skladu sa Dejtonom.

Incko neće samo razvaliti Dejtonski sporazum nego će se i BiH raspasti.

Na ovaj način mi ne možemo da se krećemo. Dozvolite nam da u BiH obezbjedimo i obnovimo naš bazični sporazum o tome kakva treba da bude BiH i kako može da ide dalje, a ne da jedan neizbarani stranac još maloga znanja u BiH, zlonamjeran radi protiv dva konstitutivna naroda Srba i Hrvata. Ne može da ima podršku, ta rješenja nisu održiva.

Našem narodu se ne dozvoljava da upražnjava svoju slobodu. Mom srpskom narodu se ne dozvoljava da ima ista prava kao drugi narodi u regionu.

On se sveti Srbima i Hrvatima u BiH. Incko ne zaslužuje da učestvuje u ovakvim razgovorima a kamoli da donosi neke mjere. Svaku njegovu mjeru ćemo odbiti, nećemo je primjeniti jer je izvan Dejtonskog sporazuma.

Gospodin Valentin Incko nema ništa sa državnom imovinom u BiH. Apsolutno ništa nema.

On hoće ovdje da zaustavi razvoj. Sprječava izgradnju elektrana. Sprječava izgradnju aerodroma ili pokušava da to uradi. Neobjašnjivo, znam da neke velike zemlje stoje iza takvog njegovog ponašanja.

Incko neće samo razvaliti Dejtonski sporazum nego će se i BiH raspasti.

Ali morate da znate da mi u Republici Srpskoj nećemo objaviti u Službenom glasniku nijednu odluku gospodina Incka. Samim tim neće se ni primjenjivati u Republici Srpskoj. On je davno prekršio sva svoja prava.

I kada god pričate bez obzira koliko to išlo ispod nivoa ove sjednice a ja sam htio da bude na daleko višem nivou reći ću vam da značajan dio pomoći koji dajete za OHR i BiH najveći dio odlazi za plate a najviše za Incka.

Govorim to zbog toga jer nisam spreman da to tumačite kao pomoć BiH. To je pomoć samo jednom čovjeku ovdje koji je nezabran i koji se ne ponaša kako treba.

IZMIŠLJOTINE

Neki uslovi 5 + 2 za zatvaranje visokog predstavnika su izmišljena stvar izmišljenog Savjeta za implementaciju mira.

Kada Incko govori o potrebi formiranja novih organa namjerno neće da kaže ni vama jer nemate ni vremena da se s time upoznate da to mogu uraditi samo strane potpisnice Dejtonskog sporazuma, odnosno Ustava. Dakle, strane u BiH što se toga tiče su Republika Srpska i Federacija a niste vi. Vi nemate ništa s tim.

Incko ne zaslužuje da učestvuje u ovakvim razgovorima a kamoli da donosi neke mjere. Svaku njegovu mjeru ćemo odbiti, nećemo je primjeniti jer je izvan Dejtonskog sporazuma.

Zašto ste kršili međunarodno pravo? Naći ćemo načina da jednog dana u jednoj pravičnoj pravosudnoj proceduri zatražimo i odbranimo svoja prava.

Sada znamo da veliki svijet podržava veliku imaginaciju koja se naziva Valentin Incko i visoki predstavnik.

Ono što treba da učinimo jeste da očuvamo mir.

SAMOOPREDJELJENJE

Neki uslovi 5 + 2 za zatvaranje visokog predstavnika su izmišljena stvar izmišljenog Savjeta za implementaciju mira.

Ja sam za BiH kakvu je napravio Dejtonski sporazum sastavljen od dva entiteta i tri naroda.

Protiv sam Dejtonskom sporazuma Valentina Incka i smatram da kao predstavnik naroda imam pravo da tražim druga rješenja.

Svako drugo rješenje izvan Dejtonskog sporazuma podrazumijeva pravo da Republika Srpska u skladu sa dokumentima vaše organizacije i naše i moje ima pravo primjeni dokumente i odredbe o samoopredjeljenju.

Nećete mi valjda reći da nema pravo? Zašto neko ima a mi nemamo pravo?

I hoću da vam kažem sam spreman da radim mimo Incka i njegovoga uplitanja, da radimo na tome da uredimo naše odnose u BiH. Da nastavimo da funkcionišemo kao zemlja koja je sastavljena od dva entiteta i tri naroda.

Ukoliko dalje Incko bude nametao rješenja smatram veoma legitimnim da Republiku Srpsku usmjerim prema integracijama sa matičnom državom Srbijom.

Koliko god to bilo prihvatljivo ili neprihvatljivo mislim da je osnovni razlog za takvu akciju naša reakcija da to učinimo na akciju gospodina Incka i djela međunarodne zajednice da nas razvlaste.

Mi ne želimo da ovdje o tim stvarima koje su veoma jasne diskutujemo.

KONSTITUTIVNOST SRBA

Samo još nekoliko činjenica. Konstitutivnost Srba u FBiH ne postoji i ne poštuje se. Samo u Sarajevu gdje je 91. godine živjelo

Ja sam za BiH kakvu je napravio Dejtonski sporazum sastavljen od dva entiteta i tri naroda.

150.000 Srba danas u tom gradu gospodine Incko radi samo 15 Srba.

Nećete nikada o tome obavjestiti Savjet bezbjednosti.

Srpska djeca u Federaciji ne uče srpski jezik osim u Drvaru i Glamoču koji imaju lokalnu srpsku vlast. Svega 56-toro djece u

Federaciji, to je drugi entitet uči srpski jezik. U Sarajevu nijedno srpsko dijete ne uči srpski jezik.

O kojoj ravnopravnosti govori Incko? Manipuliše kao i obično sa svim.

Međunarodna zajednica oličena u visokom predstavniku nameće nama efikasnu i građansku državu.

Nećemo se odreći našeg nacionalnog identiteta! Nije Incko taj autoritet zbog koga bismo mi to uradili i nema ni jednog drugog autoriteta zbog kojeg bismo to učinili.

Napravimo funkcionalnu Bosnu na bazi Dejtona i činjenice da je stvorena od dva entiteta i tri naroda. A ne da promijenimo čitavu organizaciju i strukturu BiH samo zato što se to sviđa Incku i Bošnjacima a nikome se drugome ne sviđa.

Incko radi protiv dva naroda ovdje u BiH i to nije malo.

Dakle, sam visoki predstavnik često upućuje kritike samo Republici Srpskoj.

DEKLARACIJA SDA

Gospodo, 14. septembra 2019. godine Stranka demokratske akcije čije je pokrovitelj gospodin Incko je donijela Deklaraciju i rekla da treba ukinuti entitete i konstitutivne narode. Da treba napraviti Republiku BiH na sasvim drugim principima.

Jeste li čuli Incka da je ikada progovorio na tu temu? Jeste li čuli da taj veliki nesposobnjaković priča o tome da je to ugrožavanje Dejtonskog sporazuma? Nikada nije o tome govorio. Nikada.

Ali je zato spreman da uhvati neku izjavu i da to digne na nivo Savjeta bezbjednosti. Rezolucija SDA od 14. septembra 2019. godine je direktno rušenje Dejtonskog sporazuma. I u suštini i u djelovima.

Traži dalju majorizaciju Srba i Hrvata. Za nas tu nema mjesta, u takvoj BiH za moj narod a vjerujem i za narod gospodina Čovića nema mjesta.

Ja u toj BiH neću da živim.

Ukoliko dalje Incko bude nametao rješenja smatram veoma legitimnim da Republiku Srpsku usmjerim prema integracijama sa matičnom državom Srbijom.

Nećemo se odreći našeg nacionalnog identiteta! Nije Incko taj autoritet zbog koga bismo mi to uradili i nema ni jednog drugog autoriteta zbog kojeg bismo to učinili.

A vas neka Incko svaki put obavještava da tamo postoji neki Dodik koji stalno nešto ruši.

Sve što je srušeno u BiH od Dejtona srušio je visoki predstavnik. I u tom pogledu, molim vas da gospodina Incka uputite kući i da tamo uživa u značajnoj apanaži koju je primio na našoj mucu. I da se u tom pogledu posvetimo miru.

VLASTITI STAV

Ja hoću da radim sa vama, sa vašim vladama ali ću uvijek iznijeti samo svoj stav.

Moram vam reći jednu stvar koja je isto tako važna. Završen je rad Haškog tribunala. Srbi su tamo osuđeni na 1100 godina, Bošnjaci na 40 i nešto godina to nije srazmjera rata koji se ovdje desio.

Nećete tu istoriju napisati na takav način gospodine Incko, jer to nije istina.

Imate čovjeka koji je u Srebrenici ubijao Srbe i za to postoje video zapisi. On se od strane Incka i njegovih šefova iz SDA predstavlja za Majku Terezu.

A svaki Srbin pa i onaj koji se tek sada rađa je monstrum i on treba da bude kažnjen tako što će biti uvučen u zemlju u kojoj neće imati nikva prava. Ja kao izabrani predstavnik naroda to ne mogu.

Mi smo za evropski put BiH i radićemo na tome. Da bi ona išla ka EU mora se uvažavati Dejtonski sporazum. Sva naša buduća rješenja moraju biti na Dejtonskom sporazumu.

IZBORNI ZAKON

Podržavam da se izvrši stvarna i suštinska reforma Izbornog zakona a ne ona koju zagovara Incko. To je samo još jedna manipulacija. Ta izborna reforma mora poći od jedne stvari a to je da konstitutivni narodi moraju biti vidljivi u zajedničkim insti-

tucijama BiH. Ako to nemate, mislim da smo dobro trasirali put nestanku BiH.

Samo pozivanje na nestanak se ovdje i na nekim mjestima smatra jeres. Ja to neću ali isto tako neću da prihvatim nešto što nije u interesu mog naroda.

Neću da prihvatim satanizaciju Srba ni Srbije ni Republike Srpske. Ovaj narod je slobodarski narod i želimo da s drugim narodima gradimo dobru BiH. Ta dobra BiH može da bude samo bez visokog predstavnika, i može da bude bez troje stranih sudija u Ustavnom sudu.

Mi smo za evropski put BiH i radićemo na tome. Da bi ona išla ka EU mora se uvažavati Dejtonski sporazum. Sva naša buduća rješenja moraju biti na Dejtonskom sporazumu.

PROTEKTORAT

Mi nemamo suverenitet. Mi smo zemlja pod prorektoratom i to zamislite tako prosječnog tipa kao što je visoki predstavnik, gospodin Incko. To je nešto što naravno ne možemo da prihvatimo.

Znate šta će on sada? Otići će tamo u Sarajevo ili gdje već sjedi i napisati neke odluke koje će zbog onoga što je večeras ovdje rečeno da kazni i mene i gospodina Čovića. Ili da kazni Republiku Srpsku i srpski narod i pogledajte samo u narednim danima i vidjećete da je to uradio. Ili to već radi ili je uradio a da ja to ne znam.

To govori o tome kakav je demokratski kapacitet u BiH. Ovdje nema demokratskog kapaciteta.

U 25. godina održali smo po procjenama OEBS-a i drugih međunarodnih institucija slobodne i fer izbore. Znači, svake druge godine od 96. godine ovdje se održavaju izbori, opšti ili lokalni i svi ti izbori su bili fer i poštjeni po ocjenama OEBS-a i drugih relevantnih međunarodnih institucija.

Šta sa izborima ima gospodin Incko, ko je on da tumači izbore? Ko je on da govori o tome kako se bira Centralna izborna komisija? To nije u njegovoj nadležnosti, molim vas gospodo samo pročitajte, nemojte meni vjerovati samo pročitajte i vidite da li sam u pravu ili nisam. Prihvaćiu

Neću da prihvatim satanizaciju Srba ni Srbije ni Republike Srpske. Ovaj narod je slobodarski narod i želimo da s drugim narodima gradimo dobru BiH.

svaki vašu ocjenu samo me nemojte ubjeđivati da ono što piše nije tačno.

Zahvaljujem vam se na vremenu koje ste posvetili, mislim da to ima smisla.

INTERVENCIONIZAM

Mi nemamo suverenitet. Mi smo zemlja pod prorektoratom i to zamislite tako prosječnog tipa kao što je visoki predstavnik, gospodin Incko. To je nešto što naravno ne možemo da prihvatimo.

Ovdje se pokušava, prizivanjem međunarodnog intervencionizma neke stvari nametnuti i riješiti. Želim da kažem u svoje ime a pokušaću da to govorim u ime svih.

BiH zaslužuje mir i slobodu, kao slobodna zemlja sastavljena od dva entiteta i tri konstitutivna naroda. Sve izvan toga je ugrožavanje slobode i ugrožavanje mira.

Mi u Republici Srpskoj nemamo nijedan ratni plan. Nemamo ni plan za secesiju ali nećete nam gospodine Incko zabraniti nikad da na vaše tvrdnje o tome kako imovina pripada BiH da vam mi kažemo da mi u takvoj BiH ne želimo da živimo, jer lažete i to nije istina.

U svakom slučaju, završiću, hvala vam na vremenu koje ste izdvojili, velika mi je čast da vam se obratim.

Nisam računao da će gospodin Incko ostati na niskom nivou kao što je to pokazao večeras. I zato su neke moje riječi ovdje koje nisam planirao da iskažem a tačne su isključivo motivisane njegovim negativnim odnosom prema Srbima, mržnji koju upotrebljava.

Zamislite, nama Srbima je prije nekoliko dana umro naš patrijarh, njegova svetost Irinej. Ja nisam primjetio da je gospodin Incko izrazio saučešće, ako jeste, hvala vam. Ja nisam primjetio, mogli ste biti malo vidljiviji.

To govori o tome kakav je demokratski kapacitet u BiH. Ovdje nema demokratskog kapaciteta.

U svakom slučaju želim vam sve najbolje, vama i vašim porodicama. Vjerujem u mir u BiH.

Nisam spreman ni na jedan ratni potez. Boriću se političkim sredstvima da BiH očuvam kao zemlju sa dva entiteta i tri naroda.

Ako to ne bude moguće, boriću se da Republika Srpska ima svoj put slobode i da bude integrisana sa onima sa kojim želi da živi.

Hvala vam lijepo.

Nisam spreman ni na jedan ratni potez. Boriću se političkim sredstvima da BiH očuvam kao zemlju sa dva entiteta i tri naroda.

**Narodna Skupština
Republike Srpske - 10.03.2021.**

TREBA NAM KLJUČNI DOGOVOR SA BOŠNJACIMA I HRVATIMA

Ako ne žele dogovor onda treba da nas puste da samostalno uređujemo Republiku Srpsku

Dame i gospodo, uvaženi narodni poslanici,

Koliko ste puta čuli riječ „Vladavina prava“. Najčešće od predstavnika tkz. međunarodne zajednice, EU i zemalja članica, SAD-a, međunarodnih multilateralnih organizacija.

Koliko puta je bilo jasno da su baš oni najveći kršioци „vlдавине права“.

Ne treba ići dalje od današnje teme „Visoki predstavnik“ i ono što su radili nametali, blefirali, kažnjavali.

Narodna skupština Republike Srpske je ključno mjesto na kojem treba da se raspravlja o svim vitalnim pitanjima za Republiku Srpsku, i u kojem treba da se donose najvažnije odluke koje se tiču Republike Srpske i njenih građana.

Narodna skupština Republike Srpske je ključno mjesto na kojem treba da se raspravlja o svim vitalnim pitanjima za Republiku Srpsku.

Zato nisam imao dilemu ko treba da se izjasni o pitanju zbog kojeg sam zatražio održavanje sjednice Narodne skupštine.

Pandemija koja je zaokupila cijeli svijet usmjerila je pažnju i naše javnosti na spašavanje života i očuvanje ekonomije, što i jeste vrhovni cilj svakog odgovornog društva.

Jasno je da je institucija Visokog predstavnika, ustanovljena aneksom 10. prevaziđena i nepotrebna.

Međutim, pandemija ne smije biti izgovor nikome, pa ni nama, zašto bi nam, žargonski rečeno, ispod radara promicali događaji, od kojih zavisi naša budućnost.

Zato sam smatrao da bez odlaganja ovaj visoki dom mora da zauzme stav po ovom važnom pitanju, koje može odrediti samu budućnost Republike Srpske.

Najava da bi u BiH trebalo da bude poslat novi Visoki predstavnik, mimo procedure koja predviđa njegovo imenovanje, više je nego dovoljan razlog da o tome progovorimo u ovom visokom domu.

Republika Srpska nije tražila da u BiH dođe novi Visoki predstavnik, niti je iko od nas tražio saglasnost za to, iako aneks 10 izričito propisuje ko i kako bira Visokog predstavnika i ko potvrđuje taj izbor.

Jasno je da je institucija Visokog predstavnika, ustanovljena aneksom 10. prevaziđena i nepotrebna, i ako je odgovarala nekom poslijeratnom trenutku iz objektivnih razloga, sasvim sigurno ne odgovara današnjem trenutku u kojem se nalazi BiH.

PROBLEM

Institucija Visokog predstavnika godinama unazad je dio svakog problema u BiH i nikad dio rješenja.

Onda se postavlja logično pitanje zašto bi podržali još jedan problem ako znamo da ih imamo sasvim dovoljno i bez njega.

Moram da naglasim da ogroman broj problema kojima se bavimo i danas potiču upravo od aktivnosti Visokih predstavnika.

Institucija Visokog predstavnika godinama unazad je dio svakog problema u BiH i nikad dio rješenja.¹

I kao što zapisa Darko Tanasković

„Godine se nižu. Sa svih strana odjekuju pozivi da u dejtonskoj BiH nešto konačno valja učiniti radi prevazilaženja opšte blokade i paralize političkog života. Nagoveštavaju se nove inicijative, prizivaju spasitelji sa strane, obećava, zaklinje, optužuje, prijeti .

Srbi zahtjevaju dosljedno poštovanje teksta (a ne volšebnog «duha») izvornog Dejtonskog sporazuma.

Hrvati bi da se riješi problem njihove realne diskriminacije u načinu na koji se tumači i primjenjuje pravni, posebno izborni sistem zasnovan na «kreativnom pristupu» Dejtonu.

Moram da naglasim da ogroman broj problema kojima se bavimo i danas potiču upravo od aktivnosti Visokih predstavnika.

Bošnjaci sporazum kao takav smatraju prevaziđenim i zrelim za korjenitu reviziju koja bi, navodno, obezbjedila istinsku građansku demokratiju, vraćanje na predratno stanje.

Blefiraju sa principom «jedan čovek – jedan glas» i ukinuli bi načelo konstitutivnosti triju naroda, kojim se obezbeđuje njihova ravnopravnost.

ZAMRZNUT KONFLIKT

Cio društveni i politički život zarobljen je i zamrznut u tom konfliktom trouglu.

Za stalno održavanje, pa i rast napetosti uredno brinu bošnjački političari (i poneki hrvatski i srpski) koji uporno odbijaju da shvate nemogućnost da se nesuglasice prevaziđu neuvažavanjem mišljenja drugih dvaju konstitutivnih naroda i nametanjem svog, kao jedinog i politički i moralno ispravnog.

Oni koče sve procese i donošenje odluka na nivou zajedničkih organa zakonodavne i izvršne vlasti, a povremeno daju zapaljive, pa i prijeteće izjave, molećivog pogleda uprtog ka Zapadu, očekujući odatle presudnu pomoć i intervenciju kojom bi bila nametnuta njihova vizija jedinstvene, a zapravo unitarne BiH.

Od pobjede Džoa Bajdena na predsjedničkim izborima u SAD i oglašavanja «zbora derviša» iz vremena kad su se problemi rešavali bombardovanjem Srba, hor zagovornika «preuzimanja odgovornosti» za BiH od strane tzv. «međunarodne zajednice» (zapadnih zemalja) za nekoliko oktava je pojačao svoje zapevanje.

Probudili su i visokog predstavnika Inka, pa je i on pohrlio da opravda svoju, takođe visoku, platu, preteći konkretnim posledicama

Cio društveni i politički život zarobljen je i zamrznut u tom konfliktom trouglu.

Skupštini RS, ako se ne povinuje nekim njegovim ponižavajućim nalogima, podgrevajući priču o donošenju zakona o kriminaliza-

ciji poricanja «genocida u Srebrenici» i najavljujući «treću fazu», naravno robusniju, sprovođenja Dejtonskog sporazuma.

Svi nešto očekuju, predviđaju, pripremaju se za burne dane.

Postavlja se pitanje da li su prethodne godine, koja su protekle na opisani, površinski ustalasan, a zapravo jalov način zamrznutog unutrašnjeg konflikta i opšte stagnacije dobijena ili izgubljena za Republiku Srpsku i BiH?

Ako se posmatra i procjenjuje mjerilom ostvarivanja stvarnih životnih interesa većine građana, bez obzira na nacionalnu i vjersku pripadnost, i unapređivanja njihovog blagostanja, dileme ne može biti – izgubljene su.

Ali, to već odavno nije mjerilo kojim se rukovode politički predstavnici tih građana, pogotovo oni iz bošnjačkog nacionalnog korpusa.

Da vidimo, onda, kako to izgleda sa stanovišta političkih probitaka.

TIMOTI LES

Prije tačno godinu dana, poznati britanski politikolog Timoti Les, koji često u svojim analizama balkanskih prilika pliva protiv glavne interpretacijske struje na Zapadu, objavio «Drugi kolaps Bosne počinje da se čini neizbježan». To je duži osvrt na situaciju u BiH i na njene razvojne trendove.

Ako se posmatra i procjenjuje mjerilom ostvarivanja stvarnih životnih interesa većine građana, bez obzira na nacionalnu i vjersku pripadnost, i unapređivanja njihovog blagostanja, dileme ne može biti – izgubljene su.

Poslije razmatranja ponašanja domaćih i inostranih aktera i njihove interkacije, Les zaključuje da se, bez obzira na i dalje značajne prepreke, dobija utisak otvaranja jasnije i izglednije perspektive za srpske planove ojačavanja autonomije Republike Srpske unutar BiH, kroz vraćanje na izvorne odredbe Dejtonskog sporazuma, a pod određenim povoljnim regionalnim uslovima čak i za aktualizovanje tabu teme izdvajanja iz zajedničke države sa Bošnjacima i Hrvatima.

Lesova predviđanja izazvala su očekivani gnjev i odbacivanje na bošnjačkoj strani.

A kad im neko kao Timoti Les hladno i argumentovano ispostavi poražavajući bilans njihovog djelovanja – nefunkcional-

nu ili, tačnije, disfunkcionalnu dejtonsku BiH, onda je to gubljenje vremena u tendencioznim konstrukcijama.

Od Lesove dijagnoze dakle prošlo je godinu dana. Svašta se u međuvremenu izdogađalo.

«Drugi kolaps Bosne počinje da se čini neizbježan».

GUBITAK

Sad su sve oči uprte u Vašington koji je svo vrijeme tu, koji će se svakako do određene mjere pozabaviti stanjem ovdje.

Hoće li se nešto, i koliko će se kako to oni žele promijeniti, zavisi od nas.

Ali, da se mi, prateći dalji razvoj zbivanja bez prevelikih očekivanja upitamo da li su prethodne godine za Republiku Srpsku i Srbe politički bile dobitak ili gubitak?

Sigurno gubitak.

Ipak, ako se može dati još neki uopšteni sud, onda je to utisak da dobitnici svakako nisu ni oni koji se zalažu za opstanak složene države BiH.

To je, prividno paradoksalno. U manjoj mjeri plod uspjehnog zalaganja aktera kojima njeno održavanje po svaku cijenu nije politički prioritet, a više učinak neodustajanja tzv. «probosanskih snaga» od pogrešnog metoda kojim žele da ostvare svoj krajnji, sebični, a neostvarljiv cilj, gubljenja vremena u svođenju računa za mjenice bez pokrića koje oni već odavno izdašno potpisuju.

Stoga je teško povjerovati da će čak i jedan Džo Bajden, sa svojim pristrasnim rukovodstvom, biti spreman da umjesto «bosanskih patriota» blanko potpiše baš sve nenaplative menice.

AKTER, SUBJEKAT

Uvaženi narodni poslanici,

Za mene je apsolutno neprihvatljivo da se o našoj sudbini razgovara na nekim udaljenim destinacijama sa kojih se ne vidi priroda problema BiH, umjesto u samoj BiH.

Hoće li se nešto, i koliko će se kako to oni žele promijeniti, zavisi od nas.

Za mene je apsolutno neprihvatljivo da se o našoj sudbini razgovara na nekim udaljenim destinacijama sa kojih se ne vidi priroda problema BiH, umjesto u samoj BiH.

Neprihvatljivo je i to da nas niko ne pita kako mi vidimo svoju budućnost, što nas konstantno zadržava u statusu objekta, a nikako subjekta međunarodnih pa i lokalnih odnosa.

Ovim ne pretendujem da mi treba da se bavimo velikim svjetskim temama i problemima, jer smo isuviše mali za to, ali da se ne bavimo svojim problemima bilo bi previše, pa i za ovakvu BiH kakva je danas pod međunarodnim protektoratom.

Odavno je bilo vrijeme da BiH od objekta međunarodne politike, postane aktivan činilac i učesnik međunarodnih odnosa i procesa koji se tiču njene budućnosti i regionalne stabilnosti.

U ostvarivanju puta za BiH, a nakon 17. juna 2008 godine kada je BiH i zvanično stupila u ugovorni odnos sa Evropskom unijom, trebalo je da nastupi period bez OHR-a, kao postratne institucije i ružne prošlosti BiH.

Dugo godina Visoki predstavnik je, umjesto da odgovorno ohrabruje instrumente samoodrživosti BiH, stvarao instrumente vlastite održivosti.

Pritom mu nije bila strana ni instrumentalizacija institucija BiH. To je BiH sve više udaljavalo od stvaranja međusobnog povjerenja i održivosti.

Iako Bošnjaci najviše svojataju Visokog predstavnika i OHR, očekujući ukidanje ili bar razvlašćivanje Republike Srpske, ostajanje OHR-a je zapravo najviše na štetu njih samih.

Održavanje zablude da će međunarodna zajednica, čitaj OHR, napraviti građansku državu, donijeti novi ustav i time poništiti «Republiku Srpsku kao genocidnu tvorevinu», krade vrijeme svima.

U toj iluziji bošnjačka politička elita drži svoj narod zatočen već 26 godina.

Odavno je bilo vrijeme da BiH od objekta međunarodne politike, postane aktivan činilac i učesnik međunarodnih odnosa i procesa koji se tiču njene budućnosti i regionalne stabilnosti.

JEDNOSTRAN MODEL

Sigurno je da se u BiH ne može nametati jednostran model unutrašnjeg uređenja, pa zato očekujemo da bošnjački političari shvate potrebu sporazumijevanja i odustanu od ekskluziviteta svojih unitarističkih i centra-

lističkih rješenja i modela, te konstantnog izazivanja unutrašnjih kriza putem lobiranja uticajnih međunarodnih krugova za svoje isključive ideje.

Kada dobiju jasan odgovor iz Republike Srpske da to nije u skladu sa Dejtonskim sporazumom, onda od toga prave argument za navodnu opstrukciju od strane Republike Srpske.

Ne može Republika Srpska praviti kompromis sa sobom, tako što će pristajati na zahtjeve za prenos nadležnosti ili samoukidanje.

Nesumnjivi napori, trud i sredstva koje je svih ovih godina ulagala međunarodna zajednica, donijeli su značajne rezultate.

Obaveza je domaćih aktera da svojom voljom i međusobnim razumijevanjem, u skladu sa Dejtonskim sporazumom i nadležnostima po Ustavu BiH, to koriste kao kapital za budućnost.

Rezultati koje su projektovali pojedini strani zvaničnici u cilju vlastitog promovisanja, nisu ostvareni, jer su nerealni.

Nastavak takve prakse unedogled, više vodi raspadu BiH, nego njenom opstanku. Takvo djelovanje stranog faktora u BiH, urušava ne samo šansu za stabilnu BiH, već ruši i kredibilitet međunarodne zajednice.

To ruši i sve ono dobro što su mnogi pojedinci, organizacije i strane vlade, učinile za BiH i njene građane.

POLITIKA SILE

Zato nam ne treba takva politika sile, prijetnji, nametanja i miješanja u unutrašnje stvari BiH. Tako se ne može graditi nijedna država koja pretenduje da bude stabilna.

Nije moguća država po zamisli bošnjačkih struktura za koje je Republika Srpska i srpski narod krivac za sve.

Da podsjetim da je jednom Haris Silajdžić po povratku iz SAD, izjavio da su mu američki zvaničnici više puta rekli: Ako je takvo stanje u BiH kako ga predstavljate, zašto se onda ne razidete ?

lako Bošnjaci najviše svojataju Visokog predstavnika i OHR, očekujući ukidanje ili bar razvlašćivanje Republike Srpske, ostajanje OHR-a je zapravo najviše na štetu njih samih.

Nije moguća država po zamisli bošnjačkih struktura za koje je Republika Srpska i srpski narod krivac za sve.

BiH je prije svega demokratsko pitanje, potom ekonomsko, a onda i evropsko pitanje. Evropskoj uniji nisu potrebne noćne more ako BiH jednog dana bude punopravni član.

Ono što je nametnuto nema svrhu i kad tad će biti još veći problem.

Zato dogovori iz predpristupnog vremena, mogu biti samo rezultat demokratskog unutrašnjeg dijaloga i odluka nadležnih institucija uz poštovanje Ustava BiH.

Ono što je nametnuto nema svrhu i kad tad će biti još veći problem.

BiH kao ekonomsko pitanje, iziskuje stabilnost radi privlačenja stranih i domaćih ulaganja i razvoja, te poboljšanja životnog standarda.

To je put kojim ide Republika Srpska. Federacija zaostaje, zarobljena ratnom prošlošću i neriješenim ustavnim položajem Hrvata.

Ostvarivanje demokratije i ekonomskog razvoja, kao posljedica i rezultat, sigurnije će nas voditi ka Evropskoj uniji.

Šta nam ostaje mimo ova tri pravila: demokratija, ekonomija, Evropska unija ?

Ostaje stvaranje nekorisnih iluzija. Od iluzija se ne živi i ne napreduje.

SLOVO DEJTONA

Republika Srpska nema skrivene političke namjere. Naše djelovanje je prije svega okrenuto poštovanju slova Dejtonskog sporazuma i izgradnji mira i stabilnosti u BiH i regionu.

Kao demokratski izabrana vlast, imaćemo i demokratske odgovore, ako drugi pokušaju drugačije.

Zato dogovori iz predpristupnog vremena, mogu biti samo rezultat demokratskog unutrašnjeg dijaloga i odluka nadležnih institucija uz poštovanje Ustava BiH.

Pritom mislim i na «lovce u mutnom» koji bi da iskoriste zaokupljenost međunarodne zajednice velikim problemima u sukobljenim regionima i globalnim krizama, da bi ovdje vodili svoje lične ratove protiv stabilnosti, zarad svojih karijera.

Niko nije i neće napraviti karijeru djelujući suprotno međunarodnom Dejtonskom ugovoru, niti proizvodnjom krize na ovom prostoru.

U svjetlu medijskih najava o novom visokom predstavniku, od izuzetnog je značaja da se Narodna skupština Republike Srpske upozna sa svim aspektima i poslasticama produžavanja mandata visokih predstavnika, te da blagovremeno zauzme stav o ovom važnom pitanju.

Treba naglasiti da ova razmatranja i zauzeti stavovi ne bi trebalo da budu i nisu vezani za personalna rješenja, već isključivo za opstanak visokog predstavnika po Aneksu 10. Dejtonskog sporazuma. S tim u vezi, promišljanja i diskusija nisu u vezi sa predloženim kandidatom.

I gospodin Kristijan Šmit, kao zvaničnik sa bogatom biografijom, prijeko potrebnim poznavanjem prava i ustavnih specifičnosti složenih zemalja, te očigledno dobrim namjerama, bez obzira na lične kvalifikacije, u ulozi Visokog predstavnika jednostavno više nije ni potreban niti koristan za BiH.

SUŠTINA

Suštinska promjena koja će se ogledati u potpunom preuzimanju odgovornosti za postizanje dogovora o načinu funkcionisanja državne zajednice, mora ležati na izabranim predstavnicima konstitutivnih naroda od kojih se nijedan ne bi smio zanositi postojanjem podrške u određenim akterima međunarodne zajednice.

Sve dok postoje nade da će neka strana sila ili međunarodna zajednica moći da na bilo koji način, pohvalama ili prijekorima, podrškom ili osudama bilo koje od strana, zamijeni neophodne unutrašnje dogovore onih koji čine BiH i žive u njoj, neće biti moguće očuvati državnu zajednicu BiH sastavljenu u Dejtonu.

Upravo zbog očekivanja da će njihove političke ciljeve braniti neko drugi, konkretno Visoki predstavnik, bošnjačka politička elita, bez obzira na partijsku pripadnost, nije promijenila svoj pristup i pogled na BiH od 1995, neki čak od 1992. Šta nam to govori?

Šta nam ostaje mimo ova tri pravila: demokratija, ekonomija, Evropska unija ? Ostaje stvaranje nekorisnih iluzija. Od iluzija se ne živi i ne napreduje.

To nam govori da je institucija Visokog predstavnika suspendovala mogućnost dogovora, jer jedan od tri konstitutivnih naroda, nije pokazivao spremnost i volju za kompromisom.

To nam govori da je institucija Visokog predstavnika suspendovala mogućnost dogovora, jer jedan od tri konstitutivnih naroda, nije pokazivao spremnost i volju za kompromisom.

Ako se osvrnemo na antiustavne i sve druge odluke Visokog predstavnika u posljednjih 26 godina vidjećemo da nijedna nije bila u suprotnosti sa željama Bošnjaka.

Ako se osvrnemo na antiustavne i sve druge odluke Visokog predstavnika u posljednjih 26 godina vidjećemo da nijedna nije bila u suprotnosti sa željama Bošnjaka.

Cijenim da je bilo poštenije i korektnije i svrsishodnije da su u proteklih 26 godina pregovarali Srbi, Hrvati i Visoki predstavnik.

STRANE POTPISNICE

Postavljanje Visokog predstavnika zatražilo je pet strana-potpisnica Aneksa 10. (Republika Hrvatska, Savezna Republika Jugoslavija, Republika Bosna i Hercegovina (koja više ne postoji), Federacija BiH i Republika Srpska).

Aneks 10. zaključen je s ciljem definisanja ključnih oblasti i mehanizama za sprovođenje civilnih aspekata mirovnog rješenja.

U članu 1.2. Aneksa 10. konstatovano je da „U pogledu složenosti sa kojima su suočene, strane traže postavljanje Visokog predstavnika koji će biti imenovan u skladu s relevantnim rezolucijama Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija, kako bi pomogao stranama u njihovim naporima da mobilišu te, po potrebi, koordinišu aktivnostima organizacija i agencija koje su uključene u civilne aspekte mirovnog rješenja.

“Za imenovanje visokog predstavnika neophodna je saglasnost svih pet strana-potpisnica. U slučaju imenovanja prvog visokog predstavnika, Karla Bilta, obavljene su konsultacije sa vlastima u BiH, nakon čega je imenovanje potvrdio Savjet bezbjednosti Ujedinjenih nacija.

Za imenovanje visokog predstavnika neophodna je saglasnost svih pet strana-potpisnica.

Već prilikom imenovanja narednog visokog predstavnika, Karlosa Vestendorpa, „imenovanje“ je izvršio Upravni odbor Savjeta za implementaciju mira, zaključcima konferencije iz Sintre, koje je potom potvrdio Savjet bezbjednosti UN.

I nakon toga, nizale su se brojne nepravilnosti, pa je Upravni odbor Savjeta za implementaciju mira izvršio imenovanje kandidata nominovanog od strane Evropske unije koja nije strana Aneksa 10. i nema nikakvu nadležnost u ovom postupku.

Visoki predstavnik ne postoji u Opštem okvirnom sporazumu za mir u BiH.

Ova praksa je preuzeta i u slučaju imenovanja Volkfanga Petriča i Pedi Ešdauna, da bi kod imenovanja Kristijan Švarc-Šilinga čak izostala potvrda Savjeta bezbjednosti UN.

Imenovanje narednog visokog predstavnika Miroslava Lajčaka, „pozdravljeno“ je od strane Upravnog odbora Savjeta za implementaciju mira, a potom je na isto data saglasnost Savjeta bezbjednosti.

Ne zna se, dakle ni ko ga je zapravo imenovao.

U svakom slučaju, ne postoji dokument koji daje nadležnost bilo kome osim stranama-potpisnicama da traže, odnosno nominuju kandidate, a naročito ne Upravnom odboru Savjeta za implementaciju mira, koji nije nikakva kategorija iz Dejtonskog sporazuma.

Visoki predstavnik ne postoji u Opštem okvirnom sporazumu za mir u BiH.

U samom tekstu Dejtonskog sporazuma visoki predstavnik se uopšte ne pominje, već se samo u njegovom članu 8. navodi da: „Strane pozdravljaju i podržavaju postignute dogovore u vezi sa sprovođenjem ovog mirovnog rješenja, uključujući naročito one koji se tiču civilnog (nevojnog) sprovođenja, kao što je navedeno u Aneksu 10. ovog Sporazuma.“

Dakle, visoki predstavnik nije funkcija koju je ustanovio Dejtonski sporazum, nego njegov Aneks 10. Ovim Dejtonski sporazum jasno ograničava da samo Aneks 10. određuje način sprovođenja civilnog dijela mirovnog sporazuma.

Da je bila namjera da visoki predstavnik bude funkcija/funkcioner cijelog civilnog dijela Dejtonskog sporazuma, onda bi visoki predstavnik pod tim nazivom bio naveden u tekstu Dejtonskog sporazuma. A nije.

Dakle, visoki predstavnik nije funkcija koju je ustanovio Dejtonski sporazum, nego njegov Aneks 10. Ovim Dejtonski sporazum jasno ograničava da samo Aneks 10. određuje način sprovođenja civilnog dijela mirovnog sporazuma.

Kako je već rečeno, visoki predstavnik je naveden u Aneksu 10. koji nosi naziv „Sporazum o sprovođenju civilnog dijela mirovnog rješenja.“

Vrlo važno je istaći da Visokog predstavnika nema u najvažnijem aneksu Dejtonskog sporazuma - u Aneksu 4. koji je Ustav BiH.

Kad je u pitanju nadležnost visokog predstavnika, ona je formulisana samo na sledeći način i samo u jednom članu i tiče se nadležnosti za tumačenje Aneksa 10.

Time je Dejtonski sporazum locirao i „zatvorio“ visokog predstavnika u Aneks 10. kojim se propisuje mandat, odnosno zadaci visokog predstavnika.

Izvan Aneksa 10. visoki predstavnik se pominje i u nekoliko drugih aneksa Dejtonskog sporazuma, ali bez bilo kakve odlučujuće uloge ili izvršnog ovlašćenja.

ANEKS 4

Vrlo važno je istaći da Visokog predstavnika nema u najvažnijem aneksu Dejtonskog sporazuma - u Aneksu 4. koji je Ustav BiH.

Nadležnost za tumačenje zasigurno ne podrazumijeva izvršna ovlašćenja. I ovo je podvala. Da bi postojala izvršna ovlašćenja, ona moraju biti eksplicitno i navedena.

To se vidi po izvršnim ovlašćenjima koja su izričito data komandantu IFOR-a pomenutim Aneksom 1A.

Nije bilo dovoljno propisati: „Najviši nivo nadležnosti za tumačenje“, po kome „... komandant IFOR-a ima najviši nivo nadležnosti u regionu na kojem su raspoređene snage za sprovođenje u pogledu tumačenja **ovog** Sporazuma o vojnim aspektima mirovnog rješenja ...“ Zato je komandant IFOR-a u samom tekstu Aneksa 1A morao dobiti izvršna ovlašćenja.

Nadležnost za tumačenje zasigurno ne podrazumijeva izvršna ovlašćenja. I ovo je podvala. Da bi postojala izvršna ovlašćenja, ona moraju biti eksplicitno i navedena.

Navodimo nekoliko primjera iz Aneksa 1A:

„Strane su upoznate i saglasne s tim da će komandant IFOR-a imati ovlašćenja, bez uplitanja ili potrebe za dopuštenjem od bilo koje strane, da uradi sve što komandant bude smatrao potrebnim i ispravnim, uključujući i primjenu vojne sile.

Uz zajednički locirana komandna mjesta, Armija Republike Bosne i Hercegovine, snage Hrvatskog vijeća odbrane i Vojska Republike Srpske će imati timove za vezu, koji će biti smješteni pri komandi IFOR-a, na način na koji to odredi komandant IFOR-a, s ciljem jačanja komunikacije i očuvanja cjelokupnog prekida neprijateljstava.

Komandant IFOR-a će imati isključivo ovlaštenje da utvrđuje pravila i postupke kojima će se uređivati komanda i kontrola vazdušnog prostora iznad Bosne i Hercegovine.

/ Komandant IFOR-a će imati isključivo ovlaštenje da utvrđuje pravila i postupke kojima će se uređivati komanda i kontrola vazdušnog prostora iznad Bosne i Hercegovine.

/ Komandant IFOR-a je ovlašten da donese odgovarajuća pravila za kontrolu i regulisanje kopnenog vojnog saobraćaja po cijeloj Bosni i Hercegovini, uključujući i kretanje snaga pojedinih strana.

/ Komisija će djelovati kao savjetodavno tijelo komandanta IFOR-a. U mjeri u kojoj to bude moguće, problemi će se brzo rješavati uz međusobni dogovor. Međutim, sve konačne odluke u vezi s njenim vojnim pitanjima donosiće komandant IFOR-a.“

ZADATCI POTPISNICA

Dakle, iako se često govori o ovlašćenjima Visokog predstavnika, ova postavka je netačna, jer on nema nikakva ovlašćenja već ima samo zadatke koje su mu postavile strane potpisnice Aneksa 10. uz navođenje aktivnosti kojima se izvršavaju dati zadaci.

Isključivo je Aneks 10. izvor kojim strane potpisnice određuju djelokrug rada Visokog predstavnika i njegovog osoblja, tj. Kancelarije visokog predstavnika (OHR-a).

Van toga ne postoji nikakav dodatni mandat, niti ovlašćenja.

Dodatna ovlašćenja mogu dati isključivo strane potpisnice i niko drugi. I to može biti samo aneksom na Aneks 10, uz pismenu saglasnost istih strana potpisnica.

Trajanje međunarodne misije u BiH nije jasno određeno.

Ipak, može se zaključiti da je bilo predviđeno relativno kratko trajanje.

Dakle, iako se često govori o ovlašćenjima Visokog predstavnika, ova postavka je netačna, jer on nema nikakva ovlašćenja već ima samo zadatke koje su mu postavile strane potpisnice Aneksa 10. uz navođenje aktivnosti kojima se izvršavaju dati zadaci.

Tako u Aneksu 1A koji ima naziv „Sporazum o vojnim aspektima mirovnog rješenja“, a zaključile su ga tri strane: „Republika“ Bosna i Hercegovina, Federacija BiH i Republika Srpska, u članu 1. pod nazivom „Opšte obaveze“ stoji da strane „pozdravljaju spremnost međunarodne zajednice da na **period od** približno godinu dana na područje regiona pošalje snage koje će pomagati u sprovođenju odredbi koje se odnose na teritorijalna i druga povezana vojna pitanja ovog Sporazuma (Aneksa 1A), prema navedenom u ovom Aneksu.“

Dodatna ovlaštenja mogu dati isključivo strane potpisnice i niko drugi. I to može biti samo aneksom na Aneks 10, uz pismenu saglasnost istih strana potpisnica.

U tom aneksu piše i sledeće: „Savjet bezbjednosti Ujedinjenih nacija se poziva da usvoji rezoluciju kojom će ovlastiti države članice ili regionalne organizacije i mehanizme da uspostave multinacionalne vojne snage za sprovođenje - u daljem tekstu: IFOR.

Strane su upoznate i saglasne s tim da se ove Snage za sprovođenje mogu sastojati od kopnenih, vazдушnih i pomorskih jedinica iz država članica NATO-a i država koje nisu članice NATO-a, raspoređenih u BiH s ciljem pružanja podrške pri osiguravanju izvršenja odredbi ovog Sporazuma (u daljem tekstu: Aneks).“

Navedene odredbe su značajne, jer tri strane (Republika BiH, Federacija BiH i Republika Srpska), pozivaju, zapravo ovlašćuju Savjet bezbjednosti Ujedinjenih nacija da formira multinacionalne snage za implementaciju mira IFOR, čime se razrađuje Aneks 1A.

Ovo ovlaštenje je značajno kada se poredi sa načinom primjene Aneksa 10. po kome strane nisu dale bilo kakvo ovlaštenje Savjetu bezbjednosti, a posebno ne Savjetu za implementaciju mira (koji nema nikakvo pravno utemeljenje u Dejtonskom sporazumu), da mogu razrađivati Aneks 10.

Visoki predstavnik i njegova kancelarija nisu ni zamišljene kao trajne kategorije, što potvrđuje i sam Dejtonski sporazum.

U Aneksu 6. Dejtonskog sporazuma koji nosi naziv „Sporazum o ljudskim pravima“ pominje se Visoki predstavnik u nekoliko članova koji određuju obavezu dostavljanja izvještaja „Visokom predstavniku opisanom u Aneksu 10. Opšteg okvirnog sporazuma sve dok ta kancelarija postoji.“

Trajanje međunarodne misije u BiH nije jasno određeno. Ipak, može se zaključiti da je bilo predviđeno relativno kratko trajanje.

LAŽ

Mnogo puta je izgovorena laž - ako nema visokog predstavnika nema ni Dejtonskog sporazuma.

Ili kako Valentin Incko kaže: „Znam da neki ne žele da Aneks 10. postoji, ali ako se on mijenja, mora se promijeniti i Aneks 4. Ne može Aneks 10. biti prekrižen, a tamo piše da je visoki predstavnik tumač Dejtona.

Ko će onda tumačiti Dejton?

To bi se onda sve moralo mijenjati. Trenutno je to fini balans, visoki predstavnik ima svoju ulogu, a posljednjih godina to je bila moja glavna zadaća.“ / Kakva laž!

Mandat visokog predstavnika ne sadrži ni naznaku njegovog ovlašćenja da donosi odluke koje su obavezujuće po vlade i građane BiH.

Mnogo puta je izgovoreno i napisano - visoki predstavnik je konačni/vrhovni autoritet za tumačenje Dejtonskog sporazuma, ne navodeći nijedan član Dejtonskog sporazuma i njegovih aneksa koji to određuje, osim pokušaja podvale - citiranja člana 5. Aneksa 10.

Cijela ta lažna konstrukcija počiva na netačnom tumačenju Aneksa 10. Dejtonskog sporazuma koji ima zvanični naziv „Sporazum o sprovođenju civilnog dijela mirovnog rješenja“. Članom 5. Aneksa 10, pod naslovom: „Najviša nadležnost za tumačenje“, jasno je propisano: „Visoki predstavnik ima najvišu nadležnost na terenu u vezi sa tumačenjem **ovog** Sporazuma o sprovođenju civilnog dijela mirovnog rješenja.“

Svako pravno tumačenje, jezičko i logičko, samo potvrđuje da se nadležnost za tumačenje odnosi isključivo na taj jedan aneks Dejtonskog sporazuma, samo na Aneks 10.

Pravo na tumačenje samo tog jednog aneksa, ne daje nikakva izvršna ni zakonodavna ovlašćenja Visokom predstavniku.

Mandat visokog predstavnika ne sadrži ni naznaku njegovog ovlašćenja da donosi odluke koje su obavezujuće po vlade i građane BiH.

Mnogo puta je izgovoreno i napisano - visoki predstavnik je konačni/vrhovni autoritet za tumačenje Dejtonskog sporazuma, ne navodeći nijedan član Dejtonskog sporazuma i njegovih aneksa koji to određuje, osim pokušaja podvale - citiranja člana 5. Aneksa 10. Cijela ta lažna konstrukcija počiva na netačnom tumačenju Aneksa 10.

UZURPATORI VLASTI

Opšti okvirni sporazum za mir ne pominje Visokog predstavnika kao bilo kakvu instituciju cjelokupnog Dejtonskog sporazuma, niti mu daje ikakva ovlašćenja, osim onoga što je propisano kao njegova uloga, odnosno zadaci utvrđeni Aneksom 10.

Pravo na tumačenje samo tog jedinog aneksa, ne daje nikakva izvršna ni zakonodavna ovlašćenja Visokom predstavniku.

Suprotno tome, visoki predstavnici su godinama bili uzurpatori zakonodavne, izvršne i sudske vlasti.

Nametali su amandmane na ustave Federacije BiH i Republike Srpske kao strana koje su ustanovile tog visokog predstavnika.

Pored toga nametali su i zakone kojima su nadležnosti entiteta prenosili na nivo BiH. Prigrabili su sebi zakonodavnu vlast i ako tu aktivnost i ne pominju ni tzv. „bonska ovlašćenja“.

Smjenjivali su izabrane funkcionere, oduzimali im lična dokumenta i zabranjivali rad, bez ikakvog obrazloženja i prava na žalbu, čime su drastično kršene brojne konvencije o ljudskim pravima koje su sastavni dio Ustava BiH.

O bonskim ovlašćenjima, Karlos Vestendorp, Visoki predstavnik u vrijeme bonske konferencije PIK-a u decembru 1997. kaže:

„Na bonskoj konferenciji, uspjeli smo da uvedemo način na koji visoki predstavnik može da donosi te odluke, što, pravno gledajući, nije u skladu sa Dejtonskim sporazumom.

Moram priznati da to i nije bilo baš legalno.

Moć vam neće biti poslužena na poslužavniku. Morate je sami zgrabiti“.

Opšti okvirni sporazum za mir ne pominje Visokog predstavnika kao bilo kakvu instituciju cjelokupnog Dejtonskog sporazuma, niti mu daje ikakva ovlašćenja, osim onoga što je propisano kao njegova uloga, odnosno zadaci utvrđeni Aneksom 10.

Ključne riječi su „uspjeli smo da uvedemo“, što potvrđuje da nije bilo, jer sam kaže „ pravno gledano nije u skladu sa Dejtonskim sporazumom.

„Pozdravljanjem namjere visokog predstavnika“, čak ni PIK nije dao nikakva ovlašćenja visokom predstavniku.

Pošto „pozdravljanje namjere“ nije samo jezička proizvoljnost, nego i pravna besmislica,

onda je to trebalo predstaviti kao ovlašćenja. Tako su i rođena tzv. „bonska ovlašćenja“.

Uz ponavljanja koja su prihvatili prvo mediji, a potom i političari, dobili smo ispraznu kovanicu „bonska ovlašćenja“ koja živi već 23 godine. I nije u skladu sa Dejtonskim sporazumom kako reče Vestendorf.

Uz ponavljanja koja su prihvatili prvo mediji, a potom i političari, dobili smo ispraznu kovanicu „bonska ovlašćenja“ koja živi već 23 godine. I nije u skladu sa Dejtonskim sporazumom kako reče Vestendorf.

PIK

Savjet za implementaciju mira ili skraćeno PIK kako ga zovemo, kao „neformalna grupa država“ (kako je zove Evropski sud za ljudska prava) predstavlja ostatak mirovne konferencije za Jugoslaviju koja je djelovala početkom 90-eti godina prošlog vijeka, u vrijeme krize razaranja i raspada SFR Jugoslavije.

Taj ostatak je nastavio sastajati se kao PIK i nakon kraja građanskog rata u BiH.

Karl Bilt piše da su se 8. decembra 1995. u Londonu sastali ministri spoljnih poslova i odbrane i da je tada formiran PIK, a da se „oformilo jedno jezgro od osam nacija u upravljajućoj grupi STIRING BORD, a na njeno čelo postavljen je, kao predsjedavajući, visoki predstavnik. Poslije mnogo dvoumljenja, prihvatio sam taj zadatak na godinu dana“.

Savjet za implementaciju mira nikada nije ustanovljen od nekog organa međunarodne zajednice, niti mu je iko odredio sastav i članove, nema osnivačkog akta, čak ni akta o radu i procedurama.

PIK neki autori nazivaju - samoizabrano tijelo samoizabranih zemalja. Održano je nekoliko konferencija, a zadnja davne 2000. godine, pa se može konstatovati da se samoizabrano tijelo i samoukinulo.

Njegov ostatak je Upravni odbor (opet bez ikakvog utemeljenja u aktu samog PIK-a) koji se sastaje dva puta godišnje u Sarajevu, najčešće na nivou ambasadora, a ponekad prisustvuju i politički direktori ministarstava spoljnih poslova zemalja članica tog Upravnog odbora. Nepoznat je ključ po kome je sastavljen taj upravni odbor.

Savjet za implementaciju mira nikada nije ustanovljen od nekog organa međunarodne zajednice, niti mu je iko odredio sastav i članove, nema osnivačkog akta, čak ni akta o radu i procedurama.

Pored zemalja koje su u svojstvu svjedoka prisustvovala potpisivanju Dejtonskog sporazuma u Parizu 14. decembra 1995. godine (SAD, Francuska, Njemačka, Velika Britanija, Rusija), čla-

PIK neki autori nazivaju - samoi-zabrano tijelo samo-izabranih zemalja.

nice su i Italija, Japan, Kanada, Predsjedništvo Evropske unije, Evropska komisija i Organizacija islamske konferencije koju predstavlja Turska.

Članice Upravnog odbora nisu Srbija (ranije SR Jugoslavija) i Hrvatska, kao potpisnice Dejtonskog sporazuma.

Uz to, kako stoji i u preambuli Dejtonskog sporazuma, Srbija (SRJ) je na osnovu ovlašćenja koje joj je dala Republika Srpska, Dejtonski sporazum potpisala i u ime Republike Srpske.

Londona konferencija na kojoj je osnovan Savjet za provođenje mira nije bilo ništa drugo do podjela zasluga među velikim silama za potpisivanje Sporazuma koji je dogovoren u Dejtonu, potpisan u Parizu. London je bio stanica na putu između parafa i potpisa.

PODVALE

Pravno neutemeljena konstrukcija PIK-a, ne daje mu nikakva ovlašćenja ni prava po Dejtonskom sporazumu i njegovih 11 aneksa.

Zato PIK nije ni mogao imenovati visoke predstavnike, a kamoli davati mu bilo kakva ovlašćenja.

Tako se došlo do toga da se visoki predstavnik izrodio u neograničenu vlast u BiH, bez odgovornosti za svoje aktivnosti.

Uobičajeno se da se taj činovnik koga su ustanovile strane potpisnice Aneksa 10., naziva visoki predstavnik „međunarodne zajednice“, što je jedna od podvala i lažnih titula koje sam sebi pripisuje, a onda to i drugi prihvataju.

Zato PIK nije ni mogao imenovati visoke predstavnike, a kamoli davati mu bilo kakva ovlašćenja.

Došlo je vrijeme da BiH krene naprijed bez visokog predstavnika i OHR-a.

To je odavno stav Republike Srpske kao jedne od pet strana-potpisnica, ali indirektno i drugih strana koji se ne iskazuje jasno, ali se može naslutiti iz negodovanja na pojedine poteze OHR-a.

Za ostanak OHR-a ne postoji ni stav „Republike BiH“, jer takva tvorevina više ne postoji, ukinuta je Dejtonskim sporazumom.

Ne postoji jedinstvena podrška opstanku OHR-a ni u Federaciji BiH, jer su se i legitimni predstavnici hrvatskog naroda više puta zalagali za prestanak.

Samo je bošnjačka politička struktura uporna u zahtjevima za nastavak prevaziđenog međunarodnog protektorata koji nikome nije ništa dobro ni korisno donio.

Nije ni održavao mir, jer su to činile međunarodne vojne snage – prvo IFOR, pa SFOR, a sada misija Altea Evropske unije.

Svojim potezima je izazivao nestabilnost, a nametanjima zakona i oduzimanjem nadležnosti entitetima, zapravo Republici Srpskoj, dovodio do dodatne nestabilnosti i neracionalnosti u obavljanju prenesenih/otetih nadležnosti nego u vrijeme kada su ih ostvarivali entiteti.

Stvaranje Oružanih snaga je primjer povećanja troškova.

Sve to je dovelo i do dodatne nefunkcionalnosti BiH kao državne zajednice.

NEFUNKCIONALNOST

Zato je netačna tvrdnja koja se uselila u javni diskurs da je BiH nefunkcionalna zbog Dejtonskog sporazuma. To apsolutno nije tačno.

Ona je neufunkcionalna zbog toga što Dejtonski sporazum nije proveden onako kako je napisan, i što su visoki predstavnici činili sve da BiH preko bošnjačke komponente ostane u stanju zavisnosti od političkog uticaja spolja.

Umjesto da razgovaramo o koracima koje treba preduzeti na evropskom putu, mi 26 godina od završetka rata razgovaramo možemo li živjeti bez protektora.

Da nije stvar ovako ozbiljna bila bi komična, ali meni se čini da je na ovoj temi prostor za smijeh nestao u proteklih 26 godina.

Zato je netačna tvrdnja koja se uselila u javni diskurs da je BiH nefunkcionalna zbog Dejtonskog sporazuma. To apsolutno nije tačno.

Ona je neufunkcionalna zbog toga što Dejtonski sporazum nije proveden onako kako je napisan

TUTOR

Žao mi je što moram da kažem da mi bošnjački dio FBiH djeluje kao oboljeli od stokholmskog sindroma, jer čime i kako objasniti potrebu da pored legalno izabраниh predstavnika imaš tutora nad sobom, koga si zavolio više od svojih predstavnika?!

S obzirom da živimo u miru smatram da je ovo pravo vrijeme za dogovor.

Ovdje nema etničkog nasilja. Vrlo su rijetki ispadi na nacionalnoj ili vjerskoj osnovi. Ovdje godinama vlada mir, što je odlična činjenica za sve narode. Nema razloga da tako i ne ostane.

Ne zato što bi međunarodne vojne snage ugušile bilo kakav pokušaj narušavanja mira, već zato što je svijest i Srba i Hrvata i Bošnjaka na tom nivou da nikome rat nije opcija. Ja želim da vjerujem da je tako.

S obzirom da živimo u miru smatram da je ovo pravo vrijeme za dogovor. Ali ne dogovor sa EU, Rusijom ili SAD o BiH, već dogovor između naroda u BiH o BiH.

Kakvu BiH mi želimo, da li je moguća ikakva?

DOGOVOR

Hoćemo li da se dogovorimo. Hoćemo li poštovati Dejton ili ćemo u miru podebljati granice između Republike Srpske i Federacije BiH, jer smo se već razgraničili u Dejtonu, i nastaviti uređivati vlastito dvorište.

Znam samo da ovako, kako se 26 godina mrcvarimo, više nema smisla i više ne može.

Zato poručujem da nama ne treba Visoki predstavnik ni da tumači, a kamoli da nameće rješenja. Imamo dovoljno pravnika da čitamo propise.

Trebaju nam Hrvati i Bošnjaci sa kojima treba da postignemo ključni dogovor. Ako ne žele dogovor onda treba da nas puste da samostalno uređujemo Republiku Srpsku. U miru sa sobom i komšijama.

Ne treba nam Visoki predstavnik za dogovor o BiH, jer on nema životni mandat ovdje.

Trebaju nam Hrvati i Bošnjaci sa kojima treba da postignemo ključni dogovor.

Ako ne žele dogovor onda treba da nas puste da samostalno uređujemo Republiku Srpsku.

U miru sa sobom i komšijama.

